

pramaticles

SÒFOCLES

Tragèdies

Versions de
Joan Casas i Feliu Formosa

comanegra
Institut del Teatre | Edicions

Sòfocles (496 aC – 405 aC) és un dels grans poetes tràgics de l'antiga Atenes, juntament amb Èsquil i Eurípides. Nascut en una família rica i influent, va rebre una educació molt acurada i, a banda de la seva prolífica dedicació literària, va preocupar-se pels problemes dels seus conciutadans i va intervenir en els afers públics de la ciutat al costat de Pèricles. Del més d'un centenar d'obres que va escriure, només se'n conserven set de completes, que han tingut una importància capital per al gènere tràgic. La seva llarga vida, fins als noranta anys, va coincidir amb el període de màxima esplendor d'Atenes.

Sòfocles

Tragèdies

Tragèdies

Antologies dramàtiques

Primera edició: setembre del 2019

Editen: Editorial Comanegra / Institut del Teatre

Títols originals: *Αίας*, *Τραχίνια*, *Αντιγόνη*, *Οιδίπους τύραννος*, *Ηλέκτρα*, *Φιλοκτήτης* i *Οιδίπους επί Κολωνῶν*

© de les versions de *Les dones de Traquis*, *Èdip rei* i *Èdip a Colonos*: Joan Casas, 2019

© de les versions d'*Αίας*, *Αντίγωνα*, *Electra* i *Filoctetes*: Feliu Formosa, 2019

© dels pròlegs: Joan Casas i Feliu Formosa, 2019

© d'aquesta edició: Editorial Comanegra / Institut del Teatre, 2019

Editorial Comanegra

Consell de Cent, 159

08015 Barcelona

www.comanegra.com

Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona

Direcció general: Magda Puyo

Plaça de Margarida Xirgu, s/n

08004 Barcelona

www.institutdelteatre.cat

Direcció de la col·lecció: Carles Batlle, Marina Laboreo

Edició (Institut del Teatre): Marta Borrás

Disseny de cobertes: Virgínia Pol

Maquetació: Víctor García Tur

Correcció: Núria Puyuelo

Impressió: BookPrint Digital

ISBN (Comanegra): 978-84-18022-00-5

ISBN (Diputació de Barcelona): 978-84-9803-891-0

Dipòsit legal: B 19243-2019

Llibre local = Lector compromès

Aquest és un llibre publicat amb el segell **Llibre local**, que garanteix que el 100 % de la seva elaboració –des del disseny fins a la impressió– s'ha dut a terme per professionals i empreses del nostre país. Amb la seva compra has contribuït a crear llocs de treball dignes al teu entorn, a assegurar que cap impost no fugi a l'estranger i a minimitzar el seu impacte ambiental, entre altres beneficis. Visita **llibrelocal.cat** per conèixer millor aquesta iniciativa.

Queden rigorosament prohibides i es sotmetran a les sancions establertes per la llei: la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, inclosos els mitjans reprogràfics i informàtics, així com la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec públic sense autorització de l'Editorial Comanegra. Adreceu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics, www.cedro.org) si us cal fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra.

Sòfocles

Tragèdies

Pròlegs i versions de Joan Casas i Feliu Formosa

Diputació
Barcelona | Institut del Teatre

comanegra

Taula de continguts

Pròleg	
Joan Casas	9
Sobre la traducció	
Feliu Formosa	27
Àiax	37
Les dones de Traquis	85
Antígona	135
Èdip rei	189
Electra	251
Filoctetes	295
Èdip a Colonos	353

Pròleg

Joan Casas

Qui era Sòfocles?¹ Aquells que assistien a les representacions de les seves tragèdies a l'Atenes del seu temps ja el coneixien, ja sabien qui era. No se la feien gaire, la pregunta. I, si se la feien, la contestaven de seguida. Sí, home, sí, el tragediògraf, el fill d'en Sòfilos, de Colonos, el poble que hi ha sortint de les muralles pel nord, seguint la vall del Cefís pel camí que va a Acarnes, pujant cap a la muntanya del Parnes. Sí, allà que hi ha aquell mirador que té tan bona vista sobre Atenes, les muralles, l'Acropolis, el Partenó. Sí, home, aquell que el seu pare era l'amo d'un obrador on treballaven molts esclaus que feien ganivets i espases. El que va ser tresorer dels aliats i que, encara per un temps breu, va ser estrateg. Tot i que mai no va ser home de guerra. Aquest mateix. Aquest Sòfocles, sí, que el seu fill gran, en Iofont, també escriu tragèdies, com el pare. No tan bones, però.

La centralitat de l'Àgora, del turó de la Pnix, del roc de l'Acropolis, la centralitat de les institucions assembleàries que constituïrien el nucli de la democràcia de Pèricles, feien que tothom qui pesava una mica es conegués en aquell univers de l'Àtica, encara abastable. No calien retrats de Sòfocles per saber com era Sòfocles. Tothom ho sabia, com era Sòfocles. I, de tota manera, els despistats, o els estrangers, sí que en podien

¹ Una magnífica introducció general al coneixement de Sòfocles es pot trobar a: JOUANNA, Jacques: *Sophocle*. París: Fayard, 2007, d'on hem poat molts suggeriments i moltes informacions. Altres obres introductòries estan més centrades en una interpretació de la seva producció tràgica, com: SEGAL, Charles: *El mundo trágico de Sófocles*. Madrid: Gredos, 2013; o la clàssica de Karl Reinhardt, que jo he llegit en francès: REINHARDT, Karl: *Sophocle*. París: Les Éditions de Minuit, 1971 (l'edició original alemanya és del 1933 i n'hi ha dues en castellà: una de Destino, del 1991, i una altra de Gredos, del 2010).

veure un retrat que se li va fer en vida. A l'anomenat Porxo Pintat de l'Àgora es podia veure representat en el paper del citarede Tàmiris. El bell Tàmiris, que havia volgut competir amb les Muses i havia fet tan mala fi. Ell mateix va escriure una tragèdia sobre el tema. Una de les que s'han perdut.

Si en temps de Licurg en va haver de fer una estàtua per posar-la a l'entrada del teatre de Dionís, juntament amb altres, és perquè la memòria s'anava difuminant, perquè ja havia passat un segle i no vivia ningú que l'hagués conegut, i convenia poder posar una cara, un cos, a la veu que havia donat veu a tots aquells personatges tan extraordinaris. Tan grans com la vida. Millors que els de la vida, com deia Aristòtil que havien de ser els personatges tràgics. Perquè, si no, al final, tenim una imatge més precisa, què sé jo, d'Antígona o d'Èdip —del seu Èdip, vull dir— que no del qui els va escriure tots.

Però el Porxo Pintat, que el viatger Pausània encara va poder veure al segle II en temps de l'emperador Adrià, va ser saquejat. Un procònsol romà se'n va endur les pintures que quedaven a la darrereria del segle IV. Anys després, l'edifici es va enderrocar per reforçar les muralles. Les estàtues del teatre van desaparèixer per fondre'n el bronze. No sé quan. De la de Sòfocles, no en va quedar ni la peanya.

A Roma, als museus vaticans, hi ha una estàtua d'època imperial, de marbre, que representa a mida natural un home gran dempeus, abrigat amb el mantell drapejat que gairebé li cobreix un puny. Al costat del peu dret, a terra, hi ha un recipient que conté allò que semblen rotlles de paper. Durant un temps es va pensar que era una rèplica de l'estàtua de bronze del teatre de Dionís. Ara ja no ho creu gaire ningú, ni tan sols sembla clar que representi Sòfocles. Potser és, pel gest, un orador antic. És veritat que la seva fesomia s'assembla a la de diversos bustos romans de marbre que també se suposa que el representen, que reproduïen potser aquella estàtua del teatre, o potser alguna altra que acompanyava el petit santuari que se li va dedicar després de mort amb el nom de Dexion l'Acollidor, perquè Sòfocles havia estat el primer que va acollir el déu Esculapi quan el seu culte va arribar a Atenes. Potser. Aquests bustos

representen un home d'una certa edat, amb cabells abundosos i barba, ulls molt grossos, ben simètrics, nas recte i boca menuda, carnosa sense arribar a ser sensual.

Qui sap com era Sòfocles.

I d'allò que va fer, què en sabem? Fora dels textos i dels fragments que ens n'han quedat, ben poca cosa. El document principal que ens en parla és una *Vida* que encapçala diversos còdexs medievals dels que ens van traslladar les seves tragèdies conegudes. No la signa ningú. Es creu que es tracta de la versió abreujada d'una biografia escrita potser al segle I aC, i que fa servir tot de testimoniatges anteriors, alguns dels quals esmenta.² És un miracle aquesta supervivència dels escrits, còpia darrere còpia. Hi ha també una breu entrada sobre la vida del poeta al lèxic bizantí de *Suides*, molt tardà, del segle X de la nostra era. I, a més d'això, referències disperses en diferents autors: comediògrafs contemporanis com Aristòfanes, o textos més tardans d'Ateneu, de Plutarc, etc. I no tot el que diuen aquestes diverses fonts és coherent.

Aquest material, malgrat que sigui breu i poc contundent, es pot llegir de moltes maneres. Jo he provat de fer-ho lligant-lo amb altres fonts d'informació i subratllant, amb tot plegat, el perfil particular de Sòfocles com a professional de les arts de l'escena. Ens pot donar una idea de com era aquest Sòfocles teatreire?

En primer lloc, sembla que no va ser actor de les seves obres, a diferència de Tèspis o d'Èsquil, que sí que ho van ser. El biògraf ho explica dient que Sòfocles no tenia la veu prou forta. Però potser això només era una manera de subratllar la creixent professionalització i especialització del gremi dels actors. Perquè aquesta veu massa fina bé que li va servir, quan era un adolescent de quinze o setze anys, per cantar nu i ungit amb oli,

² Sobre aquesta i les altres biografies de poetes grecs antics que han arribat a nosaltres, vegeu LEFKOWITZ, Mary R.: *The Lives of the Greek Poets*. Londres: Bloomsbury, 2012.

acompanyant-se amb la lira, l'himne que celebrava la victòria naval de Salamina. També diu el biògraf que aquest no actor va fer tanmateix el paper de Tàmiris, tocant la cítara i cantant, en una tragèdia seva dedicada al personatge. Ja hem dit més amunt que això li va valer ser retratat a les pintures del Porxo Pintat, la Stoà Poikile, aquell mateix porxo on temps a venir Zenó de Cítion impartiria les seves lliçons als deixebles que, per aquesta raó, serien anomenats estoics.

És clar que tot això no fa més que subratllar que allò que sí que tenia Sòfocles era una excel·lent formació musical. Deia Plató que una persona que no sap ballar i cantar és una persona sense educació,³ una afirmació que a mi, que no sé ballar gens i canto amb veu de regadora, sempre m'ha fet pujar els colors a les galtes. Sòfocles era, doncs, per a Plató i per als homes cultivats del seu temps, una persona amb una bona educació.

Diu Ateneu de Nàucratis, a *El sopar dels erudits*, que «Sòfocles, a banda d'haver estat bell en la seva juvenesa, havia après dansa i música, quan encara era un minyó, juntament amb Lampre»,⁴ i després torna a parlar de l'himne de Salamina i de la interpretació de Tàmiris. Aquest Lampre no devia ser qualsevol, ja que havia estat celebrat com a mestre de música pel mateix Plató.⁵ Plutarc posa en boca d'Aristoxen de Tàrent —un músic reconegut, datable al segle IV aC— que Lampre era un compositor reputat de la millor mena de música, i un model dels músics tradicionals.⁶ L'autor de la *Vida* a la qual anem fent referència la conclou citant també Aristoxen, i fent-li dir que Sòfocles va ser el primer dels poetes atenesos que va introduir el mode frigi en els seus propis cants i que va barrejar-hi el gènere ditiràmbic. I que els musicòlegs es barallin per explicar-se (i potser explicar-nos) què coi vol dir això.

³ *Lleis*, 654b.

⁴ Ateneu és un dels autors més interessants de l'anomenada Segona Sofística, el renaiement literari grec del segle II dC. Vegeu ATENEU DE NÀUCRATIS: *El sopar dels erudits* (tom I, llibre I, epítom). Traducció i comentaris de Rubén Montañés, Jordi Sanchis i Jordi Pérez Asensio. Barcelona: Alpha, 2015 (Bernat Metge, 406), p. 115.

⁵ *Menexen*, 236a.

⁶ PLUTARC: *La música*. Pròleg, traducció i notes de Joan Silva Barris. Martorell: Adesiara, 2008.

Ateneu diu també que el jove Sòfocles va lluir la seva traça de ballarí fent el paper de Nausicaa a l'escena en què la filla del rei dels feacis es troba amb Ulisses, en una peça de joventut —tragèdia o, més probablement, drama satíric— que s'ha perdut i que es titulava *Nausicaa* o *Les rentadores*.

Allò que és clar és que l'ensenyament musical era un aspecte central de l'educació dels grecs antics. Una esplèndida copa atenesa de figures vermelles, pintada per Duris al segle v aC, i conservada en un museu de Berlín, ens proposa un parell d'imatges que devien ser centrals en la formació d'un jove de casa bona: el pedagog —és a dir, literalment, l'home que acompanya el noi— seu en una cadira i es repenja en el seu bàcul mentre el mestre desplega davant del nen, que està a peu dret, un rotlle de text que se suposa que el nen llegeix en alta veu. Una mica més enllà, el nen i el mestre, ara asseguts, toquen un instrument que sembla una lira o un bàrbiton.

En fi, que Sòfilos, el mestre espaser de Colonos, va donar al seu fill la millor educació possible, i que Sòfocles, més fort en música i dansa que en arts oratòries que impliquessin l'ús de la paraula, va decidir posar en pràctica aquesta formació dedicant-se a la composició de tragèdies.

Diverses informacions de la *Vida* i d'altres fonts ens diuen que, en la composició tràgica, Sòfocles va ser un innovador. Mirem-ho amb més detall.

La primera de les seves innovacions diu que va fer passar de dos a tres el nombre dels actors que intervingien en les representacions tràgiques. Això ja ho havia assenyalat Aristòtil a la *Poètica*⁷ i ho repeteix l'autor de la *Vida*.⁸ Aquest recurs del tercer actor, en tot cas, és interessant perquè permet

⁷ *Poètica*, 49a, 18–19. Si el lector recorre a la recent edició econòmica d'Angle Editorial, que no fa servir la numeració tradicional, trobarà la referència a la pàgina 59 (ARISTÒTIL: *Poètica*. Introducció d'Emilio Suárez de la Torre. Traducció d'Àngel Martín. Barcelona: Angle, 2016).

⁸ L'autor ignot de la *Vida* d'Èsquil, en canvi, diu que va ser aquest qui va introduir el tercer actor. Pensem que, en el fons, la cosa té poca importància. Èsquil era un quart de segle més vell que Sòfocles, però les seves etapes actives es van solapar llargament, de manera que la invenció de Sòfocles potser va ser represa per Èsquil. De tota manera, l'anàlisi del text suggereix que *Els set contra Tebes*, que es creu que va ser representada el

escenes amb tres personatges parlant presents alhora a l'escenari, i això introdueix noves possibilitats de confrontació i de matís en el traçat dels caràcters, segurament el punt més fort de la dramaturgia de Sòfocles. En particular facilita la introducció de les «germanes petites», la Crisòtemis d'*Electra* i la Ismena d'*Antígona*,⁹ la funció de les quals sempre he cregut que era humanitzar el conflicte tràgic, matisant la radicalitat moral de les germanes grans.

Diu també el biògraf que Sòfocles va fer passar el nombre de coreutes de 12 a 15, i això té més rellevància de la que pot semblar a primera vista. La xifra de 12 era coreogràficament màgica, ja que permetia que el cor s'organitzés en semicors (6+6), en terços (4+4+4), en quarts o rengles de tres i encara en sisens o rengles de dos, multiplicant així les possibilitats d'organització i d'evolució coral sobre l'espai de l'*orchestra*. El pas de 12 a 15, de parell a senar, en canvi, dona un paper de fulcre, central, al corifeu, que, en la mesura que sovint és el portador de la veu del cor, esdevé un «quasi actor», mentre que les possibilitats d'organització dels elements corals no es pot dir que quedin gaire disminuïdes. El cor es pot organitzar igualment en grups menors incloent, o no, el corifeu, i així pot formar dos semicors de 7, tres terços de 5 amb el corifeu al grup central, o cinc rengles de tres amb el corifeu al mig del primer rengle, o set de dos, amb el corifeu fora dels rengles. El pas de 12 a 15, sense limitar les possibilitats coreogràfiques, potenciava, amb el paper del corifeu, aquell ús del cor com un personatge més que Aristòtil, a la *Poètica*,¹⁰ ja valorava de Sòfocles molt positivament.

La següent innovació que subratlla l'autor de la *Vida* és la introducció del calçat blanc que porten en escena tant els coreutes com els actors. Aquestes sabates devien ser com una mena de botines, un calçat pla, de mitja canya, que es veu representat en moltes peces de la ceràmica de figures vermelles contemporània de Sòfocles. No s'ha de confondre amb l'ús

467 aC, data molt pròxima a la del probable exordi de Sòfocles, ja necessita tres actors per ser representada, i la cosa és ben clara per a *L'Oresteia*, deu anys posterior.

⁹ Per a una anàlisi de l'ús del tercer actor en Sòfocles, és interessant PICKARD-CAMBRIDGE, Arthur Wallace: *The Dramatic Festivals of Athens*. Oxford: Clarendon Press, 1953, p. 142-143.

¹⁰ *Poètica*, 56a, 26. O vegeu la pàgina 107 de l'edició d'Angle.

dels coturns, que és molt posterior a l'època clàssica i que Sòfocles, per tant, no va conèixer. Se m'acut pensar que en un estil de representació en el qual els actors es veien obligats a canviar sovint el personatge que representaven (uns canvis que, de vegades, implicaven fins i tot un canvi de gènere: passar de representar un personatge masculí a un de femení o a l'inrevés), per la limitació del seu nombre, era molt convenient un tipus de calçat únic que, a més de ser còmode, no impliqués connotacions de gènere, d'edat ni de nivell social.

Perquè la semàntica visual de l'escena es basava en els vestits, les màscares i els accessoris. Eren aquests elements els que informaven els espectadors —que podia ser que veiessin l'escena de molt lluny— del gènere, l'edat i la classificació social del personatge. Segurament treballava en aquest ordre de coses una altra de les novetats que el biògraf atribueix a Sòfocles i que a nosaltres ens pot semblar una mica extravagant. Diu la *Vida*: «Sàtir (un autor del segle III aC) diu que ell (és a dir, Sòfocles) va tenir la idea del bastó recorbat». Què devia ser això del «bastó recorbat», que tingués tanta rellevància per esmentar-ho? Diverses fonts (per exemple, els fragments d'Aristòfanes citats per Pòl·lux)¹¹ assenyalen la diferència de significat entre els bastons rectes, signes de poder, i els bastons corbats o recorbats, que porten els pagesos, els vells, els pedagogs. Devia ser, doncs, un signe important en aquella semàntica visual que dèiem, i hauria estat Sòfocles qui l'hauria introduït.

Una de les notícies que ens dona *Suides*, i que no apareix a la *Vida*, és que Sòfocles hauria estat el primer que va concórrer als concursos tràgics amb trilogies formades per tres tragèdies separades, no lligades per un fil temàtic com ho estan, per exemple, les que formen *L'Orestea* d'Èsquil. Val a dir que tampoc en aquest cas l'afirmació sembla que lligui gaire amb fets que ens són coneguts. Sembla prou clar, per exemple, que Èsquil va presentar *Els perses* al concurs de les Grans Dionísies formant trilogia

¹¹ Juli Pòl·lux, contemporani i paisà d'Ateneu, va ser un gramàtic que va compilar una mena de diccionari enciclopèdic, l'*Onomasticon*, on hi ha moltes informacions referides a la representació del teatre antic. En català, en tenim traduït un fragment que parla de la tipologia de les màscares (Vegeu AADD: *L'escena antiga*. Selecció de textos i pròleg de Joan Casas. Traduccions d'Esther Artigas i Roser Homar. Martorell: Adesiara, 2017).

amb dues tragèdies perdudes, que s'intitulaven *Fineu* i *Glauc de Pòtnies*, que no sembla que tinguessin res a veure amb l'argument de la que ens ha pervingut. I això devia passar l'any 472, quatre anys abans de la data en la qual es considera que Sòfocles va concursar per primera vegada.¹² El seu paper d'innovador, en aquest cas, doncs, no sembla gens clar.

La notícia següent tampoc la dona la *Vida*, però és una coneguda afirmació de la *Poètica*. Ens diu Aristòtil que Sòfocles «va introduir l'escenografia».¹³ Quin sentit podem atribuir a aquesta afirmació? Certament no pas la significació literal que es derivaria del valor actual de la paraula *escenografia*, que inclou tot l'aparellatge visual de l'escenari. És evident, posem per cas, que les peces d'Èsquil anteriors a la irrupció de Sòfocles comporten un aparellatge visual i de maquinària d'escena pel cap baix complex, per no dir que sofisticat,¹⁴ i en tot cas molt més ric que el de les peces de Sòfocles, que tendeixen a ser visualment molt simples. Si volem entendre què deia Aristòtil, ens haurem de cenyir a la significació estricta de la paraula grega *skenographia*, que vol dir «pintura de la *skené*», d'aquella «barraqueta» on els actors es canviaven, i la porta central de la qual representava l'entrada principal a l'escenari des d'un espai de ficció: la porta del palau de Tebes, o del de Micenes, o de la cova de Filoctetes, o del santuari de les Erinies a Colonos, o de la tenda de campanya d'Àiax. Allò que sembla dir la *Poètica* és que Sòfocles hauria introduït el costum de pintar d'una manera determinada la *skené*, suposem que per adaptar-la millor a allò que havia de representar. És clar que això s'avé malament amb una altra de les suposades innovacions sofòclies, la de les trilogies no lligades, perquè la *skené*, en aquestes, per força havia de representar un lloc diferent per a cada tragèdia. I sabem que les tres tragèdies es representaven seguides. Es produïen canvis en l'aspecte visual de la *skené* entre la representació d'una tragèdia i la de la següent? I, si és així, com es produïen aquests canvis? No en sabem res.

¹² Vegeu, per exemple, LESKY, Albin: *La tragedia griega*. Barcelona: Labor, 1966, p. 83.

¹³ *Poètica*, 49a, 18-19. O bé la pàgina 59 de l'edició d'Angle, tot i que en aquest cas el traductor Àngel Martín ha optat per traduir la paraula grega *skenographia* per «agençament escènic».

¹⁴ Vegeu en particular TAPLIN, Oliver: *The Stagecraft of Aeschylus*. Oxford: Clarendon Press, 1977, p. 89 i s.

I encara ens trobem amb una altra notícia, molt tardana, això sí, que s'ave malament amb l'afirmació aristotèlica. La trobem al prefaci del llibre setè dels tractats d'arquitectura de Vitruvi.¹⁵ Aquest escriptor i mestre d'obres de l'època d'August diu que el creador de l'escenografia va ser Agatarc de Samos (que, segons Plutarc,¹⁶ també havia estat l'autor de les pintures que decoraven la casa d'Alcibiades i havia de ser, doncs, si fa no fa, contemporani de Sòfocles). Agatarc, segons Vitruvi, devia haver fet les primeres pintures escèniques per a Èsquil, la qual cosa contradiu allò que havia deixat dit Aristòtil.

★

Fins aquí allò que fa referència a les possibles innovacions. Parlem ara d'altres aspectes de la posada en escena en temps de Sòfocles. Per començar, parlem de les màscares. Com devien ser les màscares que feien servir els actors i els coreutes de les tragèdies de Sòfocles? Suposo que se'm disculparà si cito extensament un altre text meu que prova d'introduir el tema:¹⁷

L'escultura, al llarg de les últimes dècades del segle vi aC, havia anat conquerint l'expressivitat del somriure, dels ulls oberts, del moviment. Encara ara, quan ens passem entre les estàtues arcaïques de la primera planta del museu de l'Acropòlis d'Atenes, tenim la sensació que aquelles ninetes ens miren, que aquells somriures se'ns adrecen. I per fer més intens aquest neguit ens hauríem d'imaginar aquelles imatges en la plenitud de la seva policromia, quan el color que tapava el blanc del marbre imitava la suavitat de les carnacions, quan les túniques de les noies reproduïen tota la brillantor del luxe tèxtil. Els antics atribuïen a un llegendari Dèdal aquestes conquestes de la imatgeria. A aquelles escultures només

¹⁵ Només hi ha una traducció catalana: VITRUVI, M: *D'Arquitectura*. Barcelona: Agrupació de Fabricants de Ciment de Catalunya, 1989. Traduït per Esther Artigas, assessorat i coordinat per Antonio Castro. Per al llibre v, que parla de la construcció de teatres, la mateixa Esther Artigas va revisar la seva traducció i la va publicar a *L'escena antiga*, *op. cit.*

¹⁶ PLUTARC: *Vides paral·leles* (tom v). Text revisat i traducció de Carles Riba. Barcelona: Alpha, 1928 (Bernat Metge), p. 52.

¹⁷ Pròleg de Joan CASAS a *L'escena antiga*, *op. cit.* Allà es pot llegir també la tipologia de les màscares de l'*Onomasticon*, de Pòl·lux.

els faltava moure's, només els faltava parlar. I aquestes mancances eren justament les que suplia aquell actor que irrompia a l'espai del cor sortint de la barraqueta. Ell era l'escultura que finalment caminava i parlava. El somni de Dèdal.¹⁸

Trobo que és just associar a l'escultura l'aparició en escena de l'actor amb màscara. Encara que només fos per raons senzillament tècniques. Aquelles màscares, segurament fetes de tela amb algun aglutinant, cola o escaiola, que els donés forma i rigidesa, havien estat fetes per un artesà. Aquest artesà les havia construït a sobre d'un motlle que era, estrictament parlant, una escultura. Les màscares dels actors eren obra d'escultor. Les màscares es policromaven com es feia amb els caps de les estàtues. No hi ha cap raó per imaginar que la màscara obeís criteris de representació de la realitat diferents dels de l'escultura. I, quan aquests criteris van canviar, quan l'enigmàtic somriure arcaic va ser substituït pel fred realisme de Fídiades i els artesans del seu temps, amb això que els estudiosos han anomenat *estil sever*, segurament devia canviar també la forma de les màscares.

Per força ens hem de lliurar a especulacions com aquestes per provar d'imaginar-nos les màscares primigènies del teatre grec. No en tenim descripcions. Ni documents gràfics. I quan arriben les primeres representacions d'actors i màscares sobre atuells de ceràmica, ja ben entrat el segle v aC, si alguna cosa ens en sobta és el realisme, si és que aquesta paraula serveix per dir la cosa. Quan l'actor porta la màscara a la mà, aquesta sembla un cap tallat. I, quan la porta posada, la màscara desapareix, l'actor es transfigura en el personatge. Mirem amb atenció el cèlebre vas de Pronomos, del museu de Nàpols, per exemple. Res a veure amb aquelles boques exageradament badades, aquells fronts sobrealçats per l'*onkos*, aquelles emocions sobreactuades de la imatgeria hel·lenística i romana. No. Els primers actors amb màscara eren, havien de ser, estàtues clàssiques que caminaven.

Conec només una peça arqueològica que ens pot donar una idea més aproximada de com eren les màscares tràgiques en temps de Sòfocles, i

¹⁸ Vegeu FRONTISI-DUCROUX, Françoise: *Dédale. Mythologie de l'artisan en Grèce ancienne*. París: La Découverte, 2000, p. 95 i s.

això perquè és una escultura i no una pintura vascular. És l'estela funerària d'un actor, del darrer quart del segle v aC, que està exposada al museu arqueològic del Pireu. Es conserva només la part de dalt de la pedra, que devia ser rectangular i rematada per un frontó. A sota del frontó hi ha, a la dreta, el baix relleu del rostre de l'actor de perfil, i a l'esquerra, encarada amb ell, la màscara que sosté ell mateix amb una mà. Res més. La part inferior s'ha perdut. Els criteris de representació del rostre que se suposa real i de la màscara són els mateixos, els que corresponen al realisme estil·litzat de Fídies i els escultors del seu temps. Només el fet que la màscara tingui la boca oberta i que les seves proporcions siguin lleugerament més grosses que les del rostre de l'actor —cosa indispensable si se l'ha de posar com un casc— ens indiquen que allò que sosté és una màscara i no un cap tallat, per exemple. Hi ha, a més, una diferència de gènere: la màscara representa una dona i l'actor, com tots els actors, era un home.

Als artesans que fabricaven les màscares (i els altres objectes d'allò que avui anomenariem *attrezzo*) se'ls anomenava en aquell temps *skevopoiói*, que vol dir, literalment, «fabricants d'objectes». De fet, si no m'han informat malament els que en saben més que jo, aplicant-se als artesans de l'escena tenim un únic testimoniatge de la paraula durant el segle de Sòfocles. El trobem a la comèdia d'Aristòfanes *Els cavallers*,¹⁹ quan es diu que aquests artesans no han gosat fer una màscara que tingués els trets de Cleó,²⁰ «de por que fa», traduïa mossèn Balasch. Després, al cap de més d'un segle, la fa servir també Aristòtil a la *Poètica*²¹ per menystenir els aspectes visuals i espectaculars de la tragèdia —tot allò que resumia en el terme *opsis*— davant de la condició essencial del poema, adduint que aquells aspectes són cosa dels *skevopoiói*, emprant amb evident menyspreu el terme que designa aquests artesans. I tanmateix nosaltres sabem molt bé que la dimensió estrictament teatral de la tragèdia, la seva eficàcia, rau precisament en la seva presència, i la dimensió d'aquesta presència és, en bona mesura, visual.

¹⁹ *Ipp*, 232.

²⁰ Un polític atenenc. El principal representant del partit bel·licista durant la primera part de la Guerra del Peloponès.

²¹ 50b, 17-21, pàgina 71 de l'edició d'Angle.

En bona mesura, només, perquè no hem d'oblidar la dimensió musical i coral de la tragèdia. Ens diu la *Vida* que Sòfocles escrivia els seus drames de conformitat amb les qualitats naturals dels seus actors i dels seus coreutes, i la notícia de *Suides* afegeix que va escriure un tractat sobre el cor, un tractat perdut en el qual s'oposava a Tèspis i a Queril. Això tendeix a suggerir un interès particular de Sòfocles per allò que avui anomenaríem *posada en escena*. Tinguin el valor que tinguin aquestes afirmacions, ens porten a reflexionar sobre quin era el treball d'un autor de tragèdies amb les persones que les representaven. És possible que les tríades d'actors no s'incorporessin als assaigs fins una data relativament pròxima a les representacions: al capdavant eren gent d'ofici, però, en canvi, el treball amb els coreutes era llarg. L'any grec, comparat amb el nostre, anava de juliol a juny. L'arcont epònim era nomenat a començament d'any, i aquest portava el seu nom. Una de les primeres feines que tenia aquest alt funcionari era encarregar les corègies i concedir cors als dramaturgs que ho sol·licitaven per a les properes Grans Dionísies, o Dionísies Urbanes, que se celebrarien el següent mes de març. Posem que Sòfocles fos un dels que es presentava a l'arcont epònim, i que aquest li assignava un coreg i una colla de joves ciutadans, quinze en aquest cas, segons hem vist, perquè formessin els cors d'una tetralogia: tres tragèdies i un drama satíric.

Diu un estudiós:²² «Dels diferents elements que cal posar junts en una representació, l'entrenament del cor és un dels que requeria més atenció. El reclutament i el finançament del cor eren l'encàrrec del coreg, mentre que la feina d'entrenar els membres del cor era atesa en un principi pel mateix autor dramàtic i després per un entrenador professional (el *khorodidaskalos*). La participació en un d'aquests cors comportava una gran inversió de temps, ja que transcorrien uns vuit mesos entre la selecció i la representació. Durant aquest temps, els participants eren excusats del servei militar i així es podien concentrar a assajar».

Va ser encara Sòfocles un d'aquells tragediògrafs que es va ocupar directament de l'entrenament coral? No ho sabem. No tenim cap notícia en

²² DUGDALE, Eric: *Greek Theatre in Context*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, p. 74.

aquest sentit, però tampoc en sentit contrari, i a mi em plau, tenint en compte la qualitat de la seva formació musical, tenint en compte allò que diu la *Vida* que li abellia d'adaptar els seus drames a les qualitats concretes dels seus intèrprets, pensar que sí, pensar que se'n va ocupar. Potser es va fer ajudar, però se'n va ocupar, i que la seva llarga dedicació, a través de la canícula estiuenca, de la tardor i de l'hivern, fins a arribar al primer alenar de primavera, quan els ports de l'Àtica tornaven a acollir navegació, va ser capaç de convertir quinze xicotots, fills de ciutadans d'Atenes, en un instrument ben afinat al servei de la representació teatral.

Com devien ser aquells assaigs? Per començar, és molt probable que no tots els joves atenesos que participaven en un cor sabessin llegir i, encara que en sabessin, l'aprenentatge dels textos corals havia de ser per força primordialment oral. No tots podien haver tingut la sort de rebre aquella educació refinada que Sòfilos va voler per al seu fill. El gest inicial del procés d'assaigs no devia tenir res a veure amb el de donar-los un paper perquè se l'apreguessin. Els textos, que tenien el toc de dialecte dòric que ajudava a distanciar-los de la seva parla àtica de cada dia, eren repetits fins que eren apresos. La repetició fixava els ritmes, i el mestre, alhora, els ensenyava les modulacions musicals i els moviments del cos que els acompanyaven. No hi havia separació entre text, música i coreografia. En el fons, era un complex procés d'escriptura que Sòfocles treballava, no pas sobre un paper, sinó sobre la veu i el cos dels seus joves coreutes. Deia E. A. Havelock que «les tragèdies gregues van ser compostes en un estat de contínua tensió psicològica entre les modalitats de la comunicació oral i de la comunicació escrita».²³ I jo crec que la tensió anava més enllà de la psicologia, que era física i que s'instal·lava en la duresa d'un treball llarg i esgotador. Perquè no hem d'oblidar que l'expectativa principal del públic atenès que assistia a les representacions tràgiques era veure «els seus» cors, i que entre familiars i partidaris d'un cor i d'un altre es devia establir una tensió competitiva d'alta intensitat.

²³ HAVELOCK, Eric A.: «La composizione orale del dramma greco», a AADD: *Il teatro greco nell'età di Pericle*. Edició de Cesare Molinari. Bolonya: Il Mulino, 1994. Vegeu també HAVELOCK, Eric A.: *La musa aprende a escribir*. Barcelona: Paidós, 1996.

Tornem a l'ignot biògraf. Diu que a Sòfocles se li van atribuir cent trenta peces i que, d'aquestes, disset eren inautèntiques, la qual cosa deixaria la xifra en cent tretze. Han arribat fins a nosaltres cent catorze títols, una xifra ben pròxima. Tot i que *Suides* eleva el nombre de peces escrites pel nostre autor a cent vint-i-tres. En qualsevol cas, en va escriure moltes, i al llarg de molt de temps, ja que creiem que va morir l'any 405 aC, quan tenia noranta anys. L'èxit, a més, li va somriure freqüentment. La *Vida* diu que va obtenir vint victòries als festivals, que va quedar segon moltes vegades i que mai no va quedar en tercer lloc. Fonts epigràfiques ens fan saber que, d'aquestes victòries, almenys disset van ser a les Grans Dionísies.²⁴

El dia 8 del mes d'Elafebolion de l'any que per al nostre compte és el 406 aC, dos dies abans que comencessin les celebracions i els concursos de les Grans Dionísies, va tenir lloc, com sempre a l'Odèon de Pèricles, al costat del teatre de Dionís, l'anomenat *proagon*. L'autor de cadascuna de les tetralogies que concursaven, acompanyat dels seus actors i els seus coreutes, sense vestits de teatre ni màscares, amb els caps coberts de corones, presentava públicament els arguments de les peces amb què concursaria. Aquell any l'ancià Sòfocles, que encara concursava, s'hi va presentar vestit de dol, amb tot el seu equip amb els caps nus, sense corones. Havia arribat a Atenes la notícia de la mort d'Eurípides a Macedònia, i aquest era el seu homenatge al col·lega traspassat.

Hi ha a la *Vida* de Sòfocles una afirmació que ens resulta alhora enigmàtica i interessant. S'hi diu que va crear un *thíasos* dedicat a les Muses i format *ek ton pepaideuménon*. Uns han entès que això volia dir simplement «un grup de gent instruïda» i d'altres que va formar el grup amb gent que ell mateix havia instruït. Entès de la primera manera podria fer referència a una mena de cenacle o de tertúlia que es reunís per beure plegats, simposiàcament, com els amics del tragediògraf Agató en *El convit* platònic. La segona interpretació ha fet pensar a alguns que es podia tractar d'una mena d'escola, cosa que seria congruent amb la notícia d'una obra teòrica com el tractat perdut sobre el cor.

²⁴ JOUANNA, *op. cit.*, p. 109.

Fos real o no, aquesta dimensió escolar, allò que sembla clar és que hi va haver una transmissió familiar de l'ofici en el cas de Sòfocles. Ja hem dit més amunt que el seu fill gran, Iofont, el que va tenir amb la seva esposa atenesa Nicòstrata, també va ser autor de tragèdies. De fet, la seva carrera va ser, en part, paral·lela a la del seu pare. Va compondre cinquanta tragèdies, va guanyar el concurs de les Grans Dionísies el 435 i va ser segon a les de 428, vençut per Eurípides però deixant en tercer lloc Ió de Quios. Però, a més d'aquest fill, va tenir també un bastard, Aristó, fill d'una hetera de Sicí que es deia Tëoris. Aquest Aristó va tenir al seu torn un fill. El net de Sòfocles va rebre el nom de l'avi i va ser conegut com Sòfocles el Jove. Aquest Sòfocles jove va ser el que es va encarregar de posar en escena, quatre anys després de la mort del poeta, l'obra pòstuma del seu avi, *Èdip a Colonos*, abans d'emprendre la seva pròpia carrera com a autor dramàtic, ja al segle IV, segons la nostra mesura del temps. Va compondre quaranta tragèdies i va obtenir pel cap baix set victòries, dues de les quals a les Grans Dionísies del 387 i el 375.²⁵

Sòfocles devia morir poc abans o poc després de la desgraciada batalla naval de les illes Arginuses, un dels últims episodis de la Guerra del Peloponès. La *Vida* proposa diverses teories sobre la manera com va morir, que se suposa que les xafarderies de la tradició havien transmès i que, tot i ser de vegades prou pintoresques, no igualen allò que diu una altra *Vida*, la d'Èsquil, sobre la seva mort.

Diu el desconegut biògraf d'Èsquil que una àguila que havia arrabassat una tortuga la va deixar anar des de molt amunt sobre el crani pelat del tragediògraf perquè l'havia confós amb una pedra. L'àguila volia que la closca de la tortuga s'esberlés per poder-se cruspir l'animal, però l'única closca que es va trencar va ser la d'Èsquil, que d'aquesta manera va morir.

²⁵ Totes aquestes notícies les hem tret de JOUANNA, *op. cit.*, p. 120-121. Aquesta transmissió de l'ofici dins la línia familiar no va ser una singularitat del cas de Sòfocles. Tenim notícia d'altres famílies de tràgics, començant pel cas d'Èsquil.

Les *vides* reflecteixen segurament un anecdotari ric, variat i imaginatiu sobre les morts dels poetes. Les tres teories que recull el biògraf sobre la mort de Sòfocles són aquestes que citem literalment:

L'actor Cal·lípides,²⁶ de retorn d'Oponente després d'una representació, li va enviar raïm amb motiu de la festa de l'Antestèria; Sòfocles, posant-se a la boca un gra que encara era verd, va morir ofegat a causa de la seva grandíssima vellesa. Però, segons que diu Sàtir, va ser recitant *Antígona* i anant a parar cap al final a un pensament llarg, que no comportava ni punts ni comes per fer pausa, que va forçar massa la veu i amb la veu va perdre també la vida. Altres diuen que després de la representació de la seva tragèdia, quan va ser proclamat vencedor, va morir vençut per la joia.

Així doncs, o bé la joia o bé la prosòdia o bé un traïdor gra de raïm van ser els causants del traspàs del poeta, que, en tots tres casos, va morir perquè va perdre l'alè, aquell *fiato* escàs que no li havia permès de ser actor, però sí de viure més de noranta anys.

Sòfocles va ser enterrat fora muralla, a la tomba familiar, enmig de la inseguretats dels camins de l'Àtica per culpa d'una guerra que encara durava. A la darrereria del segle XIX, un funcionari danès que treballava en les obres d'enjardinament del palau de Tatoi, la residència d'estiu dels reis de Grècia, va fer unes excavacions i va afirmar que havia trobat la tomba del poeta. Fins i tot va fer circular un crani que deia que era de Sòfocles i que a hores d'ara és a Berlín. Als anys cinquanta del segle XX, una senyora que ensenyava arqueologia a les princeses Sofia i Irene de Grècia va reprendre les excavacions amb l'ajuda de les noies, convençuda encara que excavaven el mausoleu del tragediògraf. Avui dia l'indret és visitable, s'hi fa esment de la possibilitat que es tracti de l'enterrament de Sòfocles, però el fet és que no hi ha cap indicatiu epigràfic ni material que aboni aquesta suposició. Queda aquí dit només pel fet que la més gran d'aquelles princeses va acabar sent reina a les Espanyes, aquell qui em llegeix segurament ja sap de qui es tracta.

²⁶ Altres traduccions de la *Vida* diuen que l'actor es deia Fil·lípides. Els còdexs manuscrits, ho hem d'entendre, sovint es troben en molt mal estat i propicien lectures divergents. Nosaltres citem segons la transcripció de JOUANA, *op. cit.*, p. 686-687.

El llibre que té a les mans permet al lector obtenir una visió gairebé completa del Sòfocles autor tràgic, però no conté cap versió dels *Sàtirs rastrejadors*, el drama satíric incomplet de la seva autoria que també s'ha conservat. Me n'excuso en nom de tots dos traductors.

És veritat que no es tracta de traduccions fetes amb tot el rigor que exigeix la filologia, perquè ni en Feliu Formosa ni jo no som hel·lenistes. Tots dos hem escrit versos, això sí. I tots dos hem estat professors de l'Institut del Teatre, i ens hem hagut d'enfrontar amb la dificultat afegida que suposa per als alumnes la lectura de les tragèdies de Sòfocles en les esplèndides versions mètriques que en va fer Carles Riba, i la dificultat encara més gran que els planteja la seva posada en escena. Les versions que hem escrit les hem establertes a partir de totes les traduccions filològiques de Sòfocles que coneixem, que són unes quantes.

«Entre nosaltres, a les obres de Sòfocles encara no s'hi ha enfrontat cap traductor amb una visió més agosarada, competent i precisa que la de Riba», ha deixat dit aquest home de vasta cultura i gust precís que és en Raül Garrigasait. El cas és que té raó. El mateix Riba va deixar dit això sobre aquesta feina seva de posar Sòfocles en versos catalans:

Un traductor —no m'aturo a parlar dels adaptadors— no pot, doncs, pretendre ésser més lliure, si no vol ja per principi trair. No penetrarà en la substància de la poesia, de cap mena de poesia, qui sigui indiferent als seus externs artificis. Per això, en aquesta versió de les *Tragèdies* de Sòfocles, ja havia optat per imitar una vegada més, sobre la base accentual, els metres quantitativs de les parts parlades. No per un purisme acadèmic: l'objecció seria banal, perquè el problema, en el que té de soluble i d'insoluble, no és senzill. Ans per fidelitat al respir, a la ponderació i a la manera de caminar del mateix estil dramàtic. N'he volgut tenir, quant a mi, el cor net, fent abans una prova en hendecasíl·labs: l'únic metre que un començament d'hàbituds recomana entre nosaltres per a la tragèdia. Em fou insuportable.²⁷

²⁷ SÒFOCLES: *Tragèdies. Traduïdes per Carles Riba*. Barcelona: Curial, 1977. La introducció de

Aquest «començament d'habituds» —Riba escrivia la introducció l'any 1951— ha de fer referència, sobretot, a les traduccions de Shakespeare que havia fet Josep Maria de Sagarra als anys quaranta. Quant a la prova en versos decasíl·labs que tan insuportable li va resultar, no cal dir que ens hauria agradat molt veure-la, a en Feliu i a mi, perquè en substància és el que hem provat de fer nosaltres.

El fet és que les grans versions en vers de Riba no han estat objecte mai, si no vaig errat, d'una posada en escena condigna. Les poques vegades que aquests últims anys s'ha plantejat la conveniència de fer pujar a l'escenari alguna de les tragèdies de Sòfocles o bé s'ha optat per les versions en prosa del mateix Riba o bé, amb més freqüència, se n'han encarregat versions noves, també en prosa. Crec saber que en Feliu va començar a atrevir-se a proposar una alternativa al treball de Riba per produir un material que li permetés treballar amb alumnes de l'Institut en tallers de tragèdia. En vers. Aquests últims anys jo també m'hi he posat i he burxat en Feliu perquè completéssim Sòfocles. Aquelles habituds a què feia referència Riba fa més de seixanta anys s'han incrementat encara amb noves traduccions en vers català de Shakespeare, en particular les d'en Joan Sallent, i amb traduccions en vers blanc d'altres dramaturgs, com les que el mateix Feliu ha fet de Schiller. Les habituds creades són de lector, sí, però sobretot d'actor i d'espectador de teatre. Els actors han anat trobant una respiració i una fisicitat als decasíl·labs escènics, els espectadors hi han acostumat l'orella.

Tant de bo el material que proposem sigui suportable i, eventualment, d'alguna utilitat.

la qual citem un fragment, «Uns mots del traductor», es troba al primer dels dos volums que componen l'edició.

Sobre la traducció

Feliu Formosa

Darrere aquestes versions de les tragèdies de Sòfocles, hi ha una sèrie de coincidències i col·laboracions entre el Joan Casas i jo. Havíem publicat un parell de llibres de poemes escrits a quatre mans i hem compartit experiències teatrals i pedagògiques, tots dos des de la nostra feina a l'Institut del Teatre: ell impartint lliçons de dramaturgia a Barcelona i jo dedicant-me a les teories escèniques, a la dicció–elocució i, durant els darrers anys, sobretot a la realització de tallers d'interpretació a la delegació terrassenca de l'Institut. Vaig iniciar una sèrie de tallers sobre la comèdia, per passar a treballar el vers. Vaig fer muntatges a partir de Shakespeare (traduït per Sagarra), Molière (traduït per Joan Oliver) i escenes del mateix Sagarra, entre altres textos amb els quals vaig tornar a la prosa. Durant els últims anys, vaig dedicar tres tallers a la tragèdia grega —en parlaré més endavant— fins arribar a un últim taller sobre la meua traducció versificada de *Maria Estuard* de Schiller. La familiaritat que tenia amb el decaíl·lab del text de Schiller, al costat d'altres traduccions de clàssics alemanys, principalment Kleist, ha servit perquè també altres professors de l'Institut hagin treballat sobre traduccions meves en les quals el vers era important.

Amb els alumnes del tercer curs d'interpretació, vaig iniciar el meu treball sobre la tragèdia. No puc negar que les traduccions al català de Carles Riba em mereixen un gran respecte, i així ho vaig manifestar en una ponència sobre el *Prometeu* esquilià que vaig fer per al segon Simposi Carles Riba a la Universitat de Barcelona. Sobre la viabilitat teatral d'aquestes traduccions s'ha discutit sobradament. De cara a la feina que jo em plantejava amb els meus alumnes, veia dos problemes en les traduccions ribianes: d'una banda, la fidelitat a l'original amb un llenguatge que potser responia més a criteris

filològics que escènics per la manera com Riba va efectuar aquest meritori treball; de l'altra, el temps transcorregut des que aquestes traduccions van ser realitzades. Per al meu taller, vaig triar la tragèdia *Els perses*, l'única de tot el corpus tràgic grec conservat que tracta un tema contemporani: la derrota de la gran flota persa pels atenesos a la batalla de Salamina. El resultat va ser una versió reduïda a uns trenta-cinc minuts. Com faria posteriorment amb els altres tallers i amb les traduccions de Sòfocles publicades en el present volum, vaig recórrer a traduccions en idiomes que em fossin pròxims. Vaig disposar de l'extens volum sobre Èsquil i Sòfocles publicat dins la benemèrita col·lecció «La Pléiade» i em va sorprendre molt favorablement la claredat i l'eficàcia escènica d'aquestes traduccions franceses. Amb tot, vaig consultar també la traducció en prosa del mateix Riba i un parell de traduccions castellanques. En aquest primer taller sobre Èsquil, vaig fer un treball de dramaturgia que implicava algun canvi de certa importància en el text, com, per exemple, un diàleg entre la reina mare del rei Xerxes i dues dones perses sobre la democràcia atenesa, que comenten amb sorpresa. Els actors van treballar amb màscares blanques, confeccionades per l'amic i col·lega Alfred Casas i, damunt de tarimes a dos nivells, anaven recitant els textos en què els personatges lamenten la derrota de l'exèrcit persa. Aquestes escenes, força narratives però fortament expressives, anaven acompanyades per un fragment repetit de la *Música per a corda, percussió i celesta* de Béla Bartók, que donava un gran dinamisme al muntatge. A l'aula de l'Institut terrassenc on es va representar, hi havia un altell molt elevat a la dreta, que vam utilitzar per a l'aparició del fantasma de Darios, que critica els seus súbdits i el seu hereu Xerxes per la temeritat d'haver emprès una acció naval contra un enemic que ja els ha derrotat anteriorment a Marató. Per a la meua versió, em vaig servir de diversos esquemes mètrics: versos de sis, nou i deu síl·labes, a més d'alexandrins. Volia que els alumnes es continuessin familiaritzant amb un tipus de versificació moderna, prescindint de la mètrica antiga, que em resultava més difícil i llunyana. El resultat em va deixar satisfet i amb ganes d'incidir més en els textos tràgics grecs.

Per al taller següent, em vaig decidir per l'*Antígona* de Sòfocles, que Carles Riba va traduir en prosa. Dels tres tràgics, Riba va escollir només la prosa per a Èsquil, la prosa i l'edició posterior en vers per a Sòfocles i únicament el vers per a les tragèdies d'Eurípides. La prosa de la traducció ribiana em

plantejava menys problemes que la versificada, més hermètica. Amb tot, hi vaig introduir alguns canvis per facilitar als alumnes la comprensió i la projecció del text. Cal dir que, entre el treball amb *Els perses* i l'*Antígona*, havia de fer servir recursos interpretatius del tot diferents. *Els perses* és una obra sense acció i en la qual els vençuts lamenten la derrota infligida pels atenencs. Abans he parlat de narrativitat i podria afegir que el text esquilià és també un poema dramàtic d'una gran força. *Antígona*, en canvi, és un text amb una acció fortament dramàtica i en el qual cal treballar més a fons cada interpretació individual. Això és atribuïble a la introducció d'un tercer actor dins l'espectacle tràgic per part de Sòfocles, i crec que el que acabo d'escriure és una obvietat. Vaig tornar a recórrer a les màscares, entre altres coses, perquè vaig haver de repartir els papers protagonistes entre més d'un actor. De la dotzena d'alumnes amb què comptava, vaig triar quatre Antígones i quatre Creonts. El paper del soldat que descobreix el cos de Polinices i el missatger del final els vaig adjudicar a un sol actor, en aquest cas sense màscara, així com el paper d'Eurídice i el de Tirèsias, que els va fer una mateixa alumna. Els dos protagonistes principals se substituïen i es passaven l'un a l'altre la màscara davant del públic. La feina a realitzar era molt més complexa, doncs, i el treball inicial sobre el text va ser molt important. Calia que tot el procés escènic estigués motivat per la relació entre uns personatges que viuen la situació tràgica amb una especial intensitat. *Els perses* se salvava per l'espectacularitat del muntatge. Per a *Antígona*, vaig prescindir de la música i vaig treballar a fons cada personatge. Va ser una feina extraordinàriament estimulante i, amb posterioritat, he mantingut una bona relació personal amb alguns dels actors, que he pogut retrobar després, quan ells han anat exercint una activitat professional bastant continuada.

A *Les coèfores*, el text central de la trilogia *L'Orestea*, Èsquil desenvolupa el tema de la venjança que Electra i Orestes executen en les persones d'Ègist i Clitemnestra, després de tractar el tema de la mort d'Agamèmnon a la primera de les tres tragèdies. Com sempre en Èsquil, el paper del cor és important, però, després de les primeres intervencions corals vora la tomba d'Agamèmnon i en presència d'Electra, es produeix ja l'anagnòrisi, el reconeixement del retornat Orestes, que també era present vora el sepulcre del seu pare, per part de la seva germana. Tot el text posterior consisteix en la preparació de la venjança, finalment amb la mort d'Ègist dins el palau i de

Clitemnestra, després d'un llarg i colpidor diàleg amb el fill. A les escenes finals de l'obra, quan Orestes treu del palau els dos cadàvers, és turmentat pels dubtes que li planteja la seva acció criminal i veu aparèixer, vestides de negre, les fúries que ens conduiran a la tercera tragèdia de *L'Orestea: Les eumènides*. Per al meu taller, vaig recórrer a tres tipus de vers: el decasíl·lab, l'alexandrí i el vers lliure, però fortament rítmic. Vaig ser fidel a la totalitat del text i vaig poder fer el repartiment, tot adjudicant els quatre papers protagonistes a quatre alumnes. La resta, en el paper del cor, tenia una participació important i satisfactòria per als alumnes que hi intervenien. En un escenari allargat i paral·lel al públic, hi vaig posar dues tarimes: l'una representava la tomba d'Agamèmnon i l'altra, a una certa distància, arrambada a una cortina vermella, vora la paret del fons, representava l'entrada del palau. A la primera escena, les dones del cor —el curs estava format majoritàriament per noies— s'acostaven a la primera tarima amb una pedra en una mà i una espelma encesa a l'altra. Així muntaven un túmul que ajudava a representar el sepulcre d'Agamèmnon. Les escenes de la venjança tenien lloc a la segona tarima i la part final, al centre, que durant tot l'espectacle havia ocupat el cor. D'aquest últim taller, em queda sobretot la satisfacció d'haver fet una traducció més elaborada i de pensar en noves traduccions dels tràgics grecs no destinades a cap taller, sinó pensades per a professors i alumnes de cursos posteriors que s'hi poguessin interessar. Sobre aquesta experiència, anys després vaig escriure un poema que em plau de reproduir aquí. Està dedicat a l'alumna que feia el paper de Clitemnestra i que em plantejava els dubtes que apareixen en el poema.

PREGUNTES D'UNA ACTRIU QUAN ESTUDIA

A la manera de Brecht
Per a Mònica Van Campen

¿Sent Clitemnestra algun dolor
En rebre la notícia de la mort
D'Orestes a qui tant temps ha mantingut
Allunyat d'Argos?
¿O respira alleujada perquè ja

No ha de témer que el fill vingui a venjar
El pare assassinat tot immolant-la a ella
Juntament amb Egist
Amant i còmplice?
Quan Orestes disfressat d'estranger
Li du la nova de la pròpia mort
¿Què hi ha de fals en el dolor que ella
Mostra públicament? ¿Simula tant
Com el poeta ens diu? ¿Què pesa més
El fill o l'enemic? ¿Què cal fer per mostrar
L'ambigüitat del que creiem que sent?

Fins i tot a la contra del poeta
Una actriu mai no es cansa d'inquirir
Des de la pròpia quotidianitat.

A l'*Electra* de Sòfocles, que vaig començar a traduir d'acord amb el propòsit abans esmentat de continuar la meva relació amb els tràgics grecs, i de lliurar les meves versions a l'Institut del Teatre, vaig poder descobrir una estructura argumental molt més complexa que la de *Les coèfores*. Abans d'enumerar les importants novetats que Sòfocles introdueix en el tema també tractat per Èsquil, i d'acord amb el que ja comentàvem de feia temps amb el Joan Casas, vaig rebre la seva versió de *Les bacants* d'Eurípides i ens vam posar d'acord per començar a realitzar les set traduccions que integren el present volum. Ens vam decidir per Sòfocles, després que jo ja tingués acabada la meva versió d'*Electra*. Entre els tres tràgics grecs, Sòfocles ocupa un lloc central i les seves tragèdies presenten una riquesa formal i una saviesa dramàtica que en fan un model incontestable del món tràgic grec. Després del magnífic pròleg que l'amic Joan Casas ha realitzat per a aquest volum, no cal que m'estengui més en la valoració del nostre autor tràgic.

L'*Electra* de Sòfocles conté una sèrie d'elements argumentals que enriqueixen notablement el tractament esquil·lià del mite. En primer lloc, hi ha una precisió més gran en els antecedents dels fets que succeiran posteriorment. És important la figura del preceptor, que tindrà un paper

necessari en la preparació de la venjança d'Orestes i Electra. Hi ha, en segon lloc, una llarga intervenció d'Electra que la defineix com allò que s'atribueix especialment a Sòfocles: la creació de «caràcters». Pel que fa a Clitemnestra, en el seu llarg diàleg amb Electra, veiem que justifica la seva actuació i que al·ludeix al sacrifici d'Ifigènia, la seva altra filla, per part d'Agamèmnon, que suposadament obeeix un disseny dels déus abans de partir cap a Troia. Aquest tractament de la figura de la mare justificaria encara més les «preguntes» que es fa l'actriu en el poema citat anteriorment, tot i que Èsquil no toca aquest tema a les seves *coèfores*. I al text de Sòfocles hi ha un personatge especialment interessant per la semblança que presenta amb un altre personatge de la tragèdia *Antígona*. Es tracta de Crisòtemis, germana d'Electra, que, com Ismene, germana d'Antígona, es resisteix a enfrontar-se al poder i és objecte de les recriminacions de la germana, que està disposada al propi sacrifici. El paral·lelisme que observem en aquestes dues escenes és sorprenent i serà precisament Crisòtemis qui descobrirà a Electra que Orestes és viu. L'anagnòrisi, després de totes aquestes escenes, es produirà ja molt avançada l'obra i donarà pas al desenllaç, que és totalment diferent del de *Les coèfores*. Orestes mata primer Clitemnestra —el diàleg final de l'obra d'Èsquil es redueix a unes poques frases. Quan es presenta Egist, Orestes li mostrarà el cadàver de Clitemnestra i el farà entrar al palau per matar-lo. Si l'obliga a fer-ho és perquè, a la tragèdia grega, les morts violentes no tenen lloc davant del públic. Finalment, com que Sòfocles no crea trilogies com Èsquil, conclou l'obra amb aquestes accions finals i amb una breu intervenció del cor, que celebra la llibertat conquerida pels protagonistes després de molts anys.

De les set versions realitzades pel Joan Casas i jo mateix, la d'*Electra* ja l'havia enllestida abans de repartir-nos la feina. Vaig tenir certs dubtes sobre la necessitat d'introduir-la en aquest volum sense restituir-hi algun dels versos que havia suprimit per tal de donar als intèrprets una versió sintètica i clara, tot mantenint-me fidel als continguts. Quan l'obra era ja a la biblioteca de l'Institut, va ser triada pel nostre col·lega i amic Joan Castells per fer-ne un taller amb els seus alumnes. Els va fer llegir la traducció de Riba i la meua versió, que va ser la que van escollir. Va ser representada en una aula de l'Institut i em va satisfer que el meu text

hagués complert una de les funcions a la qual l'havia destinat. Per a la meua versió, vaig recórrer al vers lliure, amb algun petit fragment decasíl·làbic, i els alumnes van projectar els versos amb eficàcia. És per això que finalment l'hem inclosa al present volum.

Al Joan Casas i a mi ens quedaven, doncs, les sis tragèdies restants. Jo em vaig quedar *Àiax*, *Filoctetes* i *Antígona*. L'amic Joan va manifestar un gran interès per *Èdip rei* i *Èdip a Colonos*, i es va fer càrrec també de *Les dones de Traquis*. Em vaig posar a traduir *Àiax* i *Filoctetes* servint-me exclusivament del vers decasíl·lab, tant per a les intervencions dels personatges com per a les del cor. El personatge d'Àiax, ressentit contra els grecs perquè no li han concedit les armes d'Aquil·les i encogat per la deessa Atena, mata i degolla un ramat d'ovelles i els seus vigilants en creure que són els seus enemics, la qual cosa el condueix al suïcidi quan descobreix el seu error. S'aparta de la seva tenda i es llança damunt l'espasa que ha clavat a terra amb la punta cap enlaire després que Tecmessa, la seva esposa, hagi intentat evitar el fatal desenllaç. Hi ha un fet interessant en aquesta tragèdia, i també en *Filoctetes*, que és la decisiva intervenció, sempre en un paper força protagonista, d'Ulisses, que en el cas d'Àiax aconsella d'enterrar-lo solemnement, malgrat el seu acte foll i inconscient i contra el parer dels seus compatriotes. Al principi de l'obra, Ulisses ja manté un llarg diàleg amb Atena i ens posa en antecedents sobre el problema d'Àiax. En el cas de *Filoctetes*, un altre heroi marginat pels atenencs, és Ulisses qui, també des de la primera escena, acompanyat de Neoptòlem, fill d'Aquil·les, desembarca a l'illa on l'heroi marginat abandonat anys enrere amb la seva ferida purulenta, que els grecs no poden suportar per la mala olor que desprèn i pels crits que fa proferir a l'infeliç heroi, indueix el seu jove acompanyant a convèncer Filoctetes perquè retorni l'arc que posseeix i que l'exèrcit grec necessita per aconseguir dominar Troia. La tragèdia té un final feliç —Filoctetes acceptarà retornar a Troia, ser guarit i concedir a Ulisses el que aquest pretenia. Traduir aquestes dues tragèdies abans que *Antígona*, i amb els mateixos recursos formals, va ser una interessantíssima experiència per la humanitat que revelen els dos protagonistes marginats. En el cas d'Àiax, com en *Èdip*, l'heroi és ofuscat per una intervenció divina que l'aboca al final tràgic. De la mateixa manera que en la majoria de les tragèdies, es produeix el que

s'anomena «hybris»: un error i un destí tràgic que l'heroi no pot evitar. *Filoctetes*, en canvi, explica uns fets que, amb realisme, condueixen a un final favorable per a l'heroi protagonista.

Antígona i *Èdip rei* són les dues tragèdies que es poden considerar modèliques i que més han perdurat al llarg de la història teatral universal, amb nombroses versions posteriors i, en el cas d'*Èdip*, també amb l'ús que en va fer Sigmund Freud per a la ciència. Al marge dels motius, justificables, que mouen l'heroïna tràgica, hi ha un enfrontament amb la tirania, amb el poder, representat per un inflexible Creont, que acaba pagant la seva actitud amb la pèrdua de la seva esposa Eurídice i del seu fill Hèmon. Dins el teatre universal sempre trobarem noves i recents escenificacions de la tragèdia, que no ha deixat d'estimular gent de teatre d'arreu del món. A diferència de les meves versions d'*Aiax* i *Filoctetes*, per a *Antígona* m'he servit del decasíl·lab per als personatges i del vers lliure per al cor, que, malgrat el perfecte tractament de l'acció tràgica, és important en aquest text de Sòfocles.

Al marge d'*Èdip rei* i de tot el que n'acabo de comentar, el Joan Casas va manifestar un interès especial per *Èdip a Colonos*. L'interès d'aquesta tragèdia rau en el fet que, al costat del pare cec, hi intervenen tant les dues filles, Antígona i Ismene, com la rivalitat mortal entre els dos fills, Etèocles i Polinices, fins que al final Èdip mor després de cedir a Atenes el seu cadàver i d'haver-se exculpat d'uns fets anteriors que no va poder evitar per desconeixement d'allò que els déus li havien imposat.

I, pel que fa a *Les dones de Traquis*, Sòfocles tracta un mite únic dins el corpus tràgic grec. Hèracles, el protagonista, desatén la seva esposa Deianira, ocupat sempre a realitzar els famosos «treballs». Quan torna enamorat de l'esclava Íole, Deianira li fa arribar a través d'un missatger una túnica impregnada amb la sang que el centaure Nessos li va lliurar abans de ser mort pel mateix Hèracles, que havia de defensar la seva muller. La sang del centaure no és un filtre d'amor, com creia Deianira, sinó que provoca la mort dolorosíssima d'Hèracles, cremat per la túnica que s'ha posat. La tragèdia acaba amb el suïcidi de Deianira. Aquest és, molt resumit, l'argument d'aquesta estranya tragèdia, a la qual Sòfocles aporta,

com sempre, la seva capacitat de justificar i humanitzar les actituds i les accions dels seus personatges, en aquest cas de Deianira, que desencadena inconscientment el tràgic desenllaç.

Per a les seves versions, el Joan Casas se serveix, com jo mateix, dels versos decasíl·labs sense rima per als diàlegs i procura cenyir-se al màxim al número de versos dels originals. Per als cors utilitza formes més lliures, tot mesurant sovint els versos a la manera de la mètrica dels originals grecs, encara que no d'una manera estricta. I l'intercanvi d'opinions que hem mantingut després d'haver assumit aquestes set versions es podria resumir en unes paraules de l'amic Joan: «Ha pesat més la intuïció rítmica i l'artesanía del llenguatge que no pas un excés de reflexió i de treball tècnic».

Àiax

Versió de Feliu Formosa

PERSONATGES

ÀIAX, fill de Telamó, rei de Salamina

TEUCRE, el seu germanastre

TECMESSA, captiva frígia, convertida en esposa d'Àiax

ATENA, la deessa

ULISSES, rei d'Ítaca

MENELAU, rei d'Esparta

AGAMÈMNON, rei d'Argos, cap dels grecs davant Troia

UN MISSATGER

COR DE MARINERS del vaixell d'Àiax

EURÍSACES, fill d'Àiax (personatge mut)

HERALDS i GUARDES

L'escena, al camp grec davant Troia, al començament davant la tenda d'ÀIAX, després en un indret ocult del riu.

ATENA:

Com sempre, Ulisses, et veig disposat a buscar la manera de sorprendre algun enemic teu. I ara ets davant la tenda d'Àiax, prop dels seus vaixells, rastrejant les empremtes dels seus passos per veure si és a dintre o si no hi és. L'olfacte d'una gossa de Lacònia sembla guiar-te perquè sí que hi és, amb el front xop de suor i amb les mans ensangonades. No et quedis a fora per espisar-lo, digue'm per què ho fas i jo, que tot ho sé, podré informar-te.

ULISSES:

Oh, veu d'Atena, la divinitat més preuada. Tot i que no et puc veure, la teva veu penetra en la meva ànima talment el so de la boca de bronze d'una trompeta etrusca. Prou t'adones que espio Àiax, el del gran escut. Aquesta nit acaba de cometre contra nosaltres un acte increïble, si és que ell n'ha estat l'autor, perquè nosaltres no ho tenim clar, i per això he decidit esbrinar-ho. Acabem de descobrir tot el nostre botí exterminat,

el bestiar degollat amb els homes
que el guardaven. Tothom n'acusa Àiax.
I un vigia l'ha vist fent bots pel pla
amb l'espasa banyada de sang fresca.
Jo en vaig seguint el rastre: unes empremtes
em semblen clares, altres em confonen
i tu arribes a punt perquè, com sempre,
la teva mà dirigeixi els meus passos.

ATENA:

Ho sé, Ulisses, i em tens disposada
a afavorir-te en la teva cacera.

ULISSES:

Digue'm, doncs, estimada sobirana,
si són ben dirigits els meus afanys.

ATENA:

Sens dubte, tot és obra d'aquest home.

ULISSES:

Què l'ha dut a una acció tan insensata?

ATENA:

Un gran enuig per les armes d'Aquil·les.

ULISSES:

Però per què ha escomès el bestiar?

ATENA:

Ell creia que la sang que li tenyia
les mans era la vostra.

ULISSES:

Així volia

adreçar els seus atacs contra els aqueus?

ATENA:

I així ho hauria fet si jo no hagués
estat prou vigilant per impedir-ho.

ULISSES:

I de què li venia tanta audàcia?

ATENA:

Sol, de nit, s'ha llançat contra vosaltres.

ULISSES:

I s'hi ha acostat, ha arribat on volia?

ATENA:

Ja era a les portes dels dos generals.

ULISSES:

Què ha retingut la seva mà homicida?

ATENA:

Jo, que he fet caure damunt els seus ulls
una il·lusió que l'ha foraviat
i l'ha llançat contra el ramat de bèsties,
contra el botí, no repartit encara,
que vigilaven els vostres bovers.
Movent-se en cercles, ha colpit amb fúria
el bestiar banyut. Tan aviat
es pensa que ha matat els dos Atrides
com que ha abatut algun altre cabdill.
Jo l'excitava en el seu foll excés
i l'empenyia a una trampa fatal.
Després, quan s'ha cansat d'aquest carnatge,
s'ha endut el bestiar supervivent
lligat amb cordes com si fossin homes
al seu estatge, i allí, agarrotats
com els té, els brutalitza. I ara vull
que siguis testimoni de l'estat
de follia evident en què ha caigut
perquè després ho exposis als aqueus.
Queda't aquí sense cap por, perquè
aquest home no et pot portar desgràcia.
Jo apartaré de tu els raigs dels seus ulls
i faré que no et pugui veure el rostre.

A ÀIAX:

Eh, tu, que lligues a l'esquena els braços
dels teus presoners, surt, soc jo que et crido,
Àiax, jo et parlo, surt del teu estatge.

ULISSES:

Què fas, Atena? Priva'l de sortir.

ATENA:

Calma! No deixis que la por et domini.

ULISSES:

Era un enemic meu, i encara ho és.

ATENA:

No et vols venjar de qui t'era enemic?

ULISSES:

En tinc prou de saber-lo dins la tenda.

ATENA:

Et fa por d'enfrontar-te amb un dement?

ULISSES:

Si estigués en ple seny, m'hi enfrontaria.

ATENA:

Faré que ni de prop no et pugui veure.

ULISSES:

Tot és possible si és un déu qui ho vol.

ATENA:

Ara, silenci. Resta com estàs.

ULISSES:

Hi restaré, pro voldria ser lluny.

ATENA (a ÀIAX):

Àiax! Et crido novament! Per què fas tan poc cas de la teva aliada?

Apareix ÀIAX.

ÀIAX:

Salut, filla de Zeus! Ets benvinguda.

M'has ajudat i ara vull coronar-te amb trofeus d'or massís per agrair-te la gran cacera que acabo de fer.

ATENA:

Ben parlat! Però explica'm una cosa: has banyat a plaer la teva espasa amb sang vessada dels guerrers aqueus?

ÀIAX:

Sí, puc vantat-me'n! No ho negaré pas.

ATENA:

I t'has llançat també contra els Atrides?

ÀIAX:

A Àiax no el rebaixaran mai més.

ATENA:

Vols dir, doncs, que són morts, si t'he entès bé?

ÀIAX:

Morts! Que ara vinguin a prendre'm les armes!

ATENA:

I del fill de Laertes, què n'has fet?

ÀIAX:

Vols dir aquella guineu insidiosa?

ATENA:

Parlo d'Ulisses, el teu adversari.

ÀIAX:

És un plaer tenir-lo encadenat
allà dintre. No vull que mori encara.

ATENA:

Què vols fer-ne? Quin altre guany n'esperes?

ÀIAX:

Ara, amarrat a un pilar del meu clos...

ATENA:

Per què vols torturar aquest malaurat?

ÀIAX:

...el faré sucumbir amb l'esquena roja
de sang sota les meves fuetades.
Vaig per feina. Desitjo únicament
que em siguis sempre aliada, com ara.

Se'n va.

ATENA:

Ja veus, Ulisses, la força dels déus.

Hi ha hagut cap home més sagaç que aquest
o més valent en el moment d'obrar?

ULISSES:

No, ningú, que jo sàpiga. Em fa pena
el malaurat, ni que em sigui enemic,
ara que el posseeix un greu error
i que, de fet, penso en mi més que en ell.
Veig que nosaltres, els vivents, no som
sinó unes ombres fantasmals i efímeres.

ATENA:

Que aquest exemple mai no et condueixi
a proferir cap paraula insolent
contra algun déu. I no t'inflis d'orgull
si pel teu braç o les teves riqueses
triomfes sobre algú, perquè un sol dia
et pot abatre o tornar-te a enlairar.

Se'n van ATENA i ULISSES. Entra EL COR.

EL CORIFEU:

Oh, fill de Telamó, que a Salamina,
envoltada d'onades, tens el regne.
Quan tot et va a favor, jo estic alegre.
Pro quan Zeus et colpeix o et calumnien
els dànaus cruelment jo me n'esglaio.
La nit passada, segons els rumors
que ens volten i et difamen, has vingut
a aquesta prada, i amb la teva espasa
llucent has degollat el bestiar
dels grecs, part del botí del nostre exèrcit.
Aquestes són les insinuacions
que Ulisses ha difós pertot arreu
i qui l'escolta s'ho creu i es complau
a injuriar-te, perquè els envejosos
es giren contra els grans. Però és a l'ombra
dels grans que poden prosperar els petits

i en els petits troben suport els grans.
Costa de fer comprendre aquesta màxima
als insensats. I això són els qui ara
es giren contra tu, i res no podem
fer contra ells, príncep, si tu no hi ets.
Lluny dels teus ulls, com bandades d'ocells
ara fan fressa, pro s'espantarien
davant el gran voltor i, si et presentessis
de sobte, es quedarien sense veu.

EL COR:

És Àrtemis, deessa caçadora,
filla de Zeus, qui t'ha fet escometre
els bous que ha capturat l'exèrcit grec?
Potser perquè mai no li has fet ofrena
d'algun triomf o un cérvol que has caçat?
Mai, fill de Telamó, per propi impuls
t'hauries llançat contra el bestiar.
Que Zeus i Febos apartin de tu
aquest rumor maligne dels aqueus.
Quan els grans reis, amb traïdoria, escampen
mentides, tu no et quedis dins la tenda
vora la mar permetent que es difongui
aquest rumor pervers, ans al contrari,
aixeca't, surt a fora, on massa temps
has restat inactiu i atribolat,
mentre els teus enemics van escampant
amb insolència les seves calúmnies.
És insofrible el que diuen de tu
i dintre meu s'ha instal·lat el dolor.

Entra TECMESSA.

TECMESSA:

Servents de la nau d'Àiax, descendents
d'Erecteu i, com ell, fills de la terra.
Els qui ens interessem pel vell casal

de Telamó tenim motius de queixa.
El terrible, el gran Àiax, el guerrer
de robustes espatlles, jeu a terra,
posseït d'una tèrbola tempesta.

EL CORIFEU:

Quin dia infaust ha succeït la nit
que ara s'acaba? Filla de Teleutant,
parla tu, a qui el temerari Àiax
va fer captiva i ara, com a dona,
t'estima i et respecta, jo et demano
que ens informis d'allò que deus saber.

TECMESSA:

Com podria explicar l'inexplicable?
Pres del deliri, el nostre il·lustre Àiax
aquesta nit s'ha cobert de vergonya.
Al seu estatge pots veure les víctimes
xopes de sang que un braç humà ha immolat.
I és ell, Àiax, l'autor de l'hecatombe.

EL COR:

Aquestes noves del valent heroi
com ens fereixen! Són intolerables,
ineluctables. Un rumor terrible
s'escampa, i tinc por del que vindrà.
Perquè un cop descobert, només la mort
espera Àiax, per haver colpit
amb el seu negre glavi el bestiar
i els genets i els cavalls que el vigilaven.

TECMESSA:

Ai, com l'he vist venir d'allà amb les bèsties
ben amarrades! En degolla unes
i a les altres els esqueixa el pit
en canal. I, després de fer-ho, agafa
dos marrans i a un d'ells li talla el cap
i a l'altre el lliga ben fort a un pilar
i amb un doble fuet brunzent que es fa
amb el ronsal d'un cavall el fustiga,

insultant-lo amb paraules espantoses
que li ha ensenyat un déu, no pas un home.

EL COR:

Ha arribat l'hora de cobrir-se el cap
amb un vel i allunyar-se amb pas furtiu,
o bé llançar, des del banc dels remers,
la nau a mar obert. Quina amenaça
ens arriba dels dos cabdills Atrides!
Tinc por de ser abatut a cops de pedra,
de patir amb Àiax un destí implacable.

TECMESSA:

Pro ara, com amb un darrer llampec,
l'aspra tempesta ja ha anat amainant.
I ell, retornat al seny, té un nou dolor:
haver de contemplar el seu propi mal
sense que ningú més hi hagi pres part.

EL CORIFEU:

Si s'ha calmat, tot pot anar millor.
El mal capfica menys quan ja ha passat.

TECMESSA:

Pro si et deixen triar què triaries:
ser feliç quan els teus amics no ho són
o compartir el sofriment amb ells?

EL CORIFEU:

És pitjor viure el mal dues vegades.

TECMESSA:

Però a nosaltres, sense estar malalts,
també ens afecta el mal que Àiax pateix.
Quan l'heroi era pres pel seu deliri
hi trobava plaer, mentre nosaltres,
que el teníem a prop, ho lamentàvem,
però ara que el mal se li ha calmat,
tot ell és pres d'un nou i greu dolor
i nosaltres patim tant com abans.
No és doble, doncs, la pena que sentim?

EL CORIFEU:

Penso com tu i temo que el dolor
li ve d'un déu. Per què, si no, d'un mal
ja passat no se'n sent alleugerit?

TECMESSA:

No se'n sent, pots estar-ne ben segur.

EL CORIFEU:

Digue'ns com va començar aquest turment
i així compartirem la teva pena.

TECMESSA:

Ho sabràs tot, ja que també ets dels nostres.
En plena nit, les fogueres del vespre
ja no cremaven quan, de sobte, Àiax
prova de sortir a fora sense objecte
brandant la seva espasa de dos talls.
Jo m'hi enfronto i li dic: «Què fas, Àiax?
Què intentes? Cap on corres, si ningú
no t'ha cridat ni has sentit cap trompeta?
A aquestes hores tot l'exèrcit dorm».
I ell em respon amb la cançó de sempre,
diu que el silenci és el millor ornament
de les dones, i així m'ha fet callar.
Se'n va, i no puc dir què ha succeït.
Però quan ha tornat duia lligats
en un munt toros, gossos de pastor,
tot un botí de bèsties que es remouen.
I les que no desnuca o les degolla
les martiritza com si fossin homes.
Després torna a sortir i s'adreça a l'ombra
i llança injúries contra els dos Atrides
i contra Ulisses entre grans rialles
fins que d'un altre salt torna a l'estatge
i lentament va recobrant el seny.
Llavors, quan veu l'estrall que tot ho omple,
es dona cops al cap, crida, s'enfonsa,
desferra entre desferres, envoltat

de bèsties abatudes, i s'arrenca
els cabells, i després es queda immòbil
molt de temps sense veu, i tot seguit
m'amença amb el càstig més terrible
si em nego a revelar-li el que ha passat.
I jo, amics meus, plena de por, li dic
tot el que ha fet, almenys pel que a mi em consta.
Se'm posa a gemegar com mai havia
sentit que ho fes, perquè solia dir
que aquests planys eren propis d'un covard.
I ara el tenim dominat pel seu mal
sense menjar ni beure, sense moure's
enmig del bestiar sacrificat.
És ben clar que maquina algun malastre,
com els seus mots i els seus planys ho anuncien.
Per això, amics, he sortit a parlar-vos:
doneu-me el vostre ajut, si podeu fer-ho,
perquè els homes com ell només cedeixen
als bons consells dels qui li són amics.

EL CORIFEU:

Ah, Tecmessa, és horrible això que dius,
la demència ha colpit el nostre heroi.

VEU D'ÀIAX:

Ai, ai de mi!

TECMESSA:

I ara temo que encara
serà pitjor. No heu sentit els seus crits?

VEU D'ÀIAX:

Ai, trist de mi!

EL CORIFEU:

Veig que el nostre cabdill
està malalt o s'affligeix quan pensa
en els efectes del mal que ha causat.

VEU D'ÀIAX:

Oh, tu, fill meu, fill meu!

TECMESSA:

Desventurada!

Crida el seu fill Eurísaces. Què vol?

VEU D'ÀIAX:

Vull veure Teucre! On és Teucre? Encara aplega més botí? Jo defalleixo.

EL CORIFEU:

Sembla recuperar el bon seny. Obriu-nos.
Potser, si ens veu, es retindrà una mica.

TECMESSA:

Ja obro. Aquí el teniu. Pots comprovar quin mal ha fet i en quin estat es troba.

Apareix ÀIAX.

ÀIAX:

Mariners meus, els meus amics fidels,
mireu el caos sagnant que m'envolta.

EL CORIFEU (*a* TECMESSA):

Era verídic el teu testimoni.
Veiem ben clara l'obra d'un dement.

ÀIAX:

Vosaltres, tripulants dels meus vaixells
amb qui sempre he comptat per ajudar-me,
ara us demano ajut per destruir-me.

EL CORIFEU:

No vulguis, aplicant un mal remei
al teu mal, fer més greu el teu destí.

ÀIAX:

Veus el valent, l'heroi, el generós
a qui no ha fet tremolar l'enemic,
quin braç terrible ara ha descarregat
damunt uns animals que no han fugit?
Com es riuran de mi i em blasmaran!

TECMESSA:

Àiax, senyor, escolta'm, tingues seny!

ÀIAX:

Oh, miserable! Amb el meu propi braç
he desfermat les fúries venjadores
vessant la sang d'un bestiar innocent.

EL CORIFEU:

Per què desesperar-te? Ja està fet
i és impossible que et facis enrere.

ÀIAX:

Tu que ho veus tot i que sempre has estat
l'eina de tots els crims, fill de Laertes,
el bergant més immund de tot l'exèrcit,
potser ara et podràs riure dels meus mals,
pro jo et voldria veure davant meu
malgrat l'aflicció que m'atueix.
Zeus, progenitor dels meus ancestres,
fes que pugui matar aquell canalla
i amb els dos reis abans de morir jo.

TECMESSA:

Si és això el que demanes, jo també
hauria de morir. Per què haig de viure?

ÀIAX:

Èrebos, déu del caos i la nit,
pren-me amb tu, no soc digne d'alçar els ulls
ni a la raça dels déus ni a la dels homes
esperant cap ajuda. És la valenta
deessa filla de Zeus qui em maltracta.
Cap on fugir? On trobaré un refugi,
si m'he llançat a una caça de foll?

TECMESSA:

Oh, malaurada! Que un heroi tan gran
digui coses que mai no havia dit!

ÀIAX:

Oh, freus, on les onades s'estavellen,
grutes marines, prades litorals,
molt de temps, molt de temps m'heu retingut
prop de Troia, pro ara ja mai més

no m'hi tindreu, que ho entengui tothom.
Aigües de l'Escamandre, no veureu
mai més aquest heroi, que era com Troia
no n'ha vist cap de semblant dins l'exèrcit
i que ara jeu per terra, sense honra.

EL CORIFEU:

Com aturar-te o com deixar que parlis?
No ho sé, davant les penes que et turmenten.

ÀIAX:

Ai, ai, Àiax, qui hauria pensat mai
que el meu nom, pel seu so, concordaria
amb unes penes com les que pateixo?
El meu pare, en aquest país de l'Ida,
va rebre el més bell premi de l'exèrcit
i va retornar a casa en ple triomf!
I jo, el seu fill, que a la mateixa Troia
he vingut amb no menys coratge que ell,
haig de morir menyspreat pels aqueus.
I en canvi estic ben segur que, si Aquil·les
en vida hagués volgut adjudicar
les seves armes al guerrer més brau,
només jo me n'hauria apoderat.
I ara els Atrides les han concedit
a un bergant sense escrúpols, menystenint
el meu valor, i la filla de Zeus,
indòmita deessa de mirada
paorosa, quan jo alçava la mà
damunt d'ells, m'ha inspirat aquest accés
de ràbia que m'ha tenyit les mans
de sang d'aquestes bèsties, mentre ells,
que ara es riuen de mi, s'han escapat
de la meva venjança. Si algun déu
ens vol mal, el covard pot evadir-se
del més valent. I ara, què puc fer?
Evidentment, soc avorrit dels déus
i l'exèrcit dels grecs també em detesta.

Creuaré el mar Egeu per tornar a casa
deixant sols els Atrides i la flota?
Com presentar-me davant el meu pare
Telamó? Com suportarà de veure'm
derrotat, ell que es va guanyar la glòria?
Si ara tornés davant els murs de Troia
per morir en una lluita d'home a home,
crec que els Atrides se n'alegrarien.
No, no pot ser. Em cal trobar la manera
de demostrar al meu pare que no té
res de covard, el fill que va engendrar.
És vergonyós voler allargar la vida,
si no ens esperen res més que infortunis.
I quin plaer trobem en cada dia
que fa avançar o fa recular la mort?
El deure de tot home ben nascut
és viure amb glòria o morir noblement.

EL CORIFEU:

Ningú dirà que t'hagi estat dictat,
Àiax, aquest discurs que et surt del cor.
Però calma't, permet que els qui t'estimen
vencin la teva resolució
i et facin desistir del que et proposes.

TECMESSA:

Amo meu, Àiax, no hi ha mal pitjor
que ser joguina d'un destí implacable.
Jo, que vaig néixer a Frígia, d'un pare
lliure i ric en poder enmig dels seus,
ara soc una esclava. Ho han volgut
així els déus i el teu braç, pro tu m'has fet
entrar al teu llit i per això no penso
sinó en la teva sort, i ara et suplico,
pel Zeus de la llar i pel lligam
que ens ha unit, que no em lliuris als insults
dels enemics, ni em deixis en poder
d'algun d'ells, perquè el dia que tu moris

tant jo com el teu fill serem esclaus
dels aqueus i rebrem els seus insults.
«Mireu la dona d'Àiax», em diran,
«companya del més fort del nostre exèrcit,
a quina servitud es veu sotmesa,
ella, tan envejada!». I aquests mots
recauran sobre tu i la teva estirp.
Tingues també pietat pel teu fill,
que haurà de viure enmig de gent estranya,
a la mercè d'uns tutors sense amor.
Si mors, quin mal ens faràs a tots dos!
Sense els meus pares, qui em pot fer de pàtria,
sinó tu? En tu hi ha la meva vida.
No te n'oblidis, cal que l'home guardi
dins la memòria el que l'ha fet feliç:
un do sempre genera un altre do,
i no es pot dir que és noble qui ho oblida.

EL CORIFEU:

Àiax, desitjaria que, com jo,
obriessis el teu cor a la clemència
i fessis cas de les seves paraules.

ÀIAX:

Sens dubte es guanyarà el meu beneplàcit
si s'imposa de fer el que jo li ordeni.

TECMESSA:

Saps, estimat, que sempre t'obeeixo.

ÀIAX:

Porta'm, doncs, el meu fill, que el pugui veure.

TECMESSA:

La por m'ha fet apartar-lo de mi.

ÀIAX:

Potser a causa dels mals que m'aclaparen.

TECMESSA:

Per no posar en perill la seva vida,
si per atzar queia en les teves mans.

ÀIAX:

Admeto que has actuat amb prudència.

TECMESSA:

Digues, doncs, en què més et puc servir.

ÀIAX:

Hi vull parlar, veure'l amb els meus ulls.

TECMESSA:

El guarden prop d'aquí, els teus servidors.

ÀIAX:

Doncs que no trigui, vull tenir-lo aquí.

TECMESSA:

Vine, fill meu, el teu pare et demana!

Vindrà amb el servidor a les mans del qual
l'he confiat.

ÀIAX:

Ja ve, o potser no et sent?

TECMESSA:

Aquí ve el servidor que el porta. Mira'l.

Entren l'esclau i l'infant.

ÀIAX:

Alça'l i dona-me'l! Si és un fill meu
tanta sang fresca no l'espantarà.

Cal iniciar-lo en les dures lleis
del seu pare per tal que s'hi assembli.

Sigues, fill meu, més feliç que el teu pare,
pro no seràs covard si t'hi assembles.

T'envejo que ara ignoris els meus mals,
vius en l'edat feliç de la inconsciència,
lluny encara del goig i el sofriment.

Quan els coneguis, caldrà que demostris
als enemics qui ets i de quin pare
has nascut. Fins que arribi aquest moment,
gaudeix de l'edat tendra per al goig
de la mare. No hi haurà ni un aqueu

que et faci amb insolència cap afront.
Et deixaré en mans d'un bon guardià,
Teucre, que sempre vetllarà per tu.
I de vosaltres, soldats i remers,
també em refio per a aquest servei.
Anuncieu la meua voluntat
a Teucre; vull que s'endugui el meu fill
al meu país, que el presenti als meus pares,
Telamó i Euríbea, que els sostingui
en la seva vellesa fins que els prengui
el déu de baix. Quant a les meves armes,
que cap àrbitre en faci la subhasta
entre els aqueus, principalment aquell
que per a mi ha estat pitjor que la pesta.
El gran escut te'l deixo a tu, fill meu,
i que enterrin amb mi les altres armes.

A TECMESSA, tornant-li l'infant:

I ara, de pressa, pren aquest infant,
tanca la nostra porta i no t'estiguis
aquí, davant la tenda, gemegant.
Reclou-te de seguida. Un cirurgià
no fa encanteris quan cal operar.

EL CORIFEU:

Em fa por el teu llenguatge violent,
em desagraden els teus mots tallants.

TECMESSA:

Amo meu, Àiax, què és el que maquines?

ÀIAX:

No ho vulguis esbrinar, cal ser discret.

TECMESSA:

Estic desconcertada. Pel teu fill
i pels déus, t'ho suplico, no ens traieixis!

ÀIAX:

Deixa d'importunar-me. No comprens
que ja no tinc cap deure envers els déus?

TECMESSA:

No et vols deixar convèncer?

ÀIAX:

Parles massa.

TECMESSA:

Calma't, per tots els déus!

ÀIAX:

Vas molt errada
si avui et penses que em pots educar.

Se'n van ÀIAX, TECMESSA i l'infant.

EL COR:

Oh, noble i gloriosa Salamina,
t'alces feliç, batuda per les ones
i sempre il·lustre. Pro jo, infortunat,
haig d'esperar a les prades de l'Ida,
gastat pel temps, l'abominable Hades,
i per dissort tinc Àiax vora meu
a qui no puc guarir de la demència
que els déus li han enviat. I ell, vencedor
en fets de guerra ardents, ple de coratge,
ara fa pena als qui li són amics.
Els seus prodigis de valor no són
reconeguts pels deslleials Atrides.
Ah, quan la seva mare, afeixugada
pels anys, rebi la nova que el seu fill
ha estat colpit per aquesta demència,
quins fúnebres laments proferirà!
Sí, sí, val més que s'oculti dins l'Hades
el malalt que delira, ja que ell,
que va excel·lir en valor entre els aqueus,
no viu dins la seva ànima nativa.
Oh, pare malaurat, quin insofríble
desastre del teu fill coneixeràs.

ÀIAX:

El temps indefugible ho fa sorgir
tot de la fosca i acaba amb la llum.
Veiem fondre's el jurament més ferm
igual que els cors més durs. Jo que tenia
la terrible duresa de l'acer
ara veig que, davant aquesta dona,
el meu llenguatge viril s'afebleix.
Em fa llàstima haver-la de deixar
viuda amb el meu fill orfe en mans hostils.
Aniré, doncs, als prats de la ribera
per banyar-me i així purificar-me
dels meus estigmes i potser aplacar
la feixuga rancúnia d'Atena.
Després, en un indret no freqüentat
per ningú, enterraré l'espasa d'Hèctor,
aquest present del meu pitjor enemic,
i que la guardin l'Hades i la Nit,
perquè, com diu la dita, «del que et dona
un enemic no n'esperis cap guany».
Hem d'inclinar-nos, doncs, davant els déus
i respectar els Atrides, cal sotmetre-s'hi.
Amb el seu pas de neu l'hivern recula
davant l'estiu, i la bròfega volta
de la nit deixa pas als blancs corsers
del dia perquè tot s'ompli de llum.
I jo ara només puc odiar
un enemic amb la idea que un dia
potser l'estimaré, i no vull servir
ni ajudar cap amic sinó pensant
que potser un dia deixarà de ser-ho.
Les amistats són un port insegur.
Pro tot anirà bé. Tu, dona, ara
entra i demana als déus que s'acompleixi

el que desitja el meu cor. I vosaltres,
companys, feu-me aquest mateix honor.
Digueu a Teucre, quan vindrà, que tingui
cura de mi i que es porti bé amb vosaltres.
Jo vaig on haig d'anar. Feu el que he dit.
Potser aviat sabreu que, malgrat tot
el que sofreixo, he acabat per salvar-me.

Se'n van ÀIAX i TECMESSA.

EL COR:

El desig em somou, m'omple de joia!
Oh, déu Pan, abandona el cim rocós
de Cil·lene, batuda per les neus,
i presenta't, oh, príncep, a nosaltres!
Llancem-nos a les danses que has après
de Nisa i Cnossos, ara hem de dansar,
i que creuant el mar vingui a trobar-nos
Apol·lo, déu propici als nostres precés.
Torna a ser hora, oh, Zeus, que s'apropri
la lluent claredat d'un dia nou
sobre les nostres naus. He vist que Àiax
ha oblidat els seus mals per acomplir
els divins sacrificis, tot seguint
els ritus establerts, i no hi ha res
impossible perquè, contra el dolor
que ens esperàvem, Àiax ha aplacat
la seva ira i ha deixat enrere
els seus comptes pendents amb els Atrides.

Entra un missatger.

EL MISSATGER:

Amics, abans que res vull anunciar-vos
que Teucre acaba d'arribar, però,
així que s'ha trobat al mig del camp,

on hi ha les tendes dels cabdills aqueus,
l'han insultat. L'havien vist venir
ja des de lluny i, quan se'ls acostava,
l'han rodejat i l'han cobert d'injúries
pel fet de ser germà del qui conspira
com un dement contra l'exèrcit grec
i que no evitarà ser apedregat
fins a la mort. Arriben fins i tot
a treure les espases i només
s'acaba la baralla quan els vells
s'hi interposen. I ara cal que vegi
Àiax. On és? Se n'ha d'assabentar.

EL CORIFEU:

No és a la tenda, acaba de deixar-nos
amb un nou ànim i uns projectes nous.

EL MISSATGER:

Ai las! Llavors he arribat massa tard!

EL CORIFEU:

Què calia que es fes i no s'ha fet?

EL MISSATGER:

Teucre ha manat no deixar sortir Àiax
del seu estatge abans que ell fos aquí.

EL CORIFEU:

Doncs se n'ha anat amb els millors designis.
Vol fer les paus amb els déus sense odi.

EL MISSATGER:

Paraules vanes, si és que s'acompleix
allò que Calcas ha vaticinat.

EL CORIFEU:

Què? A quin vaticini et refereixes?

EL MISSATGER:

Diré el que en sé, i n'he estat testimoni.
Dins el cercle deliberant dels prínceps
només Calcas s'ha alçat deixant de banda
els Atrides i, posant cordialment
la mà en la mà de Teucre, li ha dit

que per tots els mitjans retingui Àiax
dins la tenda mentre llueixi el dia
i no el deixi sortir, si el vol reveure
vivent, perquè la còlera d'Atena
no s'estendrà més enllà d'aquest dia.
Els éssers folls i excessius, va dir Calcas,
cauen commocionats pels cops dels déus.
D'ençà que va deixar la llar paterna,
Àiax no va fer cas dels bons consells
del pare, quan li deia que a la guerra
cal buscar la victòria, pro sempre
amb l'ajuda d'un déu, i ell va respondre:
«Pare, amb l'ajut dels déus, fins el més feble
pot obtenir un triomf, pro jo, sense ells,
estic segur de conquerir la glòria».
Vet aquí els termes amb què s'envania.
I encara més, quan la divina Atena
l'incitava a girar contra els aqueus
el seu braç assassí, ell va respondre:
«Reina, tu pots assistir els altres grecs,
que on jo seré es mantindrà la batalla».
Amb aquests mots sacrílegs va guanyar-se
l'odi de la deessa. Els pensaments
que té són inhumans, però, si passa
aquest dia, potser amb l'ajut d'un déu
el salvarem. Vet aquí les paraules
de l'endeví. Tot seguit Teucres s'alça,
deixa el seu lloc i m'ordena que us porti
aquest missatge: l'ordre de vetllar
per Àiax i evitar un final funest.

EL CORIFEU:

Oh, mísera Tecmessa, surt i escolta
el que explica aquest home. Són paraules
feridores. Ningú pot alegrar-se'n.

Entra TECMESSA.

TECMESSA:

Per quin desastre em feu tornar a sortir?

EL CORIFEU:

Escolta el que aquest home ens ha dit d'Àiax.

TECMESSA:

Quines notícies en du? Estic perduda?

EL MISSATGER:

No sé com a tu t'afecta, però a mi
m'omple d'angoixa que Àiax sigui fora.

TECMESSA:

Sí, se n'ha anat. I això dius que t'angoixa?

EL MISSATGER:

És que Teucres ha ordenat de retenir-lo
dins la tenda i de no deixar-lo sol.

TECMESSA:

On és Teucres? I per què ha ordenat això?

EL MISSATGER:

Acaba d'arribar i té por que Àiax
no es perdi si surt fora de la tenda.

TECMESSA:

Malaurada de mi! Com ho ha sabut?

EL MISSATGER:

Per Calcas, l'endeví. El dia d'avui
pot portar a Àiax la mort o la vida.

TECMESSA:

Oh, amics meus, impediú el desastre!

Que els uns s'apressin a fer venir Teucres
i que els altres s'esforcin per trobar
el fugitiu a llevant o a ponent.

Ara m'adono que Àiax m'ha traït,

perquè m'exclou dels seus favors d'abans.

Ah, fill meu, què faré? No puc quedar-me

sense fer res. Aniré allà on em duguin

les meves forces. Partim, afanyem-nos,

si volem salvar l'home que es vol perdre.

Tots Surten. Canvi d'escena. Un indret solitari, vora el mar però no lluny del campament. ÀIAX acaba de clavar la seva espasa a terra, de punta enlaire.

ÀIAX:

Ben esmolada, tinc la meva espasa
a punt per a la funció que li destino.
Va ser un do d'Hèctor, el més odiat
dels enemics, i l'he ben col·locada
perquè em sigui propícia i em procuri
el final que desitjo. I ara ets tu,
Zeus, qui ha d'ajudar-me, com és just.
No et demano un favor molt gran: si et plau,
envia un missatger que dugui a Teucro
la trista nova i que ell sigui el primer
de recollir-me quan hauré caigut
damunt aquesta espasa sangonent.
Que els enemics no em vegin abans que ell,
que no em puguin llençar com a pastura
dels gossos i els ocells. Al mateix temps
invoco Hermes, el déu subterrani,
perquè m'adormi quan m'hauré llançat
damunt el glavi que em travessarà.
I també invoco les Verges eternes,
les augustes Erínies, que tenen
els ulls oberts al sofriment dels homes.
Que sàpiguen com sucumbeixo, míser,
per causa dels Atrides i que em vengin
caient damunt d'aquests éssers innobles
i exterminant-los, perquè també ells
acabin sota els cops dels més propers
de la pròpia nissaga. Aneu, Erínies,
no estalvieu ningú d'aquesta tropa.
I tu, que guies pel cel el teu carro,
Sol, quan veuràs la terra dels meus pares,
vull que deturis la daurada regna
i anunciïs la meva trista sort

al meu vell pare, així com a la dona
que em va infantar. Ah, com amb els seus planys
escamparà per tota la ciutat
la trista nova. Però lamentar-me
ja no serveix de res. Cal actuar
amb rapidesa. Oh, Mort, és el moment,
vine'm a visitar, podré parlar-te
quan m'hauràs dut al teu regne per sempre.
En canvi a tu, oh, claror d'aquest dia
que resplendeix, i a tu, Sol esclatant,
us saludo per última vegada,
terra sagrada de la meva pàtria.
Oh, Salamina, i tu, il·lustre Atenes,
amb el teu poble germà, i vosaltres,
les fonts i els rius que encara veig, planures
d'aquesta terra troiana, salut!
És l'última paraula que us diu Àiax.
Diré la resta sota terra, a l'Hades.

Es mata llançant-se damunt l'espasa.

Entra EL COR i després TECMESSA.

PRIMER SEMICOR:

Treball sobre treball, només treball!
Per on, per on encara he de passar?
No hi ha cap lloc que em digui el seu secret.
Escolteu, escolteu, sento un soroll!

SEGON SEMICOR:

Som els teus camarades del vaixell.

PRIMER SEMICOR:

I doncs, què hi ha?

SEGON SEMICOR:

He explorat l'ala oest
de la flota.

PRIMER SEMICOR:

Quin resultat n'has tret?

SEGON SEMICOR:

Molta fatiga. No he vist res de nou.

PRIMER SEMICOR:

Ni jo anant cap al lloc on surt el sol.

Enlloc no hi ha senyals del qui busquem.

EL COR:

No hi ha, entre els pescadors atrafegats
que surten a pescar quan ve la nit
ni cap de les deesses de l'Olimp
o entre els rius que davallen cap al Bòsfor,
ningú que hagi vist l'home que busquem?
És dur perdre l'alè i no aconseguir
veure entre vents contraris ni un sol rastre
d'aquest heroi desvalgut.

VEU DE TECMESSA:

Ai de mi!

EL CORIFEU:

De qui és el crit que ve del bosc proper?

VEU DE TECMESSA:

Ah, mísera!

EL CORIFEU:

És l'esposa, la infeliç

Tecmessa, la que sento gemegar?

TECMESSA:

Amics meus, estic morta, destruïda.
El nostre Àiax és aquí, mireu,
arraulit sobre el ferro que el traspassa.

EL COR:

Ai, ai, el meu retorn! Senyor, has matat
el teu company de travessia, pobre!
Oh, pobra dona!

TECMESSA:

Tal és la sort d'Àiax.

Hi ha motiu per a un plany inacabable.

EL CORIFEU:

Per mà de qui ho ha executat, el míser?

TECMESSA:

Per la seva mateixa. S'ha llançat
damunt aquesta espasa, és evident.

EL COR:

Oh, desgràcia! Has vessat la teva sang
sense esperar l'ajut dels qui t'estimen,
i jo, ignorant-ho tot i sord a tot,
t'he deixat fer. On, on jeu l'intractable,
l'Àiax de nom funest, l'inconformista?

TECMESSA:

Més val no veure'l. Amb el meu mantell
el cobriré. Ningú, per més amic
que hagi estat d'ell, pot suportar de veure'l.
Oh, què fer? Quin amic t'aixecarà
en els seus braços? Haig d'esperar Teucre
perquè m'ajudi a arreglar el cadàver
del seu germà. Oh, miserable Àiax!
Qui t'ha vist tal com eres i qui et veu!
Fins els teus enemics et plorarien.

EL COR:

Havies de posar amb el cor ferreny
un final dolorós al teu destí
de penes sense límit. Dia i nit
proferies, cruel, mots de rebuig
contra els Atrides amb engegament.
I tot va començar el dia nefast
en què per a les mans del més valent
les armes maleïdes van sortir
a concurs i no et van ser concedides.

TECMESSA:

Ai, ai de mi!

EL CORIFEU:

No és estrany que redoblis
els gemecs per l'amic més estimat.

TECMESSA:

Tu pots imaginar-ho, pro jo ho sento.

EL CORIFEU:

Hi convinc.

TECMESSA:

Ah, fill meu, quin esclavatge
ens espera! Quins nous amos tindrem!

EL COR:

Amb el teu dol anuncies l'ultratge
que ens espera per part dels implacables
Atrides, si cap déu no ho impedeix.

TECMESSA:

Si estem així és perquè ho volen els déus.

EL CORIFEU:

T'han fet carregar un pes massa feixuc.

TECMESSA:

Ha estat la filla de Zeus, la terrible
Atena, que ha volgut complaure Ulisses.

EL COR:

Així triomfa amb insolència un home
contumaç, que es pot riure de nosaltres,
i amb ell també riuran els dos Atrides.

TECMESSA:

Que riguin tant com vulguin. Potser aquells
que en vida el menyspreaven ploraran
ara que és mort, quan trobin a faltar
la seva llança. Els esperits vulgars,
que posseeixen un bé, no es fan càrrec
del seu valor fins que algú no els el pren.
Em planyo d'una mort que a ells els complau,
pro per a ell la mort ha estat plaent
perquè així ho ha volgut. Quin motiu hi ha
perquè ara es burlin d'ell? Després d'això,
ni els Atrides ni Ulisses podran perdre
més temps amb impropèris. Per a ells
Àiax ja no existeix, pro a mi no em deixa
més que dolors i planys el seu final.

Mentre TECMESSA parla, se sent la veu de TEUCRE.

VEU DE TEUCRE:

Ah, malaurat de mi!

EL CORIFEU:

Em sembla que sento
la veu de Teucres. El seu crit és un cant
que ve a sumar-se a la nostra dissort.

Entra TEUCRE.

TEUCRE:

Oh, estimat Àiax, rostre fraternal,
és cert el que difonen els rumors?

EL CORIFEU:

És ben cert, Teucres, el nostre heroi és mort.

TEUCRE:

Ah, quin cruel destí!

EL CORIFEU:

El que ha succeït...

TEUCRE:

Oh, trist de mi!

EL CORIFEU:

...justifica els teus planys.

TEUCRE:

I el seu fill? En quin lloc d'aquesta terra
troiana es troba?

EL CORIFEU:

Sol, prop de les tendes.

TEUCRE (*a TECMESSA*):

Porta'l aquí tan de pressa com puguis.
No vull que algun dels nostres enemics
el rapti com la cria d'un lleó.
Dels qui són morts tothom pot abusar-ne.

Se'n va TECMESSA.

EL CORIFEU:

Certament, Teucre. Encara en vida, Àiax
va dir que et fessis càrrec del seu fill.

TEUCRE (*davant el cadàver del seu germà*):

Oh, el més cruel de tots els espectacles
que mai hagin pogut veure els meus ulls!
El pitjor dels camins que he fet fins ara
és el camí que acabo de recórrer,
estimat Àiax, quan he vist que era
la teva mort la fi del meu trajecte.
Com escampat per un déu, el rumor
del teu final va córrer entre els aqueus.
Em va arribar quan encara era lluny
i ara que ho veig em sento defallir.

A EL CORIFEU:

Destapa'l, perquè vull veure el meu mal.
Oh, visió espantosa! Quin dolor
ha sembrat dintre meu la teva mort!
On puc anar, amb quins éssers humans,
jo, que no t'he servit de cap ajut?
Com em rebrà Telamó, el nostre pare,
quan vegi que em presento sense tu?
Què em dirà que no sigui injuriós,
a mi, el bastard nascut d'una captiva
guanyada a un poble enemic, al covard
que t'ha traït, estimadíssim Àiax,
i que potser per càlcul ha volgut
aconseguir el teu poder i el teu palau?
Així és com pot parlar un pare indignat
a qui l'edat ha fet més susceptible.
Seré foragitat del meu país
I ara, què puc fer? Com retirar-te
aquesta amarga espasa rutilant
i assassina que t'ha llevat l'alè?
Has comprovat com Hèctor, mort i tot,
ha aconseguit destruir-te! Pels déus!

Amb l'espasa a la mà, que ha retirat del cadàver:

Consideredu la sort d'aquests dos homes.

Hèctor, lligat al carro pel baldric
que Àiax li va donar i arrossegat
sense mercè fins que va lliurar l'ànima.

I Àiax, que conservava aquesta espasa
que Hèctor li va lliurar, deixant-s'hi caure
al damunt en un acte irreparable.

Puc dir que són els déus els qui maquinen
tot això contra els homes i, si algú
és d'un parer diferent, que se'l guardi.

EL CORIFEU:

No t'hi capfiquis. Ara et cal pensar
com donar sepultura a aquest heroi
i quins mots li diràs de comiat.

Veig venir un enemic, i potser ve,
malvat com és, a riure's de nosaltres.

TEUCRE:

Qui és aquest guerrer que se'ns acosta?

EL CORIFEU:

El cabdill que ens va fer creuar la mar.

TEUCRE:

És Menelau, sens dubte. Veig que arriba.

Entra MENELAU.

MENELAU:

Ei, a tu et parlo! Et guardaràs prou
de retirar aquest cadàver. No gosis
de tocar-lo.

TEUCRE:

Amb quin dret parles així?

MENELAU:

Ho hem decidit Agamèmnon i jo.

TEUCRE:

Em pots dir en nom de què ho heu decidit?

MENELAU:

El motiu és que havíem esperat
tornar a la pàtria amb un aliat,
amb un amic dels grecs, i ha resultat
ser un enemic més cruel que els troians.
Aquesta nit ha sortit amb la idea
de destruir-nos amb la seva espasa.
Si un déu no hagués frustrat aquest intent,
hauríem fet una fi vergonyosa
i ell viuria. Pro un déu ha desviat
aquest furor sobre els bous i els anyells.
És per això que no hi ha avui un home
prou poderós per honrar el seu cadàver
amb una tomba digna. Cal deixar-lo
damunt l'arena i que sigui pastura
dels ocells. Deixa, doncs, d'amenaçar-nos,
perquè, si en vida no el vam dominar,
ara que és mort en farem el que ens plagui.
No puc admetre que un home del poble
s'entesti a no fer cas del qui governa.
Res no valdrien les lleis d'un estat
sense el temor dels qui han de respectar-les.
I un exèrcit cauria en el desordre
sense la por i el respecte pels caps.
Per fort que sigui, un home ha de pensar
que el més petit obstacle el pot abatre.
Ahir aquest home es mostrava arrogant
i ara soc jo qui s'imposa i t'ordeno
que no el sepultis, si és que no vols caure
tu mateix dins la tomba.

EL CORIFEU:

Menelau,
no ens vinguis amb sentències tan sàvies
per acabar violentant els morts.

TEUCRE:

Els errors que comet l'home del poble

no em poden estranyar mai més, quan veig
que els que passen per nobles pronuncien
uns mots tan aberrants. Has dit que a Àiax
el vas dur a Troia com a aliat vostre.
No va venir per pròpia iniciativa?
Com és que et consideres el seu cap?
Quin dret tens a manar sobre la gent
que l'han acompanyat? Tu no ets res més
que el rei d'Esparta i Àiax no tenia
per què obeir-te. Has vingut a Troia
no pas com a cabdill de tot l'exèrcit,
i sobre Àiax no tens cap poder.
Ni tu ni cap cabdill m'impedirà
donar terra a aquest home. En tinc el dret
i el que tu hi puguis dir no em fa cap por.
No és per la teva dona que ell venia
a Troia, sinó per uns juraments
que havia fet, i tu mai no has estat
ningú que li pogués imposar res.
Presenta't doncs amb més heralds, si tornes,
i amb el generalíssim en persona.
No faré cas de les teves bravates
mentre siguis qui ets.

EL CORIFEU:

Em desagrada
sentir en plena desgràcia aquest llenguatge
perquè, si és just, també és dur i feridor.

MENELAU:

No em sembla gens humil aquest arquer.

TEUCRE:

No té res de vulgar el meu ofici.

MENELAU:

Pro no pots presumir de portar escut.

TEUCRE:

Contra tu em bastaria la meva arma.

MENELAU:

El teu llenguatge et fa sentir valent.

TEUCRE:

És el meu dret el que em dona coratge.

MENELAU:

Vols que s'imposi un home que m'ha mort?

TEUCRE:

T'ha mort? Què dius? Vius després que t'han mort?

MENELAU:

M'hauria mort, pro un déu em va salvar.

TEUCRE:

Si t'han salvat els déus, cal que els respectis.

MENELAU:

Soc jo qui ha violat les lleis divines?

TEUCRE:

Sí, si ara em prives d'enterrar aquest mort.

MENELAU:

Que fos enemic meu, no em justifica?

TEUCRE:

Àiax lluitava al camp dels enemics?

MENELAU:

Saps l'odi que existia entre ell i jo.

TEUCRE:

Per fer-li mal, vas falsejar els sufragis.

MENELAU:

Ho van decidir els jutges, no pas jo.

TEUCRE:

Tu vas maniobrar amb traïdoria.

MENELAU:

Això que dius pot ofendre algú més.

I pel que fa a aquest mort, et repeteixo
que no serà enterrat.

TEUCRE:

I jo et responc
que ho serà.

MENELAU:

T'haig de dir que una vegada
vaig veure un home parlar amb gosadia
i empènyer uns mariners a navegar
amb mal temps. I ja no se l'entenia
quan va trobar-se enmig de la tempesta.
Embolcallat amb el mantell, deixava
que qualsevol de bord el trepitgés.
Tu, que ara parles sense fre, pot ser
que també un núvol qualsevol et dugui
una tempesta que t'ofegui el crit.

TEUCRE:

I jo vaig veure un home que, enfollit,
es burlava dels mals del seu proïisme.
I algú que s'assemblava molt a mi
li va dir: «Home, no blasemis els morts,
perquè, si ho fas, hauràs de penedir-te'n».
Reptava un miserable, i ara veig
que el tinc davant, i no és altre que tu.

MENELAU:

Ara me'n vaig, seria vergonyós
castigar amb mots quan comptem amb la força.

Se'n va.

TEUCRE:

Ves-te'n. A mi em faria més vergonya
continuar escoltant paraules vanes.

EL CORIFEU:

Vet aquí que hi haurà una gran querella.
Apressa't, Teucres, tant com puguis, i obre
una fossa per sepultar-hi Àiax
i guardar-ne per sempre la memòria.

Entren TECMESSA i el seu fill.

TEUCRE:

Compareixen la dona i el seu fill
per a l'enterrament del pobre mort.
Tu, infant, acosta't més, posa la mà
en actitud suplicant sobre el pare
que et va donar la vida. I, si hi ha algú
de l'exèrcit que ve i vol allunyar-te
per força d'aquest mort, que aquest malvat
se'n vagi bandejat del seu país
vilment i que no trobi sepultura
quan morirà; que tot el seu llinatge
sigui arranat fins a l'arrel, com ara
em tallo jo aquest ble dels meus cabells.
Pren-los, infant, i guarda'ls. Que ningú
no et faci moure, arrela't a la terra.

A EL COR:

Vosaltres no resteu aquí com dones.
Sou homes, defenseu aquest infant
i aquesta dona. Jo haig de preparar
una tomba malgrat els qui s'hi oposen.

Se'n va.

EL COR:

Quin serà el terme, finalment, dels anys
vagabunds que sense repòs em porten
la desgràcia incessant de les batalles
en aquesta ampla Troia, per vergonya
dels grecs que són qui les han provocades?
Ai las, que tant de bo caigui dins l'Hades
l'home que un dia va ensenyar als aqueus
el maneig de les armes execrables.
Ah, treballs que provoquen més treballs!
Aquest home no m'ha permès gaudir
de la vida, de les profundes copes,
ni del so dolç de les flautes, el pèrfid.

I els plaers de la nit, les amoroses
vetllades han impedit que les fruïssim.
I aquí haig de jeure, a la lúgubre Troia,
amb els cabells sempre xops de rosada.
Àiax, l'impetuós, era un baluard
contra l'alarma nocturna i els trets
de l'enemic, però avui aquest Àiax
ha estat colpit per un destí funest.
Ah, si em trobés vora aquell promontori
boscós que baten les onades, sota
la planura de Súnion, per poder
saludar des d'allí la santa Atenes.

Torna TEUCRE.

TEUCRE:

M'afanyo perquè he vist venir Agamèmnon,
cap de l'exèrcit, i temo el pitjor.

Entra AGAMÈMNON.

AGAMÈMNON:

Ets tu el qui ha vomitat impunement
contra nosaltres paraules terribles?
Tu, fill d'una captiva, si la mare
que et va criar hagués estat noble, amb quina
altivesa t'hauries captingut,
quan, tot i no ser res, ara defenses
qui ja no és i fas com si nosaltres
no fóssim caps de la flota i l'exèrcit
i caps de tu mateix; pro segons tu
Àiax no depenia de ningú
quan va embarcar-se. No és intolerable
sentir aquests mots de boca d'un esclau?
No tenien els grecs altres guerrers
fora d'Àiax? I no vam compartir

ell i nosaltres la mateixa lluita?
En mala hora vam treure a concurs
entre nosaltres les armes d'Aquil·les,
si ara ens heu d'acusar d'estafadors
sense acatar el veredicta dels jutges.
Amb aquestes maneres, no hi hauria
cap llei en què poguéssim confiar,
si els que per equitat van ser els primers
els haguéssim d'arraconar i els últims
fer-los passar al davant. Hem d'impedir-ho.
No són pas els més forts ni els més robustos,
sinó els qui pensen bé els qui han d'imposar-se.
Ja trobarem el remei que et mereixes,
si et resisteixes a actuar amb bon seny
i defenses algú que ja no hi és,
una ombra vana; si et cal acceptar
qui ets per naixença, per què no ens envies
algú altre que no sigui un esclau
i pugui defensar la teva causa?

EL CORIFEU:

Voldria que us mostréssiu raonables
tant l'un com l'altre. És tot el que demano.

TEUCRE:

Per al qui mor, que ràpida s'escola
la gratitud humana. Si aquest home
no mereix per part teva ni un record,
si Àiax per tu va afrontar mil perills,
per quin motiu vols esborrar el passat?
No recordes que quan us va trobar,
assetjats dins el vostre campament
i ja perduts, Àiax us va salvar
tot sol, quan ja les flames arribaven
a la coberta de les naus i Hèctor
es llançava a l'atac? Qui va evitar
la desfeta? No va ser potser Àiax?
No va fer el que calia per vosaltres?

No va enfrontar-se amb Hèctor cos a cos?
Així va ser com va actuar, i jo hi era,
sí, jo, l'esclau, fill d'una dona bàrbara.
I tu què penses quan parles com parles?
No recordes que el pare del teu pare
era el vell Pèlops, un bàrbar, un frigi?
I que el qui et va engendrar, l'impíu Atreu,
va servir al seu germà els seus propis fills
com a àpat. I tu mateix ets nat
d'una cretenca, el pare de la qual
va llançar als peixos muts l'amant que havia
sorprès al damunt d'ella. I tu em retreus
el meu origen? A mi, que soc fill
de Telamó, que després de guanyar-se
la glòria a l'exèrcit, va obtenir
com a muller la meva mare, que era
reina per naixement, ja que era filla
del rei Laomedont, i qui la va
concedir al meu pare va ser el fill
d'Alcmena. Jo soc, doncs, el fill honorat
de dos éssers honorats, i em sentiria
indigne d'ells si tolerés que tu
m'impedissis de sepultar aquest mort.
És més digne de glòria lluitar
per Àiax que no per la teva dona
o la del teu germà. I, si tu em fas
la més petita injúria, vindrà un dia
en què voldrà haver estat un covard
abans que haver vingut a provocar-me.

Durant les últimes paraules de TEUCRE, ha entrat ULISSES.

EL CORIFEU:

Benvingut siguis, Ulisses, si vens
a posar pau i a posar fi a la discòrdia.

ULISSES:

Què us passa, amics? Des de lluny he sentit discutir sobre el cos d'aquest heroi.

AGAMÈMNON:

No acabem de sentir, príncep Ulisses, els mots injuriosos d'aquest home?

ULISSES:

Els mots injuriosos els perdono, si qui els diu també ha estat injuriat.

AGAMÈMNON:

Jo no he fet més que respondre als seus mots.

ULISSES:

Què t'ha dit perquè et sentis insultat?

AGAMÈMNON:

No vol deixar sense tomba aquest mort i contra el meu parer vol sepultar-lo.

ULISSES:

Et puc dir francament, com un amic, allò que penso, com sempre ho he fet?

AGAMÈMNON:

Sí, perquè em sembla lògic escoltar el que em pot dir el millor dels meus amics.

ULISSES:

Escolta'm, doncs. Per tots els déus, accepta que enterrin aquest home. No permetis que triomfi dins teu la violència ni que l'odi s'imposi a la justícia. Àiax també va ser el meu enemic d'ençà que ell i jo vam competir per les armes d'Aquil·les, i vaig ser jo qui se les va endur. Però no vull respondre amb una infàmia al seu despit ni negar que va ser, llevat d'Aquil·les, el més valent dels grecs vinguts a Troia. No el pots deshonorar sense ser injust ni pots contravenir les lleis dels déus.

AGAMÈMNON:

Ara el defenses contra els meus designis?

ULISSES:

El vaig odiar quan era noble odiar-lo.

AGAMÈMNON:

No és fàcil, per a un rei, ser pietós.

ULISSES:

Pro pot seguir el consell d'un bon amic.

AGAMÈMNON:

L'home lleial ha d'obeir el poder.

ULISSES:

Vols manar, fins vençut pels teus amics?

AGAMÈMNON:

Recorda qui va ser el qui afavoreixes.

ULISSES:

Era el meu enemic, pro era un heroi.

AGAMÈMNON:

Què vols? Respectar el cos d'un enemic?

ULISSES:

El seu valor és més fort que el meu odi.

AGAMÈMNON:

Vols potser que passem per uns covards?

ULISSES:

No, com uns justos davant dels aqueus.

AGAMÈMNON:

Així m'impulses a enterrar aquest cos?

ULISSES:

Sí, perquè un dia acabaré com ell.

AGAMÈMNON:

Saps que no puc negar-te aquest favor,
però amb tot aquest mort sempre serà
el meu pitjor enemic. Tu, però, ets lliure
de fer amb ell el que creguis convenient.

Se'n va.

EL CORIFEU:

Ulisses, qualsevol que no admetés
que ets un home prudent seria un foll.

ULISSES:

Vull declarar a Teucre que aquest home,
tant com m'era enemic, ara em serà
estimat. Vull donar-li sepultura
amb Teucre i ajudar-lo a no deixar
de fer el que cal per honorar un heroi.

TEUCRE:

Noble Ulisses, no puc sinó aprovar
uns mots que han esvaït els meus recels.
Tu, que has estat el pitjor enemic d'Àiax,
ara el defenses. Tu, que ets viu, no vols
infligir cap ultratge al seu cadàver,
com pretenia fer-ho el general
i el seu germà, que volien deixar-lo
a la intempèrie sense sepultura.
Que tant de bo el déu pare que domina
l'Olimp, l'Erinis que tot ho recorda
i la Justícia que tot ho remata
destrueixin els vils que pretenien
matar tan vilment un heroi.
Amb tot, fill de Laertes, em fa por
deixar que prenguis part en aquest ritu.
Això podria desplaure al difunt.
Ajuda'm, per la resta, si és que pots
fer venir algú de l'exèrcit, que jo
faré la meva tasca. Pots estar
segur que sempre et tindrem per magnànim.

ULISSES:

Us volia ajudar, pro si et desplaui
me'n vaig. Respecto les teves raons.

Se'n va.

TEUCRE:

Prou! Hem perdut massa temps, afanyeu-vos
a obrir una fossa pregona; vosaltres
volteu de flama un trespeus elevat,
a punt per a les ablucions sagrades;
que un altre grup vagi a buscar a la tenda
l'armadura que li cobria el cos,
i que tothom que es tingui per amic
de debò vingui a treballar per ell.
No ho farà per ningú millor que Àiax.

EL CORIFEU:

És molt el que, veient-ho, aconseguen
conèixer els homes, però el que vindrà
cap profeta no ho sap abans de veure-ho.

Les dones de Traquis

Versió de Joan Casas

PERSONATGES

DEIANIRA, filla d'Eneu i dona d'Hèracles

HÈRACLES

HIL·LOS, fill de tots dos

LA DIDA de Deianira

LICAS, herald d'Hèracles

UN MISSATGER

UN ANCIÀ

COR DE DONES JOVES DE TRAQUIS

ÍOLE, ALTRES CAPTIVES i **SERVIDORS** (personatges muts)

L'escena és a Traquis, davant el palau del rei, hoste de la família d'Hèracles.

DEIANIRA:

És un adagi sabut entre els homes
que, fins que no és mort, de cap mortal
no podem dir si la vida ha estat bona.
Pro de la meva, abans de baixar a l'Hades,
ja dic que tota ha estat de malaurances.
Quan jo vivia encara a Pleuró,
amb el meu pare Eneu, més que a cap altra
noia d'Etòlia em feien por les noces.
El meu nuvi era un riu, l'Aqueloos,
que amb tres aspectes venia a demanar-me:
ara com un brau, adés com un drac,
o com un home barbut amb cap de toro,
tot ell regalimós, com una font.
I en l'espera d'un pretendent així,
jo, dissortada, desitjava la mort
abans d'haver de gitar-me al seu llit.
Llavors vingué, per la meva gran joia,
l'il·lustre fill d'Alcmena i de Zeus
que el va combatre en brega singular
i em deslliurà. No conec els detalls
d'aquell enfrontament, jo no el vaig veure,
que en parli aquell que hi va poder assistir.
Jo seia a casa, encongida de por
que el fet de ser bonica em costés car.
Zeus dels combats ho arreglà feliçment,

si es pot dir així, que d'ençà que soc dona
adjudicada a Hèracles tot són neguits
i en sortir d'una por en nodreixo una altra.
Hem tingut fills, però els ha vist només
de tant en tant, com el pagès que mena
un camp llunyà i tan sols torna a casa
en acabar la sembra i la sega.
Així és la vida de qui serveix els altres,
que mai no para gaire seguit a casa.
Però avui, que ha enllestit els treballs,
justament ara, més esglaiada estic.
D'ençà que matà Ífit, el potent,
que som aquí, a Traquis, exiliats,
vivint a casa d'un hoste que ens acull.
I ell, on és? No ho sap ningú, i jo
sento un dolor cruel d'aquesta absència.
Estic gairebé certa que algun mal
li ha sobrevingut. No és d'ahir
que no sabem res d'ell. Fa quinze mesos
que no ens envia noves. Hi ha hagut d'haver
algun destret penós. Car la tauleta
que em va deixar en marxar diu unes coses
que sovint prego als déus no haver-la vist.

Entra LA DIDA.

LA DIDA:

Quantes vegades, senyora Deianira,
t'he vist queixar-te amb abundor de plors
d'aquesta absència d'Hèracles! Però avui,
si m'és permès de parlar de gent lliure
amb els meus mots d'esclava, et dic això:
No tens tants fills? I no n'envies cap
a la recerca d'on és el teu marit?
Penso que Hil·los faria un bon paper,
si vols saber què s'ha fet del seu pare.

Justament veig que s'acosta a la casa.
Si et sembla, doncs, que he dit res oportú,
fes cas de mi i aprofita't d'ell.

Entra HIL·LOS.

DEIANIRA:

Sàpigues, fill, que gent sense naixença
pot dir coses com cal. Aquesta dona,
esclava que és, ha dit paraules lliures.

HIL·LOS:

Quines? Dignes-m'ho, mare, si pot ser.

DEIANIRA:

Que tenint tant de temps ton pare fora
és vergonyós que no en busquis notícies.

HIL·LOS:

Si faig cas dels rumors, ja ho sé on és.

DEIANIRA:

I a quin racó de món dius que s'està?

HIL·LOS:

Durant tot l'any passat, segons que sembla,
va estar al servei d'una dona de Lídia.

DEIANIRA:

Si ha fet això, què més en sentirem?

HIL·LOS:

Pro se n'ha deseixit, segons la brama.

DEIANIRA:

I ara on és? És viu o és mort? Què diuen?

HIL·LOS:

Diuen que fa la guerra a l'illa d'Eubea,
al poble d'Èuritos. O bé que la prepara.

DEIANIRA:

Saps tu, fill meu, que parlant d'aquest lloc
em va deixar uns oracles segurs?

HIL·LOS:

I quins són, mare? No sé pas de què em parles.

no haguessis de conèixer aquest dolor.
La joventut té els seus redols on creix
i ni la pluja, ni la cremor del sol,
ni cap vent no l'empaiten; entre plaers
puja una vida que no coneix treball,
fins que la noia no rep el nom de dona
i una nit troba la seva part d'angúnia
passant temor per l'home o pels fills.
Llavors la teva sort t'aclariria
aquest feix de dissorts que carretejo.
Moltes sofrances m'han arrencat plors,
mes una hi ha que encara no sabia.
El darrer cop que Hèracles marxà
va deixar a casa una vella tauleta
on consignava la seva voluntat.
Mai, fins llavors, no hi havia patit
quan s'enfrontava a tants altres treballs,
perquè sortia a vèncer, no a morir.
Però aquest cop, com si ja no fos viu,
deixava dit què em pertocava a mi
la part de terra que repartia als fills
i a l'avançada fixava un termini:
si havia passat un any i tres mesos
d'ençà que era absent d'aquest país
o bé seria mort o, si vivia,
sense neguit completaria el temps.
Era la sort decretada pels déus
per rematar els dotze treballs d'Hèracles,
com un bon dia havien proclamat
les fulles del vell roure de Dodona
a través de la veu dels seus «coloms».
I avui és just el dia que s'escau
que s'ha de realitzar la profecia.
I és per això que he fet un bot d'esglai
des del fons del meu son, oh, estimades,
tremolant a la idea de quedar
privada del millor de tots els homes.

EL CORIFEU:

Lliga curta la llengua tan sinistra:
s'acosta un missatger amb bones noves.

Entra un missatger.

EL MISSATGER:

Vull ser el primer, senyora Deianira,
que et tregui de neguit: el fill d'Alcmena
ha tornat viu i porta als déus d'aquí
les despulles de la seva victòria.

DEIANIRA:

Què és això que em dius, bon ancià?

EL MISSATGER:

Que tens camí de casa el teu marit,
tan envejat, del tot victoriós.

DEIANIRA:

Ho saps d'un ciutadà o d'un estrany?

EL MISSATGER:

Licas, l'herald, el seu servent, ho crida
a la prada dels bous. Quan l'he sentit
he corregut per ser el primer de dir-t'ho
i guanyar, si més no, el teu favor.

DEIANIRA:

Com és que no és aquí ell en persona?

EL MISSATGER:

Sàpigues, dona, que no li és tan senzill.
Tot el poble malíac l'enrevolta
fent-li preguntes, i no pot fer ni un pas.
Tothom vol satisfer els seus afanys
i no deixar-lo fins a haver-lo escoltat.
A contracor s'entreté ara amb ells,
però aviat el veuràs aparèixer.

DEIANIRA:

Oh, Zeus,
senyor dels prats mai no dallats de l'Eta;
ho has fet guar, però ens dones la joia.

Alceu la veu, les dones de la casa
i les de fora: la llum d'aquesta nova
inesperada bé que ens il·lumina.

EL COR:

Ella llança alarits d'alegria
al voltant de la llar nupcial.
Que el ressò dels clamors masculins
arribi a Apol·lo Protector,
el del bonic carcaix.
El pean! Entoneu el pean, donzelles,
canteu la seva germana
Àrtemis d'Ortígia,
çaçadora de cérvols, portadora de torxes,
i les nimfes, les seves veïnes.
M'arravata, no puc resistir
el so de la flauta, déu i senyor meu.
I ara m'excita l'heura,
evoè, evoè,
i m'arrossega
en la fúria de Bacus.
Ió, ió, pean! Ja veus, senyora,
al teu davant,
això que se't presenta a la mirada

Entren LICAS i les captives.

DEIANIRA:

Ho veig, amigues meves, l'ull vigila
i no se li ha escapat aquest seguici.
L'herald que hem trigat tant a tornar a veure
que ens digui ara si ens porta bones noves.

LICAS:

Hem fet bona tornada, sí, senyora,
i ara rebem un gran acolliment.
El triomf sempre té bona rebuda.

DEIANIRA:

Oh, el més car dels homes, digue'm ara
allò que més desitjo: Hèracles viu?

LICAS:

Jo, si més no, l'he deixat ple de força,
ben viu, i ufanós, sense cap mal.

DEIANIRA:

Al seu país natal o en terra bàrbara?

LICAS:

A Eubea hi ha un cap que es diu Cenèon,
alça allà altars a Zeus, i ofrena fruits.

DEIANIRA:

Compleix un vot o obeeix un oracle?

LICAS:

Per un vot fet quan marxava a la guerra
contra el país de les dones que veus.

DEIANIRA:

Qui són i de qui són, aquestes dones?
Si els ulls no enganyen, mereixen pietat.

LICAS:

Després de destruir la ciutat d'Èuritos
per ell i els déus, les ha triades Hèracles.

DEIANIRA:

I és davant dels murs de la ciutat
on ha passat tants dies i tants mesos?

LICAS:

No. Molt de temps l'ha passat entre els lidis,
ell mateix reconeix que com a esclau,
i la paraula no ha de ser ofensiva
quan la cosa va ser obra de Zeus.
Va ser venut a Òmfale, la bàrbara,
i amb ella passà un any, segons que diu,
i aquest afront el va mossegar tant
que jurà fermament que sotmetria
amb la muller i el fill, com a esclaus,
l'home que va causar la seva venda.

I aquestes no van ser paraules buides:
acabat l'esclavatge va aplegar homes
i marxà contra Èuritos, car deia
que aquell home era l'únic responsable
de la seva dissort. Havia entrat
com a vell hoste a la llar d'aquell home
que ni un moment no parà de burxar-lo
amb paraules i fets maliciosos:
li deia que les fletxes infal·libles
del seu carcaix, en un concurs d'arquers,
no guanyarien els seus fills. Li deia
que era joguina i esclau d'un home lliure.
I un vespre havent sopat, veient que havia
begut de més, el feu fora de casa.
Llavors, ple de rancúnia, en veure Ífit,
fill del seu hoste, que venia a Tirint
empaitant unes eugues fugitives,
aprofitant que no estava atent,
el va tirar daltabaix d'una torre.
Molest per aquest acte, el senyor Zeus,
rei de l'Olimp, pare de tots els éssers,
va fer vendre el culpable d'haver mort
a traïdoria un home sense culpa.
Si s'hagués revenjat obertament,
l'hauria perdonat, perquè als déus
també els desagrada la insolència.
Així Èuritos i els seus, que gallejaven,
avui són tots a l'Hades, i és esclava
la seva ciutat. Aquestes dones
que veus, venen a tu, de l'opulència,
cap a un destí no gaire envejable.
Així ho disposa el teu espòs, i jo,
servent fidel, obeeixo el que mana.
Quan acabi de fer els sacrificis
que deu a Zeus per la seva victòria,
vindrà també. De totes les paraules
que t'he portat, aquesta és la més dolça.

EL CORIFEU:

Avui, senyora, tot et porta joia,
sumat allò que veus i allò que escoltes.

DEIANIRA:

Com no m'he d'alegrar quan m'assabento
del triomf de l'espòs? És ben normal
que l'alegria i l'èxit corrin junts.
Amb tot, mirant-ho bé, hi ha lloc a témer
que el vencedor algun dia no caigui.
M'envaeix una estranya pietat
en veure aquestes dones sense llar,
sense pares, en un país estrany,
nascudes lliures i avui esclaves.
Oh, Zeus de les derrotes, tant de bo
no caiguis mai sobre la meva sang
i, si és que ho fas, que jo ja sigui morta,
tant mal em fa de veure les captives.

A ÍOLE:

Ei, tu, d'aquestes... Qui ets tu, pobrissona?
Ets donzella o ets mare? Sembles noble
i la dissort per tu és cosa nova.
Licás, d'on ha sortit aquesta dona?
Qui és la seva mare? I el seu pare?
Digues-m'ho tu, perquè em commou de veure
com té el posat més digne que les altres.

LICAS:

I jo què sé? Ves ara què em demanes!
És segur que no és de les menys nobles.

DEIANIRA:

Té sang reial? Tingué cap filla Èuritos?

LICAS:

No t'ho sé dir. No ho he inquirit gaire.

DEIANIRA:

No has sentit el seu nom de boca d'altri?

LICAS:

He fet la meva feina en silenci.

DEIANIRA:

Doncs digue'm tu, criatura, qui ets?
És una llàstima que no ho sapiguem.

ÍOLE *no respon.*

LICAS:

Pots insistir, que no badarà boca;
no ha proferit cap mot en tot el temps.
Aclaparada pel pes de la desgràcia,
plora sense parar, la dissortada,
d'ençà que ha deixat la seva pàtria
esbalandrada i a la mercè dels vents.
La sort li és cruel. És disculpable.

DEIANIRA:

Doncs deixem-la i que entri al casal;
no seré jo qui sumi més dolor
als mals presents que així l'affigeixen.
Aquests li basten. Entrem tots al palau:
tu aniràs allà on et convingui,
jo endegaré les coses de la casa.

Surten LICAS i les captives.

EL MISSATGER:

No entris encara. Ara que ja no hi són
convé que sàpigues qui t'has ficat a casa
i assabentar-te d'allò que no t'han dit,
perquè jo en tinc perfecta coneixença.

DEIANIRA:

Per què em vols retenir d'anar endavant?

EL MISSATGER:

M'has d'escoltar, ja t'he dit coses útils
i encara penso que te n'he de dir més.

DEIANIRA:

He de tornar a cridar els altres que vinguin
o vols parlar només amb mi i aquestes?

EL MISSATGER:

Amb tu i amb elles. Deixem tranquils els altres.

DEIANIRA:

Doncs bé, ja són dins. Què ens has de dir?

EL MISSATGER:

De tot allò que ha explicat aquell home
no hi havia cap cosa veritable ni franca.

O és un mal home, o almenys no ha estat honrat.

DEIANIRA:

Què dius? Explica'm clarament què penses.

No sé si puc entendre de què parles.

EL MISSATGER:

He sentit aquell home que parlava
davant de testimonis i que deia
que si el gran Hèracles havia abatut Èuritos
i arrasat les altes torres d'Ecàlia
el movia l'amor d'aquella noia.

Era l'amor el déu que l'impulsava
i no el servatge a Lídia a casa d'Òmfale
ni el precipici mortal on caigué Ífit.

I vet aquí que ara diu el contrari!

Hèracles no va poder convèncer
el pare que li des la seva filla
i enrabiad llavors, amb minsa excusa,
va envair la ciutat de la noia
on Èuritos, son pare, era el rei,
el va matar i ho va arrasar tot.

Ara, ja ho veus, diu que retorna a casa
i t'envia la noia, però no et pensis
que te la dona en condició d'esclava,
no ho creguis pas. És ell que la desitja.

M'ha semblat que calia revelar-te,
senyora meva, allò que he sentit.

Moltes persones, al bell mig de la plaça,
ho han sentit també i t'ho dirien.

Si no duc noves grates, em sap greu,
però he de dir la veritat, almenys.

DEIANIRA:

Que o bé allà l'ha de trobar, la mort,
o, en cas contrari, si obté la victòria,
tindrà la pau fins al final dels dies.
Ara que es pot decantar la balança,
no l'has d'anar a ajudar? O ens salvarem
si ell ho fa, o ens perdrem amb ell.

HIL·LOS:

Hi vaig doncs, mare, i si arribo a saber
aquest oracle abans ja hi seria.
Fins ara no patíem, perquè al pare
el protegia sempre la fortuna.
Ara, però, no vull ometre res
per esbrinar-ne tota la veritat.

DEIANIRA:

Ves, doncs, fill meu. Fins i tot el tardà,
quan per fi busca, n'obté tot el profit.

Surt HIL·LOS.

EL COR:

Estrofa 1:

Tu que ets infantat per la nit pigallada
i recollit per ella quan t'adorms entre flames,
oh, Sol, Sol, jo et demano
on viu el fill d'Alcmena, on?
Fes-m'ho saber,
oh, déu que cremes amb flama resplendent.
Viu als estrets o en un dels continents?
Digues-m'ho tu, el de l'ull que ho veu tot.

Antístrofa 1:

Sé que la disputada Deianira,
en el seu esperit tot ple d'enyor,
com un ocell esmaperdut
no pot adormir mai el desig
de les xopes parpelles. Obsedida

per la marxa de l'espòs, tota angoixada,
es consum de neguit en el seu llit sense home
esperant només, la dissortada, males noves.

Estrofa 2:

Així com podem veure a l'ample mar,
empeses pel llebeig o pel mestral,
les ones
que se'n van i que tornen,
igualmente el Cadmeu
és nodrit i enaltit per una vida de treballs
com la mar de Creta
i tanmateix un déu sempre l'aparta
infal·liblement
de les estances d'Hades.

Antístrofa 2:

És amb respecte que faig aquests retrets,
però afegeixo que no s'ha d'ofegar,
en tu,
la bona esperança.
El Crònida, certament,
el rei que ho regeix tot, no dona als mortals
res sense dolor.
I sempre penes i alegries giren
com el camí
circular de l'Ossa.

Èpode:

Ni la nit pigallada, ni la misèria, ni les riqueses,
res no dura per als mortals.
Tal com venen se'n van
i un altre rep la joia, i després la perd.
Per això voldria, reina, que hi pensessis
en la teva espera. Qui ha vist mai
Zeus no ocupar-se dels seus fills?

DEIANIRA:

Ets aquí, crec, perquè saps com pateixo.
Tant de bo mai, per pròpia experiència,

DEIANIRA:

Pobra de mi, en quin turment em veig?
Quin maldecap he acollit dins de casa
sense saber-ho? Oh, trista! I és veritat
que no té nom, com deia qui la duia?

EL MISSATGER:

Té un nom tan clar com la seva naixença:
és filla d'Èuritos i el seu nom és Íole.
Si aquell no ha sabut dir el seu origen,
potser no se n'havia informat prou.

EL CORIFEU:

Maleïts siguin, si no tots els roïns,
almenys els que, traïdors, ordeixen mals.

DEIANIRA:

Què he de fer, dones? Estic esbalaïda
de tot això que acabo d'escoltar.

EL CORIFEU:

Ves i interroga Licas, si el colles fort
potser acabarà dient veritat.

DEIANIRA:

Doncs hi vaig. El que dius és assenyat.

EL CORIFEU:

I nosaltres, ens quedem o marxem?

DEIANIRA:

Quedeu-vos! Vet aquí que l'home surt
i no em caldrà anar-lo a cridar.

Entra LICAS.

LICAS:

Què vols, senyora, que li digui a Hèracles?
Digues-m'ho ara, perquè ja estic de marxa.

DEIANIRA:

Veig que tens molta pressa per anar-te'n
i no podem reprendre la conversa.

LICAS:

Si em vols demanar res, aquí em tens.

DEIANIRA:

Puc estar certa que em diràs la veritat?

LICAS:

De tot allò que sé, que Zeus em valgui!

DEIANIRA:

Qui és aquesta dona que ens has dut?

LICAS:

Una d'Eubea, no sé de quin llinatge.

EL MISSATGER:

Mira'm als ulls! Amb qui et penses que parles?

LICAS:

Quina mena de preguntes em fas?

EL MISSATGER:

Respon-me, vinga, si encara et queda seny!

LICAS:

Amb Deianira, la filla d'Eneu,
esposa d'Hèracles i sobirana meva.
Això si la mirada no m'enganya.

EL MISSATGER:

És això el que et volia sentir dir.
És la teva senyora?

LICAS:

Sí. Clarament.

EL MISSATGER:

I doncs quina ha de ser la teva pena,
si sé del cert que has estat deslleial?

LICAS:

Jo, deslleial? Quins tripijocs t'empesques?

EL MISSATGER:

Ets tu el qui s'empesca tripijocs.

LICAS:

Me'n vaig. Soc ximple d'escoltar-te tant.

EL MISSATGER:

No pas abans de respondre a una cosa.

LICAS:

Parla, doncs, parla. Que de mut no n'ets pas.

EL MISSATGER:

La captiva que ens has portat a casa,
saps qui dic?

LICAS:

Sí. A què ve la pregunta?

EL MISSATGER:

Aquí has dit que no la coneixies,
però abans havies dit que era Íole,
la filla d'Èuritos, la que tu acomboiaves.

LICAS:

A qui ho he dit? Qui vindrà a declarar
que m'ha sentit dir això al seu davant?

EL MISSATGER:

Molts ciutadans. A la plaça de Traquis
una gentada t'ha sentit afirmar-ho.

LICAS:

Deia coses que havia sentit dir:
una impressió no és un fet garantit.

EL MISSATGER:

Una impressió? No juraves que duies
una novella esposa per a Hèracles?

LICAS:

Jo? Una esposa? Per tots els déus, senyora,
em pots dir qui és aquest estranger?

EL MISSATGER:

Un home que era allí i que escoltava
que Hèracles, per desig de la noia,
i no per l'esclavatge amb la de Lídia,
havia pres i arrasat la ciutat.

LICAS:

Que aquest home, senyora, es retiri.
No és d'assenyats conversar amb un malalt.

DEIANIRA:

No, per Zeus que llampega sobre l'Eta,

no m'amaguis la història, t'ho suplico.
No t'adreces a una dona dolenta
ni que no sap que la natura humana
no es complau sempre amb el mateix objecte.
Aquell qui vol plantar cara a l'Amor
a cops de puny no té gota de seny.
L'Amor comanda els déus i a mi mateixa,
per què no ha de manar en una altra dona?
Seria de part meva gran follia
blamar el meu home per patir aquest mal,
o bé aquella dona, que no és còmplice
de cap vergonya, de cap tort envers meu.
No és això. Però, si obeint Hèracles
m'has enganyat, mal ensenyat estaves.
I si el mestre en això ets tu mateix
seràs roí volent semblar bon home.
Sigues veraç. Per a un home lliure
no és gens bo ser titllat de mentider.
I ja no pots negar allò que has dit;
n'hi ha molts que ho han sentit i m'ho diran.
Si és que tens por, no tens raó de témer:
l'únic fet que m'ofèn és no saber,
saber, què té de mal? Que potser Hèracles
no ha estat home de moltes altres dones?
Cap d'elles no ha sentit, venint de mi,
blasmes ni penjaments; tampoc aquesta,
ni que tota ella es fongués d'amor.
Suara en veure-la l'he compadida molt:
li amargava la vida ser bonica
perquè sense voler duia a la pàtria
servatge i ruïna. Que les coses
segueixin el seu vent! A tu et dic
que pots mentir a d'altres. A mi, no.

EL CORIFEU:

Escolta el bon consell d'aquesta dona
i m'acontentaràs també a mi.

LICAS:

Senyora meva. Puix que tu, sent mortal,
no tens un cor de jutge insensible,
et dic la veritat sense reserves.
Tot és com ell ha dit. Un gran desig
d'aquella noia ha penetrat en Hèracles.
Per ell, Ecàlia, la ciutat de la noia,
ha caigut devastada sota la seva llança.
També he de dir, en favor del meu amo,
que mai no ho ha amagat ni ho ha negat.
Soc jo, senyora, per por de fer-te mal
i adolorir el teu cor amb semblants noves
el que he faltat, si trobes que hi ha falta.
Ara, però, sabedora de tot,
per tu i per ell, en comú interès,
accepta aquesta dona i fes bones
les paraules que has dit en parlar d'ella,
perquè al gran Hèracles, vencedor en tot combat,
l'amor d'aquesta noia el té vençut.

DEIANIRA:

Doncs tens raó, i jo faré com dius.
No vull, per torna, carregar un mal
per haver gosat plantar cara als déus.
Però entrem. Tu has de donar missatges
i també et toca recollir presents.
No fora just deixar-te amb les mans buides
quan has vingut a portar tanta colla.

Surten DEIANIRA i LICAS.

EL COR:

Estrofa:

Sempre triomfa Cipris amb puixança.
No parlo ara dels déus,
no diré com va enganyar el Crònida,
ni Hades, el déu nocturn,

ni Posidó, que sotraga la terra,
sinó quins pretendents de la nostra princesa
van baixar a l'arena abans de les noces
per obtenir-la en premi de la lluita
a força de crits, de cops, de polseguera.

Antístrofa:

L'un era un riu furient en forma de toro:
quadrúpede de llargues banyes,
Aquelooos d'Eníades; l'altre, el fill de Zeus,
que venia de Tebes, la bàquica,
amb l'arc flexible, la llança i la maça.

Tots dos van entrar en lliça
delerosos d'obtenir en premi una dona.
I al bell mig de l'arena, tota sola,
Cipris empunyava la vara de l'àrbitre.

Èpode:

I allà patim, patam, soroll de punys,
fressa dels arcs i les banyes del brau.
Les dures aferrades del combat,
les topades espantoses front amb front,
i el doble gemec.
I ella, tan dolça de mirar, tan tendra,
s'ho mirava de lluny, de dalt d'un marge
esperant qui seria el seu espòs.
Deixeu-me dir, però,
que la promesa que així es disputaven
els esperava amb la mirada trista,
com una vedella abandonada
que tot d'un plegat s'allunya de la mare.

Entra DEIANIRA.

DEIANIRA:

Amigues meves, en tant que a dins de casa
l'hoste s'adreça a les joves captives,
jo he sortit d'amagat a estar amb vosaltres

per dir-vos què han tramat les meves mans
i fer-vos compadir la meva sort.
He rebut una dona, no una verge,
com un mariner que rep una càrrega
d'una mercaderia que l'ofèn.
Ara som dues sota el mateix llençol
que esperem l'abraçada. El gran Hèracles,
tan noble i tan lleial, em paga així
l'haver-li guardat tant de temps la casa.
No sabia irritar-me contra ell,
que tan sovint ha patit aquest mal,
però conviure amb ella... Quina dona
pot compartir el sostre amb la rival?
Veig que en l'una floreix la joventut
mentre l'altra es panseix. Els ulls s'afanyen
a collir la flor fresca i deixar l'altra.
Tinc por que Hèracles em sigui espòs de nom
i amant de fet de l'altra, la més jove.
Però ja he dit que no és bo que s'enfadi
una dona de seny. Tinc un remei
que ara us diré, amigues, per calmar-me.
Dins una urna de bronze tinc desat
l'antic present del vell centaure Nessos.
Me'l va donar ell mateix, ferit de mort,
quan la sang li xopava el pit pelut.
A canvi d'un salari, ell travessava
la gent a collibè, de banda a banda
de les aigües profundes de l'Evenos,
sense necessitat de remes ni veles.
També a mi quan, obeint mon pare,
segua com a esposa el gran Hèracles,
em va travessar a coll, i al mig del riu
em va tocar amb les seves mans impúdiques.
Ves que jo crido, el fill de Zeus es gira
i li dispara una fletxa encrinada
que li traspassa furiosa el pulmó.

Moribund, em va dir: «Filla d'Eneu,
creu-me i trauràs profit d'aquest viatge,
ja que seràs l'última que hagi travessat.
Recull amb les mans la sang aplegada
allà on la fletxa, impregnada de bilis
de l'hidra de Lerna, m'ha obert el pit.
Et serà un filtre per al cor d'Hèracles,
de manera que mai preferirà
cap altra dona que vegi en aquest món».
He pensat en aquesta sang, amigues,
que des del dia de la mort de Nessos
tenia ben guardada, i n'he tenyit
aquesta túnica. Jo no em sento capaç
de criminals audàcies, i detesto
aquelles que en fan ús. Però, si amb filtres
puc triomfar d'aquesta noia, ho faré.
Si no és que vosaltres em dieu
que no ho faci. Llavors m'aturaré.

EL CORIFEU:

Si et sembla de fiar això que fas,
jo trobo que has tingut bona pensada.

DEIANIRA:

Jo crec que sí que me'n puc refiar,
tot i que mai no n'he fet l'experiència.

EL CORIFEU:

Per saber-ho del cert s'ha d'intentar.
Tu creus, pro la certesa ve amb la prova.

DEIANIRA:

De seguida ho sabrem. Veig aquell home
al cancell de la porta, a punt de marxa.
Només us prego que em guardeu el secret:
un acte lleig, a l'ombra, no és tan lleig.

Entra LICAS.

LICAS:

Què vols que faci? Digue'm, filla d'Eneu,
que ja fa estona que hauria de ser fora.

DEIANIRA:

Per això, Licas, ho he deixat tot a punt
mentre tu, a dins, parlaves amb les dones.

T'emportaràs aquesta fina túnica
de la qual faig present al meu espòs.

Li dones i li dius que cap mortal
no se l'ha de posar abans que ell;
no l'ha de veure mai la llum del sol,
ni cap flama sagrada, ni la llar,
abans que ell mateix, dret, amb esclat,
se la posi un dia d'hecatombe.

És el vot que vaig fer per quan sabés
que retornava a casa sa i estalvi:

que el vestiria amb aquesta túnica
i que així presentaria als déus
nou sacrificador amb vestit nou.

T'endús com a fermança aquest anell,
amb el segell que ell coneixerà.

En marxa, doncs, i observa bé la llei
que diu que un enviat no ha d'excedir-se,
amb la gratitud meva i amb la d'Hèracles
pots veure't doblement afavorit.

LICAS:

En l'ofici d'Hermes se'm té per segur,
i no serà envers tu que fallaré.

Portaré aquest cofret tal com està
i diré les paraules que tu has dit.

DEIANIRA:

Te'n pots anar. Ja saps perfectament
com ha quedat tot a dins de casa.

LICAS:

Ho sé, i diré que tot va a l'hora.

DEIANIRA:

Has vist com l'estrangera ha estat rebuda,
com ha estat acollida amablement.

LICAS:

De tanta joia el cor se'm trasbalsava.

DEIANIRA:

I què més li diràs? Tinc molta por
que se t'acudi parlar del meu desig
sense saber si allà soc desitjada.

Surten LICAS i DEIANIRA.

EL COR:

Estrofa 1:

Vosaltres, que entre les roques i el coster
viviú en el país de les fonts caldes,
a prop dels cims de l'Eta
o bé al golf malíac,
a la costa de la Verge de sagetes d'or
allà on els grecs celebren
les seves assemblees dels Portals.

Antístrofa 1:

Per a vosaltres aviat la veu de l'aules
ressonarà, i no pas a manera
d'un cant de dol,
sinó com el cant de les Muses,
perquè el fill de Zeus i d'Alcmena,
carregat amb els fruits del seu coratge,
torna corrent a casa.

Estrofa 2:

Ell, que corria mar enllà, lluny de casa,
l'hem esperat dotze mesos sencers
sense saber cap nova,
i la pobra esposa dissortada
esgotava la tristor del seu cor
plorant sense parar;

però ara Ares, de cop,
l'ha deslliurat d'aquest temps de pena.

Antístrofa 2:

Que arribi, que arribi! Que amb tants de rem
l'embarcació que el porta no s'aturi
fins que ell entri
a la ciutat, abandonant
l'altar insular on diuen que sacrifica.
Oh! Que vingui carregat de desig
ungit amb el potent bàlsam de seducció
d'acord amb les prediccions del Monstre.

Entra DEIANIRA.

DEIANIRA:

Dones, tinc por d'haver anat massa lluny
actuant com ho acabo de fer.

EL CORIFEU:

Què passa, Deianira, filla d'Eneu?

DEIANIRA:

No ho sé! Tinc por de causar grans estralls
empesa per una bona esperança.

EL CORIFEU:

Parles potser del teu present a Hèracles?

DEIANIRA:

Sí; mai no aconsellaria a ningú
de fer una cosa de resultats incerts.

EL CORIFEU:

Digue'ns, si pots, d'on et ve aquest temor.

DEIANIRA:

Una cosa ha passat que, si la dic,
veureu que ha estat un singular prodigi.
Jo havia untat la túnica de gala
amb un floc blanc fet de llana d'ovella:
doncs s'ha fos sense que ningú el toqués,
anorreat, devorat, consumit,

reduït a una taca a l'enllosat.
Explicaré millor què ha passat:
d'allò que em va ensenyar el vell centaure,
ferit al flanc per una fletxa aguda,
jo n'havia guardat tots els preceptes
com un escrit sagrat gravat en bronze.
Vet aquí què em manava i què vaig fer:
aquell ungüent l'havia de guardar
de l'escalfor del foc i de la llum
fins al moment mateix de fer-ne ús.
Així ho vaig fer i a l'hora de servir-me'n,
en un racó ben ombriu del palau,
amb un manyoc de llana d'una ovella
he untat el meu obsequi, i a recer
de la claror del sol l'he ben plegat
al fons d'aquell cofret que ja heu vist.
Però quan he tornat a entrar al casal
he vist quelcom del tot incompreensible:
el floc de llana que m'havia servit
era per terra, just allà on picava
un raig de sol molt viu, que l'escalfava.
Doncs bé, quan s'ha escalfat, s'ha fos de sobte
dissolt a terra en uns grumolls de pols
semblants a serradures d'una fusta
quan el fuster la talla amb el xerrac.
Així es desfà i, de terra, d'allà on era,
en brolla un borbolleig escumejant
com el que fa el beuratge de Bacus
en ser vessat per terra. Jo, dissortada,
no sé en quin pensament deixar-me caure
i em veig autora d'un acte abominable.
Per què, en efecte, la bèstia moribunda,
sent jo la causa de la seva mort,
m'havia de voler bé? És impossible,
m'afalagava pensant en com perdria
el qui l'havia mort. I me n'adono

massa tard, quan ja no hi ha res a fer.
Jo tota sola, si ara no m'enganyo,
hauré causat la destrucció d'Hèracles.
Aquella fletxa va ferir Quiró,
que era un déu. Tota bèstia que toca,
la destrueix. Si és així, la metzina
passada per les nafres del centaure
no l'ha de destruir a ell també?
Jo crec que sí. Doncs bé, he decidit
que, si ell sucumbeix, jo moro amb ell.
Perquè cap dona decent suportaria
que l'opinió la titllés de culpable.

EL CORIFEU:

És veritat que hi ha motius per témer,
mes l'esperança no s'ha d'abandonar.

DEIANIRA:

Quan el nostre projecte no era noble
no podem pas esperar res de bo.

EL CORIFEU:

Pro quan algú ha errat sense voler,
i és el teu cas, el càstig no és tan dur.

DEIANIRA:

Parla així no pas aquell que ha errat,
sinó qui té el cor lliure de pes.

EL CORIFEU:

Serà millor que no diguis res més,
si doncs no vols que el teu fill ho senti;
perquè és aquí, ell, que buscava el pare.

Entra HIL·LOS.

HIL·LOS:

Jo voldria, mare, de tres coses una:
o que ja no visquessis, o que, viva,
fossis mare d'un altre, o que tinguessis
uns sentiments millors que aquells que tens.

DEIANIRA:

Què t'he fet jo, fill meu, que tant m'execris?

HIL·LOS:

Sàpigues que el teu marit, en efecte,
sí, el meu pare, avui l'has fet morir.

DEIANIRA:

Quina paraula has proferit, fill meu?

HIL·LOS:

Una paraula que no es pot evitar
perquè els fets evidents són tal com són.

DEIANIRA:

Què dius, fill meu? Què ho fa que pots pretendre
que jo hagi fet un acte tan indigne?

HIL·LOS:

Perquè he vist amb els meus propis ulls
la feixuga desgràcia del meu pare.

DEIANIRA:

Però on l'has vist? On t'hi has acostat?

HIL·LOS:

Ho has de saber, bé cal que ho digui tot.
Venia de vèncer Èuritos, la il·lustre,
i portava els trofeus de la victòria.
Hi ha una punta a Eubea que entra al mar,
el cap Cenéon, on consagrava Hèracles
a Zeus, son pare, un bosc i uns altars.
Allà he vist aquell que jo enyorava;
estava a punt d'immolar moltes víctimes
quan vet aquí que arriba el seu herald,
Licás, que ve de casa, portador
del teu present: la túnica mortal.
Ell se la posa, com tu recomanaves,
i degolla dotze toros perfectes,
primícia del botí, ja que portava
un ramat de cent bèsties diferents.
L'infortunat pregava amb cor alegre,
tot orgullós del seu vestit de gala,

mes quan la flama del foguer s'abranda,
de primer lenta per la sang i la saba,
li brolla la suor i llavors la túnica
li emmotlla els flancs, s'enganxa als seus membres
com una estàtua. I una mossegada
li travessa els ossos, els disloca
talment com el verí d'un escurçó.
Escridassa llavors Licas, l'herald,
el qual no té cap culpa del teu crim,
preguntant-li si allò és una conxorxa.
El dissortat respon que és un regal
que tu li fas, que ell només l'ha portat.
En sentir això, i un dolor intensíssim
que li travessa el pit, aferra Hèracles
per la juntura del peu el pobre Licas,
el llança en un escull que surt de l'aigua,
i entre els cabells del crani rebentat
brolla la sang i la medul·la blanca.
La gernació respon amb un lament
veient-los l'un furiós, l'altre acabat,
però ningú gosa afrontar el meu pare.
Es rebolca per terra, es redreça,
crida, udola, i tot al seu voltant
ressonen els roquers, els promontoris,
els cingles de la Lòcrida, els caps d'Eubea;
quan no pot més de tant tirar-se a terra,
de gemegar, de maleir el llit
que amb tu el va unir, l'aliança amb Eneu
que li ha costat d'arruïnar la vida,
aixeca una mirada extraviada
entremig dels vapors i em veu, em crida:
«Acosta't, fill, no fugis del meu mal,
ni que calgués que morissis amb mi,
aixeca'm, treu-me d'aquí i porta'm
allà on cap mortal no em pugui veure.
O, si et faig pena, almenys fes-me portar

ben lluny d'aquí, que no vull pas morir-hi».
No diu res més; la seva ordre basta.
L'hem ajagut ben al fons d'un vaixell
i l'hem fet tocar terra prop d'aquí
tot bruelant entremig dels espasmes
i ara el veureu, o viu o mort de poc.
Aquest és, mare, el crim que has consumat,
que te'n castiguin Justícia Venjadora
i l'Erinis. Si és lícit, voto això.
I has estat tu la qui ho has fet lícit
en matar el més gran heroi de la terra,
un home com mai més no en veuràs cap.

Surt DEIANIRA.

EL CORIFEU:

Per què te'n vas sense dir res? No veus
que si calles reforces qui t'acusa?

HIL·LOS:

Deixeu-la marxar. Que un mal vent se l'emporti
lluny dels meus ulls. Per què ha de mantenir
sense cap dret el noble nom de mare,
ella que no fa res com una mare?
Que se'n vagi, adeu; i que conegui
els mateixos plaers que ara el meu pare.

Surt HIL·LOS.

EL COR:

Estrofa 1:

Vegeu, donzelles, com tot d'un plegat
l'antiga paraula divina dita per presciència
ens ateny.

Deia que un cicle de dotze anys
comportaria el final dels treballs
imposats a aquest fill de Zeus.

I la paraula va a bon port.
Perquè el mort, ja amb els ulls clucs,
com podria fer més treballs encara?

Antístrofa 1:

Sí, la xarxa mortal del Centaure
pèrfidament li rosega els flancs,
hi destil·la un verí
nascut de la mort, nodrit del drac brillant.
Com esperar que demà vegi el sol?
L'espantós prodigi de l'Hidra
s'esmuny dins seu,
la bèstia de negra crinera el maltracta,
escumeja sota aquell dard pèrfid i mortal.

Estrofa 2:

Sense reflexionar, la dissortada
veia com traspalsaria la seva llar
la irrupció d'una nova esposa
i no pensava en res més.
Hi ha hagut després un consell estranger
que ara, perduda, lamenta, sí,
que ara li fa escampar
un xàfec d'abundoses llàgrimes.
I el destí, en marxa,
li mostra quin ha estat el seu error.

Antístrofa 2:

Com regala, la font de les llàgrimes.
El mal triomfa. Ai, ai! Mai, però mai,
els enemics d'aquest heroi
no li han causat pitjor sofrència.
Oh, negra punta de la llança de guerra,
massa de pressa ens has fet venir
des de l'alta Ecàlia
aquesta nova esposa conquerida!
I al teu costat Cipris, en silenci,
mostra com ella ho ha conduït tot.

CAP DEL PRIMER SEMICOR:

Somio, o un lament surt de la casa
tot travessant-ne l'espessor dels murs.

CAP DEL SEGON SEMICOR:

No hi ha cap dubte, és un crit de dolor
dins de la casa, una nova dissort.

EL CORIFEU:

Té, mira
amb quin posat estrany i neguitós
aquesta vella s'acosta a nosaltres.

Entra LA DIDA.

LA DIDA:

Filles meves, quins mals s'han abatut.
Sobre nosaltres, pel regal fet a Hèracles!

EL CORIFEU:

De quins nous mals ens parles, anciana?

LA DIDA:

Deianira ha emprès el seu darrer viatge
sense avançar ni una passa els peus.

EL CORIFEU:

Vols dir que és morta?

LA DIDA:

Ja tot us ho he dit.

EL CORIFEU:

Morta, la dissortada?

LA DIDA:

T'ho torno a dir.

EL CORIFEU:

Malaguanyada fi! Com ha mort, digues?

LA DIDA:

De la més trista mort.

EL CORIFEU:

Amb quin fat s'ha trobat?

LA DIDA:

S'ha destruït ella mateixa.

EL CORIFEU:

Quina fúria, quina bogeria
se l'ha enduta amb el seu dard cruel?
Com és que ha afegit
a l'altra mort la seva mort?
Com ho ha pogut fer tota sola?

LA DIDA:

Amb el tallant d'una arma mortífera.

EL CORIFEU:

I tu, ximpleta, has vist aquest furor?

LA DIDA:

L'he vist. Era allà al costat.

EL CORIFEU:

Què? Com? Parla d'una vegada.

LA DIDA:

S'ha donat mort amb les seves mans.

EL CORIFEU:

Què dius?

LA DIDA:

Allò que ha estat.

EL CORIFEU:

La nova esposa ha infantat
a l'interior d'aquest casal
una terrible Erinis.

LA DIDA:

I més encara l'hauries compadit,
si haguessis vist de prop allò que ha fet.

EL CORIFEU:

I això una mà de dona ha gosat fer-ho?

LA DIDA:

I amb ferotgia. Escolta el que et diré:
entra sola al palau i veu, al pati,
el seu fill que prepara una llitera
per agafar-la i anar a buscar el seu pare,

ella s'amaga allà on no la vegin
i prosternada al davant dels altars
crida que ha estat abandonada, plora
en tocar els objectes que eren d'ell,
roda perduda pels salons del casal;
si veu la cara d'un servidor que estima,
plora a raig fet. La pobra infortunada
pensa en el seu destí, ja sense fills.
Tot d'un plegat la veig que es precipita
dins de la cambra d'Hèracles. I jo,
cobrint d'ombra el meu ull furtiu, espio:
estén abrigalls a sobre el llit d'Hèracles,
quan ho ha fet s'hi llança al damunt
i s'asseu al mig, i aleshores,
desfeta en un doll ardent de llàgrimes,
diu: «Oh, llit meu, de cambra nupcial,
adeu-siau per sempre, ja mai més
no em rebràs aquí com a esposa!».
Amb brusquedat descorda l'afibllall
que li lligava la roba sobre els pits
i es despulla el flanc i el braç esquerre.
Jo arrenco a córrer per advertir el fill
d'allò que ella prepara. Però el temps
d'anar i de tornar amb ell i ja veiem
que amb un agut punyal de doble tall
s'ha foradat el flanc per sota el fetge.
Crida el seu fill en veure-la, coneix
que allò ho ha provocat la seva ira.
Massa tard ha sabut, per uns criats,
que ella seguia els consells del Centaure.
I ara el pobre noi esclata en plors
sobre el cos d'ella, se li llança a la boca,
s'ajau al seu costat, flanc contra flanc,
planyent d'haver llançat un greuge infame,
plorant d'haver quedat doblement orfe,
del pare i de la mare que aquí jau.

Vet aquí on som. Qualsevol que fa plans
per a dos dies no té enteniment,
perquè no hi ha demà, fins que l'avui
no ha ben acabat de passar tot.

EL COR:

Estrofa 1:

Quins mals he de plànyer primer?
Quins són els més complets?
Pobra de mi. No ho sé.

Antístrofa 1:

Els uns els podem veure al palau,
els altres estem aquí, esperant-los.
Tant se val sentir com pressentir.

Estrofa 2:

Ah, tant de bo es desfermés
aquí un vent propici
que se m'endugués ben lluny.
Així no moriria
de sobte de l'esglai
en veure el valent fill de Zeus.
Sembla que torna a casa
enmig d'uns dolors inenarrables;
una visió que no pot ser dita.

Antístrofa 2:

La dissort ja no és lluny, aquí arriba
aquell que jo plorava com un rossinyol.
Un grup d'estranyes s'acosta.
Amb quina cura el porten,
amb caminar greu i silencios.
Ai, ai! Aquell que porten no té veu.
Què hem de creure? Que és mort
o bé que s'ha adormit?

Entren HÈRACLES, HIL·LOS i un ancià.

HIL·LOS:

Ai de mi!

Quina pena per tu, quina misèria!

Què serà de mi? Ai! Què he de fer?

L'ANCIÀ:

Ara calla, fill meu, no despertessis
el salvatge dolor que l'enfolleix.

Encara és viu, però la mort el sotja.

Tapa't la boca!

HIL·LOS:

Vols dir que encara és viu?

L'ANCIÀ:

No el treguis d'aquest son en què reposa.

No despertessis, no reanimessis
un mal que quan retorna és espantós.

HIL·LOS:

Pro sento damunt meu un pes immens.

El meu cor està fora de si.

HÈRACLES:

Oh, Zeus!

On m'han portat? A prop de quins mortals
jec, turmentat per un dolor incessant?

Ai trist de mi! Pobre de mi! El mal
ja torna, i em rosega, i em devora!

L'ANCIÀ:

Ho entens que era millor guardar silenci,
i no escampar la son que recobria
el seu cap i els seus ulls?

HIL·LOS:

No sé pas com
resignar-me a aquest mal.

HÈRACLES:

Altars d'Eubea

per tants de sacrificis, quines gràcies
he obtingut, míser de mi, oh, Zeus!

A quins ultratges m'has portat, a quins!

Tant de bo no hagués d'haver vist mai,
tant de bo no hagués contemplat mai,
l'avanç indeturable d'aquest mal!
Quin encantador, quin sanador podria
apaivagar aquest mal, fora de Zeus?
I aquest miracle jo no l'he de veure.

Estrofa:

Ai, ai!

Deixeu-me dormir, deixeu al dissortat
un últim son, deixeu el desgraciat.

Em toques? En quin sentit m'inclines?

Em mataràs, em mataràs!

Has despertat el mal adormit.

Ja el torno a tenir aquí, ja torna. Qui sou
vosaltres, els més inics de tots els grecs?

Jo, desgraciat, netejant de perills boscos i mars,
matant-me per vosaltres, i ara, ves, ningú
no gira contra el meu mal cap arma profitosa.

Ai, ai!

No hi ha ningú que em vulgui tallar el cap,
que vingui a deslliurar-me

d'aquesta vida horrible? Déus, oh, déus!

L'ANCIÀ:

Fill d'aquest home. La tasca ja ultrapassa
les meves forces. Ajuda'm. Per salvar-lo
el teu puny val el doble que no el meu.

HIL·LOS:

L'agafo, sí, però no hi ha manera,
ni en mi ni fora, de fer-li oblidar
els seus turments. Això ho governa Zeus.

HÈRACLES:

Antístrofa:

Ai, ai!

Fill meu, on ets? Per aquí,
agafa'm per aquí i aixeca'm. Ai, ai, déu!
Encara creix, sinistre, encara creix

el mal que m'anorrea,
aquest mal inexorable, salvatge.
Oh, Pal·las, Pal·las! Em maltracta de nou. Oh, fill,
apiada't de ton pare. Treu l'espasa,
fereix-me sota l'espatlla, cura aquest dolor, aquesta fel
de què m'ha omplert la teva mare impia,
que tant de bo caigués com ara jo, sí, talment.

Ai, ai!

Tu, germà de Zeus, dolç Hades,
fes-me dormir, adorm la meva misèria,
destrueix-la sota el vol d'una mort ràpida!

EL CORIFEU:

Amigues, m'esborrona aquest patir.
Veure's ell, sent qui és, en tal misèria.

HÈRACLES:

Oh, quants treballs, ardents només de dir-los,
m'han fatigat els braços i l'esquena.
Mes mai, fins ara, ni l'esposa de Zeus
ni Euristeu, l'odiós, no m'imposaren
res com això que amb cara traïdora
la meva esposa em penja a les espatlles:
aquesta xarxa, teixida per les Fúries,
que em va matant aferrada als meus flancs,
que em devora la carn i consumeix
els canals dels pulmons. Ja s'ha begut
la meva sang de vida. El meu cos
és tot ell fet malbé per l'abraçada.
Ni les llances en el camp de batalla,
ni l'exèrcit tel·lúric dels gegants,
ni l'alè de les feres més ferotges,
ni a Grècia, ni entre els Bàrbars, ni a cap terra
que he anat a netejar, no han pogut fer
res com això. Però una femella
m'ha abatut sense ni un punyal.
Oh, fill, nascut de mi, sigues fill meu,
no t'aturi el respecte al nom de mare:

amb les teves mans treu-la del palau
i posa-la a les meves, que jo sàpiga
si pateixes per mi més que per ella
quan rebí aquell càstig que es mereix.
Fes-ho, fill meu, tingues pietat de mi,
que soc tan lamentable, amb aquests plors
de donzelleta, jo, tan poc viril
com ningú mai m'havia pogut veure.
He suportat desgràcies sense planye'm
fins que aquest mal m'ha fet una femella.
I ara apropa't, vine aquí amb el teu pare,
mira bé quin turment em fa patir
perquè te'l vull mostrar sense cap vel.
Contempleu tots aquest cos dissortat,
contempleu-ne l'estat, oh, miserable...
Ai, ai! Oh, trist de mi! Ai, ai!
Un espasme de mort torna a colpir-me,
a travessar-me els flancs. És que aquest mal
que em rosegava no em vol deixar repòs?
Oh, Hades, senyor meu, volguessis rebre'm.
Oh, llamp de Zeus, per què no em fereixes?
Llança, senyor, damunt meu la centella,
oh, pare meu, perquè una altra vegada
em devora aquest mal per tot el cos:
les mans, l'esquena, el pit, els pobres braços
que temps enrere varen saber vèncer
el flagell dels bovers, aquell lleó
habitant de Nemea, per la força,
i l'hidra de Lerna, i aquella tropa
híbrida dels centaures, tan superba,
i la fera de l'Erimant, i a l'Hades
el cadell de tres caps, i l'espantable
Equidna, i el dragó que vigilava
les pomes d'or allà on s'acaba el món!
Doncs quantes altres proves he tastat
i a costa meva ningú no ha alçat trofeus.

I avui aquí, romput, esparracat,
per un mal cec devastat sense treva,
jo, que soc fill de la més noble mare
i diuen que de Zeus, senyor dels astres.
Sapigueu una cosa: malgrat tot,
encara que no pugui bellugar-me,
aquella que ha gosat deixar-me així
la domaré, tot sol i sense ajuda.
Que vingui aquí, i jo li ensenyaré
que, viu o mort, jo castigo els perversos.

EL CORIFEU:

Oh, pobra Grècia, quin dol que li veig fer
si arriba el dia que perd aquest heroi.

HIL·LOS:

Ja que el silenci em permet de respondre't,
escolta'm, pare, malgrat el teu turment.
Et faré preguntes justificades:
mira d'apaivagar la teva ràbia
perquè, si no, no veuràs que són vanes
la joia que desitges i el sofrir.

HÈRACLES:

Digues i passa via. Em fa mal
i no entenc res d'aquests refinaments.

HIL·LOS:

Et parlaré de com està la mare
i dels errors que ha comès sense culpa.

HÈRACLES:

Em vols parlar de la que em dona mort
i encara vols, miserable, que et senti?

HIL·LOS:

Es troba en un estat que t'he de dir.

HÈRACLES:

I tant que sí, després d'allò que ha fet.

HIL·LOS:

D'allò que ha fet, però, avui mateix.

HÈRACLES:

Parla, però mira de semblar digne.

HIL·LOS:

És morta, a tall d'espasa, fa un moment.

HÈRACLES:

Qui ho ha fet? Quin prodigi em reveles?

HIL·LOS

Ella mateixa, i sense cap ajut.

HÈRACLES:

Havia de morir a les meves mans!

HIL·LOS:

Si t'ho dic tot, el cor se't girarà.

HÈRACLES:

Estrany discurs. Dignes això que penses.

HIL·LOS:

Va fer un mal tot desitjant un bé.

HÈRACLES:

Quin bé volia, assassinant ton pare?

HIL·LOS:

Quan va veure la teva esposa a casa
et va voler aplicar un filtre d'amor
i es va equivocar.

HÈRACLES:

I aquí a Traquis
qui hi ha que sigui tan expert bruixot?

HIL·LOS:

El centaure Nessos li havia promès
que allò et tornaria boig d'amor.

HÈRACLES:

Ui, ui! Pobre de mi. Ai las! Soc mort.
Estic perdut, per mi no hi ha més llum.
Ara comprenc l'infortuni en què estic.
Ves-te'n, fill meu, el teu pare s'acaba.
Crida tots els meus fills, els teus germans,
crida també la dissortada Alcmena,
tan inútilment esposa de Zeus,
i us diré, perquè el sé, l'últim oracle.

HIL·LOS:

No hi és, la teva mare. Se'n va anar
a viure a la ribera de Tirint.

Els fills teus que ella cuida són amb ella
i els altres han marxat a viure a Tebes.

Però els que som aquí, pare, si cal,
t'escoltarem i et servirem en tot.

HÈRACLES:

Si és així et diré quina és la tasca,
i podràs demostrar que ets el meu fill.

Fa temps que em va profetitzar mon pare
que un viu no em mataria, sinó un mort,
un habitant dels inferns. Així doncs,

d'acord amb la divina profecia,
el centaure, que és mort, m'ha mort a mi.

I ara et revelaré recents oracles
que amb els més antics van concertats:
quan vaig entrar al bosc sagrat dels Sel·les,
els muntanyans que dormen sobre terra,
vaig escoltar la veu del diví roure
que deia que tal dia com avui
s'acabarien tots els meus treballs.

Jo em vaig pensar que em predeia la pau,
quan realment em predeia la mort,
atès que els morts no tenen més treballs.

Doncs ja que tot es compleix amb esclat,
caldrà que siguis, fill, aliat meu.

Sense esperar que la veu t'aixequi
t'has d'avenir tu mateix a ajudar-me,
que és la millor llei, obeir el pare.

HIL·LOS:

Em fa basarda, pare, el punt on som
però obeiré el teu voler.

HÈRACLES:

Per començar, dona'm la mà dreta.

HIL·LOS:

Per què, vols exigir-me jurament?

HÈRACLES:

Dona'm la mà de pressa i no et malfiïs.

HIL·LOS:

Aquí la tens, no et vull pas contradir.

HÈRACLES:

I per la testa, Zeus, mon pare, jura...

HIL·LOS:

De fer què? M'ho diràs també, això?

HÈRACLES:

De dur a terme allò que se't dirà.

HIL·LOS:

Ho juro, doncs. Prenc Zeus per testimoni.

HÈRACLES:

Si te n'apartes, fes vot de rebre càstig.

HIL·LOS:

No me n'apartaré, pro faig el vot.

HÈRACLES:

El cim més alt de l'Eta, el de Zeus.

HIL·LOS:

Ja sé quin és. Hi he fet sacrificis.

HÈRACLES:

Porta el meu cos en aquest cim de l'Eta
personalment i amb l'ajut de qui vulguis.

Tallaràs llenya dels roures arrelats,
força brancam d'ullastre, i al damunt
posaràs el meu cos. Amb una torxa
encesa de resina, hi cales foc.

No vull ni planys ni llàgrimes. Actua
sense plors ni sanglots si ets fill meu.

Si no, t'esperaré i des de l'Hades
pesarà damunt teu el meu malfat.

HIL·LOS:

Pare, què dius? De quina forma em tractes?

HÈRACLES:

Jo ja t'he dit què havies de fer;
si no, seràs fill d'altri i no fill meu.

HIL·LOS:

Ai, las! Ai, las! A què em convides, pare?
A ser el teu matador, el teu botxí?

HÈRACLES:

No pas això, sinó a fer de metge
i únic remeier d'aquests meus mals.

HIL·LOS:

Com curaré el teu cos, calant-hi foc?

HÈRACLES:

Si això et fa por, fes si més no la resta.

HIL·LOS:

No em nego pas a portar-te allà a dalt.

HÈRACLES:

Ni a amuntegar la llenya de la pira?

HIL·LOS:

No hi posaré les mans, ho faré fer.
I per la resta no has pas de patir.

HÈRACLES:

Amb això bastarà. Després de fer-me
tan grans favors, fes-me'n un de petit.

HIL·LOS:

Si fos molt gran, igualment te'l faria.

HÈRACLES:

Coneixes de segur la filla d'Èuritos.

HIL·LOS:

Íole vols dir, si jo no vaig errat.

HÈRACLES:

M'has comprès bé. I ara et dic, fill meu,
si quan jo sigui mort vols ser pietós
i recordar els juraments que has fet,
casa't amb ella, no em neguis això,
que cap altre home que no siguis tu
no prengui aquella que va dormir amb mi.
Et pertoca, fill meu, ser el seu marit.
Digues que sí. M'has servit en grans coses,
no desmereixis fallant en les petites.

HIL·LOS:

Reprendre un malalt no està ben fet,
pro qui suportaria aquesta idea?

HÈRACLES:

És que no vols fer res d'allò que et dic?

HIL·LOS:

Voldries que em casés amb la causant
del teu estat i la mort de la mare?
Si els déus no em tornen boig, com vols que ho faci?
M'estimo més morir, oh, pare meu,
abans d'emparellar-me amb qui detesto.

HÈRACLES:

Refuses el que deus a un moribund!
La maledicció dels déus t'espera
si goses no fer cas d'allò que et mano.

HIL·LOS:

T'expresses com algú que està malalt.

HÈRACLES:

Perquè despertes el meu mal adormit.

HIL·LOS:

Pobre de mi! Ara no sé què fer.

HÈRACLES:

Per què et negues a obeir el teu pare?

HIL·LOS:

Ara vols que aprengui a ser impiu, pare?

HÈRACLES:

Satisfèr el meu voler no és impiu.

HIL·LOS:

Em manes formalment que faci això?

HÈRACLES:

I en poso els déus per testimonis, sí.

HIL·LOS:

Doncs ho faré. No me'n vull esmunyir.
Però que els déus hi vegin l'obra teva.
Jo no puc ser culpable d'obeir-te.

HÈRACLES:

Bé ho has entès. I ara passa via.
No esperis que em retornin convulsions
ni fiblades. Porta'm a la foguera.
Sí, de pressa, porta-m'hi, que s'acabin
així les meves penes i repòsi.

HIL·LOS:

Res no ens priva de satisfer-te, pare,
puix que ens ho manes i que ens hi obligues.

HÈRACLES:

Au, vinga, som-hi, i abans que el mal
no es torni a despertar lliga'm la boca
amb un grampó d'acer, com si fos marbre,
i atura el meu crit perquè compleixis
en pau aquest acte que no has volgut.

HIL·LOS:

Ja podeu tragar-lo, companys meus,
i tingueu envers mi gran indulgència.
Consideredu amb quina gran duresa
els déus han concitat allò que passa.
Els tenen fills, diuen que en són els pares,
i els contemplen en aquest sofriment.
El dia de demà no el veu ningú,
però el present és mal per a nosaltres,
vergonya per als déus i sofriment
per a l'heroi que pateix la desgràcia.

Surten HÈRACLES, HIL·LOS i L'ANCIÀ.

EL CORIFEU:

Vosaltres, noies, no aneu lluny de les cases.
Heu pogut veure una mort horrorosa,
plena de sofriments extraordinaris,
i en tot això res on Zeus no hi sigui.

Antígona

Versió de Feliu Formosa

PERSONATGES

ANTÍGONA

ISMENE

COR DE VELS TEBANS

CREONT

UN GUARDA

HÈMON

TIRÈSIAS

UN MISSATGER

EURÍDICE

UN MISSATGER DEL PALAU

L'àgora de Tebes, davant el palau reial.

ANTÍGONA:

Germana meva, Ismene, estimada,
saps quants malastres heretats d'Èdip
ens pot enviar Zeus mentre visquem?
Perquè no hi ha vergonya ni menyspreu
ni cap dolor ni maledicció
que entre els teus mals i els meus jo no hagi vist.
I quin és ara aquest nou edicte
que el general tot just ha proclamat
davant el poble armat? N'has sentit res?
Ignores les desgràcies que encara
l'odi maquina contra els qui estimem?

ISMENE:

Pel que fa a mi, no he sentit cap rumor
sobre aquells que estimem, ni en bé ni en mal,
després de perdre els nostres dos germans
en un sol dia per un doble cop.
Després de la partida de l'exèrcit
d'Argos aquesta nit, no sé res més
que pugui confortar-me o afligir-me.

ANTÍGONA:

Ho sabia, i per'xò t'he fet sortir
del palau, perquè ningú més no ens senti.

ISMENE:

Què hi ha? Algun disegni et neguiteja.

ANTÍGONA:

És que Creont no ha concedit l'honor
d'una tomba a un dels nostres dos germans
i a l'altre li ha negat les honres fúnebres?
Diuen que ha fet enterrar el cos d'Etèocles
segons el ritu, a fi que sigui honrat
i admès entre els difunts, però asseguren
que ha prohibit que el miserable cos
de Polinices sigui sepultat
en una tomba i que ningú no el plori,
perquè deixat sense dol ni sepulcre,
com dolç tresor ofrenat als ocells,
sigui la seva presa i el devorin.
Vet aquí allò que l'excel·lent Creont
ens mana a tu i a mi, sí, també a mi,
i pensa venir aquí per proclamar-ho
ben clarament als qui encara no ho saben.
L'afer té per a ell molta importància:
l'infractor serà lapidat pel poble
públicament. Ja coneixes els fets,
i ara demostraràs si ets ben nascuda
o si no ets digna de la teva raça.

ISMENE:

Pobra de mi! Si així està decidit,
tant si vull com si no, jo què hi puc fer?

ANTÍGONA:

Voldràs actuar amb mi? M'ajudaràs?

ISMENE:

Quina audàcia et fa moure? Què et proposes?

ANTÍGONA:

Vull que m'ajudis a aixecar el cadàver.

ISMENE:

Vols enterrar-lo, quan és prohibit?

ANTÍGONA:

Tant si vols com si no, és el teu germà
i el meu, i no es dirà que l'he traït.

ISMENE:

Oh, temerària! Si Creont s'hi oposa!

ANTÍGONA:

Ell no té dret a allunyar-me dels meus.

ISMENE:

Pensa, germana, en el nostre pare,
que va morir infamat, jutge i culpable,
i que ell mateix es va arrencar els dos ulls
amb les mans parricides, i que aquella
que va ser-li alhora muller i mare
es va llevar la vida amb un dogal.

I encara un nou desastre ens abalteix:
en un sol dia els nostres dos germans
han sofert una miserable mort
lluitant fins a matar-se l'un a l'altre.

I, ara que hem quedat soles, considera
la fi tan malaurada que ens espera
si amb rebel·lia transgredim la llei
i no fem cas dels decrets de qui ens mana.

Pensa que, com a dones, no podem
enfrentar-nos als homes. I després,
sotmeses com estem als poderosos,
hem d'obeir aquestes ordres i d'altres
encara més cruels. Imploro els morts
que em perdonin. Ja que m'hi veig forçada,
haig de cedir als qui ostenten el poder.
No és de raó fer més del que és permès.

ANTÍGONA:

Doncs ja no vull demanar-te res més.
Si ara diguessis que em vols ajudar,
no en tindria cap goig. Fes el que et plagui.
És germà meu i jo l'enterraré.
Serà un orgull morir, si ho aconsegueixo.
Jauré, estimada, al costat de qui estimo,
santament criminal, perquè em cal plaure
més temps els d'allà baix que els d'aquí dalt.

Allà haig de jeure sempre. Tu ets ben lliure
de menysprear allò que preen els déus.

ISMENE:

Jo no menyspreo res, però no tinc
forces per plantar cara als ciutadans.

ANTÍGONA:

Aferra't, doncs, a aquest pretext, jo vaig
a aixecar un túmul al germà que estimo.

ISMENE:

Oh, dissortada, tinc por del que et passi!

ANTÍGONA:

Per mi no temis, procura per tu.

ISMENE:

Almenys no informis ningú del teu acte
i mantén-lo en secret, com faré jo.

ANTÍGONA:

Ah, crida'ri! Em seràs més odiosa
si no pregones ben alt el que faig.

ISMENE:

Fas coses fredes amb el cor ardent.

ANTÍGONA:

Sé que així agrado a aquells a qui haig de plaure.

ISMENE:

Sí, si pots fer-ho, pro vols l'impossible.

ANTÍGONA:

M'aturaré quan no tingui més forces.

ISMENE.

Pro mai no cal perseguir l'impossible.

ANTÍGONA:

Si així raones, faràs que t'odii
i amb raó el mort també t'odiarà.
Deixa'm que, sola, amb la meva imprudència
afronti aquest perill. Sigui com sigui.
no deixaré de morir sense glòria.

ISMENE:

Doncs ves-hi, si així ho vols, pro et cal saber
que, boja i tot, ets cara als qui t'estimen.

Surten. Entra EL COR.

EL COR:

Sol radiant, la llum més bella
que per a Tebes, la dels set portals,
mai hagi brillat.
Ull del dia d'or
que llueixes damunt les fonts de Dirce,
tu has fet fugir amb les seves armes
l'home de l'escut blanc, arribat d'Argos,
tu l'has foragitat en una cursa
desenfrenada amb tot l'arnès que duia.

EL CORIFEU:

Contra la nostra terra s'havia aixecat,
mogut per Polinices, excitat i ple
de dubtoses querelles. Tot proferint crits
aguts, com una àguila s'havia llançat
damunt el país, cobrint-lo
amb les seves ales de neu brillant,
amb les seves armes sens nombre
i els seus cascos de llargues crineres.

EL COR:

Damunt els nostres estatges
obria el seu bec de llances mortíferes
sobre el nostre recinte emmurallat
amb les seves set portes;
però se n'ha anat
sense haver-se sadollat de la nostra sang,
sense que damunt la corona de les fortificacions
Hefest hagi llançat les seves torxes.
Tan terrible, a la nostra esquena,
s'havia estès l'estrèpit d'Ares,
però vèncer la serp sempre és costós.

EL CORIFEU:

Zeus odia la jactància de les llengües altives
i quan els va veure venir en gran rierada,
orgullosos de la dringadissa del seu or,

va colpir amb la seva flama,
al cim dels nostres murs, aquell que ja
es disposava a cantar victòria.

EL COR:

I, fulminat, va caure, rebotit contra el terra,
l'incendiari que, en el seu deliri,
en la seva embriaguesa,
llançava ratxades d'odi.
Aquesta va ser la seva sort,
i el gran Ares, a la nostra dreta,
ens ha dispensat un altre destí.

EL CORIFEU:

Set capitans apostats a les set portes,
home contra home, van deixar al Zeus triomfador
un tribut de bronze, amb l'excepció
dels dos malaurats que, nascuts del mateix pare
i la mateixa mare, van dreçar l'un contra l'altre
llances d'igual eficàcia,
i els va colpir la mort tots dos alhora.

EL COR:

Però la victòria il·lustre ha vingut a recompensar
la nostra Tebes de carros innombrables.
Ara cal que oblidem els combats.
Anem cap als temples dels nostres déus
formant cors durant tota la nit
i que Bacus davant nostre
sotraguegi la terra tebana.

EL CORIFEU:

Ah, vet aquí el rei del país, Creont,
fill de Meneceu. És el nou cap
que reclama la nova situació creada pels déus.
Quin projecte l'ha fet convocar
aquesta assemblea d'ancians?

Entra CREONT.

CREONT:

Homes, els déus, després d'anorrear
Tebes amb una força tan cruel,
l'han redreçada amb gran seguretat.
Si és a vosaltres a qui he fet venir,
deixant de banda els altres ciutadans,
és perquè sé que sempre heu respectat,
en primer lloc, la potestat de Laios
i la d'Èdip mentre regia Tebes
i, mort aquest, amb igual confiança,
la dels seus fills. Ara que, en un sol dia,
per un doble destí, tots dos han mort
donant i rebent cops amb braç pervers,
soc jo qui té tot el poder i el tron
com a parent més pròxim dels caiguts.
Però és difícil de conèixer l'ànima,
els sentiments i els principis d'un home
abans de veure'l exercir el poder
i dictar lleis. Per mi, el qui dirigeix
l'Estat i no pren les decisions
millors, sinó que, dominat pel pànic,
té travada la llengua, em fa l'efecte
que és el pitjor dels homes, així ho penso.
El qui anteposa algú a la seva pàtria
el considero digne de menyspreu.
I jo —que Zeus en sigui testimoni,
ell que ho veu tot— no puc restar callat
quan veig que cau damunt els ciutadans
la desgràcia en lloc de la salut,
ni podré tenir mai per amic meu
un enemic de la terra. Sé massa
que ella sola és la nau que ens pot salvar
i, si navega bé, tindrem amics.
És amb aquestes lleis que engrandiré
Tebes, i és per això que avui proclamo
als ciutadans les ordres a propòsit

dels fills d'Èdip. Etèocles, que ha mort
combatent amb valor per la ciutat,
mano que se'l sepulti en una tomba
segons els ritus dedicats als morts
il·lustres. Pel que fa a aquest Polinices,
que, tornat de l'exili, va voler
destruir amb foc la terra dels seus pares
i també els déus de la pròpia raça
per abeurar-se amb la sang dels seus pròxims
o reduir-los a un vil esclavatge,
s'han fet crides a Tebes prohibint
que ni amb tomba ni amb planys sigui honorat
i que el cadàver sense sepultura
sigui pastura dels ocells i els gossos.
Així ho vull. Mai no honoraré els dolents
en lloc dels justos, pro el qui s'ha mostrat
zelós per Tebes, tant si és viu com mort,
rebrà de mi un idèntic homenatge.

EL CORIFEU:

Veig, fill de Meneceu, que decideixes
qui són amics o enemics de l'Estat.
Pots, sens dubte, imposar la teva llei
tant sobre els morts com sobre els qui vivim.

CREONT:

Ara, perquè compliu les meves ordres...

EL CORIFEU:

Imposa aquesta tasca a gent més jove.

CREONT:

Ja he posat guardes al costat del mort.

EL CORIFEU:

Llavors, què més pots ordenar que fem?

CREONT:

No fer costat a qui em desobeeixi.

EL CORIFEU:

Ningú és tan boig per desitjar morir.

CREONT:

És aquesta la paga. Però els homes
sovint es perden pel desig d'un guany.

Entra EL GUARDA.

EL GUARDA:

Rei, no puc dir que hagi vingut corrents
ni alçant amb lleugeresa els peus del terra.
Moltes vegades m'he aturat, confús,
i pel camí em girava per tornar-me'n.
Quants cops el cor em deia: «Desgraciat,
corres cap a on només t'espera el càstig!
Però per què t'atures? Si Creont
sap el que li has de dir per algú altre,
no en patiràs també les conseqüències?».
I donant voltes a aquests pensaments
no avançava, el camí se'm feia llarg.
Pro finalment he resolt venir a tu
i, encara que tinc poc per explicar,
parlaré, conduït per l'esperança
d'escapar-me d'allò que m'amenaça.

CREONT:

Què hi ha que et sentis tan atribolat?

EL GUARDA:

Abans haig de parlar del que m'afecta.
Jo no he fet res ni he vist el qui ho ha fet
i no seria just fer-m'ho pagar.

CREONT:

Busques de quedar bé, m'amagues coses.
Veig que tens noves per comunicar-me.

EL GUARDA:

És just que un dubti davant el perill.

CREONT:

Parla d'un cop i després pots anar-te'n.

EL GUARDA:

Doncs vinga, parlo. El cadàver, algú
l'acaba d'enterrar abans de fugir,
després d'haver espargit damunt el cos
una pols seca i acomplert el ritu.

CREONT:

Què dius? Qui ha tingut aquesta audàcia?

EL GUARDA:

No ho sé. Enlloc no hi havia cops de càvec
ni cap senyal damunt la terra dura
i seca, intacta, sense cap rodera.
El qui ho ha fet no ha deixat ni una empremta.
Quan el guarda de dia ens ho ha mostrat,
hem tingut una ombrívola sorpresa.
No es veia el cos. No l'havien colgat
sinó cobert amb una pols eixuta
per evitar-li qualsevol sutzura.
Tampoc no es veien traces de cap fera
o d'un gos que hagués estirat el cos.
Els uns als altres ens injuriàvem,
i cada guarda n'acusava un altre,
i la cosa podia acabar a cops.
No hi havia ningú que ho impedís.
Cadascú era culpable o bé no ho era
ningú. Tothom negava saber res,
disposats a agafar ferros roents,
a passar entre les flames, a jurar
pels déus que ni havíem fet tal cosa,
ni coneixíem ningú que l'hagués
aconsellada, ni que l'hagués feta.
Com que no trèiem res d'anar indagant,
algú ha pronunciat una paraula
que a tots ens ha obligat a abaixar el cap
amb por, perquè ningú tenia res
a respondre ni a fer res de millor.
La paraula era que ens calia anar

a informar-te del fet sense amagar-te'n cap detall. La proposta va guanyar i jo, que no tinc sort, trec pedra negra i em veig forçat a acceptar aquesta ganga. Aquí em tens, davant teu, a desgrat meu i no a grat teu, ho sé. Perquè ningú no estima el portador de males noves.

EL CORIFEU:

Rei, i si aquí hi hagués la mà dels déus? Aquesta idea m'ha vingut fa estona.

CREONT:

Calla, abans que els teus mots m'omplin de còlera i de por de semblar tan vell com foll. Em sembla intolerable que sospitis que els déus han d'ocupar-se d'aquest mort. Exalçant-lo com un benefactor, volies que colguessin aquest home que ha vingut per incendiar els seus temples amb columnes i ofrenes, i una terra que és d'ells, per destruir les seves lleis? Tu creus que els déus honoren els malvats? És impossible, però fa algun temps que als ciutadans els costa d'acceptar-me, murmuren contra mi, i es resisteixen a mantenir la nuca sota el jou. No volen obeir-me, i són aquests, ho sé prou, els qui han seduït amb pagues uns altres, que han comès aquest delicte. No ha nascut entre els homes un costum tan corruptor com els diners; fa perdre les ciutats, fa sortir la gent de casa, ensinistra i enfonsa els cors honrats en el crim, ha ensenyat la gent a caure en el mal, els inculca la impietat que s'atreveix a tot. Pro els qui han rebut aquesta paga, et puc assegurar

que seran castigats ben aviat.

Si és cert que compto amb el favor de Zeus,
escolta bé aquest jurament que et faig:

si no trobeu qui ha fet l'enterrament
i no el feu comparèixer davant meu,
la simple mort no us bastarà, sereu
penjats pel coll i assotats fins que no hàgiu
confessat el delicte que heu comès.

Així sabreu on cal buscar-se els guanys
i aprendreu que no s'ha de voler treure
profit de tot. Per uns guanys infamants
es pot perdre més gent que no salvar-se.

EL GUARDA:

Vols que parli o bé deixes que me'n vagi?

CREONT:

No saps com m'exasperen els teus mots.

EL GUARDA:

Et fereixen el cor o les orelles?

CREONT:

Què! Vols encara definir el meu mal?

EL GUARDA:

Qui fereix el teu cor és el culpable,
jo només et fereixo les orelles.

CREONT:

Oh, quin xerraire més insuportable!

EL GUARDA:

En tot cas, jo no he pas comès el crim.

CREONT:

A canvi de diners, t'has venut l'ànima.

EL GUARDA:

És terrible jutjar, si es jutja en fals.

CREONT:

Au, fes-te el benparlat amb els teus mots,
però, si no em presenteu els culpables,
confessareu que els guanys vils causen penes.

Se'n va.

EL GUARDA:

Que el trobin, tant de bo! Però que sigui
pres o no —ja ho decidirà l'atzar—
no em veuràs pas tornar més per aquí.
Sense comptar-hi ni haver-ho esperat,
me n'he sortit. Dono gràcies als déus.

Se'n va.

EL COR:

Hi ha moltes meravelles! Però res
que sigui més meravellós que l'home.
Ell, més enllà de la mar alta,
sota les tempestes del sud,
fa via
més enllà dels onatges borrascosos.
I la més gran de les deesses, la Terra
inconsumible, infatigable, és ell qui la turmenta
amb l'anar i venir de les relles,
i la regira d'any en any amb les seves cavalleries.
La tribu dels ocells de vol lleuger,
i les hordes de les bèsties salvatges
i les criatures marines,
tot ho captura i ho atrapa
dins els torterols de les seves xarxes,
ell, l'home hàbil. Domina
amb els seus ardits els animals feréstecs
de les muntanyes. Menarà sota el jou
el cavall de bescoll pelut
i l'infatigable brau de la serra.
La paraula, alè del pensament
i les passions cíviques,
tot això s'ho ha ensenyat ell mateix,
i com defugir els trets de les glaçades

dures de suportar per al qui dorm al ras,
i els de les males pluges.
Cap camí no li és defès,
l'avenir s'obre davant seu.
Només de la mort no es pot escapar,
però ha trobat remei
per a les malalties intractables.
Amb el seu enginyós saber,
que supera tota expectativa,
avança cap al mal o cap al bé.
Si observa les lleis del país
i respecta la justícia que els homes
han promès d'observar jurant pels déus,
la ciutat serà gran, però, si una audàcia excessiva
neix dintre seu, s'exclou de la ciutat.
Que no s'assegui a la meva llar
ni comparteixi el meu pensament
el qui actua d'aquesta manera.

Entren EL GUARDA i ANTÍGONA.

EL CORIFEU:

Puc creure aquest prodigi sorprenent?
En dubto, però com ho puc negar
si veig la jove i malaurada Antígona,
filla del malaurat Èdip. Què passa?
T'han pres per no obeir les lleis reials,
sorpresa en una acció no gens sensata?

EL GUARDA:

Aquí tenim l'autora del delicte,
la qui ha enterrat el mort. On és Creont?

EL CORIFEU:

Ara surt del palau. Just quan calia.

Entra CREONT.

CREONT:

Què hi ha que em requereixi altra vegada?

EL GUARDA:

De res no podem fer cap jurament.

Jo em creia trigar molt a tornar aquí,
espantat per les teves amenaces.

Pro una joia imprevista, inesperada,
fins a tal punt en supera cap altra
que, contra el meu jurament, te'm presento
portant-te aquesta jove, que hem sorprès
procedint al ritual que has prohibit.

No hem decidit a sorts, no, la troballa
ha estat meva tan sols, de ningú més.

I ara, rei, tu mateix: pren-la, interroga-la.

Que contesti. Jo m'he guanyat el dret
de ser lliure, salvat de tot perill.

CREONT:

La dus, pro com i on l'has agafada?

EL GUARDA:

Enterrava el cadàver; ja ho saps tot.

CREONT:

Comprens i dius conscientment el que dius?

EL GUARDA:

Ja ho crec! L'he vista sepultant el mort
contra el que tu has manat. Parlo clar i net?

CREONT:

I com l'heu atrapada mentre ho feia?

EL GUARDA:

Vet aquí els fets. Quan ens hem reunit,
esglaiats per les teves amenaces,
hem escombrat la pols que recobria
el mort, després hem fregat el cos nu
que ja es descomponia, i hem anat
a seure al cim de les roques properes,
a sotavent, fugint de la fortor,
i l'un a l'altre ens hem estimulat

amb mots gruixuts perquè cap de nosaltres
defallís en la vetlla. Ha anat així
fins a l'hora en què el disc lluent del sol
s'acostava al zenit i ja cremava.
Llavors, de sobte, una ventada brusca
ha alçat de terra un terbolí de pols
com un flagell del cel que ha omplert la plana
i que arrencava la crinera als arbres,
omplint l'espai immens. Hem suportat
aquest flagell celeste amb els ulls closos.
Quan ha passat, després de força estona,
hem vist aquesta jove que llançava
uns crits aguts com l'ocell desolat
que troba el seu niu buit dels seus petits.
Quan ha vist el cadàver despulrat,
ha esclatat en gemecs i ha proferit
anatemes contra els autors del fet.
Tot seguit, amb les mans, porta pols seca,
i amb un gerro de bronze ben batut
versa la triple libació sagrada
d'hidromel, vi i aigua sobre el mort.
En veure-la, correm a detenir-la
sense que se n'espanti, i tot seguit
la interroguem sobre el que ha gosat fer
i sobre allò que abans ja havia fet.
No nega res, cosa que a mi em fa goig
i alhora pena. Perquè, si ets feliç
d'evitar-te un trastorn, també és penós
conduir els teus amics a la desgràcia.
Però jo soc així, i abans que res
prefereixo salvar-me jo mateix.

CREONT (*a* ANTÍGONA):

Tu, que abaixes el cap, pots confirmar
o bé negar haver fet el que aquest diu?

ANTÍGONA:

Confesso haver-ho fet. No ho negaré.

CREONT (*a EL GUARDA*):

Tu pots anar-te'n allà on et convingui,
absolt d'un càrrec que massa et pesava.

EL GUARDA *se'n va*. A ANTÍGONA:

I tu digue'm ben clar i sense evasives:
sabies que la llei ho prohibia?

ANTÍGONA:

Sí, perquè no ha estat Zeus qui l'ha imposada,
ni la Justícia, que viu amb els déus
subterranis, i perquè ni Ell ni Ella
l'han establerta mai entre els humans.

No crec que els teus decrets siguin tan forts
perquè tu, un mortal, puguis passar
per alt les lleis no escrites i immutables
dels déus, que no existeixen des d'avui
ni tampoc des d'ahir, sinó de sempre.

Ningú no sap quan van ser concebudes.

Jo, per por de la voluntat d'un home,
no havia d'arriscar-me a rebre el càstig
dels déus. Sabia prou que haig de morir,
proclamessis la llei que proclamessis.

I, si abans de temps moro, em serà un guany.

Quan algú viu, com jo, entre tants malastres,
com no hi guanya morint? Per a mi, doncs,
trobar-me amb el destí que m'anuncies

no és cap sofriment, però ho seria
deixar insepult, després de mort, el fill
d'una mare de qui també vaig néixer.

Si encara et sembla que faig coses boges,
potser el boig és qui gosa condemnar-me.

EL CORIFEU:

Aquesta noia mostra la duresa
d'un pare rude, no ha après a cedir
davant cap tràngol ni cap desventura.

CREONT:

Sàpigues que aquests esperits tan rígids

són els que tarden menys a flaquejar
i que el ferro més endurit pel foc
és el que més fàcilment veus trencar-se.
Els cavalls més fogosos obeeixen
sota el més mínim fre, perquè no és bo
fer-se l'altiu si ets en poder d'un amo.
Ella sabia prou que era incorrecte
passar per sobre de la llei prescrita,
i ara comet encara la insolència
de vantar-se'n i riure's de nosaltres.
Jo ja no seré un home, si ella és l'home
i si triomfa tan impunement.
Pro ni que sigui de la meva sang,
filla d'una germana i més propera
que els qui Zeus protegeix a casa nostra,
no podrà defugir una mort infame,
ni tampoc la germana, perquè penso
que ella ha estat còmplice d'aquest delictes.
Crideu-la, doncs. L'he vista en el palau,
com rabiosa i que no es dominava.
Qui no obra rectament i es manté a l'ombra
ja demostra amb això la seva culpa.
I sobretot detesto el qui, atrapat
en males obres, pretén envanir-se'n.

ANTÍGONA:

Què pots voler més que la meva mort,
ara que ja em tens a les teves mans?

CREONT:

No vull res més; tenint això, ho tinc tot.

ANTÍGONA:

Què esperes, doncs? A mi no hi ha un sol mot
de tu que em plagui, ni mai em plaurà
res del que diguis, i a tu no t'agrada
tampoc cap dels meus actes. D'on trauria
mai una glòria més gloriosa
que donant sepultura al meu germà?

Assenyalant els vells d'EL COR:

I aquests també em comprenen, i ho dirien
si la por no els hagués tancat la boca.

Però la tirania, entre altres coses,
té el privilegi de fer i dir el que vol.

CREONT:

Ningú pensa com tu entre els ciutadans.

ANTÍGONA:

Hi pensen, pro no ho diuen davant teu.

CREONT:

No et fa vergonya actuar contra ells?

ANTÍGONA:

No és cap vergonya fer honors a una germà.

CREONT:

No era de la mateixa sang que tu
el qui ha mort enfrontant-se a l'enemic?

ANTÍGONA:

Sí, nat també de la mateixa mare.

CREONT:

I per què, impiament, honores l'altre?

ANTÍGONA:

No opinaria el mateix el difunt.

CREONT:

Sí, si tu honores com ell el sacríleg.

ANTÍGONA:

Que no li era esclau, sinó germà.

CREONT:

Pro devastava el país, mentre l'altre
el defensava amb el seu noble esforç.

ANTÍGONA:

No importa! L'Hades reclama aquest ritu.

CREONT:

No tots dos tenen dret al mateix tracte,
ja que l'un era bo i l'altre dolent.

ANTÍGONA:

Qui sap si així ho admeten sota terra.

CREONT:

Ni mort, un enemic em serà amic.

ANTÍGONA:

Jo no soc feta per compartir l'odi
sinó l'amor per al qui m'és proper.

CREONT:

Doncs, si et cal estimar, ves sota terra
i estima els morts, però mentre jo visqui
no deixaré que una dona em governi.

Entra ISMENE.

EL CORIFEU:

Vet aquí davant del portal Ismene
que ve plorant d'amor per la germana.
Damunt els ulls, un núvol li altera
el rostre, que tot ell s'envermelleix
i li mulla la graciosa galta.

CREONT:

Tu, que ara et vas esmunyint per la casa
com l'escurçó, per xuclar-me la sang,
sense que jo m'adonés que nodria
dos flagells destructors per al meu tron,
digues, confessa-ho, tu també ajudaves
a enterrar el mort, o pretens ignorar-ho?

ISMENE:

He comès aquest crim. Si ella confessa,
jo assumeixo la part que em correspon.

ANTÍGONA:

Oh, no! No hi ha justícia que ho permeti.
Ni ho has volgut ni t'hi he associat.

ISMENE:

Jo, en la desgràcia, no m'avergonyeixo
d'afrontar amb tu el perill que ens amenaça.

ANTÍGONA:

De qui ha estat obra, l'Hades i els de baix

ho saben. Qui m'estima de paraula
mai la podré tenir com una amiga.

ISMENE:

No em refusis l'honor de morir amb tu
i retre al mort allò que li devem.

ANTÍGONA:

No, amb mi no moriràs. Tu no has fet res.
El destí vol que sigui jo qui mori.

ISMENE:

Com estimar la vida, si tu em faltes?

ANTÍGONA:

Pregunta-ho a Creont, si te'n refies.

ISMENE:

Per què em fereixes sense cap profit?

ANTÍGONA:

Em sap prou greu, quan ets tu a qui fereixo.

ISMENE:

Per què ara almenys no et podria ser útil?

ANTÍGONA:

Salva la vida, no t'ho recrimino.

ISMENE:

Ai de mi! No permets que comparteixi
la teva sort, si és això el que desitjo?

ANTÍGONA:

Tu has triat viure i jo he triat morir.

ISMENE:

Pro no és pas que et faltés el meu consell.

ANTÍGONA:

Tu ets prudent per als uns, jo per als altres.

ISMENE:

Pro la falta és igual per a les dues.

ANTÍGONA:

Tingues coratge. Viu. Jo ja fa temps
que tinc l'ànima morta i que només
és útil per servir els qui ja són morts.

CREONT:

D'aquestes noies, l'una ha enfollit
i l'altra és insensata de naixença.

ISMENE:

Sí, rei, allò que tenim de raó
cedeix a les desgràcies i fuig.

CREONT:

Sí, si entre els criminals, tries el crim.

ISMENE:

Quin sentit té viure sola, sense ella?

CREONT:

No parlis d'ella. Ella ja no hi és.

ISMENE:

Mataràs la promesa del teu fill?

CREONT:

Per llaurar, sempre queden altres camps.

ISMENE:

Sí, pro entre ell i ella hi ha un acord.

CREONT:

No vull per al meu fill cap mala dona.

ISMENE:

Oh, Hèmon estimat, com et deshonra
el teu pare amb les seves decisions!

CREONT:

Tu, amb aquest matrimoni, em fastigueges.

ISMENE:

Privaràs d'ella el teu propi fill?

CREONT:

L'Hades em desfarà d'aquestes noces.

ISMENE:

Has resolt fermament que ha de morir?

CREONT:

Sí, ho he resolt. I no haig d'esperar més.
Endueu-vos, esclaus, aquestes dones
al palau, i lligueu-les, que no fugin,
perquè els més coratjosos volen ser
lliures quan tenen l'Hades davant seu.

EL COR:

Feliços aquells que mai han tastat la desgràcia!
Per a qui els déus han sotragat el casal
no hi ha flagells que no caiguin
sobre tota la seva descendència.
Així és l'onada que sobre l'abisme marí
empenyen els rudes vents de Tràcia:
rodola del fons una sorra negra i arremolinada
i, amb gemecs, oposant-se a l'embat,
bramen els promontoris.
Des dels inicis, damunt la casa dels Labdàcides,
veig com s'abaten les penes sobre les penes dels morts,
cap generació no en salva una altra; un déu
les colpeja sense interrupció.
Els últims plançons d'aquesta raça
eren com una llum dins el palau d'Èdip,
i veieu com, al seu torn, són arrasats
per una pols sangonosa oferta als déus infernals,
així com per la follia dels mots i per una Fúria en la ment.
Zeus, quin orgull humà
aturaria el teu poder. Mai no és vençut
pel Son que atrapa tots els éssers
ni pels incansables mesos dels déus.
Sense envellir pel temps, regnes com a amo
sobre l'esclat resplendent de l'Olimp.
Aviat, com abans i per sempre,
ha de prevaldre aquesta llei:
res en la vida dels mortals no entra,
per poc que sigui excessiu, sense desventura.
La vagabunda esperança
és un bé per a molts dels humans,
però també per a molts és un engany dels desitjos;
ella se'ls guanya sense que ho sàpiguen,
abans que sentin l'ardent foc sota els peus.
Amb molta saviesa

ha estat proferida aquella famosa dita,
no sé de qui: que el mal ve un dia
que sembla un bé a qui un déu condueix
l'esperit cap al desastre,
i aleshores no viu gaire temps a cobert del desastre.

Entra CREONT.

EL CORIFEU:

Vet aquí que s'acosta el teu fill Hèmon,
l'últim nascut de la teva nissaga.
Ve afligit per la boda interrompuda
i per la mort de la seva promesa,
la jove Antígona, amb qui es vol unir.

Entra HÈMON.

CREONT:

Potser aviat ho sabrem tot millor
que els endevins. Fill meu, la irrevocable
condemnaió de la teva promesa
et porta a desfermar la teva ira
contra el teu pare? O bé, faci el que faci,
subsistirà l'afecte entre nosaltres?

HÈMON:

Pare, soc teu, sempre tens bons consells
que em guien i que jo hauré de seguir.
Per a mi, no hi ha boda que, als meus ulls,
valgui tant com seguir el teu bon govern.

CREONT:

Així, fill meu, és com cal que ho conservis
dins el teu cor: mantenir-te fidel
sempre, en tot, a la voluntat paterna.
Per això els homes volen tenir fills,
perquè es mantinguin fidels dins la llar;
que sàpiguen venjar dels enemics

el seu pare i, com fa ell mateix, honorin
els amics. Pro qui engendra fills inútils
no fa més que engendrar els seus propis mals
perquè se'n burlin els seus enemics.
Que el plaer mai no et faci perdre el cap
a causa d'una dona. Has de saber
fins a quin punt és freda l'abraçada
quan qui la fa és una mala dona.
Hi ha una plaga pitjor que un mal amor?
Escup, envia aquesta noia innoble
als inferns, a trobar-hi un altre nuvi.
Com que ella és l'única entre els ciutadans
a qui he sorprès en un flagrant delicte,
no vull mentir-los. La faré morir.
Que invoqui Zeus, de la nostra sang,
pro, si entre els meus parents crio el desordre,
aquest creixerà més entre els estranys.
Qui es mostra rigorós a casa seva,
també ho serà en els afers de l'Estat.
Qui per orgull ha violat la llei
o pensa d'imposar-se al qui governa
no obtindrà cap elogi per part meva.
De l'home que han triat els ciutadans
com a cabdill, cal obeir les ordres
tant si són justes com si són injustes.
Sé del cert que sabrà manar com cal,
si abans ha procurat ser obedient
i si dins el fragor de la batalla
manté el seu rang com a soldat lleial.
No hi ha mal més funest que l'anarquia;
perd les ciutats, fa trontollar les cases,
trastorna bruscament tota aliança,
mentre que aquells que es mantenen segurs
salven les multituds amb disciplina.
Cal que es compleixin les mesures d'ordre
i no es vulnerin davant una dona.

Val més, si cal, caure davant un home
que no ser proclamats menys que les dones.

EL CORIFEU:

Si l'edat no ens ha pertorbat el seny,
ens sembla que els teus mots són assenyats.

HÈMON:

Pare, quan els déus donen la raó
als homes, aquest és el bé més gran.
Jo no podria negar que els teus mots
no siguin encertats, el cel me'n guardi.
Pro hi pot haver algú altre que també
tingui un criteri no menys encertat.
Jo, el teu fill, soc el més indicat
per espiar, en el teu interès,
tot el que es diu i es fa, així com allò
que es té per censurable. El teu esguard
espanta l'home del poble, que calla
allò que no et plauria de sentir.
Però jo, a l'ombra, puc anar escoltant
com Tebes plany aquesta pobra noia:
«Entre totes les dones, ella és
la menys mereixedora de morir
en la ignomínia per un acte digne
de ser lloat; ella, que no permet
que, caigut en combat, un germà seu
quedi sense sepulcre, devorat
per les aus i pels gossos carnissers.
No és digna, doncs, de rebre un premi d'or?».
Aquest és el rumor que, a poc a poc,
es va expandint. Per a mi no hi ha un bé
més valuós que la teva ventura.
Què hi ha que enorgulleixi més els fills
que l'èxit del seu pare i, per al pare,
el dels fills? Però no et vulguis convèncer
que el teu parer i no cap altre és el just,
perquè el qui creu que és ell l'únic sensat,

amb una ment i un llenguatge excel·lent,
el trobes buit quan te'l mires de prop.
No és vergonyós per a un home, si és savi,
aprendre i no entestar-se en una idea.
Mira com, a l'hivern, vora els torrents,
els arbres, per salvar les seves branques,
es dobleguen, i aquells que es resisteixen
acaben sucumbint, desarrelats.
Així mateix el mariner que planta
la cara al vent sense maniobrar
veu com el seu navili és capgirat
per l'onada i la quilla queda enlaire.
Cedeix, doncs, una mica i apaivaga
la teva ira. Perquè si un parer
et puc donar, malgrat que soc més jove,
és afirmar que no hi ha res per sobre
de l'home ple de saviesa innata;
pro ja que el cas no tendeix a donar-se,
almenys és bo escoltar paraules sàvies.

EL CORIFEU:

Rei, si diu veritat, cal que l'escoltis.

A HÈMON:

I tu a ell, car tots dos heu parlat bé.

CREONT:

Cal que, a la nostra edat, prenguem lliçons
de saviesa d'un jove inexpert?

HÈMON:

Es tracta del que és just i, si soc jove,
cal mirar menys l'edat que la conducta.

CREONT:

És obrar bé honorar els pertorbadors?

HÈMON:

Jo no demano d'honorar cap crim.

CREONT:

No ho és el que pretén aquesta dona?

HÈMON:

No ho pensa així tot el poble de Tebes.

CREONT:

Caldrà que el poble em dicti el que haig de fer?

HÈMON:

No t'adones que parles com un pàrvul?

CREONT:

Vols que governi per compte d'uns altres?

HÈMON:

No hi ha ciutat que sigui d'un sol home.

CREONT:

La ciutat, no pertany a qui governa?

HÈMON:

En un desert regnaries prou bé.

CREONT:

Pel que sembla, defenses una dona.

HÈMON:

Sí, si la dona ets tu, perquè m'alteres.

CREONT:

Miserable! Així jutges el teu pare?

HÈMON:

És que no veig que actueu amb justícia.

CREONT:

Soc injust quan respecto els meus poders?

HÈMON:

No els respectes negant l'honor als déus.

CREONT:

Oh, impur de mena, sotmès a una dona!

HÈMON:

No faràs que cedeixi al deshonor.

CREONT:

Però parles només a favor d'ella.

HÈMON:

De tu i de mi, i dels déus subterranis.

CREONT:

Viva, no tindràs mai aquesta dona.

HÈMON:

Doncs morirà i morint matarà algú.

CREONT:

Com goses arribar a les amenaces?

HÈMON:

No, jo només m'oposo a idees buides.

CREONT:

Parles per perdre't i és buit el que dius.

HÈMON:

Ets el meu pare, pro no et tinc per just.

CREONT:

Prou d'impostures, esclau d'una dona.

HÈMON:

Vols parlar sempre sense escoltar mai?

CREONT:

De debò? No, per l'Olimp, cal que ho sàpigues:
no tindràs el plaer d'haver-me ofès,
en pots estar segur. Porteu la noia
odiosa a l'instant, i que ella mori
als ulls del seu promès, aquí, prop d'ell.

HÈMON:

Ah, no prop meu, això no ho creguis pas,
no hi morirà ni veuràs el meu rostre
mai més al teu davant; pots delirar
acompanyat dels teus fidels, si ho volen.

Se'n va.

EL CORIFEU:

Ja veus com bruscament i ple de còlera
se'n va. A la seva edat, viure un dolor
com aquest és un fet d'allò més greu.

CREONT:

Que ho faci, que se'n vagi a gastar orgull,
que es cregui més que un home; aquestes noies
no podran alliberar-les del seu fat.

EL CORIFEU:

Has pensat fer que morin totes dues?

CREONT:

No la que no ha tocat res, tens raó.

EL CORIFEU:

De quina mort penses fer morir l'altra?

CREONT:

Duta en un lloc allunyada dels homes,
viva la tancaré en un sotterrani
rocós, posant davant d'ella menjar
només per expiar, perquè el país
sencer quedi exempt de la sutzura.
I allí que implori l'Hades, l'únic déu
que adora, i potser n'aconseguirà
de no morir, però llavors sabrà
que és feina inútil de venerar l'Hades.

Se'n va.

EL COR:

Oh, Eros, invencible combatent,
Eros, que t'abats sobre els ramats,
que fas nit sobre les tendres galtes de les noies,
i rondes enllà de les ones marines
i assetges els caus de les feres,
tu, que no evites cap dels immortals
ni cap dels homes efímers,
i qui et té delira,
tu condueixes a la injustícia
el cor del just per la seva desgràcia.
Tu, així mateix, has fomentat la discòrdia
entre homes de la mateixa sang.
Triomfa, irradiant dels teus ulls,
l'encís de la dona promesa al llit amorós,
i seu de costat amb les lleis que governen el món;
perquè, sense combatre, invencible,
fa el seu joc la deessa Afrodita.

Entra ANTÍGONA.

EL CORIFEU:

En veure aquestes coses, jo mateix
soc endut a oblidar-me de les lleis,
i no puc retenir les meves llàgrimes
quan veig la jove Antígona que avança
cap al tàlem del son que no té fi.

ANTÍGONA:

Vegeu-me, ciutadans del meu país,
com ja recorro el meu darrer camí
mirant per últim cop la llum del sol
i ja mai més. L'Hades, que tot ho adorm,
em du vivent vora de l'Aqueront
sense participar de l'himeneu
ni que a la porta nupcial cap himne
hagi sonat per a mi, no, només
em queda ser l'esposa d'Aqueront.

EL CORIFEU:

Però il·lustre i digna de lloança
cap a la cripta dels morts t'encamines,
ni consumida per cap malaltia,
ni lacerada per cap cop d'espasa.
Tu, del teu grat, ets l'única mortal
que baixa a l'Hades encara vivent.

ANTÍGONA:

M'han explicat la tristíssima fi
que va fer aquella frígia estrangera,
filla de Tàntal en el pic de Sípil:
com una heura arrapada, una ufanor
de roca la va mantenir sotmesa,
i sembla que els aiguats la van fonent.
Les neus no l'abandonen i les llàgrimes
dels seus ulls no s'estronquen i li mullen
fins el coll. I ara em fa semblant a ella
aquest destí funest que m'aclapara.

EL CORIFEU:

Ella, però, era deessa, nascuda
dels déus, mentre nosaltres som humans
i hem nascut dels mortals. I tanmateix,
quan seràs extingida, es podrà dir
que has tingut un destí semblant als déus
encara en vida i després de morta.

ANTÍGONA:

Us en burleu? Per què, pels déus dels pares,
m'ultratgeu abans de la meva fi
quan encara em veieu entre vosaltres?
Oh, país meu, homes afortunats
de la meva ciutat! Oh, font de Dirce,
i tu, sagrada Tebes dels bons carros,
ara us prenc, malgrat tot, per testimoni.
Vegeu com, sense llàgrimes dels meus,
i sota el pes de quines lleis, me'n vaig
a la cavorca d'una tomba insòlita!
Ai de mi, infortunada, no seré
companya dels vivents ni dels difunts.

EL CORIFEU:

Anant fins a l'extrem de tota audàcia,
topes contra el pilar de la Justícia.
Oh, filla meva, amb quanta violència
pagues alguna culpa dels teus pares.

ANTÍGONA:

Toques uns pensaments que em són penosos:
el destí del meu pare, triplement
lamentat, així com la trista sort
que han hagut de sofrir els nobles Labdàcides.
L'error d'aquelles noces maternals,
la unió de la infortunada mare
amb el meu pare, i de la qual vaig néixer,
i amb qui ara, maleïda i sense nuvi,
me'n vaig a compartir la seva estada.
I tu, germà, quines infaustes noces
has fet i em fas morir, a mi, que era viva.

EL CORIFEU:

Sí, puc dir que és honorós venerar els déus,
però el poder mai no podrà permetre
ser transgredit. La teva passió,
que s'aconsella sola, t'ha perdut.

ANTÍGONA:

Sense plors, sense amics i sense nuvi,
soc duta en aquest imminent viatge
sense que mai no pugui, oh, desgràcia,
tornar a veure l'esguard sagrat del sol
i sense que ningú plori per mi.
Cap amic planyerà la meva mort.

Entra CREONT.

CREONT (*als guardes que duen* ANTÍGONA):

No sabeu que si haguéssim de fer cas
dels planys i dels gemecs davant la mort,
no acabaríem mai? Podeu endur-vos
aquesta noia tot seguit; tanqueu-la
en un clos subterrani, com jo he dit,
deixeu-la sola i que hi passi la resta
del que li quedi de vida, enterrada.
Nosaltres, pel que toca a aquesta noia,
som innocents, i ella no tornarà
mai més a sojornar enmig dels vivents.

ANTÍGONA:

Oh, tomba, oh, cava nupcial, oh, cova,
presó perpètua on m'encamino
per trobar-me amb els meus, dels quals un nombre
grandíssim ha rebut ja entre els difunts
Persèfone, finats de mala mort!
Jo ara hi davallo, l'última entre ells
i la més malaurada, abans d'haver
dut a terme la meva part de vida.
Allí, almenys, nodreixo l'esperança
que la meva arribada serà dolça

per al pare i també per a tu, mare,
i estimada per tu, oh, germà meu,
perquè, morts, he estat jo, amb les meves mans,
qui us ha rentat, qui us ha arranjat els cossos
i qui us ha ofert libacions tombals.
Mira el premi que en rebo, Polinices.
Per als prudents, tinc raó d'honorar-te.
Pro, ni que hagués tingut fill i el marit
se m'hagués mort i el cos s'hagués podrit
damunt el terra, no hauria acceptat
mai aquest mal contra el parer de Tebes.
En nom de quina llei m'expresso així?
De marit en podia tenir un altre
i un altre fill, si el primer s'hagués mort.
Pro amb el pare i la mare a l'altre món,
no em podrà néixer cap altre germà.
Vet aquí, doncs, el principi pel qual
jo t'he honorat a tu més que a ningú,
germà meu, tot i que a Creont li sembli
una falta i una terrible audàcia.
Ara m'ha condemnat sense que mai
hagi pogut conèixer el llit de nocces,
sense un marit ni uns fills que jo criés.
És en la solitud i en la desgràcia
que vaig vivent a la fossa dels morts.
Quina ordre del cel he transgredit?
De què em serveix girar els ulls cap als déus?
Quin valedor puc cridar, quan comprovo
que la pietat em val el nom d'impia?
Ah! Si els déus creuen que és just aquest tracte,
el patiré, acceptaré que he faltat,
però, si qui ha errat són els altres, que mai
no hagin de patir uns mals pitjors
que els que ara em fan patir contra tot dret.

EL CORIFEU:

Veig que els vents de tempesta senyoregen
encara la teva ànima indomable.

CREONT:

Per això els qui la duen pagaran
encara amb plors la seva lentitud.

ANTÍGONA:

Ai, vet aquí que sento les paraules
que m'anuncien la mort que m'espera.

CREONT:

No creguis pas que això que he decidit
no s'acompleixi sense perdre temps.

ANTÍGONA:

Oh, país estimat, ciutat de Tebes,
i vosaltres, els meus déus ancestrals,
el meu destí s'acompleix, se m'enduen.
Mireu, oh, fills dels vells prohoms tebens,
com l'última princesa del casal
dels reis pateix, i per mans de quins homes,
per haver respectat la pietat.

És enduta pels guardes. CREONT entra al palau.

EL COR:

També Dànae va haver de canviar
la llum del cel per una presó de bronze;
va ser reclosa,
enterrada en una cambra sepulcral.
Era de raça noble, oh, filla, filla meva!,
i tesorera d'una semença de Zeus: la pluja d'or.
Però la força del fat és terrible,
i ni l'opulència, ni Ares,
ni les muralles, ni batuts per les onades,
els negres navilis no li escapaven.
També el rei dels edonis, el violent
fill de Drias, va ser subjugat
pels seus furiosos ultratges
per Dionís
i tancat dins una presó de roca.
Així el va anar abandonant

la seva terrible follia. Va saber
reconèixer el déu amb els seus ultratges dementes,
havia aturat l'entusiasme
de les dones i les torxes de joia,
i provocat les muses melodioses.
Vora les roques Cianees que banyen dues mars
hi ha les ribes del Bòsfor, el litoral de Tràcia
i Salmidessos on Ares vetlla,
on ha vist en els dos fills de Fineu
l'execrable plaga amb què una esposa ferotge
els va eixorbar;
aquella plaga cega dins els globus dels seus ulls,
des del dia en què foren colpits
per unes mans sagnants i unes puntes de llançadores.
Tristos, els míseres es marfònien
en els seus tristos sofriments,
ploraven, nascuts d'una mare malcasada,
ella que, tanmateix, pel seu origen,
es remuntava als antics Erecteides,
havia estat criada en antres llunyans,
enmig de les tempestes paternes;
era filla de Bòreas, filla dels déus,
disposada a córrer damunt les roques,
però, filla meva, també les Parques eternes l'han presa.

Entra TIRÈSIAS conduït per un infant.

TIRÈSIAS:

Senyors de Tebes, hem vingut tots dos
només veient-hi amb els ulls d'un de sol,
perquè un cec ha de caminar amb un guia.

CREONT:

Oh, vell Tirèsias, què contes de nou?

TIRÈSIAS:

T'ho explicaré i, tu, creu l'endeví.

CREONT:

Fins ara mai no t'he deixat de creure.

TIRÈSIAS:

Per això has guiat bé la nau de Tebes.

CREONT:

Ho puc testificar, i n'he tret profit.

TIRÈSIAS:

Doncs bé, sospito que aquesta vegada
tens el peu sobre el tall del teu destí.

CREONT:

Què hi ha? Els teus mots em fan venir calfreds.

TIRÈSIAS:

Ho sabràs, si vols escoltar els senyals
que ha recollit el meu art. Assegut
al meu antic setial de vell profeta,
tinc a l'abast tota mena d'ocells
i n'he sentit uns cants inconeguts
que sonaven d'una manera estranya.
M'ha semblat que es ferien amb les urpes,
perquè el soroll que feien amb les ales
era inequívoc. Tot seguit, ple d'ansia,
faig sacrificis als altars encesos,
però, sota les víctimes, el foc
no treia flama; el greix de les cuixes
es fonia entre el fum i els espetecs
damunt la cendra, que espetarregava;
el fetge rebentava amb espurneigs
i els ossos es mostraven desprenent-se
dels greixos que els havien recobert.
Vet aquí el que m'ha dit aquest infant,
que és el meu guia, com jo ho soc dels altres.
Són muts els signes i feble el meu art,
però Tebes pateix aquesta crisi
per culpa teva. Els altars i les llars
de la ciutat són plens de la pastura
que els gossos i els ocells han arrencat

del pobre fill d'Èdip, i els déus no accepten
els prec rituals ni el foc dels sacrificis.
Cap ocell ja no envia crits propicis,
massa afartats com van de sang humana,
del greix d'un home mort. Pensa-hi, fill meu.
Pot succeir que un home s'equivoqui,
però aquell que, caigut en aquest mal,
se'n vol guarir després del seu error
i no s'hi entesta, deixa de ser un neci
i un malaurat. Mostrar-se ensuperbit
és una malaptesa condemnable.
Cedeix i no profanis un cadàver.
Quina proesa és rematar un mort?
El meu consell és bo, vull el teu bé
i seguir un bon consell és profitós.

CREONT:

Oh, vell! Tothom dispara contra mi
com els arquers disparen al seu blanc.
Ja no soc respectat pels endevins.
M'ha traït i venut la seva stirp.
Aprofiteu-vos, trafiqueu amb l'or
de Sardes, si voleu, i amb l'or de l'Índia,
però aquest home no l'enterrareu.
Ni si les àguiles de Zeus prenguessin
aquesta presa per dur-la al seu tron,
no, jo no tindré por de la sutzura,
ni permetré que enterrin aquest cos.
Sé que ningú no pot ensutjar els déus,
vell Tirèsias; fins els mortals més hàbils
cauen quan, per un guany, diuen paraules
belles per amagar uns pensaments vils.

TIRÈSIAS:

Quin home hi ha que conegui. Has d'entendre...

CREONT:

Què haig d'entendre? Quina banalitat?

TIRÈSIAS:

...que la saviesa és el millor dels béns.

CREONT:

Com la imprudència és el pitjor dels mals.

TIRÈSIAS:

Doncs és aquest el mal de què pateixes.

CREONT:

No vull respondre a l'endeví amb injúries.

TIRÈSIAS:

Ho fas dient que el que dic són mentides.

CREONT:

La raça dels profetes és avara.

TIRÈSIAS:

I amiga dels guanys bruts la dels tirans.

CREONT:

Saps que el que dius ho dius dels qui governen?

TIRÈSIAS:

Ho sé, perquè per mi has salvat Tebes.

CREONT:

Ets un hàbil profeta, però ara
t'estimes més parlar sense raó.

TIRÈSIAS:

M'empenyeràs a dir el que ha de restar
amagat dins el propi pensament.

CREONT:

Digue-ho, però no ho facis per un guany.

TIRÈSIAS:

Bé, sí, perquè et serà beneficiós.

CREONT:

Però no esperis comprar el meu propòsit.

TIRÈSIAS:

Llavors, pel que fa a tu, has de saber
que el sol no farà ja gaire més voltes
sense que tu mateix donis als morts
un mort sortit de les teves entranyes
en paga dels qui tu has fet descendir

entre els morts. Has llançat sense respecte
dins una tomba una ànima vivent,
mentre retens a la terra un cadàver
lluny dels déus subterranis, tot privant-lo
d'uns funerals i d'una sepultura.
No hi tens cap dret, ni tu ni els déus de dalt,
és una violència que els fas.
Per això les malèfiques Erínies
de l'Hades ara són al teu aguait
per fer-te caure en els mateixos mals
que tu has causat. No pensis que els diners
són els que em fan parlar com ara parlo.
No passarà molt temps abans que esclatin
laments d'homes i dones vora teu.
L'odi s'agita en totes les ciutats
que t'eren aliades, els seus morts
tenen els gossos per tomba o les feres
o algun ocell el vol del qual transporta
una bravada impura als seus fogars.
Tals són, ja que em provoques les sagetes
que, com un arquer amb ira, he disparat
contra el teu cor, no les esquivaràs.

Al guia:

Infant, torna'm a casa, que aquest home
esbravi el seu furor contra els més joves
i aprengui a usar una llengua més tranquil·la
i uns pensaments més assenyats que el d'ara.

Surten ell i el seu guia.

EL CORIFEU:

Rei, han estat terribles els oracles
amb què ha partit aquest home, i jo sé
que des que els meus cabells s'han tornat blancs
no ha predit mai una mentida a Tebes.

CREONT:

Jo també ho sé i l'esperit se'm contorba.
És deshonrós cedir, pro resistir
perquè la fúria topi amb la desgràcia
tampoc deixa de ser un flagell terrible.

EL CORIFEU:

Convé prudència, fill de Meneceu.

CREONT:

Què haig de fer? Parla, em refio de tu.

EL CORIFEU:

Ves, treu la noia de la seva cambra
subterrània i fes que s'erigeixi
un túmul per al mort abandonat.

CREONT:

És el que penses? Creus que cal cedir?

EL CORIFEU:

Com més de pressa es pugui, perquè el càstig
diví, amb peu viu, atrapa els criminals.

CREONT:

Ai! Com em costa canviar d'idea,
però no es pot lluitar contra el destí.

EL CORIFEU:

Ves, doncs, i actua, no et fiïs dels altres.

CREONT:

Ho faré de seguida. Aneu, aneu,
servents que sou aquí, i els qui no hi són,
preneu destrals, correu cap a aquell cim
que veieu des d'aquí. He canviat
d'idea. Jo, que soc qui l'ha culpada,
l'hauré de deslliurar amb les meves mans.
Temo que no sigui respectant
les lleis de sempre com l'home ha de viure.

Se'n va.

EL COR:

Déu que tens tants de noms,
orgull de la teva mare cadmea
i fill de Zeus que trona amb veu sorda,
tu que ressegueixes la il·lustre Itàlia
i que regeixes les acollidores valls
de Deo, l'eleusina,
oh, Bacus, tu que habites Tebes,
la ciutat mare de les Bacants,
vora les aigües de l'Ismenos
on va germinar la sement del drac feréstec.
La flama de les torxes t'ha vist
damunt el doble cim on tresquen
les Nimfes Corícies, les teves Bàquides,
i t'ha vist la font de Castàlia.
Els cims de les muntanyes de Nisa
vestits d'heura i els seus costers
verdejants de vinyes
t'envien amb les divines clamors de l'evoè
a visitar els carrers de Tebes,
Tebes, que entre totes les ciutats
honres com la suprema, juntament
amb la teva mare llampferida.
Avui que la ciutat sencera
és presa d'un mal violent,
oh, acudeix amb pas purificador
descendint del pendent del Parnàs
o per l'estret gemegador.
Ió!
capdavanter dels astres que respiren foc,
president dels clamors nocturns,
infant, prole de Zeus, apareix,
oh, senyor, enmig de les teves servents,
les Tiades que en sacra follia
tota la nit dansen en honor teu, Iacus.

Entra un missatger.

EL MISSATGER:

Veïns de Cadmos i el palau d'Amfion,
heu de saber que no hi ha vida humana
tan estable com per no ponderar-la
o compadir-la, perquè la fortuna
tant pot encimbellar com atuir
sense parar el felïç i el dissortat.
Cap endeví pot defensar els mortals,
Creont era per mi digne d'enveja:
ell havia salvat dels enemics
aquesta terra de Cadmos, i ell sol
ostentava el poder dins el país,
el governava i tenia uns bons fills,
i vet aquí que tot desapareix.
Quan un home ha deixat de ser felïç,
em fa l'efecte que ja no existeix,
el veig com un cadàver que camina.
Omple, si vols, la casa de riqueses
i viu a la manera d'un tirà;
si l'alegria s'ha perdut, no queda
sinó l'ombra d'un fum, que no té res
d'allò que un ha viscut en el passat.

EL CORIFEU:

Quin nou desastre dels reis ens reveles?

EL MISSATGER:

Són morts, i els qui els han mort són els qui viuen.

EL CORIFEU:

Però digues, qui ha mort i qui ha matat?

EL MISSATGER:

Hèmon és mort, la mà que l'ha colpit...

EL CORIFEU:

Quina mà, la del pare o bé la seva?

EL MISSATGER:

Ell, ell s'ha mort, de ràbia contra el pare.

EL CORIFEU:

Oh, endeví, s'ha acomplert el que predeies.

EL MISSATGER:

Ha estat així. Cal advertir els qui resten.

EL CORIFEU:

Justament veig venir la pobra Eurídice,
l'esposa de Creont. Ve del palau.

És que ha sentit potser el nom del seu fill
o ens ve a l'encontre només per atzar?

EURÍDICE:

Oh, ciutadans, m'he adonat del que dèieu
quan sortia amb la idea d'adreçar-me
a la deessa Pal·las. Acabava

d'obrir la porta quan les vostres veus
anunciant desgràcies domèstiques
m'han colpit les orelles. Espantada,
m'he recolzat en les meves serventes.

Pro sigui quina sigui la notícia,
repetiu-me-la, que l'escoltaré.

Cap desgràcia no em vindrà de nou.

EL MISSATGER:

Jo hi era, missenyora, i com a tal
parlaré sense ometre cap paraula
d'allò que és cert. Haig de tranquil·litzar-te,
si després passaria per falsari?

La veritat és sempre el camí dret.

Jo, doncs, he acompanyat el teu marit
cap a l'altell del pla on jeia encara
sense pietat i mossegat pels gossos
el cos de Polinices. Supliquem

llavors a la deessa dels camins,
i a Plutó amb ella, que ens siguin clements
i no ens colpeixin amb les seves ires.

Rentem el cos amb santes ablucions,
cremem les restes amb les branques fresques
d'una olivera i aixequem un túmul

amb la terra natal, després anem
cap a la cova de pedra on la noia
és closa dins la cambra nupcial
de l'Hades. Des de lluny algú ha sentit
uns crits aguts vora d'aquella cova
sense honors funerals, i ve a contar-ho
al rei Creont, i ell, com més s'hi acosta,
un confés clam de sofriment l'enronda,
i fa un gemec i llança uns mots planyívols:
«Oh, malaurat de mi, he estat profeta?
Segueixo ara el camí més deplorable
dels que he fet mai? És la veu del meu fill
la que em fereix l'oïda. Oh, servidors,
anem de pressa vora de la tomba
i un cop allí, mireu, volteu el túmul
i fiqueu-vos després per l'obertura
que hi ha entre les pedres. Vull saber
si és la veu del meu fill la que he sentit
o si és que els déus em volen enganyar».
Seguint l'ordre de l'amo anguniejat,
mirem el fons de la tomba i veiem
la noia, sí, penjada i escanyada
pel fi cinyell de la seva cintura,
i a ell, tirat damunt d'ella, abraçant-la,
plorant la núvia que ja és de la mort,
l'acció del pare i l'amor perdut.
Creont el veu i fa un llòbrec gemec,
i corre cap a ell; ple de dolor,
crida: «Què és el que has fet, malaurat?
Quina idea has tingut? Com has pogut
perdre't així? Surt, fill meu, t'ho suplico».
Però el noi, esguardant-lo amb ulls feréstecs,
li escup a la cara i desembeina,
sense respondre, el seu glavi i l'ataca.
Però el pare l'esquiva i ell, llavors,
girant contra ell mateix la seva ira,

s'ajup sobre l'espasa i se'n clava
a les costelles la meitat. Després,
amb braç llanguent i el cap encara lúcid,
estreny la noia i, bleixant, treu un raig
de sang que esquitxa la pàl·lida galta...
allí jeu, mort, arrapat a una morta,
l'infeliç, consumant les seves noces
als estatges de l'Hades, tot mostrant
als homes que no hi ha cap mal pitjor
que la imprudència per als mortals.

Se'n va EURÍDICE.

EL CORIFEU:

Què n'opines? La reina se n'ha anat
sense dir res: ni un mot bo ni dolent.

EL MISSATGER:

També em sorprèn, però tinc l'esperança
que, sabent la desgràcia del seu fill,
no es voldrà lamentar davant el poble
i, sota cambra, dintre del palau,
amb les seves serventes, plorarà
aquesta mort tot fent un dol domèstic.
Té prou seny per no caure en la follia.

EL CORIFEU:

Per a mi, un silenci tan profund
és més preocupant que uns crits en va.

EL MISSATGER:

Doncs bé: hem de saber allò que ens amaga
dins el secret del seu cor alterat.
Tens raó, en un silenci tan profund
potser s'amaga algun mal averany.

Se'n va.

EL CORIFEU:

Veig que s'acosta el rei en persona.
En els seus braços, que el cel em perdoni!,
porta un senyal de la pròpia falta
i no del mal comès per algú altre.

Entra CREONT portant el cos d'HÈMON.

CREONT:

Ai las, errors de la meva raó
que no raona, obstinats i mortals!
Oh, els qui esteu contemplant uns matadors
i uns morts que són de la mateixa raça.
Ai, desventura de les meves lleis!
Ió, fill meu, ets mort, te n'has anat
ben jove, ai, ai, per una jove mort
que se t'ha endut, no pas per la follia
que hakis comès sinó pels meus errors.

EL CORIFEU:

Ai las, que tard reconeixes el càstig!

CREONT:

Ho he comprès, oh, desgràcia! Un déu
amb un pes prou feixuc m'ha colpejat!
M'ha conduït per uns camins salvatges,
trepitjant tot allò que era el meu goig.
Ai, lamentables dolors dels humans.

Entra un missatger del palau.

EL MISSATGER:

N'has patit i te'n toca patir més:
l'un el portes als braços, i n'hi ha
un altre dins el teu palau; si hi entres
de seguida veuràs el que t'espera.

CREONT:

Quin mal pitjor es pot afegir als meus mals?

EL MISSATGER:

La teva dona és morta, mare en tot
d'aquest mort, la infeliç, per les ferides
que ella mateixa acaba d'infligir-se.

CREONT:

Ai de mi, inexorable port de l'Hades!
Per què, per què caic en la perdició?
Tu que portes el mal d'aquests anuncis,
quins mots has proferit? Mates un mort!
Què em dius? Quina altra nova mort encara?
És que la mort d'una esposa ve a unir-se,
per la meva ruïna, a l'altra pèrdua?

*El portal del palau s'obre. Gira la plataforma i apareix el cadàver d'EURÍ-
DICE.*

EL MISSATGER:

Ho pots veure, ja res no t'ho amaga.

CREONT:

Ai de mi! Aquesta nova pena meva!
Quin destí, quina sort m'espera encara?
Tot just tinc als meus braços aquest cos
del meu fill, trist de mi, quan davant meu
ja veig una altra víctima, ai, ai!
Pobre fill meu! Ah, mare malaurada!

EL MISSATGER:

Era al peu de l'altar, i amb una espasa
aguda s'ha colpit i així ha lliurat
els ulls a les tenebres, tot plorant
a crits, tant Megareu, el primer mort,
i el seu destí gloriós, com aquest
segon fill, i després ha conjurat
tots els mals sobre tu, el seu assassí.

CREONT:

Ai, el dolor em fa alçar de la terra!
Per què algú no em fereix d'un cop d'espasa

ben esmolada? Malaurat de mi!
En quin míser malastre em veig sumit!

EL MISSATGER:

La morta t'ha acusat de ser la causa
d'aquesta mort i de la seva mort.

CREONT:

Com és que ella ha vessat la seva sang?

EL MISSATGER:

Colpint-se el fetge amb les pròpies mans,
en sentir els clams per la mort del seu fill.

CREONT:

Aquests fruits de la culpa que em castiga
ja no afectaran cap altre mortal.
Soc jo, jo, miserable, qui l'ha mort,
és ben bé així. Servidors, endueu-vos
de pressa un home que ja no és ningú.

EL CORIFEU:

És un bé el que demanes, si cap bé
hi pot haver en la teva misèria.
Sí, com més curt millor, el mal que t'afecta.

CREONT:

Vull que vingui, que vingui, que es presenti
la millor de les morts, la que serà
per a mi el dia final, sí, que vingui,
que vingui i que no vegi un altre dia.

EL CORIFEU:

Això serà quan sigui. És el present
el que ara val. Del futur se n'ocupen
els qui poden preveure el que vindrà.

CREONT:

Tot el que vull s'inclou en el meu prec.

EL CORIFEU:

No en facis cap, de prec. De la desgràcia
marcada pel destí no hi ha fugida.

CREONT:

Endueu-vos d'aquí aquest imprudent

que t'ha matat, fill meu, sense voler,
i a tu, dona, també, míser de mi!
I no sé on ni quin dels dos mirar,
tot se m'escapa entre les meves mans,
un destí massa dur em cau al damunt.

Se'n va.

EL CORIFEU:

De molt, el seny és la font de la joia
i mai no s'ha de ser impiu amb els déus,
perquè els grans mots dels inflats per l'orgull,
pels grans dolors amb què els paguen, ensenyen
a tenir seny mentre el cos va envellint.

Èdip rei

Versió de Joan Casas

PERSONATGES

ÈDIP

EL GRAN SACERDOT DE ZEUS

CREONT

TIRÈSIAS

JOCASTA

UN MISSATGER DE CORINT

UN PASTOR SERVENT DE LAIOS

UN MISSATGER DEL PALAU

COR D'ANCIANS DE TEBES

A Tebes, davant el palau.

ÈDIP:

Fills meus, jove nissaga del vell Cadmos,
què feu aquí asseguts, tot neguitosos,
com suplicants, amb branques coronades
de blanca llana? La ciutat és plena
de fumeres d'encens, de gemecs i pregàries.
De boca vostra vull saber què passa.
Per'xò he sortit aquí jo en persona:
Èdip el Gran, com tothom em coneix.
Parla tu, ancià, tot et designa
a dir en nom de tots quin sentiment
us porta. La por? L'amor filial?
Us vull el bé, no tinc el cor tan dur
que no pateixi amb el vostre dolor.

EL SACERDOT DE ZEUS:

Èdip, senyor d'aquesta terra meva.
Ens veus aquí asseguts, de tota edat,
davant dels teus altars. Tendres els uns,
de pas lleuger, feixucs de vells els altres.
Jo, sacerdot de Zeus; ells, escollits
entre els joves. I el poble per les places,
envoltant el doble temple de Pal·las
i la cendra profètica d'Ismenos.
Car la ciutat, ja ho veus, greument ferida,
ja no sap com mantenir el cap alt
per sobre del torrent de sang. Es mor

en els brotons de les plantes de terra,
en els ramats de vaques, en els parts
eixorcs de les dones. Un déu foguer
abat la pesta sobre la ciutat,
buida el casal de Cadmos i, obscur,
Hades s'engreixa de gemecs i de plors.
Ni jo ni aquests xicots aquí asseguts
no creiem pas que tu siguis un déu,
però veiem en tu el primer dels homes
en aquest món i en el tracte amb els déus;
tu que en entrar a la ciutat vas abatre
el dur tribut de l'esfinx cantadora,
i això sense ensenyança de ningú,
tot i que tots estem segurs que un numen
et va ajudar a millorar-nos la vida.
Per aquest motiu, Èdip, home fort,
ens adrecem tots a tu suplicant-te
que ens trobis un socors, tant si el saber
que tens et ve dels déus com si no en ve,
perquè jo veig que la gent més experta
és sempre la que té més bon consell.
Va, mortal excel·lent, preserva Tebes!
Si ara bades, et diran salvador
només per les proeses del passat
i el teu regnat deixaria només
la memòria final d'una caiguda.
Redreça la ciutat de bon de veres.
Si ahir ens vas portar bona fortuna,
estigues a l'altura del record,
perquè si vols regnar amb bon profit
val més que la ciutat estigui plena,
que ni torre ni nau no valen res
desertades pels homes.

ÈDIP:

Oh, fills meus:

jo no l'ignoro, no, prou que conec

quin desig us empeny. Massa que sé
que a tots us toca el mal, i que patiu.
Però ningú pateix com jo pateixo
perquè el vostre dolor és dolor simple,
cadascú pateix per ell mateix i prou:
jo pateixo per mi, per vosaltres, per Tebes.
No heu despertat un home que dormís:
heu de saber que ja he plorat molt
i he fet de pensament moltes marrades.
L'únic remei, fet i fet, que he trobat
ha estat aquest: el fill de Meneceu,
Creont, el meu cunyat, l'he fet anar
a Delfos, amb l'oracle, que demani
què dir, què fer, per salvar la ciutat.
I em neguiteja el recompte dels dies.
Què fa Creont? Fa molt que va marxar,
ha tingut temps sobrer de fer el viatge.
Quan torni aquí, seria un criminal
si no obeís allò que el déu indiqui.

EL SACERDOT:

És just això que dius; i justament
em fan senyal que ja Creont s'acosta.

ÈDIP:

Príncep Apol·lo! Tant de bo que arribi
amb foc als ulls en senyal d'esperança.

EL SACERDOT:

Sembla content. Altrament no vindria
amb el front cenyit de llorer en fruit.

ÈDIP:

Tot seguit ho sabrem. És a tocar.

Entra CREONT.

ÈDIP:

Príncep, parent meu, fill de Meneceu:
quina paraula d'Apol·lo ens portes?

CREONT:

Superba. Perquè diu que els grans mals,
si troben bon remei, es tornen béns.

ÈDIP:

Quin és l'oracle? Perquè això que has dit
no m'acaba de fer fred ni calor.

CREONT:

Si em vols sentir davant de tot el món
parlaré aquí. Podem entrar, si vols.

ÈDIP:

Que et sentin tots. El seu dolor és meu
tant com ho és la meva pròpia vida.

CREONT:

Doncs us diré allò que el déu m'ha dit:
el príncep Febos ens ordena ben clar
que expulsem la brutor que nodreix el país
abans que creixi i es faci irremeiable.

ÈDIP:

Quina brutor? Com l'hem de netejar?

CREONT:

O bandejant un home, o pagant
un mort per mort: la sang ofega Tebes.

ÈDIP:

I el déu ha dit quin mort era el del deute?

CREONT:

Anys ha teníem Laios per senyor,
abans que tu governessis la vila.

ÈDIP:

Ho he sentit dir, però no el vaig conèixer.

CREONT:

El van matar, i el déu ens exigeix
castigar els assassins, siguin qui siguin.

ÈDIP:

Però qui sap on són, on trobaríem
el rastre incert d'un crim tan reculat?

CREONT:

Aquí, ha dit! Trobarem si busquem;
si no hi posem esforç, ens fugirà.

ÈDIP:

Va ser aquí, al camp, o en terra estranya
on Laios va trobar la seva mort?

CREONT:

Diuen que anava a consultar l'oracle.
No va tornar mai més del seu viatge.

ÈDIP:

I amb ell no viatjava cap company
que pogués aclarir què va passar?

CREONT:

Tots morts. Només un va fugir, i aquest
una única cosa repetia.

ÈDIP:

Si es pot estirar només un fil
encara hi ha camí per l'esperança.

CREONT:

Deia que uns bandolers els van sorprendre:
molts braços assassins van matar Laios.

ÈDIP:

Un bandoler, si no el pagava algú,
mai no s'hauria atrevit a tant.

CREONT:

En efecte. Mes van venir nous mals
i ningú va sortir a venjar Laios.

ÈDIP:

Quin mal va ser prou fort per no venjar
la mort d'un rei, aquest que us va venir?

CREONT:

El cant estrany de l'Esfinx no ens deixava
aixecar els ulls enllà dels nostres peus.

ÈDIP:

Doncs jo faré la llum des del principi.
Gràcies al déu, gràcies a tu també,

podrem pagar el deute amb el mort
i trobareu en mi un company d'armes
per venjar Tebes i venjar el déu.
No ho faré pas per uns amics llunyans;
per mi mateix esbandiré la taca,
perquè sigui qui sigui l'assassí
potser també em té al punt de mira.
M'ajudo a mi mateix en venjar Laios.
Aixequeu-vos, fills meus, torneu a casa,
emporteu-vos les branques d'olivera.
Que cridin l'assemblea dels ancians!
Vosaltres ja sabeu que m'he fet càrrec
de tot: Mort o Victòria!

Surten ÈDIP i CREONT.

EL SACERDOT:

Fills meus,
podem marxar. Això que ens ha promès
és allò que volíem escoltar.
Tant de bo Febos, el déu de l'oracle,
ens ajudi a salvar-nos del flagell.

EL CORIFEU:

Estrofa 1:

Dolça paraula de Zeus
que vens de Delfos, daurada,
a Tebes, l'esplendorosa.
M'esquinça el cor la temença
i em fa tremolar la por,
déu de Delos, guaridor.
Quin deute em faràs pagar,
què d'inesperat m'espera,
ara o més tard?

Fill de l'esperança d'or,
veu immortal!

Antístrofa 1:

Ets la primera que invoco,
oh, tu, immortal Atena!

Després de tu, ta germana
Àrtemis, asseguda al tron
del rodó temple de plaça,
i Apol·lo, el déu arquer.

Sigueu-nos tots tres benignes.

Igual com una vegada
vau lliurar-nos d'un flagell,
apagueu aquestes flames,
també avui!

Estrofa 2:

Suporto mals innombrables,
tot el poble està malalt
i el meu cor no troba armes
per defensar-se. La terra
ja no dona flor ni fruit.
Xisclen per res les parteres.
Com ocells cecs, enfollits,
com flames indeturables
s'aboquen tots a la riba
del déu nocturn.

Antístrofa 2:

Els morts ja són innombrables,
escampats, jaient per terra.
Són tants que ningú no els compta.
I les esposes, les mares,
s'amunteguen als altars
gemegant la seva súplica.
Esclaten peans, i plors;
filla daurada de Zeus,
porta a nosaltres l'ajuda
del teu esguard.

Estrofa 3:

Ares, el déu de la fúria,
em crema aquest cop sense armes

de bronze, enmig dels crits.
Que fugi d'aquí i se'n vagi
pels camins plans d'Amfitrite
o pels aspres costers tracis!
Car mentre és aquí ens mata
a les nits i amb llum de dia.
Senyor del foc i del tro,
pare Zeus,
esclafa'l amb el teu llamp!

Antístrofa 3:

Príncep del sol, que el teu arc
escampi dards invencibles
en defensa del meu poble.
I Àrtemis que ens il·lumini
amb les torxes que acompanyen
les seves curses nocturnes.
I crido també aquell déu
epònim d'aquesta terra:
Bacus, déu de l'evoè,
fes-me costat
contra el déu que els déus odien!

ÈDIP:

Tu que invoques, doncs mira: si escoltant
els meus mots saps obeir el flagell,
podràs trobar alleujament al mal.
Parlo com estranger que, quan els fets
van tenir lloc, jo era lluny d'aquí:
com avançar, si no tinc cap indicati?
Jo, per això, ciutadà tardaner,
m'adreço a tots vosaltres, fills de Cadmos:
si algú coneix el nom de l'assassí
del vostre senyor Laios, fill de Làbdac,
li mano que me'l digui tot seguit
i que no temí, si cal, acusar-se
ell mateix, car no tindrà cap més càstig
que el de ser desterrat, sense altre dany.

Si sap algú que algú altre, estranger,
és l'assassí, que no calli. Perquè
premi tindrà, i el meu cor agrait.
Si malgrat tot callàveu, si algú
ignora per temor les meves ordres,
heu de saber allò que penso fer:
aquest home, qui sigui, que ningú
de la terra on tinc autoritat
no l'aculli ni li adreci paraula
ni l'accepti en prec ni sacrificis
i li sigui negada aigua lustral.
Que tots el foragitin, com brutor
que és per a nosaltres, com l'oracle
ens acaba de dir ben clarament.
Entenc així que serviré el déu
i el rei també que fou assassinat:
que l'homicida, tant si va actuar sol
com si tingué l'ajuda de més gent,
conegui míser el bandeig de l'exclòs!
I dic encara això: si a casa meva
compartia amb mi el foc, i ho arribo a saber,
que caiguin sobre meu els malefics.
Vosaltres feu tot això que jo dic
per amor meu, i del déu, i d'aquesta
pobra ciutat, sense fruits, sense déus.
Perquè encara que Apol·lo no ens ho hagués dit
no convenia deixar sense rèplica
la mort d'un rei que era el millor dels homes,
sinó buscar el culpable. Ja que jo
tinc avui el poder que va ser d'ell,
sembro al seu llit la dona que fou seva,
de manera que, sense la dissort,
fills en comú ens haurien nascut,
atès que la fortuna ho ha volgut,
portaré el cas com si fos el meu pare
i combatré per ell fins al final:

no pararé fins trobar l'assassí
del fill de Làbdac, fill de Polidor,
nascut de Cadmos, fill del vell Agenor.
Prego als déus que aquells que no m'ajudin
vegin per sempre eixorca la terra
i el ventre de la dona i que morin
sota un fat més cruel que el d'avui,
mentre que, en canvi, aquells que em segueixin,
com aliats que són de la Justícia,
que els déus els siguin per sempre favorables.

EL CORIFEU:

Senyor, em fa enraonar el teu dicteri.
Jo no soc l'assassí, i no puc dir-te
qui és: Apol·lo, amb la seva resposta,
ens podia haver dit qui va fer-ho.

ÈDIP:

Tens raó. Però quin home podria
obligar els déus a fer allò que no volen?

EL CORIFEU:

Voldria dir-te una segona cosa.

ÈDIP:

I si s'escau també una tercera.

EL CORIFEU:

Sé d'un senyor que és tan clarivident
com Febos: Tirèsias. Consultem-lo,
n'obtindríem clarícies segures.

ÈDIP:

Per consell de Creont, dos missatgers
li he tramès. La cosa que m'estranya
és que no sigui aquí des de fa estona.

EL CORIFEU:

Tot són diendes velles i confuses.

ÈDIP:

Com ara? Vull saber allò que es diu.

EL CORIFEU:

Diuen que uns viatgers el van matar.

ÈDIP:

Ho diuen. Però no surt qui ho va veure.

EL CORIFEU:

Si li queda una mica de temença,
en sentir els teus edictes, sortirà.

ÈDIP:

Qui fets no tem, no té por de paraules.

EL CORIFEU:

Hi ha algú que el posarà en evidència:
el profeta diví just ara arriba
en qui la veritat ha parat casa.

Entra TIRÈSIAS guiat per un infant.

ÈDIP:

Tirèsias! Tu que arribes a tot,
clar o amagat, del cel o de la terra,
encara que no hi vegis, prou que saps
el mal de la ciutat. Per protegir-nos,
per salvar-nos, senyor, a tu et cridem.
Perquè Apol·lo, tu ja ho deus saber,
ha fet respondre als nostres enviats
que el remei únic d'aquesta malura
és descobrir els assassins de Laios
i punir-los amb la mort o l'exili.
No ens neguis doncs l'averany dels ocells
ni cap camí del teu art de profeta.
Salva't, salva aquesta ciutat, salva'm,
salva'ns tots de la sutzura del mort.
Estem a mercè teva. Per un home
no hi ha cosa millor que fer-se útil.

TIRÈSIAS:

És una cosa terrible saber
quan el saber no et fa cap profit.
No ho recordava. Si no, no fora aquí.

ÈDIP:

I això? Tot just arribar ja et descoratges?

TIRÈSIAS:

Deixa'm tornar. Suportaràs millor
el teu destí i el meu, si em fas cas.

ÈDIP:

No és de llei ni lleial que privis Tebes,
que t'ha nodrit, de la teva paraula.

TIRÈSIAS:

Les teves, de paraules, no van enlloc.
No vull que passi el mateix amb les meves.

ÈDIP:

Si saps, pels déus!, no ens giris l'esquena.
Ens tens aquí, prosternats, suplicant.

TIRÈSIAS:

És que no sabeu res. En canvi jo
no et vull dir el meu dolor dient el teu.

ÈDIP:

Què dius? Que saps i no penses parlar?
Ens vols traïr i que Tebes es perdi?

TIRÈSIAS:

No em vull fer mal i fer-te'n: vet aquí.
Per què insisteixes? No diré res més.

ÈDIP:

Miserable, una roca faries
cridar de còlera. Penses callar?
Entossudit? No traurem res de tu?

TIRÈSIAS:

Em tractes d'obstinat i no t'adones
de l'obstinació que en tu portes.

ÈDIP:

No m'he d'encolerir ara que et sento
dir aquests mots que ultratgen la ciutat?

TIRÈSIAS:

Allò que hagi de ser serà tot i si callo.

ÈDIP:

Doncs això que ha de ser m'ho has de dir.

TIRÈSIAS:

No penso dir res més, i tant me fa
si això et desperta una ira salvatge.

ÈDIP:

Si la ira m'empeny, no callaré
res d'allò que comprenc. Has de saber
que crec que ets tu qui va ordir el crim
encara que —atès que no t'hi veus—
no el cometessis amb les teves mans.

TIRÈSIAS:

De debò? Doncs jo et dic que t'atinguis
al ban que tu mateix has publicat,
i no ens adrecis mai més la paraula:
la criminal brutícia ets tu mateix.

ÈDIP:

Damunt meu vols fer caure l'anatema?
Quin refugi et penses que tindràs?

TIRÈSIAS:

No me'n cal cap, que dic la veritat.

ÈDIP:

Qui te l'ha dita? No pas el teu art!

TIRÈSIAS:

Tu, que m'has obligat a enraonar.

ÈDIP:

Repeteix, doncs, a veure si ho entenc.

TIRÈSIAS:

No ho has entès o és que em vols fer parlar?

ÈDIP:

No ho he entès prou. Au, vinga, repeteix!

TIRÈSIAS:

Dic que tu ets el criminal que busques.

ÈDIP:

No em faltaràs impunement dos cops!

TIRÈSIAS:

Ho dic més cops, perquè et sulfuris més?

ÈDIP:

Tants com tu vulguis. Parlaràs per a res.

TIRÈSIAS:

Un tracte infame tens amb els que estimes
i no ho saps. No en sabeu la misèria.

ÈDIP:

Creus que sempre podràs parlar-me així?

TIRÈSIAS:

Sí, si la veritat té alguna força.

ÈDIP:

En té, però no per a tu, que tu
ets cec d'orelles, d'esperit i d'ulls.

TIRÈSIAS:

Pobre de tu, els insults que tu llances
aviat et cauran damunt el cap.

ÈDIP:

Et nodreixes de nit. No em pots fer mal
ni a ningú més dels que veiem la llum.

TIRÈSIAS:

Fer-te caure no és el meu destí.
Apol·lo es bastarà: és feina seva.

ÈDIP:

Són teus o de Creont, aquests invents?

TIRÈSIAS:

No és Creont el teu enemic: ets tu.

ÈDIP:

La riquesa, la corona, les arts
que les depassen totes, quanta enveja
són capaces de contenir dins seu,
si pel poder que la ciutat m'ha dat,
de franc, sense que jo l'hi demanés,
el bon Creont, l'amic del primer dia,
prova de fer-me caure amb intrigues
i em fa venir una mena de màgic

expert en tripijocs, que només mira
els guanys i en el seu art és cec! Digues
quan has estat un endeví com cal?
Per què no vas dir res per deslliurar-nos
en el temps que l'esfinx era a la porta?
No podia resoldre qualsevol
l'enigma, calia tenir un do
que manifestament tu no tenies
dels déus ni dels ocells. Vaig venir jo:
Èdip, l'ignar, i la vaig fer callar
sense cap do, només per bon sentit.
Jo soc aquell que voldries fer caure
per poder seure al costat de Creont.
Ho pagareu molt car, tant tu com l'altre
còmplice teu. Si no fossis un vell
ara mateix sabries com les gasto.

EL CORIFEU:

Creiem que les paraules de tots dos,
Èdip, senyor, les ha dictat la còlera.
No disputeu, la resposta més digna
a l'oracle del déu és el que ens cal.

TIRÈSIAS:

Tu pots ser rei, jo soc igual a tu
en el dret a respondre't punt per punt.
No soc el teu esclau, ho soc de Febos
i no em cal l'ajuda de Creont.
Mira què et dic: m'has retret que soc cec;
tu tens dos ulls i no veus el teu mal,
sota quin sostre habites, ni amb qui.
Saps de qui procedeixes? No t'adones
que ets enemic dels teus, vius i difunts?
No veus venir l'anatema dels pares
que et foragitarà d'aquesta terra,
si avui amb ulls, demà entenebrit?
Quin refugi trobaran els teus clams?
Quin Citeró els farà ressonar

quan comprendràs a quin himen inhòspit
va conduir-te la teva travessia?

Ni saps tampoc quina colla de mals
han d'igualar-te amb els teus propis fills.
I ara embruta Creont, solla'm a mi:
cap home d'aquest món no haurà estat
anorreat tal com ho seràs tu.

ÈDIP:

És tolerable escoltar aquestes coses?
En mala hora ves-te'n! I de pressa!
Fora d'aquí! Retorna a casa teva!

TIRÈSIAS:

Jo he vingut només quan m'has cridat.

ÈDIP:

Si hagués sabut d'aquest teu xerroteig,
m'ho hauria rumiat de reclamar-te.

TIRÈSIAS:

Potser sí que t'ho penses, que soc foll.
Per als teus pares era intel·ligent.

ÈDIP:

Quins pares dius? De quin mortal soc fill?

TIRÈSIAS:

El dia et donarà naixença i mort.

ÈDIP:

Parles amb foscor! Només dius enigmes!

TIRÈSIAS:

No eres tan hàbil, tu, per descobrir-los?

ÈDIP:

No diguis mal de la meva grandesa.

TIRÈSIAS:

La teva sort mateixa t'ha perdut.

ÈDIP:

Si he salvat la ciutat, això no importa.

TIRÈSIAS:

Me'n vaig d'aquí. Tu, fill, fes-me de guia.

ÈDIP:

Ves-te'n, sí. Em fas nosa, em fatigues,
la teva marxa em deixarà tranquil.

TIRÈSIAS:

Ja me'n vaig, però allò que m'ha dut
t'ho he de dir a la cara, no em fas por:
aquell home que cerques de fa estona
amb bans i amb amenaces, l'assassí
de Laios, és aquí. Ell diu que és
nascut lluny de Tebes, però es veurà
que és tebà de naixença, i això
no el farà pas feliç. Cec qui s'hi veia,
captaire qui era ric, se n'anirà
cap a l'exili palpant amb el bastó.
I es veurà allò que és per als seus fills:
pare i germà, i de la seva dona
n'és alhora fill i espòs, i per tant
rival del pare a qui va donar mort.
Medita tot això, i si menteixo
de l'art de l'endeví jo no en sé res.

Surten TIRÈSIAS i ÈDIP.

EL CORIFEU:

Estrofa 1:

Qui ha estat l'home que la roca
de Delfos ha assenyalat
com a autor de l'indicible,
amb les mans ensangonades?
Val més que fugi de pressa,
corrent, amb el peu fogós
com els cavalls de l'oratge.

Armat de cap a peus, li ve al damunt
amb el foc i amb el llamp el fill de Zeus,
i amb ell, terribles, seguint-lo,
van les Keres, que mai fallen.

Antístrofa 1:

Sobre la neu del Parnàs
ha fulgurat la paraula
que diu que tothom segueixi
el rastre de l'home obscur.
Errívol pel bosc salvatge,
entre les grutes i els rocs
com un toro fugitiu.

Pobre solitari del peu inflat
que vol fugir de la veu del melic
de l'Univers, i no pot,
perquè els oracles l'encalcn.

Estrofa 2:

Terrible desgavell, terrible
promet l'auguri dels ocells
amb no sabem quin fonament.
No sé què dir ni què pensar,
tot sacsejat per incerteses
sobre el present i l'avenir.
Quin greuge hi ha entre els Labdàcides
i el nostre rei, el fill de Pòlibos?
Ni en temps passat ni avui tampoc
mai no he sabut cosa que embruti
la bona anomenada d'Èdip,
que pogués fer que jo fos ara
el venjador forçós d'uns crims
comesos contra dels Labdàcides.

Antístrofa 2:

És cert que Zeus i també Apol·lo
saben com marxen els afers
dels mortals. Sí. Però que un home,
un endeví, hi vegi clar
no pot ser dit amb cap certesa.
Un home pot avantatjar
allò que sap un altre home,
mes si no tinc la certitud

que allò que diuen és ben recte
no aprovaré els acusadors.
Quan va lluitar amb la verge alada
va demostrar el seu saber
i el seu amor per la ciutat.
Mai no li imputaré cap crim.

Entra CREONT.

CREONT:

Homes de Tebes, m'he assabentat
que Èdip, el rei, m'acusa estranyament.
Per'xò he vingut. Si en la present desgràcia
pensa que jo li he fet algun tort
de paraula o d'obra, el que sigui,
jo ja no tinc cap més desig de viure
si ho he de suportar. No és poc mal
el que em fa la seva acusació:
em fa ser traïdor a la ciutat
davant dels vostres ulls i els ulls dels meus.

EL CORIFEU:

Li deu haver sortit aquesta injúria
forçada per la ira, no del cor.

CREONT:

Que no ha dit potser que empès per mi
ha falsejat l'endeví el seu oracle?

EL CORIFEU:

Això ha dit. No sé amb quina idea.

CREONT:

Amb la mirada recta i el cap clar
m'ha imputat a mi aquest delictes?

EL CORIFEU:

No ho sé. No miro els ulls dels amos.
Pro vet aquí que ara surt del palau.

ÈDIP:

Ei, tu! Què fas aquí? Tens la insolència

de presentar-te així davant de casa
quan és ben clar que l'assassí ets tu
i que, a més, em vols robar el reialme?
Has vist en mi un bri de covardia
o em tens per ximple, per tramar aquest complot?
Creies potser que no et descobriria,
o que, veient-ho, et deixaria fer?
No ets tu, Creont, més aviat el ximple
de creure que obtindries la corona
de franc i sense amics, que és el que cal?

CREONT:

Saps què pots fer? Quan hakis acabat
m'has d'escolar. Després judicaràs.

ÈDIP:

Parles molt bé però no em pots convèncer.
He descobert, en tu, un enemic.

CREONT:

Sobre aquest punt voldria que em sentissis.

ÈDIP:

Sobre aquest punt, diràs que no has traït?

CREONT:

Si creus que ser arrogant sense raó
és un valor, tu no penses de dret.

ÈDIP:

Si creus que pots traïr un teu parent
i no ser castigat, penses de tort.

CREONT:

Dius bé i és de justícia. Però
digue'm quin és aquest tort que t'he fet.

ÈDIP:

Has estat tu o no qui m'ha induït
a fer anar a buscar el gran endeví?

CREONT:

I encara ara sostinc el determini.

ÈDIP:

Quant de temps ha passat d'ençà que Laios...

CREONT:

Que Laios, què? No sé pas de què parles.

ÈDIP:

...va passar avall, ferit d'un cop mortal?

CREONT:

Ja fa molts anys. No els sabia comptar.

ÈDIP:

I l'endeví ja exercia el seu art?

CREONT:

Amb la saviesa i els honors d'avui.

ÈDIP:

I en aquells dies va dir res de mi?

CREONT:

No. Mai. Almenys en la meva presència.

ÈDIP:

Vàreu llavors indagar aquella mort?

CREONT:

Sí que ho vam fer... sense cap resultat.

ÈDIP:

I aquell savi per què no va dir res?

CREONT:

No ho sé. I d'allò que no sé res callo.

ÈDIP:

Però sí que sabràs una altra cosa...

CREONT:

Si és que la sé no penso pas negar-la.

ÈDIP:

Que si no s'hagués conxorxat amb tu
mai no m'hauria acusat d'assassí.

CREONT:

Tu ho sabràs, si ell així ho ha fet.

Ara em pertoca interrogar-te a mi.

ÈDIP:

No trobaràs en mi un assassí.

CREONT:

Tens la meva germana per esposa?

ÈDIP:

Aquesta sí que no la puc negar.

CREONT:

Regnes aquí en igualtat amb ella?

ÈDIP:

Tot allò que ella vol de mi ho obté.

CREONT:

I no soc jo també el vostre igual?

ÈDIP:

I és per això que ets un mal amic.

CREONT:

Veuràs com no, si em vols escoltar.

Digue'm això: què trobes preferible,

regnar tot ple d'angoixes o dormir

amb son tranquil i amb el mateix poder?

Jo no he nascut amb desig de ser rei

sinó de viure tal com viuen els reis.

Tot home enraonat ho veu així.

De tu jo ho obtinc tot sense temors;

si fos el rei, tindria maldecaps.

Per'xò com vols que vulgui la corona

en lloc d'un viure bé sense neguits?

No soc tan ximple que no em satisfaci

amb aquest benestar avantatjós.

Estic a bé amb tothom, tots m'afalaguen,

em venen a trobar els que et sol·liciten

perquè els faci de bo al davant teu.

I deixaria això per un regnat?

Un home assenyat no traeix mai.

No és el meu estil fer aquestes coses,

ni sol ni amb aliats que m'auxiliïn.

I, si en vols una prova, ves a Delfos

per veure si amb l'oracle t'he enganyat.

Si em convences després que he fet conxorxa

amb l'endeví, llavors hi haurà dos vots

per condemnar-me a mort, el teu i el meu.

Mes no m'acusis per sospites vagues
perquè no és just sense raó confondre
els bons amb els dolents. I et diré més:
que si rebutges un amic fidel
la teva pròpia vida la rebutges.
Però amb el temps te'n sabràs adonar,
que el temps revela l'home que és just
mentre el pervers es coneix en un dia.

EL CORIFEU:

Parla amb seny qui va amb compte de caure;
qui corre a decidir no va segur.

ÈDIP:

Quan un conspirador s'acuita a l'ombra
jo també he de cuitar a decidir-me.
Si estic plegat de mans, farà el seu fet
i jo mancaré el meu sense cap dubte.

CREONT:

Digues què vols: condemnar-me a l'exili?

ÈDIP:

La teva mort voldria, no l'exili.

CREONT:

Quan em mostris la raó del teu odi.

ÈDIP:

Et negues a cedir, a obeir-me?

CREONT:

No tens raó.

ÈDIP:

Sí. Pel meu interès.

CREONT:

I el meu, llavors?

ÈDIP:

Tu ets un traïdor.

CREONT:

No comprens res.

ÈDIP:

Però has d'obeir-me.

CREONT:

Mai a un mal cap.

ÈDIP:

Ciutat, oh, ciutat meva!

CREONT:

També és meva, no és pas de tu sol.

EL CORIFEU:

Mesura, prínceps! Justament ara veig
Jocasta que surt del palau. Amb ella
ha de cessar la brega que us oposa.

Entra JOCASTA.

JOCASTA:

Per què, desgraciats, aquesta guerra
sense sentit? No us en doneu vergonya,
amb la ciutat que es mor, de barallar-vos?
Tu torna-te'n a casa, i tu, Èdip,
i no feu de no res un gran dolor.

CREONT:

El teu espòs, germana, ha decidit
de castigar-me, triant entre dos mals:
o desterrar-me o condemnar-me a mort.

ÈDIP:

Ho confirmo: l'he sorprès, esposa meva,
actuant contra mi amb males arts.

CREONT:

Que ho perdi tot i mori maleït
si he fet res d'allò que tu m'acuses.

JOCASTA:

Creu-lo, Èdip, pels déus, i sobretot
respecta el jurament que ara ha fet
i respecta'm a mi, i els que t'envolten.

EL CORIFEU:

Estrofa:

Pensa, príncep, cedeix, deixa't convèncer.

ÈDIP:

Què voldries que jo et concedís?

EL CORIFEU:

Que respectis un home que és com cal
i que el seu jurament engrandeix més.

ÈDIP:

Saps què em demanes?

EL CORIFEU:

Ho sé.

ÈDIP:

Explica't, doncs.

EL CORIFEU:

Sou parents. Ha jurat. No el condemnis,
basant-te en proves vagues, a la infàmia.

ÈDIP:

Sàpigues bé que demanant això
exigeixes la meva, de condemna.

EL CORIFEU:

No, en nom del Sol, cabdill de tots els déus,
i que jo mori de la mort pitjor
sense déus ni amics si és que ho penso.
La ciutat que es consum em corca l'ànima,
pobre de mi, quan als mals que ja hi ha
veig afegir-se els de vosaltres dos.

ÈDIP:

Que marxi, doncs, encara que això em costi
morir o ser expulsat d'aquesta terra.
M'han tocat els teus mots, no pas els d'ell.
Ell, jo l'he d'odiar sigui on sigui.

CREONT:

L'odi et domina encara que cedeixis
i et farà mal quan la còlera afluixi.
Caràcters com el teu tenen això.

ÈDIP:

Ara deixa'm i ves-te'n.

CREONT:

Doncs me'n vaig
i tu no hauràs vist que era el de sempre.

Surt CREONT.

EL CORIFEU:

Antístrofa:

Què esperes, dona, per fer-lo entrar al palau?

JOCASTA:

De moment vull saber què ha passat.

EL CORIFEU:

Dels mots en neix una sospita obscura
que fereix, fins i tot si és injusta.

JOCASTA:

L'un i l'altre?

EL CORIFEU:

Sí.

JOCASTA:

Quines paraules?

EL CORIFEU:

Tant se val, trobo jo, quines fossin
quan la ciutat coneix tan gran desgràcia.

ÈDIP:

Ho veus a què fa cap l'excés de seny?
Menystens la meva causa i el meu foc.

EL CORIFEU:

T'ho he dit, príncep, i t'ho torno a dir:
aquest seny que dius em faltaria
si menystenia, com dius, la teva causa.
Quan la ciutat anava a la deriva
tu la vas redreçar cap al bon vent.
Sigues ara, també, un bon pilot.

JOCASTA:

Fes-me saber, senyor, en nom dels déus
quina és la raó de tanta fúria.

ÈDIP:

Et diré, perquè et respecto més que ells,
el que Creont planeja contra mi.

JOCASTA:

Digue'm quin és el contingut del plet.

ÈDIP:

Diu que soc jo l'assassí del rei Laios.

JOCASTA:

Ho fa de propi impuls, o l'hi han dit?

ÈDIP:

Ha fet venir l'endeví malfactor
per allunyar-se així del compromís.

JOCASTA:

Doncs allibera't tu d'aquests neguits.
Escolta'm i veuràs que cap mortal
no posseeix les arts de l'endeví.
Ara te'n donaré proves precises.
Fa temps vingué a Laios un oracle
—no de Febos mateix, dels que el serveixen—
dient que el seu destí era la mort
a mans del fill que d'ell i jo nasqués.
Però segons la brama són bandits
que el van assassinar en un enforcall.
I, quant al fill, a tres dies de néixer
el seu pare li feu travar els turmells
i abandonar-lo dalt d'una muntanya.
Així Apol·lo no pogué fer que el fill
fos l'assassí del pare, ni que Laios,
com tant temia, morís a mans del fill.
De tot allò que els profetes prediquen
no n'has de fer cabal. El déu mateix
farà al capdavant el seu voler.

ÈDIP:

T'escolto amb atenció, esposa meva,
i un fort neguit s'empara del meu cor.

JOCASTA:

Quin sentiment et fa enraonar així?

ÈDIP:

M'ha semblat sentir que deies que Laios
el van matar a prop d'un enforcall.

JOCASTA:

Així mateix ha estat dit des de sempre.

ÈDIP:

I on és l'indret que dius d'aquell mal pas?

JOCASTA:

És a la Fòcide i la cruïlla
és la dels camins de Delfos i Daulis.

ÈDIP:

I quant de temps fa que va passar?

JOCASTA:

Molt poc abans de començar el teu regne
aquí, a la ciutat, ho vam saber.

ÈDIP:

Oh, Zeus, oh, Zeus, per què jugues amb mi?

JOCASTA:

Quin neguit, Èdip, tens al damunt del cor?

ÈDIP:

No em preguntis més. Quin era de Laios
l'aspecte, digue'm, i quina edat tenia.

JOCASTA:

Alt, els cabells blanquejaven tot just.
No era gaire diferent de tu.

ÈDIP:

Ai de mi! Em sembla que he llançat,
sense saber-ho, dicteris contra mi.

JOCASTA:

Què dius, senyor? Em fa por de mirar-te.

ÈDIP:

Tinc por que l'endeví no fos clarivident.
M'ho diràs tu, si afegeixes un mot.

JOCASTA:

També tinc por, però et diré el que sé.

ÈDIP:

Viatjava tot sol o amb una escorta important, com s'escauria a un rei?

JOCASTA:

El seguici eren cinc, i al capdavant un herald. Laios viatjava en un carro.

ÈDIP:

Ai, ai! Cada cop és més clar! I qui t'ho va dir tot això, esposa meva?

JOCASTA:

Un dels criats, l'únic supervivent.

ÈDIP:

Viu a casa? Hi és en aquest moment?

JOCASTA:

No hi és. Després de tornar, quan va veure que tu seies al tron, amb Laios mort, agafant-me la mà em va preguntar que l'enviés al camp amb els ramats, ben lluny de les mirades de la vila. I jo ho vaig fer, que tot i ser esclau es mereixia aquests favors i més.

ÈDIP:

Se'l pot cridar i que vingui ben de pressa?

JOCASTA:

No costa gens. Però per què ho vols?

ÈDIP:

Tinc por d'haver dit ja prou coses, dona, que expliquen per què vull tenir-lo aquí.

JOCASTA:

I l'hi tindràs. Però jo vull saber allò que en tu és tan feixuc, senyor.

ÈDIP:

No tinguis por de veure-te'n privada del meu neguit. A qui millor que a tu

li he de dir en el destret que em trobo?
El meu pare era Pòlibos, rei de Corint,
i Mèrope la mare, una dòria.
Jo era tingut per primer ciutadà
quan es va produir un incident
que em va commoure més del que caldria:
en un sopar, un home molt borratxo
va dir que jo no era fill del pare.
Em va fer mal, la resta d'aquell dia
em va costar callar, i l'endemà
ho vaig preguntar als pares, que es van doldre
amargament d'aquella covardia.
Jo estava content d'ells, i tanmateix
allò continuava turmentant-me.
D'amagat dels meus pares vaig marxar
a Delfos. No vaig obtenir resposta
però, en canvi, l'oracle em va predir
unes coses terribles, espantoses:
que dormiria amb la meva mare,
engendraria una nissaga immunda
i que seria l'assassí del pare.
Sentint això, vaig seguir les estrelles
per allunyar-me del país de Corint
fins a algun lloc on mai no fos possible
fer veritat la dita de l'oracle.
I caminant, arribo a l'enforcall
on dius que el rei va ser assassinat.
Dona, a tu et seré molt sincer.
Quan m'acostava a aquell triple trencall
trobo un herald i, tal com tu has dit,
un home dalt d'un carro de cavalls.
El conductor i el mateix home vell
m'aparten del camí amb violència.
Jo, rabiós, colpejo el conductor.
El vell em veu venir i ho aprofita
per encertar-me al bell mig del cap

amb el doble agulló d'atjar bèsties.
Però ho paga car, amb el bastó
de viatger li clavo un cop tan fort
que cau a terra de dalt del carruatge.
Després els mato tots. Si parentiu
hi hagués entre aquell home i Laios,
qui vols més miserable que aquest home?
Qui tindrà més l'enemistat dels déus?
Ni l'estranger ni el ciutadà no el poden
acollir a casa, ni adreçar-li cap mot.
Tothom l'ha d'allunyar. Qui, sinó jo,
va pronunciar, contra mi, aquestes lleis?
Amb les mateixes mans que el van matar
embruto ara el seu llit? Vaig néixer impur?
Soc tot sencer impur, si he de fugir
renunciant als meus en la fugida
i a Corint, per no haver-me d'unir
amb la mare i assassinar el meu pare,
que em va engendrar i em va ajudar a ser home?
No hi ha motius per veure en tot això
l'obra d'un déu cruel en contra meu?
Que mai, oh, santa majestat dels déus,
no vegi aquest dia! Abans desaparèixer
d'entre els mortals que veure damunt meu
la dissort d'una tal immundícia.

EL CORIFEU:

Príncep, tot això ens omple d'esglai,
però espera't a sentir el testimoni.

ÈDIP:

És tota l'esperança que em queda
veure què diu aquest pastor, i res més.

JOCASTA:

Quan sigui davant teu, què voldràs fer?

ÈDIP:

Doncs he pensat això: si és que resulta
que diu el que tu dius, estic salvat.

JOCASTA:

Què he dit jo que fos tan important?

ÈDIP:

Has dit que havia dit que uns bandolers
van matar Laios. Si encara sosté
que va ser així, no el vaig matar jo,
perquè un de sol no és igual a molts.
Però si parla d'un viatger tot sol,
és clar que el crim s'inclina cap a mi.

JOCASTA:

Però va dir exactament això
i no pot ser que ara se'n desdigni.
Tothom el va sentir, no vaig ser sola.
I, ni que s'apartés del seu relat,
mai no el faria fidel a l'oracle,
puix que Febos va dir que l'assassí
era el meu fill i aquell pobre infant
no el va poder matar de cap manera
ja que ell mateix havia mort abans.
Per això, jo, si fos tu, dels oracles
d'ara endavant en faria poc cas.

ÈDIP:

Tens tota la raó. Però envia
algú a buscar el pastor. No te n'oblidis.

JOCASTA:

Ara mateix ho faig. Entrem a casa.
Per tu faria allò que em demanassis.

Surten ÈDIP i JOCASTA.

EL COR:

Estrofa 1:

Tant de bo fes el destí
que conservés la puresa
dels meus mots i dels meus actes
les altes lleis dels quals han estat engendrades

a l'èter celestial, allà on el gran Olimp
n'és l'únic pare,
i cap ésser mortal
no les ha fetes
ni les adorm l'oblit.
En elles hi ha un gran déu que no envelleix.

Antístrofa 1:

La supèrbia fa els reis.
Nodrida de l'abundància
sense objecte ni llei,
un cop ha arribat al capdamunt de tot,
recau de sobte en un abisme inevitable
on el peu és inútil.
Però allò que és bo per a la ciutat,
l'emulació dels millors,
prego a un déu que no s'aturi mai.
Sempre tindrè aquest déu com a patró.

Estrofa 2:

Si un home és desdenyós
de paraula i d'obra,
no té por de la justícia
ni respecta les cases dels déus,
un mal destí s'empararà d'ell
per la seva funesta insolència.
Si un home obté sense justícia,
i mostrant-se impietós
o tocant allò que és intocable,
pensa algú que es podrà deslliurar
dels trets de la còlera?
Perquè si aquestes accions són honorades
què faig jo dansant en un cor?

Antístrofa 2:

No tornaré a venerar
el llombrígol sagrat de la terra
ni el temple d'Abes
ni el d'Olimpia,

si tots els mortals no estan d'acord
a assenyalar aquests actes amb el dit.
Tu, sobirà, si és cert que t'anomenes,
oh, Zeus!, senyor del món,
que res no escapi del teu poder immortal
perquè, si dels oracles del vell Laios
hi ha qui se'n riu
i Apol·lo ja no té dret als seus honors,
s'haurà perdut el culte dels déus.

Entra JOCASTA.

JOCASTA:

Senyors d'aquest país, se m'ha acudit
de portar als temples amb les meves mans
aquestes branques i aquests perfums.
Èdip es mostra massa neguitós,
ferit per mil angoixes no avalua
com vol el seny, el present pel passat.
Si li parlen d'horror, ell s'ho creu tot.
I, com que no obtinc res amb les paraules,
a tu, Licià Apol·lo, veí nostre,
m'adreço suplicant, amb les ofrenes,
que ens alliberis del mal que ens afligeix.
Tots tremolem de veure esbalait
aquell que hauria de portar el rumb.

Entra un missatger.

EL MISSATGER:

Podríeu informar-me, estrangers,
de quin és el palau del vostre rei?
I, si pot ser, d'on es troba ell mateix?

EL CORIFEU:

Aquí hi ha la casa, i ell és dins.
Aquesta és la mare dels seus fills.

EL MISSATGER:

Que siguis benaurada i benaurats
siguin els teus fills, esposa d'Èdip.

JOCASTA:

Tu també, foraster, que te'n fan digne
mots de tan bon auguri. Però digues
què ens has d'anunciar i per què vens.

EL MISSATGER:

Duc bones noves per al teu espòs.

JOCASTA:

Què són aquestes noves i d'on venen?

EL MISSATGER:

Són noves de Corint, i és segur
que són alhora tristes i agradoses.

JOCASTA:

I com pot ser aquest efecte doble?

EL MISSATGER:

Els homes de Corint volen que Èdip
sigui també el seu rei, he sentit dir.

JOCASTA:

Ha abandonat el tron el bon rei Pòlibos?

EL MISSATGER:

La mort l'ha acollit dins de la tomba.

JOCASTA:

Vens a dir això? Que Pòlibos és mort?

EL MISSATGER:

Que em mori si no dic la veritat!

JOCASTA:

Serventa, corre a fer-ho saber
al teu senyor. Oh, oracles dels déus,
on us trobeu? Tants anys de defugir-lo
per la por de matar-lo, i avui
la fortuna l'ha mort, no la mà d'Èdip.

Entra ÈDIP.

ÈDIP:

Estimada Jocasta, esposa meva,
per què m'has fet sortir de casa nostra?

JOCASTA:

Escolta aquest home i després digue'm
què se n'ha fet dels oracles dels déus.

ÈDIP:

Digue'm qui és, què m'ha vingut a dir...

JOCASTA:

Ve de Corint, amb noves de què Pòlibos,
el teu pare, ja no és d'aquest món.

ÈDIP:

Què dius ara? Estranger, explica-m'ho!

EL MISSATGER:

Si vols que jo te'n doni compte exacte,
et diré que el teu pare ens va deixar.

ÈDIP:

Per un complot, o una malaltia?

EL MISSATGER:

El menor cop fa caure un ancià.

ÈDIP:

El dissortat ha mort de malaltia?

EL MISSATGER:

I també del gran nombre dels seus anys.

ÈDIP:

Quin sentit té, oh, dona!, adreçar-se
a l'oracle de Delfos o a les aus
que xisclen dalt del cel? D'acord amb ells
jo havia de matar el meu propi pare
i ara és mort i enterrat, i jo
no l'he tocat per res. Si no ha estat
que ha mort d'enyorament, jo no l'he mort.
Se n'han anat avall les profecies,
cap a l'Hades amb ell; són lletra morta.

JOCASTA:

No feia molt de temps que jo t'ho deia?

ÈDIP:

Que sí. Però la por m'extraviava.

JOCASTA:

Descarrega el teu cor d'aquests neguits.

ÈDIP:

Hi ha encara allò de dormir amb la mare.

JOCASTA:

Què ha de témer un home si el destí
no es pot pronosticar amb cap certesa?
Hem de viure a l'atzar, tal com puguem.
No et faci por la història de la mare:
són molts aquells mortals que han somiat
dormir amb la mare. Qui no fa cabal
d'aquestes fantasies viu millor.

ÈDIP:

I tot això seria enraonat
si no fos que la mare encara és viva.
Per tant encara tinc raó de témer.

JOCASTA:

La tomba del teu pare és una llum.

ÈDIP:

Clara, m'hi avinc. Però em fa por la viva.

EL MISSATGER:

Quina és aquesta dona que us esglaia?

ÈDIP:

Mèrope, ancià. L'esposa de Pòlibos.

EL MISSATGER:

I en ella què hi ha que us faci por?

ÈDIP:

Un oracle terrible dels déus, foraster.

EL MISSATGER:

I el podeu dir o ha de restar secret?

ÈDIP:

No és cap secret. L'oracle em va dir
que jauria amb la mare, i amb les mans
faria córrer la sang del meu pare.

És per això que vaig deixar Corint
ja fa anys. Pel meu bé. I tanmateix
què hi ha més dolç que veure els ulls dels pares?

EL MISSATGER:

I aquesta por t'allunyà del teu poble?

ÈDIP:

La de no ser l'assassí del meu pare.

EL MISSATGER:

No t'he alliberat d'aquesta angoixa,
príncep? Digue'm. Només per amor teu...

ÈDIP:

I també per la paga que et mereixes.

EL MISSATGER:

I és cert que això és el que m'ha mogut:
que em pagaries bé quan tornaries.

ÈDIP:

No penso tornar mai prop dels meus pares.

EL MISSATGER:

És evident que no saps el que fas.

ÈDIP:

I això, ancià? Explica't bé. Pels déus!

EL MISSATGER:

És doncs pels pares que tu no vols tornar...

ÈDIP:

Em fa por que l'oracle s'acompleixi.

EL MISSATGER:

O que una taca d'ells no t'afectés...

ÈDIP:

És això, ancià, el que m'obsedeix.

EL MISSATGER:

Doncs no tens cap motiu de tremolar.

ÈDIP:

I per què no, si he nascut d'aquells pares?

EL MISSATGER:

Pòlibos, per la sang, no és res teu.

ÈDIP:

Vols dir que Pòlibos no va ser el meu pare?

EL MISSATGER:

Tan poc com jo, que tampoc no et soc res.

ÈDIP:

Com vols ser tu igual que el que em va fer?

EL MISSATGER:

Perquè no et vam fer ni ell ni jo.

ÈDIP:

Doncs, si és així, per què em deia fill?

EL MISSATGER:

Perquè, nadó, jo et vaig donar a ell.

ÈDIP:

Per què em volia tant si no era seu?

EL MISSATGER:

Va ser perquè no havia tingut fills.

ÈDIP:

I tu em vas comprar o em vas trobar?

EL MISSATGER:

Et vaig trobar a dalt del Citeró.

ÈDIP:

Què hi feies tu a dalt de la muntanya?

EL MISSATGER:

Pasturava els ramats del meu senyor.

ÈDIP:

Amunt i avall, a sou, com un pastor?

EL MISSATGER:

I et vaig salvar la vida, en aquell temps.

ÈDIP:

I, quan em vas trobar, jo com estava?

EL MISSATGER:

La inflor dels teus turmells encara ho diu.

ÈDIP:

Per què has de parlar d'aquest vell mal?

EL MISSATGER:

T'havien foradat tots dos garrons.

ÈDIP:

Un oprobi que em ve des dels bolquers.

EL MISSATGER:

D'allò prové el nom que ara portes.

ÈDIP:

Qui m'ho va fer, el pare o la mare?

EL MISSATGER:

No ho sé. Potser el qui te'm va donar...

ÈDIP:

No em vas trobar, sinó que em vas rebre.

EL MISSATGER:

De les mans d'un home que et portava.

ÈDIP:

I qui va ser? Sabries designar-me'l?

EL MISSATGER:

Era servent de Laios, segons penso.

ÈDIP:

Del príncep que regnava aquí a Tebes?

EL MISSATGER:

Per a aquest rei ell pasturava bous.

ÈDIP:

Encara és viu, que jo el pugui veure?

EL MISSATGER:

Vosaltres ho sabreu millor que jo.

ÈDIP:

Entremig de vosaltres hi ha algú
que sàpiga qui és aquest bover,
i si es troba als camps o bé a la vila?
Digueu-m'ho, que tot s'ha d'aclarir.

EL CORIFEU:

Em sembla que és el mateix camperol
que tu volies veure fa una estona.
Jocasta te'n sabrà parlar millor.

ÈDIP:

Dona, ja ho sents, l'home que fa un moment
volíem veure, i aquest que ara diuen...

JOCASTA:

No importa pas qui sigui, aquest home!
Voler-ho esbrinar no val la pena.

ÈDIP:

No pots pretendre que amb aquests indicis
vulgui renunciar a saber qui soc.

JOCASTA:

En nom dels déus, si t'estimes la vida
no busquis més! Ja és prou el meu mal.

ÈDIP:

No has de patir. Ni que provingués d'una
nissaga d'esclaus, no t'ofendria.

JOCASTA:

Creu-me, t'ho prego. No passis endavant.

ÈDIP:

No et faré cas, jo vull saber-ho tot.

JOCASTA:

I tanmateix jo parlo pel teu bé.

ÈDIP:

Em fa patir aquest bé des de fa estona.

JOCASTA:

Pobre de tu si arribes a saber...

ÈDIP:

No em portarà ningú aquest pastor?
Que ella gaudeixi del seu bressol tan ric.

JOCASTA:

Ai, míser, míser! Aquest és l'únic nom
que t'escurà, des d'ara i per sempre.

Surt JOCASTA.

EL CORIFEU:

Per què s'allunya d'Èdip, com ferida
per un dolor salvatge? Em fa por
que aquest silenci ens porti la desgràcia.

ÈDIP:

Que esclati ella com vulgui! Jo he de saber,
per vil que sigui, quina és la meva raça.
És evident que ella, per orgull,
s'avergonyeix de la meva nissaga.
Mes jo em declaro fill de la Fortuna,
la generosa, i n'estic content.
Ella és ma mare, i els anys són germans meus
que de petit que era m'han fet gran.
Si doncs per la naixença soc així,
per què no he de saber qui em va engendrar?

EL COR:

Estrofa:

Si jo fos un endeví
d'intuïció perspicaç
des de demà, Citeró
per l'Olimp!, t'honorariem
com a compare d'Èdip
i com la seva dida i la seva mare.
I les meves danses et celebraran
per la vida que vas donar
al nostre rei.
Oh, joia! Febos! Que la festa et complagui.

Antístrofa:

Oh, fill, qui et va infantar
d'entre els immortals?
Una nimfa i Pan?
O potser ets fill de Febos,
que estima aquests paratges?
O d'Hermes potser, príncep de Cil·lene,
o potser de Bacus, el dansaire dels cims,
que et va tenir
amb alguna de les nimfes
de l'Helicó, que tant li agradaven?

Entra un servent.

ÈDIP:

Puc dir, senyors, jo que no l'he vist mai,
que s'acosta el pastor que reclamàvem
des de fa molta estona. Els seus anys
són els que cal que tingui i, a més,
són criats meus aquells que el condueixen,
els reconec. Sabeu millor que jo
qui és l'home, que ja l'havíeu vist.

EL CORIFEU:

El reconec, és clar. Era de Laios
el més fidel bover entre els fidels.

ÈDIP:

Et toca a tu de dir-ho, missatger:
és aquest l'home de qui tu parlaves?

EL MISSATGER:

És l'home que tens al teu davant.

ÈDIP:

Doncs ara tu, bon vell, mira'm als ulls
i contesta de dret: eres de Laios?

EL SERVENT:

N'era esclau, nascut a casa seva.

ÈDIP:

I quina vida feies? Quin treball?

EL SERVENT:

Amb els ramats he estat tota la vida.

ÈDIP:

I per quina contrada pasturaven?

EL SERVENT:

Pel Citeró i pels seus encontorns.

ÈDIP:

Recordes haver vist mai aquest home?

EL SERVENT:

Quin home dius? I on l'he d'haver vist?

ÈDIP:

Aquest d'aquí. No hi has tingut mai tracte?

EL SERVENT:

Deixa'm mirar... No en guardo la memòria.

EL MISSATGER:

No em sorprèn pas, però l'ajudaré
a refrescar-la. Ben segur que recorda,
als prats que hi ha al cim del Citeró,
ell amb dos ramats, jo amb un de sol,
que vam passar l'un al costat de l'altre
d'abril a la tardor tres anys seguits,
fins que a l'hivern recollíem les bèsties,
jo al meu redós, ell a terres de Laios.
Dic veritat o no que va ser així?

EL SERVENT:

Dius veritat, però ja fa molts anys.

EL MISSATGER:

I ara respon. Te'n recordes que vas
donar-me un nadó perquè el criés?

EL SERVENT:

Què dius tu ara? A què ve preguntar-ho?

EL MISSATGER:

Aquest és el nadó que em vas donar.

EL SERVENT:

Ves a fer-te penjar! Per què no calles?

ÈDIP:

No t'esveris. Són les teves paraules,
no les d'ell, les que mereixen càstig.

EL SERVENT:

Oh, bon senyor, quina és la meva falta?

ÈDIP:

No has dit res del nadó que parlàvem.

EL SERVENT:

Tot és parlar. No sap pas el que diu.

ÈDIP:

Doncs tu enraonaràs, si cal, per força!

EL SERVENT:

Pels déus, no maltractassis pas un vell.

ÈDIP:

Que li lliguin les mans rere l'esquena!

EL SERVENT:

Pobre de mi! Per què? Què vols saber?

ÈDIP:

Li vas donar aquell nadó o no?

EL SERVENT:

L'hi vaig donar. M'hauria d'haver mort.

ÈDIP:

No trigaràs a fer-ho si no parles.

EL SERVENT:

Més aviat em moriré si parlo.

ÈDIP:

Sembla que l'home vulgui guanyar temps.

EL SERVENT:

No em facis mal. És cert que el vaig donar.

ÈDIP:

Rebut de qui? Era teu, o d'un altre?

EL SERVENT:

De meu no ho era. Algú me'l va passar.

ÈDIP:

Doncs qui va ser? De quina casa era?

EL SERVENT:

Pels déus, senyor, no em preguntis res més!

ÈDIP:

Si ho he de repetir ets home mort.

EL SERVENT:

Era un nadó de la casa de Laios.

ÈDIP:

D'algun esclau? D'algú de la família?

EL SERVENT:

Ja som al punt. És espantós de dir.

ÈDIP:

I de sentir. Però cal que ho sentim.

EL SERVENT:

Era fill d'ell, deien. La teva dona te'n sabia donar tots els detalls.

ÈDIP:

Ella te'l va donar?

EL SERVENT:

Sí, gran senyor!

ÈDIP:

Amb quin encàrrec?

EL SERVENT:

Que el fes desaparèixer.

ÈDIP:

I això per què?

EL SERVENT:

Per por d'uns mals oracles.

ÈDIP:

Quins?

EL SERVENT:

Que mataria els seus pares, deien.

ÈDIP:

Per què el vas donar a aquest altre vell?

EL SERVENT:

Senyor, per pietat. Jo vaig pensar

que el portaria lluny, al seu país.

Però el va salvar per al seu mal;

si tu ets el que ell diu, estàs marcat.

ÈDIP:

Ai de mi, ai de mi! Tot és cert, doncs!

Oh, llum que miro per última vegada,

ja que em revelo fill de qui no dec,

marit i assassí de qui no dec.

Surten ÈDIP, EL SERVENT i EL MISSATGER.

EL COR:

Estrofa 1:

Ah, generacions dels homes,

les vostres vides i no res per a mi

són la mateixa cosa!

Qui és aquell dels mortals
que assoleix més ventura
de la que s'imagina, i tot seguit
la veu declinar i caure?
L'exemple de la teva fortuna,
oh, dissortat Èdip,
m'ensenya això:
que no hi ha felicitat entre els mortals.

Antístrofa 1:

Vas apuntar ben alt
i vas arribar al cim de tot
d'una completa felicitat.
Zeus va fer que morís
la verge de les urpes punxegudes,
la dels enigmes, i et va alçar
per aturar les morts al meu país.
Des d'aquell dia
et van dir rei i vas rebre
els honors més alts
regnant sobre Tebes la gran.

Estrofa 2:

I ara quin home hi ha més miserable?
La vida ha fet un tomb i l'acompanyen
bogeria i turment.
Oh, noble i bon Èdip,
al llit de les nocces
han entrat pare i fill al mateix port.
Com pot ser, com pot ser que el solc
que llaurava el teu pare hagi pogut
suportar-te en silenci tant de temps?

Antístrofa 2:

Malgrat tot t'ha trobat el temps que tot ho veu
i que jutja el casament que no ho és,
l'infantador que és infantat.
Oh, fill de Laios,
tant de bo no t'hagués vist.

Em planyo, crits estridents
em brollen de la boca. I això que,
gràcies a tu, jo m'havia refet
i els ulls havien retrobat la son.

Entra un missatger.

EL MISSATGER DEL PALAU:

Oh, ancians que aquesta terra honora,
què us queda per sentir, què heu de veure
i quin dol serà el vostre si encara
sentiu neguit per la casa de Làbdacos.
Perquè no crec que l'Istre ni el Fasis
purifiquessin aquest casal de tot
allò que amaga. Descobrireu horrors
volguts, no involuntaris. De tots els mals,
els més amargs són els que ens infligim.

EL CORIFEU:

Amb allò que sabem ja en tenim prou
per gemegar. Què hi vols afegir?

EL MISSATGER DEL PALAU:

Unes paraules ràpides de dir
i de sentir: ha mort la gran Jocasta.

EL CORIFEU:

Oh, dissortada! Què n'ha causat la mort?

EL MISSATGER DEL PALAU:

La seva pròpia mà. I el pitjor
t'ha estat estalviat, perquè no hi eres.
Però si queda en mi un bri de memòria
n'has de conèixer tots els sofriments:
plena de fúria travessava el vestíbul
i anant de dret cap al llit nupcial
s'arrencava els cabells amb dues mans.
Tanca de cop la porta de la cambra
i crida Laios, que fa tants anys que és mort,
evoca la llavor que va costar-li

la pròpia mort, i com la va deixar
en mans del fill per fer trista nissaga.
Gemega sobre el llit on infantà
un marit d'un marit i fills d'un fill.
Després d'això no sé com és que ha mort
car ha entrat Èdip, udolant com un boig,
i no hem pogut assistir al seu final
perquè el miràvem rodar pertot arreu.
Va amunt i avall, ens demana una espasa
i on pot trobar la dona que no ho és,
repetidament mare de fills seus.
En el deliri algun déu l'orienta
perquè els qui el vèiem no li hem dit res.
Com si el guiessin, amb un udol terrible
surt disparat contra la doble porta,
la desengolfa i entra dins la cambra.
Allí, gronxant-se, descobríem la dona
penjada d'una corda ben trenada.
L'infortunat la veu, i amb un bruel
deslliga el nus i ella cau a terra.
És terrible llavors el que hem de veure:
arrenca les agulles que fixaven
els seus vestits, després les alça enlaire
i es colpeix els globus dels dos ulls
dient que així no hauran de veure més
ni el mal sofert ni el mal que havia fet,
i que estarien en la fosca aquells
que havia vist i no havia de veure.
Bramulant de dolor, amb cops repetits
es pica els ulls, les ninetes sagnants
regalimaven a la seva barba,
no gota a gota, sinó com un riu,
negra barreja de calamarsa i sang.
Ha estat cosa de dos aquest gran mal,
horror comú a l'home i a la dona.
Tot just ahir l'antiga benaurança

ens omplia la casa, i avui
sanglots, desastre, mort, vergonya, el nom
no ens és estalviat de cap desgràcia.

EL CORIFEU:

I el pobre, ara, reposa en el seu mal?

EL MISSATGER DEL PALAU:

Crida que obrin les portes per mostrar
als tebens l'home que occí el seu pare
i feu allò que no es pot dir amb la mare.
Diu que vol desterrar-se del país,
per sempre maleït per ell mateix,
mes defalleix i necessita un guia,
el seu dolor li és massa feixuc.
Obren les portes. Jutjaràs tu mateix:
de seguida veuràs un espectacle
que feriria el cor d'un enemic.

Entra ÈDIP.

EL CORIFEU:

Oh, sofriment terrible de mirar
pels ulls humans, el mal més terrorífic
que mai he conegut! Quina follia
t'ha colpit, dissortat? Digue'm quin déu
amb tan gran salt ha pogut agarbar-se
damunt del teu destí desventurat?
Ah, miserable! No et goso ni mirar,
i tant com jo voldria preguntar-te
per saber, per comprendre. Però tu
m'esgarrifes d'esglai només de veure't.

ÈDIP:

Ai, ai, ai, ai, miserable de mi!
Cap a quin lloc em porten els meus passos?
Quin és l'indret on ara alço la veu?
On s'ha estimbat del tot la meva sort?

EL CORIFEU:

En un horror que no puc suportar.

ÈDIP:

Estrofa 1:

Oh, aquest núvol de tenebres
que s'estén damunt meu, indicible,
irresistible, sense que res l'escampi!
Ai de mi, ai de mi, a la vegada
m'han ferit aquells dos agullons
i la memòria més abominable!

EL CORIFEU:

Què té de sorprendent si en tal desastre
suportes doble dol i doble mal?

ÈDIP:

Antístrofa 1:

Amic meu, encara em fas costat,
ets aquí amb mi i vols ocupar-te
d'aquest pobre cec tan dissortat.
Oh, oh, no m'equivoco, no
reconec clarament en les tenebres
la sonoritat de la teva veu.

EL CORIFEU:

Terrible haver gosat, com tu has fet,
de rebentar-te els ulls. Quin déu t'ha empès?

ÈDIP:

Estrofa 2:

És Apol·lo, amics, és Apol·lo;
el d'aquestes sofrències és ell.
No m'ha ferit ningú, ai, miserable,
que he estat jo mateix.
Per què la vull, la vista,
si no tinc res d'agradós que pugui veure?

EL COR:

Tens tota la raó.

ÈDIP:

Oh, amics meus,

què podia mirar amb joia?
Què podia escoltar amb plaer?
Porteu-me ben de pressa lluny d'aquí,
allunyeu el flagell, amics meus,
el gran maleït dels maleïts,
el mortal que els déus detesten més.

EL CORIFEU:

Contra tu t'acarnisses, i els teus mals.
Tant de bo no t'haguessis conegut.

ÈDIP:

Antístrofa 2:

Tant de bo s'hagués mort qui em va agafar
en un prat per la trava dels turmells
i em va salvar aleshores de morir
sense que jo en tragués cap avantatge.
Car si en aquell instant jo m'hagués mort
no m'affligiria a mi mateix
ni als meus amics.

EL COR:

Jo també ho hauria desitjat.

ÈDIP:

No m'hauria convertit en assassí
del meu pare i, davant dels mortals,
no hauria estat titllat de jove espòs
de la que em va engendrar.
Ara soc un deixat de la mà dels déus
que ha engendrat en aquells de qui va néixer.
I, si mal hi ha pitjor que el mal mateix,
aquest mal ha tocat en sort a Èdip.

EL CORIFEU:

Em sembla que no has pres bon determini.
T'hauria valgut més morir que viure cec.

ÈDIP:

No em pots convèncer pas que això que he fet
no era el que calia. Mal consell.
Perquè amb quins ulls hauria jo pogut

mirar el meu pare en davallar a l'Hades,
o bé la meva mare, si el que he fet
mereixia més mal que no la mort.
I la mirada dels meus fills podia
volar-la veure, tal com són nascuts?
Que no! Mai de la vida amb els meus ulls.
Ni mai més la ciutat, ni els murs, ni els temples
sagrats dels déus, perquè, míser de míser,
quan era el més il·lustre dels tebens,
vaig condemnar-me jo mateix en dir
que patiria exili l'assassí
que ha mostrat ser impur, i fill de Laios.
Si la sutzura ha resultat ser meva,
la podia mirar amb aquests ulls?
I tant que no, i si alguna barrera
pogués tapar l'oïda, sense por,
hauria tancat l'àmbit del meu cos,
que fos a la vegada cec i sord
i que així l'esperit fos lluny del mal.
Oh, Citeró, per què em vas salvar?
Si tu m'haguessis mort, jo mai no hauria
mostrat als homes d'on havia nascut.
Oh, Pòlibos, Corint, antiga casa
que es deia paternal, quin secret mal
vau nodrir sota la meva aparença!
Un criminal nascut de criminals.
Oh, tres camins, vall secreta, roureda;
oh, estret congost que s'empassà la sang
que vaig vessar, sang de Laios, del pare!
Guardeu memòria de mi encara,
d'allò que vaig fer allà i també dels actes
que després vaig cometre? Noces, nocés,
que em vàreu engendrar i que després
llaurant el mateix solc em vau fer veure
un pare-germà-fill tot d'una sang
i dona, esposa i mare tot alhora:

la vergonya més gran que hi ha entre els homes!
És lleig de dir allò que és lleig de fer;
doncs de pressa, pels déus, fora d'aquí,
traieu-me o mateu-me o llanceu-me al mar
allà on no em pugueu veure mai més.
No refuseu tocar aquest miserable,
creieu-me, sense por, que el mal que és meu
ningú llevat de mi no el pot portar.

EL CORIFEU:

Vet aquí justament Creont que arriba.
Pot fer i aconsellar, atès que ell
és ara l'únic custodi del país.

Entra CREONT.

ÈDIP:

Què li diré jo ara, miserable?
He de trobar en ell cap confiança
després d'haver estat roí amb ell?

CREONT:

No he vingut a burlar-me de tu, Èdip,
ni a retreure't tampoc els teus insults.
I, si vosaltres no teniu respecte
pels fills dels homes, reveriu la flama
almenys del Sol, i no goseu mostrar-li
un ésser tan impur que tant la terra
com l'aigua sagrada com la llum en fugen.
Torneu-lo a fer entrar dins de la casa.
Només als seus la pietat demana
veure i sentir els crims i els mals de casa.

ÈDIP:

En nom dels déus, puix que tu m'has fet cas,
tu, el més noble, apropant-te al més vil,
escolta'm ara, perquè t'interessa.

CREONT:

Què esperes tu de mi que així m'implores?

ÈDIP:

Sense tardar treu-me d'aquesta terra
cap allà on ningú no se m'adreci.

CREONT:

I ja ho hauria fet, si no volgués
conèixer quin és el desig del déu.

ÈDIP:

Prou clarament que l'ha manifestat:
parricida i impiu, he de morir.

CREONT:

S'ha dit així, pro en el mal pas que estem
val més estar segurs d'allò que es fa.

ÈDIP:

A l'oracle aniràs per un com jo?

CREONT:

I aquest cop és segur que tu el creuràs.

ÈDIP:

M'adreço encara a tu per dues coses:
a la que és dins de casa li faràs
l'enterrament que toca, que és dels teus.
A mi que, mentre visqui, la ciutat
del meu pare em negui trepitjar-la.
Me'n vaig a viure a dalt del Citeró,
que és el lloc que ma mare i mon pare
em van triar per tomba quan vivien,
per morir, finalment, com van voler.
Però jo sé que ni la malaltia
ni res semblant no em poden destruir,
que em toca un mal més sever que la mort.
Doncs tant se val, que el meu destí es compleixi!
Quant als meus dos fills mascles, no pateixis
per ells, Creont, que atès que són uns homes
mai no els ha de faltar el que necessitin.
Però les meves dues pobres filles,
que quan menjava seien amb mi a taula
ben a prop meu, i que tenien part

de tot allò que a mi em pertocava,
tingue'n tu bona cura, i sobretot
deixa-me-les tocar i plorar amb elles.
Fes-ho, príncep,
tu que ets tan noble, i quan jo les abraçi
em pensaré que estem igual que abans.
Però què dic?
Pels déus que crec sentir les meves filles
esclatar en plors. És que potser Creont
ha fet venir les dues criatures?
És veritat?

Entren ANTÍGONA i ISMENE.

CREONT:

És veritat. Això és el que he fet
sabent com tu podies desitjar-ho.

ÈDIP:

Doncs sigues benaurat, i per això
que el déu et guardi a tu millor que a mi.
Filles meves, on sou? Veniu aquí,
veniu a les fraternes meves mans
que ara us fan veure en tal estat els ulls
fins fa ben poc brillants del vostre pare.
Un pare, filles, que sense ell voler
us va engendrar on ell fou engendrat.
I, com que no us puc veure, només ploro
quan penso en la vida que us espera
i que us tocarà viure entre els homes.
A quins aplecs de la ciutat ireu,
a quines danses, que no torneu plorant
a casa vostra, privades de la festa?
I, quan arribi el temps del matrimoni,
qui voldrà, filles meves, carregar-se
amb aquesta vergonya? La ruïna,
també la de vosaltres, causaré.

Quin és el crim que manca? El vostre pare
va matar el seu i va sembrar la mare
on ell va ser sembrat, i així vosaltres
vàreu néixer d'allà on va néixer ell.
Qui gosarà casar-se amb vosaltres?
Ningú, filles. Eixorques, sense home,
sense remei us ireu consumint.
Oh, fill de Meneceu, atès que tu
els has de fer de pare, no permetis
que dues noies de la teva sang
esdevinguin captaires, vagant i sense espòs.
No les igualis a les meves misèries;
tingues pietat d'elles, són tan joves,
tan mancades de tot si no els ho dones...
Promet-m'ho, noble cor, toca'm la mà.
Quants de consells us donaria, filles,
si em poguéssiu comprendre; prometeu-me
que allà on us deixin viure hi trobareu
vida millor que la del vostre pare.

CREONT:

Ara ja has plorat prou. Entra a la casa.

ÈDIP:

Doncs t'hauré d'obeir.

CREONT:

Fes el que cal.

ÈDIP:

Saps què més vull?

CREONT:

Només m'ho has de dir.

ÈDIP:

Que em desterris.

CREONT:

El déu ens ho dirà.

ÈDIP:

Als déus els soc odiós.

CREONT:

Doncs ho tindràs.

ÈDIP:

Ho creus?

CREONT:

Dic sempre allò que penso.

ÈDIP:

Treu-me d'aquí.

CREONT:

Vine i deixa les nenes.

ÈDIP:

No, elles no.

CREONT:

No vulguis guanyar sempre.

No has pas guanyat sempre fins avui.

Surten ÈDIP i CREONT.

EL CORIFEU:

Homes de Tebes, mireu. Aquell Èdip
que vencia l'esfinx, i era el primer,
i els seus triomfs tothom engelosien,
quin devesall de mals l'ha arrossegat.
No direm mai benaurat a un mortal
abans que arribi sense sofriment
al terme final de la seva vida.

Electra

Versió reduïda de Feliu Formosa

PERSONATGES

ELECTRA, filla de Clitemnestra i Agamèmnon

ORESTES, el seu germà

CRISÒTEMIS, la seva germana

EGIST, fill de Tiestes, rei usurpador d'Argos i de Micenes

EL PRECEPTOR d'Orestes

COR DE DONES MICENESES

PÍLADES (personatge mut)

L'escena representa l'Acràpolis de Micenes, davant el palau reial.

Matinada. Entra EL PRECEPTOR, amb ORESTES i PÍLADES.

EL PRECEPTOR:

Fill del gran Agamèmnon, que va ser
qui a Troia va manar els nostres guerrers,
ara tens davant teu aquella terra
que sempre havies desitjat de veure.
Mira el vell Argos, que tant has enyorat.
Allà, Orestes, tens la plaça Licea,
que és consagrada a Apol·lo, matador de llops.
A l'esquerra, l'il·lustre temple d'Hera.
També des d'aquí on som pots dir que veus
Micenes, rica en or, i el palau sagnant dels Atrides,
d'on jo et vaig deslliurar dels assassins
del teu pare, quan la teva germana
et va confiar a mi. Te'm vaig endur,
et vaig pujar fins a l'edat que tens,
i ara, Orestes, i tu, Pílares, hoste benvolgut,
cal decidir de pressa el que hem de fer.
Comença a lluir el sol, que ja desvetlla
el cant auroral dels ocells. La negra nit,
amb els seus astres, es retira.
Poseu-vos, doncs, d'acord abans que surti
gent del palau, hem arribat a un punt
en què no es pot dubtar, cal actuar.

ORESTES:

Oh, tu, el més fidel dels servidors!
Com un cavall que, ni que sigui vell,
mai no perd el coratge per afrontar el perill,
ara ens empenys i ets el primer a seguir-nos.
Et diré, doncs, el que he resolt. Quan vaig recórrer
a l'oracle de Febos per saber
com castigar els assassins del meu pare,
el déu em va respondre: que tot sol,
sense exèrcit ni escut, servint-me de l'astúcia,
acomplís la venjança amb les meves pròpies mans.
Ja que aquest és l'oracle, vull que tu
busquis alguna excusa per entrar
dins el palau i per saber què hi passa.
No et reconeixeran després de tant de temps.
Digues que vens de Fòcida, de part de Fanoteu,
a qui sempre han tingut per aliat segur.
Anuncia'ls que Orestes, durant els Jocs Pítics,
ha mort en una cursa, en caure del seu carro.
Jo, mentrestant, oferiré les libacions
prescrites a la tomba del meu pare.
Hi deixaré un manyoc dels meus cabells.
Després retornaré portant l'urna de bronze
que tu m'has vist amagar entre unes mates.
Els burlarem dient-los que conté
les meves cendres. Per què no fer-ho així,
si em sento viu i apte per conquerir la glòria?
Oh, terra dels meus pares, torno a tu
com a purificador del meu casal. Ara
ja he parlat prou. Ara et toca a tu, bon vell,
entrar i fer això que hem decidit.

VEU D'ELECTRA (*des de l'interior del palau*):

Ai de mi! Ai trista de mi!

EL PRECEPTOR:

Em sembla haver sentit el plany d'una serventa
dins la casa, fill meu.

ORESTES:

I si fos la pobra Electra?

Quedem-nos una estona i escoltem-la.

EL PRECEPTOR:

No, no. Abans que res hem d'acomplir
allò que el déu ordena. Cal que facis
les libacions degudes al teu pare.

Surten tots tres. Apareix ELECTRA.

ELECTRA:

Oh, llum pura,
i tu, aire que envoltes tota la terra per igual,
quantes vegades heu sentit els meus laments
i heu vist que em colpejava el pit sagnant
quan la nit tenebrosa es retirava!
El meu llit dins aquesta mansió detestable
coneix els meus insomnis
i com em lamento pel meu pobre pare
que no va ser arrabassat per Àres,
déu cruel de la mort, en terra bàrbara,
sinó que la meva mare i Egist, el seu amant,
li van esberlar el crani amb una destrat homicida
com ho fan els llenyataires amb un roure.
No hi ha ningú que et planyi sinó jo,
i els meus laments no cessaran
mentre vegi el batec lluminós dels astres
i aquesta claror del dia.
Oh, estatge d'Hades i de Persèfone,
Hermes subterrani, i vosaltres, Erínies,
terribles filles dels déus que veieu
aquells que han estat morts injustament,
veniu, socorreu-me, vengeu l'assassinat
del meu pare, envieu-me el meu germà,
perquè sola ja no puc contrarestar
el pes del meu dolor.

Entra EL COR.

EL COR:

Oh, Electra, filla d'una mare indigna,
en quin plany insaciable et vas fonent
per Agamèmnon, caçat dins la xarxa
que impiament li va parar la teva mare
per lliurar-lo a les mans d'un home vil.

ELECTRA:

Oh, nobles filles de noble nissaga,
heu vingut a alleujar les meves penes,
ho sé, ho comprenc, però no puc deixar
de plorar pel meu pare!

EL COR:

Ni les pregàries ni els planys
no et tornaran el pare, filla meva!

ELECTRA:

Insensat el qui oblida
un pare mort tan miserablement!

EL COR:

Tu no ets pas l'única entre els mortals
a qui el dolor s'ha revelat.
També les qui són de la teva nissaga
i de la teva sang, has de mirar com viuen.
Mira la teva germana Crisòtemis.
Pensa també en aquell que, lluny del teu dolor,
feliç en la seva juvenesa,
fill dels mateixos pares,
a qui l'il·lustre país de Micenes
acollirà quan, per voluntat de Zeus,
tornarà al seu país, pensa en Orestes.

ELECTRA:

És ell qui mai no em canso d'esperar,
jo, malaurada, sense fills ni espòs,
desfeta en llàgrimes, suportant sense treva
els meus mals. Orestes ja no sap

tot el que he fet per ell, i quin missatge
me n'arriba que no acabi en engany?
Viu en l'enyor, potser sí, però mai
no es decideix a presentar-se.

EL COR:

Tingues coratge, filla meva. El temps
és un déu complaent i el fill d'Agamèmnon
no oblida que té el deure de tornar.

ELECTRA:

Però jo he vist fugir la millor part
de la vida esperant i ara ja no puc més.
Visc a la casa del pare com una refugiada
exposada al menyspreu i a la humiliació.

EL COR:

Oh, el crit lamentable del teu pare
quan la destrat de bronze el va colpir!
L'astúcia va parlar, l'amor va assassinar
i tots dos junts van muntar l'horrible escena,
tant si l'acte era obra d'un mortal o d'un déu.

ELECTRA:

De tots els dies que he viscut, cap de tan odiós.
Oh, dolor enfollidor d'aquell banquet terrible
en què el meu pare va veure com unes mans
indignament l'assassinaven.
Elles m'han pres la vida amb traïdoria.

EL COR:

Ara, però, cal que siguis prudent en tot allò que dius.
L'únic que pots aconseguir és augmentar els teus mals
amb les teves querelles incessants.
No convé discutir amb els poderosos.

ELECTRA:

M'hi ha forçat l'horror. Deixeu-me,
no em serveixen de gaire els vostres bons consells.
Dels meus treballs mai no reposaré
ni tindran fi els meus planys.

EL COR:

Jo parlo pel teu bé, com una mare, creu-me,
i per por que els horrors no infantin nous horrors.

ELECTRA:

Em sento avergonyida, amigues; tants gemecs
deuen semblar-vos excessius, sens dubte,
però no puc fer res per reprimir-los,
perdoneu. Quina dona ben nascuda
no obraria com jo davant les desventures
del seu pare i sentint-se avorrida i menyspreada
per la dona que va posar-la al món?
La meva mare és la meva enemiga,
i visc dintre la meva pròpia casa
amb els assassins del meu pare.
Són ells qui manen, i és d'ells que depèn
tot el que rebo i el que se'm refusa.
Com et sembla que passen els meus dies
quan veig Egist assegut al tron del pare,
quan veig que porta les mateixes robes
i fa libacions al mateix lloc
on va matar-lo?, quan veig, finalment,
—i aquesta és la injúria més cruel—
l'assassí dins el llit del meu pare
amb la meva infausta mare, si és que es pot
dir mare a la qui jeu amb aquest home?
I jo ho veig tot, per desgràcia meva,
i sola amb mi mateixa ploro i em consumeixo,
i ni tan sols puc plorar tant com voldria
perquè aquesta dona de tan «noble llenguatge»
de seguida alça el crit i em cobreix d'insults:
«Oh, pesta maleïda, que potser ets tu l'única
a qui s'ha mort el pare? No hi ha potser cap altra filla
que passi un dol semblant? Que tots els déus
de l'infern mai no et deslliurin dels teus mals!».
És així com m'ultratja i, quan sent dir
a algú que Orestes tornarà, llavors s'acosta

a mi com una folla i crida: «No és per culpa teva,
no és obra teva tot això, traïdora?
Perquè tu em vas treure Orestes de les mans,
i això ho has de pagar com et mereixes».
I, mentre lladra així, el seu il·lustre amant
li fa costat i l'excita, ell que és tot covardia
i maldat! I jo no deixo d'esperar que Orestes
torni per posar fi a tanta misèria.
Perquè la seva absència va marcint
les meves esperances, i no puc
mostrar-me moderada. En la desgràcia
hi ha una força que ens porta a ser malignes.

EL COR:

Has de ser pacient. El teu germà
és generós i vindrà en ajut dels seus.
Quan la tasca és tan gran, és natural
que dubti. No parlis més, veig sortir de palau
la teva germana, filla del mateix pare
i la mateixa mare. Porta les ofrenes
amb què honorem els qui són sota terra.

Entra CRISÒTEMIS.

CRISÒTEMIS:

Per què, germana, tornes a venir
davant aquest vestíbul a cridar?
Després de tant de temps, no vols aprendre
a deixar de banda la teva rancúnia
estèril? Jo mateixa sé prou bé
que aquest estat de coses és cruel
i, si em sentís amb prou forces, mostraria
allò que sento. Però avui, en ple
desastre, crec que haig de plegar veles
i no aspirar a fer alguna cosa
que, ben mirat, no pot colpir ningú.
Em plauria que fessis com jo faig.

Sens dubte això que et dic sembla menys just
que el que tu penses, pro per viure lliure
haig d'obeir els més forts.

ELECTRA:

Com pots oblidar un pare com el nostre?
Tot el que dius t'ho inspira la mare,
prou que ho veig, res d'això no surt de tu.
Has dit que, si et trobessis amb prou forces,
demostraries el teu odi contra ells,
i a mi, que vull venjar la mort del pare,
no em fas costat i proves d'impedir-m'ho.
Jo, almenys, els inquieto, i així honoro el difunt,
si és que allà baix alguna cosa el pot complaure.
El teu odi només és de paraula
i vius, de fet, amb els dos assassins.
No vull cap dels favors amb què se't guanyen
ni els vull demostrar que m'hi sotmeto,
i tu tampoc no ho voldries, si fossis
prou decent. Ara, en lloc de ser la filla
d'un heroi, no ets altra cosa que la filla
d'aquesta mare indigna, i als ulls de tothom
passaràs per covarda, per una mala filla
que ha traït un bon pare i tots els seus.

CRISÒTEMIS:

Estic acostumada als teus discursos
i no en faria cas, si no sabés
que t'amenaça una nova desgràcia
capaç de posar fi a tantes querelles.

ELECTRA:

Parla, digues quin mal m'espera. Si és pitjor
que el que conec, ja no sabré què replicar-te.

CRISÒTEMIS:

Et diré tot el que sé. Si no atures
els teus plans, es disposen a enviar-te
a un indret on no veuràs la llum del sol,
tancada viva en un antre soterrani,

fora d'aquest país. Pensa-t'ho bé
i no em facis retrets quan serà tard.

ELECTRA:

És això el que han decidit fer amb mi?

CRISÒTEMIS:

Certament, tan aviat com Egist
torni dels camps on ha anat fa uns quants dies.

ELECTRA:

Doncs tant de bo que no trigui a tornar.

CRISÒTEMIS:

Què pretens, malaurada, amb aquesta imprecació?

ELECTRA:

Si això és el que vol fer, que vingui a fer-ho.

CRISÒTEMIS:

Per què ho desitges? Has perdut el cap?

ELECTRA:

Així m'escaparé de tots vosaltres.

CRISÒTEMIS:

Tant se te'n dona, de la teva vida?

ELECTRA:

Hi ha res que me la faci tolerable?

CRISÒTEMIS:

Ho seria amb una mica més de seny.

ELECTRA:

Vols ensenyar-me a traïr els meus?

CRISÒTEMIS:

El que pretenc és que cedeixis als més forts.

ELECTRA:

Tu els afalagues, jo no en soc capaç.

CRISÒTEMIS:

Més val que la imprudència no et perdi.

ELECTRA:

Més val que em perdi per venjar el meu pare.

CRISÒTEMIS:

Jo estic segura que el pare em perdona.

ELECTRA:

Uns mots que aprovarien els covards.

CRISÒTEMIS:

No em vols creure? No acceptes el que et dic?

ELECTRA:

No ho accepto. No vull ser tan ingènua.

CRISÒTEMIS:

Així me'n vaig on m'han manat que vagi.

ELECTRA:

On vas? A qui portes aquestes ofrenes?

CRISÒTEMIS:

La mare m'ha enviat a la tomba del pare.

ELECTRA:

Qui li ha aconsellat? A qui vol plaure?

CRISÒTEMIS:

La causa és un terror nocturn, em sembla.

ELECTRA:

Feu-me costat, oh, déus dels nostres pares!

CRISÒTEMIS:

Aquest terror nocturn et dona confiança?

ELECTRA:

Et respondré, si em contes el seu somni.

CRISÒTEMIS:

Diuen que ha vist retornar el nostre pare del reialme dels morts i agafar el ceptre que un dia va portar i que ara porta Egist i plantar-lo al vestíbul de la llar.

I d'aquest ceptre n'ha sortit un arbre capaç de cobrir amb la seva ombra la terra de Micenes. Això és tot el que sé i, pels déus, et demano que no et perdis per imprudència, perquè, si ara em rebutges, em cridaràs quan la desgràcia t'aclapari.

ELECTRA:

Estimada, no vagis a la tomba.

No és lícit ni pietós dur al nostre pare

les ofrenes en nom d'una dona enemiga.
Perquè, si no hagués estat la més impúdica
de les dones, mai no hauria ofert
aquestes odioses libacions a l'home
que ella va occir. Creus potser
que el difunt pot acceptar-les de bon grat?
Creus que amb aquests dons ella expiarà el seu crim?
No, no és possible. Renuncia, doncs,
a fer el que ella t'ha dit. Talla't un rínxol
dels teus cabells i fes-ho també amb mi.
És poc, però és tot el que puc oferir.
Prega al difunt que, amb bondat, de sota terra
vingui a ajudar-nos contra els enemics,
i que el seu fill Orestes, ple de vida,
sortint d'un combat victoriós,
posi el peu sobre el cos dels adversaris.
Sento que és ell qui ha enviat aquests somnis
sinistres a qui va cometre el crim.

EL CORIFEU:

La pietat fa parlar aquesta noia.
Si tens seny, estimada, faràs el que t'ha dit.

CRISÒTEMIS:

Ho faré, no tinc res a discutir.
Però mentre així ho faig, amigues,
pels déus, guardeu silenci, que no en sàpiga res
la meva mare, perquè em podria costar car.

EL COR:

Si com a profetessa no m'ha abandonat
el bon seny, endevino que vindrà
la justícia portant a les mans
una justa victòria, filla meva.
Arribarà amb els seus peus de bronze,
amb peus i mans innombrables,
l'Erinis que s'amaga en terribles paranys.
El desig criminal d'una unió sense noces
va dominar els qui havien d'evitar-lo.

Per això estic segura que mai cap prodigi
no succeirà sense que els criminals
i els seus còmplices no en pateixin
les més terribles conseqüències.

Entra CLITEMNESTRA.

CLITEMNESTRA:

Altra vegada tornes a rondar
pertot arreu lliurement. Prou que es veu
que Egist no hi és. Ell sap com retenir-te
de sortir a difamar els teus parents.
Avui que ell no és aquí, de mi tant se te'n dona.
No has escampat pertot arreu que jo
governo injustament i que us ultratjo
a tu i a tot allò que t'és proper?
No soc jo la insolent. Només et parlo
durament perquè tu també m'hi parles.
No tens altre pretext que la mort del teu pare,
perquè jo el vaig matar. Sí, el vaig matar,
no me n'amago pas, però no va ser obra meva
tan sols, sinó de la justícia. I tu
m'hi hauries ajudat si haguessis tingut seny.
Perquè el teu pare va ser l'únic entre els grecs
que va tenir l'audàcia d'immolar
una germana teva, ell, que va patir menys
per engendrar-la que jo per dur-la al món.
I per què va immolar-la? M'ho pots dir?
A causa dels argius? Ells no tenien pas el dret
de fer morir la meva filla. I si ho va fer
en nom de Menelau, el seu germà,
que tenia dos fills, no era més just
que morís algun d'ells, ja que els seus pares
eren la causa de l'expedició i la guerra?
És que potser el teu pare s'estimava menys
els seus fills que els d'Helena i Menelau?

No va ser un acte injust per part d'un pare?
Jo ho crec així, encara que tu no ho creguis,
i la meva filla morta hi estaria
d'acord, no ho dubtis, si pogués parlar.
I tu hauries de tenir
una noció més clara de les coses
per criticar les accions dels altres.

ELECTRA:

No diràs que aquest cop hagi estat jo
qui t'ha vingut a provocar.
Ets tu qui em parla amb aquest to ofensiu.
Però, si m'ho permetes, et diré allò que penso
sobre el difunt i la meva germana.

CLITEMNESTRA:

T'ho permeto, i no em sentiria ofesa,
si sempre comencessis a parlar amb aquest to.

ELECTRA:

Doncs vet aquí el que et vull dir: reconeixes
que has mort el pare. Quina confessió
més greu hi pot haver, tant si vas fer-ho
justament com si no? I jo et diré
que ho vas fer injustament, arrossegada
pel criminal covard amb qui ara vius.
Pregunta a Àrtemis, la deessa caçadora,
qui va voler castigar quan a Àulida
va detenir tots els vents. Pro jo mateixa
t'ho diré: un dia el meu pare
va caçar un cérvol al bosc, va degollar-lo
i es va vantar d'haver-ho fet.
Això va provocar la ira d'Àrtemis,
que va aturar les naus i que, per compensar
la mort del cérvol, va exigir que el pare
immolés Ifigènia. S'hi va veure
obligat malgrat la seva resistència.
Pro, ni que ho hagués fet pel seu germà
Menelau, havies de matar-lo?

En nom de quina llei?
Si hem de pagar amb una mort cada mort,
no hauries de morir tu en primer lloc?
I ara digue'm, si pots, per què et comportes
d'una manera tan innoble i jeus
amb el qui et va ajudar a cometre el crim?
Però, què hi puc afegir, si després
diràs a crits que bescanto la mare?
Tu i el teu còmplice, com em tracteu?
I què puc dir d'Orestes, que amb prou feines
es va escapar de tu i lluny del país
porta una vida lamentable, indigna
de la seva nissaga, i de qui penses
que l'he induït a venjar el teu delicte?
Sàpigues que ho faria, si pogués.

CLITEMNESTRA:

Una filla capaç d'injuriar
fins a aquest punt la seva mare no és capaç
d'arribar al crim sense cap mena de vergonya?

ELECTRA:

Sí, em fa vergonya el que haig de viure aquí.
La mala voluntat que em tens i tot
allò que fas m'obliguen a actuar
com ara ho faig. No tinc altra sortida.

CLITEMNESTRA:

Et juro per Àrtemis que l'audàcia
que demostres et costarà cara
quan torni Egist.

ELECTRA:

La ràbia se t'emporta,
però et recordo que m'has donat permís
per parlar, i ara no saps escoltar-me.

CLITEMNESTRA:

No em deixaràs fer el sacrifici en pau
ara que t'he permès dir el que volies?

ELECTRA:

Te'l deixo fer, sí, fes la teva ofrena
i deixa de blasmar la meva llengua,
ja no diré ni una paraula més.

CLITEMNESTRA (*a una esclava*):

Porta'm, serventa, l'ofrena de fruites
de tota mena per tal d'elevant
al meu senyor els precés que m'alliberin
dels meus terrors. Escolta, Apol·lo,
la meva pregària secreta, perquè
no és entre amics que parlo, i no convé
que t'ho reveli tot davant aquesta
que, per rancúnia, ho pot anar escampant
a crits per tota ciutat. Escolta'm
de la manera que ara et parlaré.
Si la visió que he tingut aquesta nit
en el meu somni ambigu és un presagi
de benaurança, fes que es realitzi
i, si m'és hostil, que es giri
contra els qui em són hostils. Fes que visqui
tranquil·la com fins ara, en possessió
del casal i del ceptre dels Atrides.

Entra EL PRECEPTOR.

EL PRECEPTOR:

Estrangeres, em podrieu fer saber
si aquest palau és el del rei Egist?

EL COR:

Sí, és casa seva, ho has endevinat.

EL PRECEPTOR:

També endevino que aquesta deu ser
la seva esposa. Té l'aire d'una reina.

EL COR:

Ho és, efectivament, no t'equivoques.

EL PRECEPTOR:

Salut, reina. Et porto notícies de part
d'un bon amic, per a tu i per a Egist.

CLITEMNESTRA:

De bon grat les rebré. Però abans
fes-me saber qui és l'home que t'envia.

EL PRECEPTOR:

Fanoteu de Fòcida. I jo et vinc a anunciar
un esdeveniment important.

CLITEMNESTRA:

Quin, foraster?

Parla. Si és un amic qui t'envia,
allò que m'has de dir deu ser amistós.

EL PRECEPTOR:

Orestes és mort. Vet aquí el que haig de dir-te.

ELECTRA:

Trista de mi! Ara jo també soc morta!

CLITEMNESTRA:

Què? Què dius, foraster? Aquesta, no l'escoltis!

EL PRECEPTOR:

T'he dit que Orestes és mort, i ho repeteixo.

ELECTRA:

Estic perduda. Mísera! Ja no soc res.

CLITEMNESTRA (*a ELECTRA*):

Ocupa't tu dels teus afers.

A EL PRECEPTOR:

I tu,

digue'm la veritat. Com ha passat?

EL PRECEPTOR:

Orestes va voler participar
als jocs, al gran concurs, orgull de Grècia,
on aspirava a les corones dèlfiques.
A la primera lliça, que era la cursa a peu,
va obtenir ja una esplèndida victòria,
i tothom n'admirava l'energia
quan va guanyar també les altres proves.

Entre la gent circulava el seu nom:
Orestes, fill del gran guerrer Agamèmnon,
que un dia va aplegar el més poderós
dels exèrcits de Grècia.

I el segon dia dels jocs, per a la cursa
de carros, s'hi van veure arrengrerats
genets d'Acaia, Esparta, Líbia, Etòlia,
Atenes i Beòcia. I en sonar
la trompeta de bronze van partir
els contendents, esperonant els poltres.
Pro poc després va produir-se una bolcada
i els carros van topar els uns amb els altres.
Només els va esquivar el cotxer d'Atenes.
Orestes el seguia, retenint
el cavall, a l'espera de poder
llançar-lo contra els altres i avançar-los,
però l'eix se li va trencar i les regnes
se li enredaven i va rodolar
per terra mentre el poltre s'escapava.
Els altres conductors el van alçar
cobert de sang, i ja no respirava.
El cos va ser cremat en una pira
i tot seguit van recollir les cendres
en una urna de bronze. Te les porten
uns delegats de Fòcida per tal
que tingui almenys un túmul al país
dels seus avantpassats. Vet aquí els fets.
Qui els ha viscut no en coneix de més tristos.

EL COR:

Què quedarà de la raça dels nostres
antics senyors? Temo que sigui anorreada.

CLITEMNESTRA:

Oh, Zeus! Què en puc dir? Haig de parlar
d'una sort o un desastre, tot i que ens és útil?
Per a mi és trist salvar la vida al preu
d'una desgràcia que em toca de prop.

EL PRECEPTOR:

Fins a quin punt t'afecta el que t'he dit?

CLITEMNESTRA:

És terrible ser mare. No podem odiar els nostres fills, per mal que ens facin.

EL PRECEPTOR:

Ha estat inútil, doncs, el meu viatge?

CLITEMNESTRA:

No, no ho ha estat. Em dus proves de la mort d'aquell a qui jo vaig donar la vida, del qui, allunyant-se dels meus pits i de la cura que en tenia, va fugir a l'estranger.

Després no m'ha tornat a veure més.

M'ha acusat de la mort del seu pare amb amenaces terribles, fins al punt que m'ha fet perdre el son i que he esperat a cada instant la meva fi. Pro ara que no haig de témer ni a ell ni a aquesta que encara desitjava més mals, ja que sota el mateix sostre em xuclava contínuament la sang, ara puc, finalment, viure tranquil·la.

ELECTRA:

Malaurada de mi, ara sí que puc, Orestes, lamentar el teu infortuni. Després de mort, encara reps ultratges d'aquesta mare. Qui pot dir que això està bé?

CLITEMNESTRA:

Per a tu no ho està, però sí per a ell.

ELECTRA:

Pots ultratjar-nos, ara la fortuna és teva.

CLITEMNESTRA:

Ni tu ni el teu germà podeu fer que s'acabi.

ELECTRA:

Som nosaltres els qui estem acabats perquè amb tu ja ningú pot acabar.

CLITEMNESTRA (*a EL PRECEPTOR*):

La teva vinguda, estranger, és molt d'agrair. Has posat fi als seus continus impropis.

EL PRECEPTOR:

Així, em puc retirar, si tot va bé?

CLITEMNESTRA:

No, perquè el tracte no seria digne
de tu ni de l'hoste que t'ha fet venir.
Entra al palau i deixem que aquesta planyí
els seus mals i els dels qui li són amics.

Se'n van CLITEMNESTRA i EL PRECEPTOR.

ELECTRA:

Creieu potser que pateix i lamenta
la fi desgraciada del seu fill?
Se n'ha anat somrient, la miserable!
Pobra de mi! Orestes estimat, com m'ha perdut
la teva mort! M'has arrencat del cor
les poques esperances que em quedaven
de veure't tornar un dia per venjar
el nostre pare i tot el que he sofert!
I ja no puc deixar de ser una esclava
d'aquells que més odio. No tindrè
altre remei que acceptar-ho? No, m'hi nego,
em nego a viure amb ells el temps que em resti.
Davant aquest portal, abandonant-me,
m'aniré corsecant. I, si la meva
presència els importuna, que algú em mati.
Em farà un bé, perquè m'és una càrrega
la vida havent perdut el que he perdut.

EL COR:

Oh, infeliç, a qui tants mals aclaparen!

ELECTRA:

Sí, prou que ho sé, la meva vida,
en el curs dels seus dies, arrossega
tota mena d'horrors i suplicis sens nombre.

EL COR:

I nosaltres hem vist com et planyies.

ELECTRA:

Doncs no me'n distraieu, perquè no em queda...

EL COR:

Què és el que no et queda?

ELECTRA:

Cap esperança en un germà que duia
la meva sang, digne fill dels seus pares.

EL COR:

Per a tots els mortals hi ha un sol destí.

ELECTRA:

Però ho és, enmig d'una cursa frenètica,
anar, com aquell míser, a enredar-se
amb unes regnes de cuiro? En terra estranya,
sense l'ajuda d'unes mans amigues,
ha sucumbit sense rebre de mi
sanglots de dol ni cap sepulcre digne.

Entra CRISÒTEMIS.

CRISÒTEMIS:

Germana, vinc corrents, plena de joia!
Et porto l'alegria i la fi dels teus mals.

ELECTRA:

No puc creure que hakis trobat remei
per a unes penes que ningú no pot guarir.

CRISÒTEMIS:

Orestes és aquí, ben a prop nostre,
en pots estar segura. És tan cert
com ara em tens davant teu.

ELECTRA:

És que t'has tornat boja, germana?
Que potser et rius dels teus mals i dels meus?

CRISÒTEMIS:

No, no, t'ho juro per la llar dels meus pares.
Orestes és aquí, t'ho asseguro.

ELECTRA:

Ah, pobra criatura! D'on has tret
aquesta nova, que tan fermament hi creus?

CRISÒTEMIS:

De mi, i de ningú més. He vist senyals autèntics i haig de creure el que anuncien. Per tots els déus, escolta'm. Quan ho sàpigues podràs dir si soc boja o assenyada.

ELECTRA:

Parla, doncs, si tens ganes de parlar.

CRISÒTEMIS:

Quan m'he apropiat al sepulcre del pare, he vist uns raigs de llet acabats d'abocar al cim del túmul, i flors de tota mena. Estranyada, he mirat al meu voltant per si hi havia algú, però tot era tranquil. Llavors he vist damunt el túmul un ble tallat d'uns cabells joves, i una imatge familiar m'ha colpit l'ànima i m'ha fet veure el més estimat dels homes: Orestes. He agafat aleshores aquell ble de cabells i se m'han inundat els ulls de llàgrimes, perquè, fora de tu i de mi, qui més podria fer un sacrifici semblant? No he estat jo qui l'ha fet, ni tu tampoc, i la mare, si se li acudís de fer-lo, mai no el faria d'amagat. No, no, és Orestes qui ha fet aquesta ofrena. Anima't, doncs, germana. Els nostres dies han estat malaurats, pro potser avui començarà la nostra benaurança.

ELECTRA:

Quina follia! Com et planyo fa temps!
No saps ni en quin món vius ni on tens el cap.

CRISÒTEMIS:

Com vols que ignori el que han vist els meus ulls?

ELECTRA:

Pobra germana meva, no serà pas Orestes qui et salvi, perquè ja no viu.

CRISÒTEMIS:

Malaurada de mi! Qui t'ho ha dit?

ELECTRA:

Un que ha presenciat la seva fi.

CRISÒTEMIS:

On és aquest testimoni? Em sembla estrany.

ELECTRA:

És al palau, la mare l'ha acollit
amb més goig que no pas amb dolor.

CRISÒTEMIS:

Trista de mi! De qui deuen ser aleshores
les ofrenes que he vist a la tomba del pare?

ELECTRA:

Algun desconegut les hi deu haver posat
quan ha sabut que Orestes era mort.

CRISÒTEMIS:

Oh, dissortada! I jo que tan alegre
he corregut al teuencontre
amb la meva notícia sense saber res
d'aquest desastre! I ara ens hem d'enfrontar
amb els mateixos mals i altres de nous.

ELECTRA:

Així és als teus ulls, però, si em creus,
et veuràs lliure del teu sofriment.

CRISÒTEMIS:

És que podré fer ressuscitar els morts?

ELECTRA:

No és això el que t'he dit, no soc tan boja.

CRISÒTEMIS:

Doncs què em proposes que jo pugui fer?
Si és una cosa útil, no m'hi negaré pas.
T'ajudaré amb totes les meves forces.

ELECTRA:

Escolta, doncs, com tinc decidit d'obrar:
saps que aquí ja no ens queda cap amic.
L'Hades ens els ha pres i estem ben soles.

Quan jo em pensava que el nostre germà
era viu, mantenia l'esperança
que vindria a venjar la mort del pare.
Ara que ell ja no hi és, és a tu a qui m'adreço.
Com a germana, et demano que m'ajudis
a exterminar el culpable de la mort
del nostre pare, amb Egist. Ja no cal
que t'amagui les meves intencions.
Perquè tu, què pots esperar del futur?
Deixaran que envelleixis sense poder gaudir
dels béns paterns. Tampoc no permetran
que et casis, perquè Egist no és tan estúpid
com per deixar que de tu ni de mi
neixi una descendència capaç
de fer-li perdre allò que ha aconseguit.
Si segueixes, en canvi, el meu consell,
seràs lliure de nou, podràs tenir l'espòs
que mereixes i obtindràs per tu i per mi
lloances dels ciutadans i els estrangers:
«Mireu, amics —diran—, com aquestes germanes
han salvat el casal del seu llinatge
i, menyspreant la pròpia vida, han reclamat
la sang que els seus enemics els devien».
Tothom parlarà així sense que mai no minvi
la nostra glòria. Fes-ho, doncs, pel teu pare,
fes-ho també pel teu germà, i pensa
que és un oprobí viure sense honor
per als qui són ben nascuts com nosaltres.

EL COR:

En casos com aquest, tant el qui parla
com el qui escolta han de demostrar prudència.

CRISÒTEMIS (*a* EL COR):

Si ella no tingués el seny malalt,
potser hauria pensat en la prudència
abans de dir el que ha dit, pro no ho ha fet.

A ELECTRA:

Tu ets una dona i no un home, el teu braç
és més feble que el dels nostres adversaris.
A ells avui la sort els és propícia
i nosaltres només hi podem perdre.
Reprimeix, doncs, la teva còlera, t'ho prego,
abans de córrer el risc que s'extingeixi
del tot la nostra raça. Oblidaré
el que has dit. Cal cedir davant la força.

EL COR:

Escolta-la, res no és més útil als humans
que actuar amb sensatesa i previsió.

ELECTRA:

En la teva resposta no hi ha res
que jo no hagués previst. Ja suposava
que no faries cas dels meus consells.
Doncs bé, actuaré sola, aquesta empresa
cal dur-la a terme sense dilació.

CRISÒTEMIS:

Per què no et vas mostrar tan decidida
després del crim? Tot hauria estat resolt.

ELECTRA:

Tenia el mateix cor, però un judici més feble.

CRISÒTEMIS:

Doncs conserva per sempre aquest judici.

ELECTRA:

Així no puc comptar amb el teu ajut...

CRISÒTEMIS:

Tota empresa funesta té un final funest.

ELECTRA:

T'envejo la prudència, pro detesto
la teva covardia. Pots anar-te'n,
perquè en tu no hi ha res que em sigui útil.

CRISÒTEMIS:

Sí que hi és, però tu no em vols entendre.

ELECTRA:

Ara ho explicaràs tot a la mare?

CRISÒTEMIS:

Això tampoc. No t'odio tant per fer-ho.

ELECTRA:

Almenys has de saber que m'humilies.

CRISÒTEMIS:

No t'humilio pas, vull que siguis prudent.

ELECTRA:

M'haig de sotmetre al que a tu et sembla just?

CRISÒTEMIS:

És just allò que ens pot perjudicar?

ELECTRA:

No em deixaré guiar pels teus principis.

Fa temps que tinc resolt el que cal fer.

CRISÒTEMIS:

Et deixo, doncs, ja que no aprofes
els meus mots ni jo aprovo el que et proposes.

ELECTRA:

Te'n pots anar. Jo no et penso seguir
per molt desig que en tinguis. És de folls
esperar allò que mai no pot passar.

CRISÒTEMIS:

Ara et sembla que tens raó, però
quan et trobis enmig de la desgràcia
t'adonaràs del que valen els meus mots.

Se'n va CRISÒTEMIS.

EL COR:

Oh, Fama, per qui la veu dels mortals
pot davallar sota terra, porta el meu lamentable
crit als Atrides que es troben a l'Hades
i anuncia'ls oprobis luctuosos.
Perilla el seu casal, les dues filles
es lliuren a una guerra que no pot mitigar
l'afecte que es tenien. Electra, abandonada
a si mateixa, no cessa ni un instant

de gemegar pel pare com el rossinyol planyívol,
sense pensar en la mort i disposada
a no tornar a veure la llum, si pot
dur a terme el seu signi. On trobaríem
una filla més digna del seu pare?
Cap ésser generós no pot tacar
amb una vida covarda el seu bon nom.
Oh, filla, filla meva, tu has triat
una vida de dol i t'has armat
contra el crim per guanyar-te dos títols
alhora: el de prudent i el de valenta.

Entren ORESTES i PÍLADES.

ORESTES:

Digueu-me, dones, hem estat ben informats?
Som al lloc on volíem arribar?

EL COR:

Què busqueu? Quin signi us porta aquí?

ORESTES:

Egist on té l'estatge? Fa estona que el busquem.

EL COR:

Aquí el tens. Has estat ben informat.

ORESTES:

Qui de vosaltres donarà notícia
a la gent de palau de la nostra arribada?

EL COR (*assenyalant ELECTRA*):

Aquesta, que és la parenta més pròxima.

ORESTES (*a ELECTRA*):

Així doncs, ves-hi tu i fes-los saber
que uns forasters de Fòcida volen parlar amb Egist.

ELECTRA:

Trista de mi! Sou vosaltres qui porteu
les proves certes d'allò que ens han dit?

ORESTES:

Ignoro el que us han dit. A mi m'envia
el vell Estrofi amb notícies d'Orestes.

ELECTRA:

Quines notícies? L'angoixa m'aclapara.

ORESTES:

Com pots veure, portem en aquesta urna
allò que resta del seu cos.

ELECTRA:

Oh, malaurada! Si el que resta d'Orestes
es troba en aquesta urna, deixa que la prengui
entre les meves mans i plori alhora
per mi mateixa i per la meva raça.

ORESTES:

No sembla un sentiment d'enemistat
el que així et fa parlar. Deus ser una amiga
o bé una dona de la seva sang.

ELECTRA (*prenent l'urna de les mans d'ORESTES*):

Oh, relíquia del més estimat dels homes!
Les esperances que en tu vaig posar,
quan et vaig fer partir d'aquesta terra,
que llunyanes han quedat quan ara et rebo!
Per què no vaig deixar aquesta vida
abans de fer-te anar a un país estrany
per salvar-te dels qui et volien mort?
I ara has mort a l'exili, lluny de casa,
lluny de la teva germana, oh, desgràcia!
No t'han rentat les meves mans ni han recollit
del foc devorador això que em resta de tu.
N'han tingut cura unes mans estrangeres
i ara retornes, petit munt de cendra,
dins aquesta petita urna. Malaurada
de mi, que et vaig criar d'infant. Tota la cura
que vaig tenir de tu haurà estat inútil.
La mare mai no t'ha estimat com jo,
i tot això se'm perd en un sol dia,
la teva mort s'ho ha endut tot com un mal vent.
Ara riuen els nostres enemics.
La nostra mare ha defugit el càstig

que m'anunciaves enviant-me rumors
de tant en tant. T'ho ha impedit per sempre
el destí advers que ha estat el teu i el meu.
I si, mentre vas viure en aquest món,
ho compartíem tot, ara no vull deixar de fer-ho:
acull el meu no res en aquest teu no res.

EL COR:

Pensa, Electra, que ets nascuda d'un mortal
i que també ho era Orestes. No et lamentis
perquè a tots ens espera aquest mateix destí.

ORESTES:

Ah! Què puc dir? A quins mots puc recórrer.
Em costa posar fre a la meva llengua.

ELECTRA:

D'on ve el teu mal? Què és el que vols dir?

ORESTES:

No és la noble Electra qui ara tinc davant meu?

ELECTRA:

Sí que ho és, i sumida en la misèria.

ORESTES:

Quin destí lamentable t'ha colpit!

ELECTRA:

És per mi, estranger, que et lamentes així?

ORESTES:

Oh, bellesa ultratjada d'una manera indigna!
Planyo la teva vida mísera, privada d'un espòs!

ELECTRA:

Doncs encara pateixo uns mals pitjors!

ORESTES:

N'hi pot haver de més cruels encara?

ELECTRA:

Sí, em cal conviure amb els assassins.

ORESTES:

Els assassins? De quin crim parles?

ELECTRA:

Els assassins del meu pare, que m'han fet la seva esclava.

ORESTES:

Qui ha gosat de sotmetre't a aquest tracte infamant?

ELECTRA:

Li haig de dir mare, però de mare no en té res.

ORESTES:

Quin és el tracte que en reps?

Et colpeja? Et sotmet a privacions?

ELECTRA:

En rebo tota mena de maltractes.

ORESTES:

No tens qui et protegeixi ni t'ajudi?

ELECTRA:

De l'únic que tenia, tu me'n portes les cendres.

ORESTES:

Com em commouen les teves desgràcies!

ELECTRA:

Ningú més em demostra pietat.

ORESTES:

Sí, he vingut per compartir els teus mals.

ELECTRA:

Has vingut per això? No m'ets pas cap parent.

ORESTES:

M'explicaré, si em puc fiar d'aquestes dones.

ELECTRA:

Em són amigues, em pots dir el que hakis de dir.

ORESTES:

Deixa aquesta urna i ho aclarirem tot.

ELECTRA:

No, pels déus! No me'n privis, estranger.

ORESTES:

Creu-me i no te'n penediràs.

ELECTRA:

No vull que em prenguis allò que més estimo.

ORESTES:

Has de fer cas del que et dic, pel teu bé.

ELECTRA:

Vull donar sepultura al meu germà.

ORESTES:

No parlis més. Et planys sense motiu.

ELECTRA:

No tinc motius per plorar un germà mort?

ORESTES:

No, no tens dret a plorar com ho fas.

ELECTRA:

Sí, perquè tinc a les mans el cos d'Orestes.

ORESTES:

Ho creus així perquè ho he volgut fer creure.

ELECTRA:

On és, llavors, la tomba del meu pobre germà?

ORESTES:

Enlloc, perquè qui viu no necessita tomba.

ELECTRA:

Què m'has dit, estranger?

ORESTES:

Res que sigui mentida.

ELECTRA:

Aleshores, és viu el meu germà?

ORESTES:

Sí, perquè jo respiro.

ELECTRA:

Ets tu, Orestes?

ORESTES:

Mira el segell del meu pare i reconeix
si dic o no la veritat.

ELECTRA (*deixant caure l'urna i llançant-se als braços d'ORESTES*):

Oh, dia benaurat! Et tinc entre els meus braços?

ORESTES:

Sí, t'ho puc confirmar, i que sigui així per sempre!

ELECTRA (*a EL COR*):

Oh, dones estimades, dones de la meva ciutat,
vegeu aquí Orestes, que l'astúcia

havia fet morir i ara l'astúcia salva.

EL COR:

Ho veiem, filla, i davant aquest fet
llàgrimes d'alegria ens cauen dels ulls.

ELECTRA:

Ah, rebrot d'uns éssers que em són estimats,
has vingut finalment per retrobar
aquells que tant havies enyorat.

ORESTES:

Sí, soc aquí, però tu calla i espera.
Cal que siguem pacients, que ningú
d'aquí dintre no ens senti ni sospiti res.

ELECTRA:

No em fan cap por les dones amb qui haig de conviure.

ORESTES:

Pensa que també Ares, l'esperit de combat,
habita entre les dones, prou que n'has fet la prova.

ELECTRA:

Em recordes allò que ha estat el nostre
infortuni i que res pot fer oblidar.

ORESTES:

Ho sé prou bé, però ja vindrà el moment
en què caldrà que ho recordem de nou.

ELECTRA:

Ara que finalment em sento lliure
em costa retenir la meua llengua.

ORESTES:

Hem de callar fins que no arribi l'hora.

ELECTRA:

Ara que ja ets aquí, qui trobaria
el silenci millor que la paraula?
Contra tota esperança et tinc de nou
al meu costat.

ORESTES:

Soc aquí perquè els déus
han decidit el meu retorn.

ELECTRA:

Aquests mots
em fan encara més feliç, si realment
ha estat un déu qui t'ha fet tornar a casa.

ORESTES:

No vull pas refrenar la teva joia,
pro temo que no et porti massa lluny.

ELECTRA:

Quan t'has dignat, després de tant de temps,
a comparèixer davant meu després
d'un viatge feliç, ara no vulguis
privar-me d'aquest goig que pot
posar fi a tots els mals que m'aclaparen.

ORESTES:

M'indignaria que algú altre te'n privés.
Ara, però, no gastis més paraules.
No cal que em diguis que la nostra mare
és perversa i que el tresor dels nostres pares
es perd per culpa d'Egist, que el dilapida
sense cap mirament ni cap sentit.
Digue'm més aviat què convé fer
en el moment present, anant de cara
o d'amagat, per poder posar terme
a les rialles dels qui ens són hostils,
i procura amagar la teva joia
davant la teva mare quan entrem.
El que has de fer és lamentar el fals desastre.
Quan haurem reeixit, aleshores podrem
alegrar-nos i riure lliurement.

ELECTRA:

Allò que et plagui, germà, em plaurà a mi.
No neix de mi el meu goig, sinó que em ve de tu.
Saps prou allò que passa a casa nostra.
T'han dit que Egist és fora i la mare és al palau.
No temis que ella endevini el meu goig.
Deixo que l'odi pesi dintre meu.

Tu has obrat per a mi l'inconcebible
fins al punt que si veiés retornar el pare
no em semblaria un prodigi. Mana'm, doncs,
allò que creguis convenient. Jo, tota sola,
no hauria tingut sinó dos objectius:
alliberar-me amb glòria o amb glòria sucumbir.

Apareix EL PRECEPTOR a la porta del palau.

EL PRECEPTOR:

Què feu aquí esperant, mentre el perill
us amenaça des d'aquest palau?
Cal que hi entreu sense perdre més temps
per tal d'enllestir la vostra empresa.

ORESTES:

Com trobaré les coses quan hi entri?

EL PRECEPTOR:

Tens a favor que ningú no sap qui ets.

ORESTES:

Els has anunciat la meva mort?

EL PRECEPTOR:

Per a ells ets un habitant de l'Hades.

ELECTRA:

Pels déus, germà, digue'm qui és aquest home.

ORESTES:

No el reconeixes? No pots recordar en mans
de qui em vas posar un dia?

ELECTRA:

De qui? Què dius?

ORESTES:

D'aquell que, per prudència,
em va portar secretament a Fòcida.

ELECTRA:

És aquest l'home que em va ser fidel
entre tots, quan el pare va ser mort?

ORESTES:

Ell mateix, no cal que facis més preguntes.

ELECTRA:

Oh, l'únic salvador del casal d'Agamèmon!
Com has tornat? Ets tu qui ens va salvar
al meu germà i a mi d'un destí infaust?
Com és que no t'he reconegut abans?
Salut, pare! Perquè em sembla un pare
qui ara tinc davant meu! Ets l'home
a qui he odiat i estimat en un sol dia.

EL PRECEPTOR:

Són molts, Electra, els dies i les nits
passades que em caldrien per contar-te
tot el que en tant de temps s'ha esdevingut.

A ORESTES i PÍLADES:

Però ara és l'hora de passar a l'acció.
Clitemnestra està sola, no hi ha cap home amb ella.
Si no actueu, potser haureu de combatre
no solament amb aquests enemics
sinó amb uns altres més astuts i nombrosos.

ORESTES:

Prou de discursos, doncs. Entrem de pressa.
Però abans d'actuar, honorem els déus
dels nostres pares que es troben al llindar.

Se'n van ORESTES, PÍLADES i EL PRECEPTOR.

ELECTRA:

Escolta'm, Apol·lo, a qui tantes ofrenes he fet.
Ara, amb el poc que tinc, t'imploro
que m'ajudis en aquesta empresa i mostris
als mortals com els déus premien els impius.

EL COR:

Ares, el déu de la venjança, ja s'acosta
presentint unes morts inevitables.
Les gosses de qui ningú es pot escapar

són ara sota el sostre del palau.
Allò que tant de temps he somiat
ben aviat serà acomplert.
Amb peu astut, Ares ha penetrat dins les estances
del casal opulent dels criminals.

Entra ELECTRA.

ELECTRA:

Oh, dones estimades, ja no trigaran
els nostres homes a fer el que cal fer.
Restem, doncs, en silenci i esperem.

EL COR:

Què fan? Què hem d'esperar?

ELECTRA:

Mentre ella prepara l'ofrena funeral,
ells li cauran al damunt.

EL COR:

I tu, per què has sortit?

ELECTRA:

Per impedir que Egist arribi i els sorprengui.

VEU DE CLITEMNESTRA:

Ai, ai! El casal és buit d'amics
i ple de gent que mata!

ELECTRA:

Allà dins sonen crits. Amigues, ho sentiu?

VEU DE CLITEMNESTRA:

Trista de mi! Egist, on ets? On ets?

ELECTRA:

Ho sentiu? Han cridat un altre cop.

VEU DE CLITEMNESTRA:

Fill meu, fill meu!
Tingues pietat de la teva mare!

ELECTRA:

I tu, n'has tingut d'ell i del seu pare?

VEU DE CLITEMNESTRA:

Ai de mi, malaurada! M'han colpit!

ELECTRA:

No deixis de colpir-la a fons, si pots!

EL COR:

Així es compleixen les imprecacions.

Reviuen els qui jeuen sota terra.

Aquells que un dia van ser occits
són pagats amb la sang dels assassins.

Entren ORESTES i PÍLADES.

EL COR:

Ja són aquí. De les seves mans degota
la sang oferta a Ares. No els en faig retret.

ELECTRA:

Què hi ha del nostre afer?

ORESTES:

Dins el palau
tot va tal com va predir-ho Apol·lo.

ELECTRA:

La miserable, és morta?

ORESTES:

No has de témer
que et torni a humiliar amb el seu orgull.

EL COR:

Pareu atenció. Veig apropar-se Egist.

ELECTRA:

Poseu-vos, doncs, alerta per a allò que heu de fer.

ORESTES:

On el veieu? Ve cap a aquesta banda?

ELECTRA:

Ve dels afores, amb aire exultant.

EL COR:

Entreu al vestíbul sense perdre temps
per tal de reeixir en aquest nou treball.

ORESTES:

Estigues tranquil·la: el sabrem acabar.

ELECTRA:

Segueix el pla previst.

ORESTES:

Faré el que cal.

ELECTRA:

Aquí, soc jo qui ara està a l'espera.

Se'n van ORESTES i PÍLADES.

EL COR:

Ara seria bo dir uns quants mots a aquest home
com si fos un amic, perquè ell mateix
s'encamini al combat on rebrà el càstig que es mereix.

Arriba EGIST.

EGIST:

Qui de vosaltres sap on és aquesta gent
de Fòcida que ens anuncia, així ho han dit,
que Orestes ha sucumbit en una cursa?

A ELECTRA:

A tu, a tu ho pregunto, sí, a tu
tan arrogant fins ara. Sobretot
és a tu a qui interessa aquesta nova.

Ets tu qui ho deus saber i qui em pot respondre.

ELECTRA:

Sí, ho sé; com podria no saber-ho?
Com puc ser indiferent a la sort dels qui estimo?

EGIST:

Digue'm, doncs, on són ara els forasters.

ELECTRA:

Dins el palau. Hi han trobat una amable amfitriona.

EGIST:

I han anunciat realment la mort d'Orestes?

ELECTRA:

N'han donat proves.

EGIST:

En puc estar segur?

ELECTRA:

En pots estar, i no t'envejo el que veuràs.

EGIST:

Em fas content, contra el que tens per costum.

ELECTRA:

Alegra't, doncs, si et sembla que ho pots fer.

EGIST:

Ara ordeno silenci, i que s'obrin les portes,
perquè els habitants d'Argos i de Micenes puguin
saber allò que ha passat i, si algun d'ells
havia esperat mai res d'aquest home,
que avui, en veure les seves despulles,
accepti el meu poder sense que calgui
cap càstig perquè torni a la raó.

ELECTRA:

Per mi, tot està llest. Amb l'edat he adquirit
prou seny per sotmetre'm als més forts.

Entren un cadàver tapat, apareixen ORESTES i PÍLADES.

EGIST:

Oh, Zeus! Ara tinc davant meu
l'espectacle d'una mort benvinguda,
però callo, per no atraure cap desgràcia.
Aparteu aquest vel que amaga el mort
als meus ulls, per tal que pugui rebre
la part de l'homenatge que li dec.

ORESTES:

Aparta'l tu mateix. No és pas a mi
sinó a tu a qui pertoca de veure
i saludar algú que t'has estimat.

EGIST:

El teu consell és bo i el seguiré.

A ELECTRA:

Tu, crida Clitemnestra, si és dins el palau.

ORESTES:

La tens a prop, no la busquis enlloc més.

EGIST (*descobrint el cadàver*):

Oh, què veig!

ORESTES:

Et fa por? No la coneixes?

EGIST:

En quina xarxa cruel he caigut!

ORESTES:

No t'adones que ja fa una bona estona
que estàs parlant amb vius creient-los morts?

EGIST:

Ara ho comprenc, oh, malaurat de mi!

Qui em parla no pot ser altre que Orestes!

ORESTES:

Tu, tan bon endeví, com t'has pogut
enganyar tant de temps?

EGIST:

Oh, desgràcia!

Estic perdut. Però deixa'm només
dir una última paraula.

ELECTRA:

Germà,

per tots els déus, no el deixis parlar més.

Que no s'allargui més el seu discurs!

Qui tants crims ha comès, quin guany pot treure
d'una mica de temps? No, cuita, mata'l

i, un cop mort, exposa el seu cos;

tindrà els enterradors que li escauen,

lluny de la nostra vista. Per a mi,

no hi res més que em pugui alliberar

dels llargs turments que m'ha tocat patir.

ORESTES (*a EGIST*):

Fica't, doncs, al palau, de pressa. Ja no és qüestió
de cap debat sinó de la teva vida.

EGIST:

Per què vols fer-me entrar? Per què, si creus
que és bo el teu acte, et calen les tenebres?

ORESTES:

Vull que entris al lloc on vas matar el meu pare.

EGIST:

Cal que aquest lloc vegi una altra desgràcia?

ORESTES:

Prou de parlar. Au, fica't al palau! (*L'hi empeny.*)

ELECTRA:

Aquest ha de ser el càstig per als qui
han gosat transgredir unes lleis sagrades.
Així els malvats se'n sortirien menys.

EL COR:

Com heu sofert, oh, Atrides, pel camí
que us ha dut finalment la llibertat!
Heu arribat, amb un últim impuls,
al final que tants anys heu esperat.

Filoctetes

Versió de Feliu Formosa

PERSONATGES

FILOCTETES, fill de Peant

NEOPTÒLEM, fill d'Aquil·les

ULISSES, rei d'Ítaca

UN ESPIA, disfressat de mercader

HÈRCULES

COR DE MARINERS del vaixell de Neoptòlem

L'acció té lloc a l'illa de Lemnos, en un paratge desert vora el mar, davant la gruta de FILOCTETES.

Apareixen ULISSES i NEOPTÒLEM, seguits d'un mariner.

ULISSES:

Hem arribat a la terra de Lemnos
voltada per les ones, una riba
inhabitada, on ningú no passa.
És aquí, Neoptòlem, fill d'Aquil·les,
el més gran dels herois, on vaig deixar
un dia l'home del país malíac,
fill de Peant, per ordre dels meus caps.
Li supurava un peu d'un mal terrible
i ens omplia tothora el campament
d'uns crits esgarrifosos i salvatges
que ens privaven de fer libacions
i sacrificis als déus. Pro, per què
seguir amb aquesta història? No és hora
d'entretenir-se en discursos. Tinc por
que no tingui notícia que he vingut
i descobreixi l'ardit amb què penso
d'endur-me'l per sorpresa. Compto amb tu
perquè m'ajudis, cal buscar una penya
que té dues entrades. A l'hivern
pot prendre el sol en un doble seient
i la brisa, a l'estiu, li envia el son
per la doble obertura dins l'estança.
Veuràs a sota, una mica a l'esquerra,

un doll d'aigua potable, si és que encara existeix. Ara avança i, en silenci, fes-me un senyal si tot és com t'he dit o ha canviat. Després t'explicaré el que ens resta per fer perquè tots dos puguem dur a terme l'empresa prevista.

NEOPTÈLEM:

No he d'anar gaire lluny per fer el que dius. Crec veure la caverna que has descrit.

ULISSES (*des de baix*):

No la puc veure bé. És gaire amunt?

NEOPTÈLEM:

Aquí dalt. No se sent soroll de passos.

ULISSES:

Entra a mirar si no dorm dins la gruta.

NEOPTÈLEM:

La veig buida. No hi ha ningú que hi visqui.

ULISSES:

No hi ha indicis que s'hi hostatgi algú?

NEOPTÈLEM:

Sí, un jaç de brossa, com per fer-hi nit.

ULISSES:

Tret d'això, tot és buit? No hi ha res més?

NEOPTÈLEM:

Sí, un bol de fusta i llenya per fer foc.

ULISSES:

Estic segur que és aquí on ell habita.

NEOPTÈLEM:

També hi veig, eixugant-se a la calor, uns parracs plens d'un pus insuportable.

ULISSES:

Estic segur que és aquí on ell habita, i deu ser a prop. Com podria allunyar-se'n amb el peu afectat d'un mal ja antic? Ha sortit a buscar amb què alimentar-se o alguna herba que calmi els seus dolors.

Envia, doncs, l'home que tens aquí
a investigar. Tinc por que no m'agafi
per sorpresa. S'estimaria més
batre'm a mi que a cap dels altres grecs.

A un senyal de NEOPTÒLEM, el mariner s'allunya.

NEOPTÒLEM:

El meu company vigilarà el camí.
I tu, ara, digues què més hem de fer.

ULISSES:

Fill d'Aquil·les, la tasca que t'ha dut
aquí exigeix coratge i no pas físic.
Des d'ara cal que obeeixis les ordres
que et donaré, per estranyes que et semblin.

NEOPTÒLEM:

Digues, què manes?

ULISSES:

Que amb el teu discurs
et guanyis l'ànima de Filoctetes.
Quan et preguntí qui ets i d'on vens,
li dius que ets fill d'Aquil·les, no ho amaguis,
i que navegues cap al teu país
deixant la flota i l'exèrcit dels grecs
perquè els odies a mort. Digues que ells
van suplicar-te que te'ls ajuntessis
venint del teu país, perquè poguessin
així conquerir Troia, pro després
no es van dignar a concedir-te les armes
d'Aquil·les quan, de fet, et pertocaven,
sinó que van atorgar-les a Ulisses.
Digues tot el que vulguis contra mi,
que jo no m'ofendré, pro, si no actues
tal com et dic, faràs molt mal als grecs,
ja que, si no ens apoderem de l'arc
de Filoctetes, mai no assolarem

la terra dels troians. Ara et diré
per què aquest home es pot fiar de tu.
Tu et vas llançar a la mar sense haver fet
cap jurament, ningú t'hi va obligar
ni vas unir-te al nostre primer estol.
En canvi, jo no puc negar aquests fets,
i si ell em veu i té l'arc a les mans
estic llest, i tu ho estaràs amb mi.
Cal, doncs, trobar la manera d'aconseguir
aquesta arma invencible. Sé prou
que la teva natura no t'inclina
a aquest llenguatge ni a semblants intrigues.
Però cal que t'hi arrisquis, perquè és dolç
obtenir la victòria. Després
sabrem mostrar-nos justos, però avui,
només un dia, fes el que t'he dit
i la resta del temps seràs jutjat
com el més honorable dels mortals.

NEOPTÒLEM:

Detesto executar, fill de Laertes,
allò que em desagrada de sentir.
No estic fet per a aquestes males arts
com, pel que diuen, tampoc no ho estava
el meu pare. I estic més disposat
a capturar aquest home per la força
que no amb astúcia. Amb un sol peu, no el crec
capaç de triomfar de tots nosaltres.
Si ara no actuo com a enviat teu,
tinc por de ser acusat de traïdor.
Pro, tanmateix, Ulisses, més m'estimo
fracassar comportant-me lleialment
que no pas vèncer per una vilesa.

ULISSES:

Ah, fill d'un noble pare, jo també
quan era jove tenia la llengua
més peresosa que la mà, pro ara
l'experiència em diu que la paraula
i no l'acció és qui tot ho mena.

NEOPTÒLEM:

Què em manes, doncs, si no és que menteixi?

ULISSES:

Cal un engany perquè te'l facis teu.

NEOPTÒLEM:

Per què haig d'actuar així en lloc de convence'l?

ULISSES:

No et creuria, i per la violència
mai no aconseguiràs de dominar-lo.

NEOPTÒLEM:

Tan segur està de la seva energia?

ULISSES:

Té fletxes infal·libles i mortals.

NEOPTÒLEM:

Tan perillós és entrar-hi en contacte?

ULISSES:

Sí, a menys que no l'enganyis, com t'he dit.

NEOPTÒLEM:

No et sembla vergonyós anar amb mentides?

ULISSES:

No, si mentir ens du la salvació.

NEOPTÒLEM:

Amb quina cara puc parlar-li així?

ULISSES:

Quan hi ha un profit, és absurd vacil·lar.

NEOPTÒLEM:

Què en trauré, que aquest home vingui a Troia?

ULISSES:

Només amb el seu arc la farem nostra.

NEOPTÒLEM:

Així no haig de ser jo que la conquisti,
tal com s'ha dit?

ULISSES:

Ni tu sense el seu arc
ni el seu arc sense tu.

NEOPTÒLEM:

Cal obtenir-lo,
doncs, si és això el que ha de salvar-nos.

ULISSES:

Si ho fas així, t'emportaràs dos premis.

NEOPTÒLEM;

Quins? Si me'ls dius, no em negaré a actuar.

ULISSES:

Diran que ets hàbil i valent alhora.

NEOPTÒLEM:

Sigui, doncs. Obraré sense vergonya.

ULISSES:

Recordes bé el que t'he recomanat?

NEOPTÒLEM:

No en pots dubtar, tens la meva promesa.

ULISSES:

Queda't tu aquí per parlar amb aquest home.
Jo me'n vaig, no vull que em sorprengui amb tu.
Faré tornar al vaixell el nostre espia
i, si em sembla que passa massa temps,
te'l tornaré a enviar i faré que et vingui
amb el vestit d'un patró de vaixell
per no ser conegut. Et parlarà
amb mots ambigus. De tot el que et digui,
retén allò que et sigui útil. Ara
jo me'n vaig al vaixell i compto amb tu.
Que ens guïïn Hermes, el déu de l'astúcia,
i Victòria Atena, protectora
de la meva ciutat, que sempre em guarda.

*Surt. Entra el cor format per quinze mariners que venen del vaixell de
NEOPTÒLEM.*

EL COR:

Què haig de fer, jo, estranger en terra estrangera:
parlar o dissimular davant un home
tan suspicax? Aquell que té de Zeus
el sagrat ceptre és hàbil entre els hàbils.
Tu, jove, a qui el poder suprem li ve

de temps immemorials, digue'm què vols
que faci i en què vols que t'assisteixi.

NEOPTÒLEM (*mostrant la cova de FILOCTETES*):

Pots veure el lloc cavernós on habita
aquest home. Examina'l sense por.
Pro, quan vingui el terrible vagabund,
surt del seu habitacle, disposat
a servir-me quan sigui necessari.

EL COR:

La meva tasca ha estat sempre, senyor,
mantenir els ulls ben oberts i vetllar
pel que et convingui. Però ara digues
on fa vida aquest home i en quins llocs
es troba. Em serà útil de saber-ho
per tal que no m'agafi per sorpresa.
Cal saber allà on el duen els seus passos
tant a dins com a fora del seu cau.

NEOPTÒLEM:

No crec que es trobi gaire lluny d'aquí.
Deu viure tristament d'anar a la caça
de bèsties salvatges amb les seves
fletxes alades, sense que ningú
vingui a guarir-lo del mal que pateix.

EL COR:

Jo el compadeixo. Ningú no en té cura.
Sempre està sol, pateix un mal feréstec.
Cada necessitat l'esfereeix.
Com, com l'infortunat pot resistir-ho?
Oh, la mísera raça dels mortals!
La mà dels déus! Un home que no està
per sota de les més nobles nissagues
ara ha de viure privat de tot bé,
abandonat dels seus semblants, famèlic,
devorat per neguits irremeiables,
i només l'eco respon als seus planys.

NEOPTÒLEM:

Res no em resulta estrany de tot això.
No puc concebre que el seu sofriment
no vingui d'algun déu que no vol que armi
el seu arc invencible contra Troia
abans que arribi l'hora en què convingui
que la ciutat sucumbeixi als seus trets.

EL COR:

Calla, fill meu.

NEOPTÒLEM:

Què hi ha?

EL COR:

He sentit un crit

proferit per un home que sofreix.
Ve d'aquí? O d'allà? Sembla d'algú
que va avançant dificultosament.
És la veu sorda d'un home vençut,
el distingeixo amb claredat. Escolta'l.
L'home no és lluny, està a punt de ser aquí.
No toca un flabiol com un pastor.
Ara potser ensopega i, pel dolor,
llança un fort crit. Potser veu el vaixell
ancorat vora aquella riba inhòspita.
Els seus crits tenen un estrany accent.

Entra FILOCTETES.

FILOCTETES:

Oh, estrangers, qui sou? De quin país
heu vingut a abordar en aquesta terra
inhòspita i deserta. Quina pàtria,
quina raça puc dir que són les vostres?
Per com vestiu diria que veniu
de Grècia, el país que tant estimo.
Pro voldria sentir la vostra veu.
No us faci por el meu aspecte salvatge.

Tingueu compassió d'un malaurat,
abandonat, tot sol i sense amics.
Parleu-me, us ho suplico, si heu vingut
com a amics. Responeu-me. Haig de sentir
la vostra veu com vosaltres la meva.

NEOPTÈLEM:

Som grecs, sí, si és això el que vols saber.

FILOCTETES:

Llengua estimada! Ah, han calgut tants anys
perquè un com tu m'adreci la paraula!
Què t'ha portat a abordar aquí, fill meu?
Quina necessitat o quin bon vent?
Digue-m'ho tot, haig de saber qui ets.

NEOPTÈLEM:

Soc, per naixença, de l'illa de Skiros,
i torno al meu país. Soc fill d'Aquil·les
i em diuen Neoptèlem. Ja ho saps tot.

FILOCTETES:

Oh, fill d'un pare a qui tant he estimat!
Per quina missió has arribat
en aquesta illa? Des d'on has partit?

NEOPTÈLEM:

Vinc de Troia.

FILOCTETES:

Què dius? No anaves pas
amb nosaltres des del començament,
quan els vaixells van salpar cap a Troia.

NEOPTÈLEM:

Que potser tu també vas prendre part
en aquella acció?

FILOCTETES:

No saps, fill meu,
qui tens davant els ulls? No saps qui soc?

NEOPTÈLEM:

Com puc saber-ho, si no t'he vist mai?

FILOCTETES:

Vols dir que no has sentit mai el meu nom
ni has sabut res dels mals que em consumeixen?

NEOPTÈLEM:

Del que dius no en tinc cap coneixement.

FILOCTETES:

Que en soc, de miserable! Com m'odien
els déus, si ni el rumor del que pateixo
no ha arribat, pel que es veu, a cap racó
de Grècia! Però els qui m'han llençat
aquí d'una manera tan infame
es riuen en silenci dels meus mals,
que creixen i empitjoren cada dia.
Oh, fill d'Aquil·les, potser has sentit dir
que jo soc el que posseeix les armes
d'Hèrcules, Filoctetes, fill de Peant,
a qui els dos generals dels grecs i Ulisses
van llençar vergonyosament aquí
després que un escurçó em va mossegar
salvatgement, amb fúria homicida.
Tornàvem d'una expedició a l'illa
de Crise en abordar en aquesta riba.
Els va alegrar veure que m'adormia,
colpit pel mal, a l'abric d'una roca.
Se'n van anar, deixant-me abandonat.
No em van deixar sinó quatre parracs
i un esquifit auxili d'aliment,
pobre recurs per poder sobreviure.
T'imagines, fill meu, el despertar
que vaig tenir en veure el meu estat,
i els meus laments quan em vaig adonar
que els vaixells amb què havia navegat
s'havien allunyat i no quedava
ningú per ajudar-me a suportar
el meu mal? Vaig mirar pertot arreu
sense veure res més que la més gran

desolació! Anava passant el temps
i havia de pensar com sobreviure.
Amb aquest arc podia procurar-me
el nodriment que m'era indispensable.
Els tudons que es posaven a l'abast
els feria en ple vol i, quan la fletxa
llançada per la corda els abatia,
m'hi acostava arrossegant el peu
penosament. Si em calia trobar
res per beure o, enmig de la borrasca,
a l'hivern, em calia buscar llenya,
miserable de mi, m'hi acostava
arrossegant-me. I per fer foc havia
de fregar un còdol contra un altre còdol
amb penes i treballs perquè sorgís
la flama que m'ha fet tant de servei.
Perquè, amb el foc, la balma on em resguardo
tot m'ho assegura menys el guariment
del mal que m'aclapara. En fi, fill meu,
ja t'has fet càrrec del que és aquesta illa.
Cap mariner no hi aborda de grat.
No hi ha cap port per acollir ningú.
Algú, sens dubte, hi pot venir a parar.
Pot succeir al llarg de tota una vida.
Però si algú hi arriba així, fill meu,
se'm pot mostrar compassiu amb paraules
o fins amb una mica d'aliment,
o bé, per llàstima, amb alguna roba,
pro el que ningú no vol, quan ho suplico,
és retornar-me a casa. Fa deu anys
que em moro aquí en la fam i en els dolors
patint aquesta nafra que em devora.
Ja veus el que m'han fet els dos Atrides
i el poderós Ulisses. Tant de bo
que un dia rebin dels déus de l'Olimp
un tracte com el que a mi m'han donat.

EL CORIFEU:

Igual que els estrangers que han arribat aquí, puc compadir-te, fill de Peant.

NEOPTÒLEM:

I jo mateix puc declarar que és cert el teu relat, perquè també he topat amb els Atrides i l'astut Ulisses.

FILOCTETES:

Tens també un greuge contra els maleïts Atrides? T'han ofès igual que a mi?

NEOPTÒLEM:

Si pogués saciar la meva còlera amb el meu braç, sabrien els dos reis de Micenes i Esparta que també Skiros pot ser mare de valents.

FILOCTETES:

Ben dit, fill meu. Ara, quin és l'objecte d'aquesta ira que et mou contra ells?

NEOPTÒLEM:

Fill de Peant, faré l'esforç de dir-te quins afronts n'he rebut, com van vexar-me quan m'hi vaig ajuntar, quan el destí va fer que Aquil·les morís.

FILOCTETES:

No segueixis.

Digue'm primer si és cert que és mort Aquil·les.

NEOPTÒLEM:

És mort, i no per obra d'un mortal, sinó d'un déu. Una fletxa llançada per Apol·lo, així ho diuen, el va abatre.

FILOCTETES:

De noble estirp el matador i el mort. Estic desconcertat: cal que primer escolti el que has sofert o bé em lamenti per la mort de l'heroi?

NEOPTÒLEM:

Crec que en tens prou

amb el teu sofriment perquè lamentis
el sofriment dels altres.

FILOCTETES:

Tens raó.

Segueix, doncs, explicant la teva història.
Parla'm de les vileses que t'han fet.

NEOPTÈLEM:

Un dia, en un vaixell, el diví Ulisses
i aquell que havia criat el meu pare
em van venir a buscar per informar-me,
veritat o impostura, que després
de la mort del meu pare només jo
podia conquerir la ciutadella.
Parlant-me així, estranger, no em van poder
retenir gaire temps. Vaig embarcar-me
tot seguit, més que res pel meu desig
de veure el mort abans que el sepultessin.
Després s'hi afegia la promesa
de poder prendre Troia. El segon dia
de navegació, un vent propici
ens va fer prendre terra a Sigeon,
el promontori amarg on el meu pare
seria sepultat. En arribar-hi,
tot l'exèrcit em va envoltar i després
de saludar-me van jurar que en mi
veien reviure Aquil·les. Tanmateix
el gran heroi jeia mort. Jo, afligit,
vaig plorar-lo abans d'anar a l'encontre
dels Atrides, que creia els meus amics.
Vaig reclamar les armes del meu pare
i tot allò que restés d'ell. Ai las!
Amb quina insolència em van respondre!
«Fill d'Aquil·les, el que era del teu pare
ho pots prendre, però les seves armes
les ha guanyades el fill de Laertes».
Fora de mi, amb una còlera sorda,
vaig dir-los: «Ah, cruels, com heu gosat

donar a un altre unes armes que són meves sense haver decidit de consultar-me?».

I Ulisses, que era a prop, em va respondre:

«Sí, fill meu, m'han donat aquestes armes, i a títol just, perquè jo vaig salvar-les i també el cos d'Aquil·les». Jo, amb ràbia, li vaig llançar tota mena d'injúries, i ell, bé que poc iracund, va sentir-se picat pels meus afronts i em va respondre:

«Tu no eres amb nosaltres. Eres lluny, on no havies de ser, i aquestes armes, de les quals parles amb tanta arrogància, mai no te les emportaràs a Skiros».

Ultrajat, despullat del que era meu per un home malvat, fill de malvats, vaig haver de fer vela cap a casa.

Pro més que blasmar Ulisses, els qui acuso són els qui tenen el poder, perquè una ciutat és tota dels qui manen i també el seu exèrcit. Els malvats aprenen la maldat dels qui governen.

Jo t'ho he dit tot. Qui detesta els Atrides, que l'estimin els déus com jo l'estimo!

EL COR:

Oh, terra muntanyenca, nodridora, mare del mateix Zeus, que posseeixes el gran Pactolos, ric en or. Allà, oh, mare venerada, t'invocava quan l'orgull dels Atrides s'adreçava contra aquest jove, quan van confiar les armes del seu pare, honor suprem, al poderós i astut fill de Laertes.

FILICTETES:

Heu arribat aquí, estrangers, portant-me un senyal cert de la vostra rancúnia. Igual que jo, heu pogut veure el treball

dels Atrides i Ulisses, que té sempre
la llengua disposada a la vilesa,
al discurs enganyós i a alguna indústria
de la qual res d'honest no en pot sortir.
Però una cosa em sorprèn. Com pot ser
que el gran Àiax, en veure tot això,
no intervingués ni tingués res a dir-hi?

NEOPTÒLEM:

El gran heroi ja no era d'aquest món.
Si hagués estat encara entre els vivents,
mai no haurien gosat d'espoliar-me.

FILOCTETES:

Què dius? Ell també és mort?

NEOPTÒLEM:

Sí, ja no veu
la llum del dia.

FILOCTETES:

Digues, i aquell vell
Nèstor, bon amic meu, és viu encara?

NEOPTÒLEM:

Fa pena com es troba, se li ha mort
Antíloc, el seu fill.

FILOCTETES:

Ah, aquests dos homes
de qui em parles són dels qui menys voldria
saber la fi. Ai las, què cal pensar,
si aquests herois són morts i, en canvi, Ulisses
és viu quan jo voldria que no ho fos?

NEOPTÒLEM:

Ell és un hàbil lluitador, però
també el més destre es pot entrebançar.

FILOCTETES:

I ara, pels déus, digue'm on és Patrocle,
a qui el teu pare havia estimat tant.

NEOPTÒLEM:

És mort també. Per dir-ho amb una frase:

en l'atzar de la guerra solen caure
els virtuosos més que no els perversos.

FILOCTETES:

També en soc testimoni. Per això
vull preguntar-te per un home indigne
i de llengua esmolada i perillosa.

NEOPTÈLEM:

Suposo que et refereixes a Ulisses.

FILOCTETES:

No parlo d'ell. Hi havia un tal Tersites
que no s'hauria estalviat ni un mot
ni que li fos vedat. Digues, què en saps?

NEOPTÈLEM:

No l'he vist, però crec que encara és viu.

FILOCTETES:

Un canalla mai no desapareix.
Els déus, per contra, semblen protegir-los.
Com puc comprendre-ho, com ho puc lloar?
En lloc d'aprovar els déus, haig de blasmar-los.

NEOPTÈLEM:

Pel que fa a mi, des d'ara em miraré
de lluny tant Troia com els dos Atrides,
per guardar-me'n. La gent entre la qual
té més força el malvat que el qui és honrat
i on la virtut es fon i la vilesa
s'imposa, mai no la suportaré.
En tindrè prou amb la rocosa Skiros.
Des d'ara em complauré amb la meva casa.
Me'n vaig cap al vaixell. Et dic adeu
de bon cor, fill de Peant, i que els déus,
com tu mateix desitges, t'alliberin
del teu mal, i nosaltres, quan el cel
ho concedeixi, salparem tot d'una.

FILOCTETES:

Ja us embarqueu, fill meu?

NEOPTÒLEM:

Ara n'és l'hora.

FILOCTETES:

Pel pare i per la mare que t'esperen
i pel que estimes de la teva pàtria,
et prego que no em deixis aquí sol,
abandonat enmig de tants malastres,
els que veus i els que m'has sentit contar.
Pren-me amb tu. Sé com és desagradable
traginar aquest fardell, però suporta'l.
Els éssers generosos avorreixen
allò que és lleig i honoren la virtut.
Per tu, deixar-me seria una infàmia,
i en canvi et guanyaràs honor i glòria
si em fas arribar viu al país d'Eta.
No perdràs més d'un dia i em faràs
feliç si te m'emportes. Pots deixar-me
a la proa, a la popa, a la sentina,
allà on molesti menys els teus companys.
Accepta'm, fill. Per Zeus Suplicant,
deixa't convèncer, de genolls t'ho prego,
tot i que em trobo sense forces, coix.
No em deixis lluny de tota petja humana.
Porta'm a casa teva o a algun port
de Calcodont d'Eubeu. Des d'allí,
no serà llarg el camí fins a Eta.
Fes que trobi un pare que m'estima
i que, després de tant de temps, potser
ja no és d'aquest món. Tantes vegades
pels qui han vingut aquí li he fet portar
els meus precis suplicants perquè vingués
a salvar-me i a dur-me a casa nostra!
Penso que és mort o que els meus enviats
probablement han fet poc cas de mi.
Ara em remeto a tu per conduir-me
i anunciar-me. Salva'm, compadeix-me.

Ja veus fins a quin punt per als humans
tot és perill i atzar, tant la fortuna
com la dissort. Quan es viu sense penes,
cal pensar en els perills. Quan s'és feliç,
cal vigilar perquè mai no ens arribi
l'adversitat sense haver-la previst.

EL COR:

Apiada-te'n, senyor. T'ha dit les proves
per les quals ha passat, les seves penes
intolerables. Que mai no en conegui
tantes cap dels amics que em són propers.
Si tant detestes els cruels Atrides,
canviaria aquests mals que t'han fet
en profit per a ell i el salvaria,
l'embarcaria en un ràpid vaixell
per dur-lo allà on desitja, a casa seva,
i evitar així la venjança dels déus.

NEOPTÒLEM:

Ves amb compte. Ara et mostres benvolent,
pro conviure algun temps amb el seu mal
potser et farà canviar de llenguatge.

EL CORIFEU:

De cap manera. No tens cap motiu
per suposar que pugui actuar així.

NEOPTÒLEM:

Doncs bé, crec que seria una vergonya
mostrar-me menys predisposat que tu
a fer un esforç en favor d'aquest home.
Així, si et sembla, embarquem-nos de pressa.
La nostra nau no es negarà a acollir-lo
i que els déus ens permetin de sortir
d'aquesta terra i fer cap a la nostra.

FILCTETES:

Oh, dia beneït! Oh, dolç heroi!
Mariners estimats, com fer-vos veure
amb actes quin amic us heu guanyat?

Partim, fill meu. Però abans cal que entrem
a visitar per última vegada
aquest meu habitacle inhabitable,
perquè així sàpigues com he viscut
i amb quin coratge he pogut superar-ho.
Crec que, llevat de mi, si algú veiés
un espectacle així, mai no podria
imaginar com ho he pogut sofrir.
Ben aviat vaig saber que em calia
aprendre a resignar-me a la desgràcia.

EL CORIFEU:

Atureu-vos. Dos homes se'ns acosten.
L'un és un mariner del teu vaixell
i l'altre, un estranger. Escoltem què diuen.

Entra EL MERCADER, acompanyat d'un mariner del vaixell de NEOPTÒLEM.

EL MERCADER:

Fill d'Aquil·les, he demanat per tu
a aquest home, que amb altres dos guardava
la teva nau. Hi he topat per atzar.
He abordat justament al costat vostre.
Vinc de Troia amb el meu modest vaixell.
Anava a casa meva, a Peparetos,
terra de bones vinyes, i he sabut
que navegaves amb tots aquests homes.
M'ha semblat que no havia de callar,
ni seguir el meu viatge abans d'haver-te
parlat. T'haig d'informar de certes coses.
Tu no saps res, potser, del que t'afecta,
de les noves mesures que els aqueus
han pres pel que fa a tu, i no solament
són designis, sinó uns actes que pensen
posar en execució sense demora.

NEOPTÒLEM:

Estranger, aquest favor que atribueixo

a la teva sol·licitud te l'haig
d'agrair, si no vull semblar un ingrát.
Però explica't millor i fes-me saber
aquests darrers propòsits dels aqueus.

EL MERCADER:

El vell Fènix, amb els fills de Teseu,
s'han embarcat per venir-te a l'encontre.

NEOPTÒLEM:

Volen endur-se'm amb ells per la força
o bé amb raons?

EL MERCADER:

No ho sé. Si soc aquí,
és per dir-te només el que he sentit.

NEOPTÒLEM:

És que Fènix i els seus companys de bord
obren així per complaure els Atrides?

EL MERCADER:

Tot això s'està fent, no és ja un projecte.

NEOPTÒLEM:

Per què Ulisses no ha dut aquest missatge
ell mateix? Quin temor l'hi impedia?

EL MERCADER:

Perquè ell volia, amb el fill de Tideu,
quan jo salpava, anar a buscar algú altre.

NEOPTÒLEM:

Qui era aquest que volia anar a buscar?

EL MERCADER:

Era... Però abans digue'm tu qui és
aquest que tens a prop. Parla en veu baixa.

NEOPTÒLEM:

Estranger, és l'il·lustre Filoctetes.

EL MERCADER:

No parlis més. Tan de pressa com puguis,
torna al vaixell i fuig d'aquesta terra.

FILCTETES:

Què et diu, fill meu? Què maquina aquest home
en secret sobre mi amb això que et diu?

NEOPTÒLEM:

No sé ben bé el que diu. Si ha de parlar,
que ho faci a plena llum amb tu i amb mi.

EL MERCADER:

Fill d'Aquil·les, no facis que em baralli
amb l'exèrcit ni dir el que no haig de dir.
A canvi dels petits serveis que els presto,
en rebo molta ajuda, jo, un pobre home.

NEOPTÒLEM:

Jo no estimo els Atrides, i aquest home
és amic meu perquè també els detesta.
Cal, doncs, ja que has vingut com un amic,
que no ens amaguis res del que has sentit.

EL MERCADER:

Pensa bé el que vols fer.

NEOPTÒLEM:

Fa temps que hi penso.

EL MERCADER:

N'ets responsable.

NEOPTÒLEM:

Molt bé, però parla.

EL MERCADER:

Doncs bé, l'home que busquen és aquest.

Assenyalant FILOCTETES:

Els dos que t'he esmentat, el poderós
Ulisses amb el fill de Tideu. Venen
a emportar-se'l de grat o per la força.
Ho han jurat. Ho han sentit tots els aqueus.
Ulisses ho ha afirmat, perquè ha estat ell
més que l'altre qui ha proposat l'empresa.

NEOPTÒLEM:

Per què els Atrides han deixat que passi
tant de temps sense haver-se inquietat
pel qui han abandonat durant tants anys?
Quina enyorança els ha vingut? Potser
hi ha la força dels déus, la seva ira,
que castiga el qui actua injustament?

EL MERCADER:

Tot t'ho explicaré, si és que no ho saps.
Hi havia un endeví de noble raça,
un fill de Príam, Hèlenos de nom,
i un dia l'home a qui s'atribueixen
tota mena d'infàmies i oprobis,
l'astut Ulisses, surt sol una nit,
el captura i, encadenat, el du
i mostra a l'assemblea dels aqueus
la magnífica presa que ha atrapat.
El presoner aleshores profetitza
que mai no arrasaran la fortalesa
de Troia si no fan que Filoctetes
torni de l'illa on encara s'està.
Quan el fill de Laertes ha sentit
els mots de l'endeví, promet anar
a buscar l'home i presentar-lo als grecs.
Comptava fer-lo tornar de bon grat
o per la força, en cas que ho refusés.
I, si fallava, s'hi jugava el cap.
Ho has sentit tot, fill meu, i el meu consell
és que et salvis, per tu i pels qui t'estimen.

FILOCTETES:

Oh, desgràcia! Un home que no és
res més que crim ha jurat de convence'm
perquè m'uneixi de nou als aqueus?
Això és tant com convence'm que, un cop mort,
torni de l'Hades, com va fer el seu pare.

EL MERCADER:

No sé res més. Me'n torno al meu vaixell.
Que us ajudin els déus en bé dels dos.

Se'n van EL MERCADER i el mariner que l'acompanya.

FILOCTETES:

Ah, fill meu, no fa ràbia que Ulisses
pensi fer-me sortir amb paraules dolces

del seu vaixell per mostrar-me als aqueus?
Abans escoltaria l'execrable
escurçó que va mossegar-me el peu.
Sé que aquest home és capaç de tot
iestic segur que se'ns presentarà.
Partim, fill meu, un ample espai marí
ens distancia de la nau d'Ulisses.
Anem, la rapidesa ens pot donar,
quan l'esforç passi, son i un bon repòs.

NEOPTÒLEM:

Quan cessi el vent de proa, alçarem l'àncora.
Ara no ho podem fer, el vent ve de cara.

FILOCTETES:

Sempre és bo el temps, quan fuges del desastre.

NEOPTÒLEM:

No, però ells també tenen el vent
en contra, com nosaltres.

FILOCTETES:

No hi ha vent
contrari pels pirates quan és l'hora
de la rapinya i de les violències.

NEOPTÒLEM:

Partim, doncs, si així ho vols. Pren d'allà dins
allò que et calgui o que et vingui de gust.

FILOCTETES:

Tinc poques coses, pro me'n cal alguna.

NEOPTÒLEM:

Quina, que no contingui el meu vaixell?

FILOCTETES:

Tinc una planta que em poso a la nafra
quan necessito que em calmi el dolor.

NEOPTÒLEM:

Emporta-te-la, doncs. Què més vols prendre?

FILOCTETES:

Fletxes que hi ha per terra i que no vull
que ningú les reculli.

NEOPTÒLEM:

Són potser
de l'arc famós que ara tens a les mans?

FILOCTETES:

Sí, és l'arc que posseeixo fa molt temps.

NEOPTÒLEM:

El puc tocar, adorar-lo com un déu?

FILOCTETES:

Sí, fill, com tot allò que sigui meu.

NEOPTÒLEM:

Tinc el desig, però amb la condició
que m'estigui permès. Si no, no ho vull.

FILOCTETES:

Parles amb pietat. El teu desig
és ben lícit. Ets l'únic que m'hauràs
permès de tornar a veure el país d'Eta,
el meu pare i els meus amics. M'enlaïres
damunt els enemics quan em trobava
per sota d'ells. Podràs tenir aquest arc
i retornar-lo a qui te l'ha deixat.

Ets l'únic que hi haurà posat les mans
entre els mortals, per la teva virtut.

Jo mateix va ser en paga d'un servei
que un dia vaig poder-lo posseir.

NEOPTÒLEM:

No em queixaré d'haver-te retrobat
i guanyat com a amic. Qui sap tornar
un bé rebut, obté el més gran dels premis.

Entrem, si et plau.

FILOCTETES:

Sí, també et faig entrar,
perquè el meu mal vull que algú el comparteixi.

Entren a la cova.

EL COR:

Jo no conec, de sentir-ne parlar

o perquè mai l'hagi vist, un mortal
que hagi sofert un destí més cruel
que aquest home d'aquí, just entre els justos.
Mai no ha fet mal ni ha pres res a ningú
mentre anava morint indignament.
Com, doncs, tot sol, sentint a banda i banda
el brogit dels rompents, ha conservat
aquesta vida tan plena d'angoixes?
Cap company no podia freqüentar,
tret d'ell mateix, ningú que es fes ressò
dels seus gemecs, del mal que el devorava.
Ningú que li aturés la sang calenta
que li rajava de la cruel nafra
amb plantes de la terra. Vacil·lant,
s'arrossegava ara aquí, ara allà,
com un infant sense la seva dida,
buscant tenir a l'abast algun recurs
que mitigués el mossec del seu mal.
Amb cap llavor de la sagrada terra,
ni amb els cultius dels homes que treballen,
no es podia nodrir, només podia,
de tant en tant, amb les alades fletxes
del seu arc encertar una o altra presa.
Oh, trista vida! Deu anys sense el goig
de veure vi abocat en una copa,
sense altre líquid que l'aigua estancada.
Avui, però, gràcies a un fill d'herois
generosos podrà tornar a ser gran
i feliç, superant tantes misèries,
i així retornarà a la llar paterna
on fan estada les nimfes maliaques
vora de l'Esperqueos, on l'heroi
d'escut de bronze, Hèrcules, tenia
accés als déus, brillant de foc diví
i alçant-se per damunt dels cims de l'Eta.

Tornen FILOCTETES i NEOPTÒLEM.

NEOPTÒLEM:

Camina, vols? Per què calles així,
sense motiu, i et quedes aturat?

FILOCTETES:

Aah! Aah!

NEOPTÒLEM:

Què tens?

FILOCTETES:

Res d'alarmant, fill meu.

Avança.

NEOPTÒLEM:

És que el teu mal torna a atacar-te?

FILOCTETES:

No, no, sembla que ja s'alleuja, oh, déus!

NEOPTÒLEM:

Per què et queixes? Per què invoques els déus?

FILOCTETES:

Per què ens siguin clements i ens protegeixin.

Aah! Aah!

NEOPTÒLEM:

Què et passa, doncs? Parla, t'ho prego.

FILOCTETES:

Estic perdut, fill meu. No, no podré
amagar entre vosaltres el meu mal.
Ai, ai! Pobre de mi, com em mossega!
En nom dels déus, si a l'abast de la mà
tens una espasa, colpeja'm el peu,
talla'l d'un cop, no tinguis por de fer-ho.

NEOPTÒLEM:

Et passa res de nou perquè et lamentis
així?

FILOCTETES:

Crec que ja ho saps, fill meu...

NEOPTÒLEM:

Ho ignoro.

És potser el pes d'un mal inexpressable?

FILOCTETES:

Inexpressable, sí!

NEOPTÒLEM:

Què vols que hi faci?

FILOCTETES:

No tinguis por, no em deixis. El meu mal
em ve només a estones. Se'n va i torna.

NEOPTÒLEM:

Oh, míser! Suportar aquestes tortures!
T'ofereixo el meu braç, vols que et sostingui?

FILOCTETES:

No, no, val més que prenguis aquest arc,
tal com em demanaves fa un moment,
i el guardis fins que haurà cedit la crisi
del meu mal. Tingue'n cura, perquè quan
el dolor s'apaivaga em ve la son.
I si quan dormo ve que compareixen
els que ja saps, per tots els déus, no els lliuris
aquesta arma de grat ni per la força,
ni per cap art que sigui! Això seria
la mort tant per a tu com per a mi,
que soc el teu suplicant.

NEOPTÒLEM:

No pateixis
per això, si és qüestió d'obrar amb prudència.
L'arc no serà sinó de tu i de mi,
ja pots passar-me'l i que ens porti sort.

FILOCTETES:

Pren-lo, fill meu, i prega a la divina
gelosia que aquesta arma no et porti
tantes desgràcies com a mi i a aquell
que abans de mi en va ser posseïdor.

NEOPTÒLEM:

Que sigui així per a nosaltres dos
i que una travessia venturosa,
amb vent propici, ens porti al lloc que un déu
cregui just i s'acabi aquest viatge.

FILOCTETES:

Em fa por que el teu prec no sigui en va.
Ja torna a traspuar la sang que em raja,
veus?, de la nafra, i això fa que esperi
un nou accés. Ai las! Ai mil vegades!
El mal s'acosta de nou, ja és a prop.
Ai, trist de mi! Ara ja en saps la causa.
Tant de bo que vosaltres, els cabdills
dels aqueus, Agamèmnon, Menelau,
fóssiu colpits per un dolor semblant.
No em deixis. Ai, ai, ai! Oh, mort, oh, mort!
Com pot ser que, cridada així tothora,
no vinguis mai? Fill meu, oh, noble fill,
invoca, generós, el foc de Lemnos
per cremar-me. També fa temps vaig creure
que ho havia de fer pel fill de Zeus
a canvi d'aquesta arma que ara guardes.
Què hi dius, fill meu? Què hi dius? Per què no parles?

NEOPTÈLEM:

Fa estona que pateixo pels teus mals.

FILOCTETES:

Confia en mi, fill meu, aquest dolor,
com ve de sobte, així mateix se'n va.
Però et suplico que no em deixis sol.

NEOPTÈLEM:

No temis res. Ens quedarem amb tu.

FILOCTETES:

No et voldria lligar amb un jurament.

NEOPTÈLEM:

No m'és permès anar-me'n sense tu.

FILOCTETES:

En prova del que dius, dona'm la mà.

NEOPTÈLEM:

Aquí la tens. Em quedo.

FILOCTETES (*assenyalant la cova amb un gest vague*):

Cap allà,
cap allà cal anar.

NEOPTÒLEM:

Cap a on vols dir?

FILOCTETES:

Allà dalt... (*El cap li cau enrere.*)

NEOPTÒLEM:

Quin deliri t'escomet?

Què et fa mirar allà dalt del firmament?

FILOCTETES (*en veure que NEOPTÒLEM se li acosta per agafar-lo*):

Deixa'm, deixa'm anar!

NEOPTÒLEM:

No puc deixar-te.

FILOCTETES:

Em mataràs si em toques.

NEOPTÒLEM:

Vols que et deixi?

Doncs ho faig, si és que saps el que vols fer.

FILOCTETES (*llançant-se a terra*):

Sento la mort a prop. Oh, terra, acull-me.

El meu mal ja no em deixa aguantar dret.

NEOPTÒLEM (*als coreutes, a mitja veu*):

Crec que el son aviat l'envairà.

Inclina el cap enrere, la suor

li amara tot el cos i al cim del peu

se li rebenta una vena negrosa

d'on li raja la sang. Amics, deixem-lo

caure en pau dins un son reparador.

EL COR:

Son que ignores la pena i el dolor,
amb el teu dolç alè, vine a nosaltres.

Mantén sobre els seus ulls la serenor
que tu hi desplegues ara, t'ho suplico,
son guaridor! I tu, fill meu, rumia
on aniràs i on penses aturar-te,

i què penses del que et pot succeir.

Però ja ho veus. Què esperem per obrar?

L'ocasió ho decideix tot i et dona,
si l'aprofites, el triomf que busques.

NEOPTÒLEM:

Ara aquest home no ens sent, pro jo veig
que, si partim sense ell, li haurem pres
debades el seu arc, perquè ell és l'home
que el déu ha decidit que ens emportem
per acomplir la conquesta de Troia.

EL COR:

Però, fill meu, el déu proveirà.
Si em vols respondre fes-ho en veu baixa.
El qui sofreix té el son massa lleuger
per no percebre-ho tot. El que has de fer
ho hauràs de fer sense que ell se n'adoni.
Si sobre ell mantens el teu signi,
la gent de seny pot preveure molts mals.
El vent és favorable, i aquest home
jeu indefens dins la seva tenebra,
al migdia es dorm bé. Ni de la mà
ni del peu ni de res ja no n'és l'amo.
Procura, doncs, emprendre un bon projecte.
Pel que jo sé, fill meu, la millor tasca
és la que no comporta cap perill.

NEOPTÒLEM:

Calla i no fugis del que és raonable.
L'home obre els ulls i torna a aixecar el cap.

FILCTETES:

Oh, aquesta llum després del son, i aquests
estrangers que han vetllat al meu entorn
contra tota esperança! Mai no hauria
cregut, fill meu, que tu suportaries
amb tanta pietat aquest mal meu
i et quedaries per prestar-me ajut.
Els Atrides, il·lustres capitans,
mai no haurien estat tan pacients.
Tu, noble fill d'una noble nissaga,
no t'has esgarriat amb els meus crits
ni amb la meva fortor, i ara que el mal

sembla aplacar-se, aixeca'm, tu sol,
posa'm dempeus i, quan ja la fatiga
haurà cessat, correm cap al vaixell
i, sense entretenir-nos, llevem l'àncora.

NEOPTÒLEM:

Veig amb plaer, contra allò que esperava,
que et refàs del dolor i reprens l'alè.
Perquè semblaven d'un agonitzant
els senyals que donaves, vist l'estat
en què et trobaves. Així doncs, aixeca't
o, si t'ho estimes més, et portaran
aquests homes. No hi planyeran l'esforç
si així ho hem acordat entre tu i jo.

FILOCTETES:

Gràcies, fill meu, però deixa tranquils
aquests homes i ajuda'm a aixecar-me.
No els facis suportar la mala olor
abans que sigui inevitable. Prou
que hi hauran de conviure en el vaixell.

NEOPTÒLEM:

Bé, alça't, doncs, i recolza't en mi.

FILOCTETES:

Tranquil·litza't, que jo tot sol podré
sostenir-me, tal com acostumava.

NEOPTÒLEM va a ajudar FILOCTETES a aixecar-se, però vacil·la de sobte i s'atura.

NEOPTÒLEM:

Ah, déus! Què és el que em toca fer des d'ara?

FILOCTETES:

Què hi ha, fill meu? Que passa res de mal?

NEOPTÒLEM:

No sé explicar allò que m'omple de dubtes.

FILOCTETES:

Quins dubtes? No parlis així, fill meu.

NEOPTÈLEM:

Em trobo en un estat que em fa patir.

FILOCTETES:

És que la repugnància pel meu mal
t'ha dissuadit de dur-me al teu vaixell?

NEOPTÈLEM:

Tot ens repugna quan hem d'actuar
contra el que ens dicta la pròpia natura.

FILOCTETES:

Pro si auxilies un home valent,
no fas sinó el que és digne del teu pare.

NEOPTÈLEM:

Cometré un acte infame, i ja pateixo.

FILOCTETES:

El teu acte no ho és, però potser
sí que ho és el que em penses dir.

NEOPTÈLEM:

Què fer?

No obraré noblement si ara li amago
el que cal dir-li i només dic infàmies.

FILOCTETES:

Si no m'enganyo, sembla que aquest home
vol traïr-me i anar-se'n sense mi.

NEOPTÈLEM:

No, no et deixaré pas. El que em turmenta
és fer un viatge que pot afligir-te.

FILOCTETES:

Què vols dir-me, fill meu? No ho endevino.

NEOPTÈLEM:

No t'ho amagaré, és cap a Troia
que has d'anar, a reunir-te amb els aqueus
i amb les naus dels Atrides.

FILOCTETES:

Ah, què dius?

NEOPTÈLEM:

No et queixis abans de saber-ho tot.

FILOCTETES:

Saber, què? Digue'm què vols fer de mi.

NEOPTÒLEM:

Salvar-te del teu mal, en primer lloc,
i després destruir el país troià
on haig de conduir-te.

FILOCTETES:

És això
realment el que penses?

NEOPTÒLEM:

Certament.
És del tot necessari, ineluctable.
No t'enfurismis, si t'ho dic ben clar.

FILOCTETES:

Oh, trist de mi! Estic perdut. Què m'has fet,
estranger? Torna'm de seguida l'arc.

NEOPTÒLEM:

No pot ser, l'interès i la justícia
m'obliguen a obeir els qui ara em governen.

FILOCTETES:

Ah, fals maquinador, com m'has traït!
Pots, miserable, veure'm de genolls
sense vergonya, com un suplicant?
Em mates, si em prens l'arc. Cal que me'l tornis.
Fes-ho, t'ho prego, pels déus dels teus pares!
No em prenguis el que per a mi és la vida.
Oh, desgràcia! Veig que no diu res,
gira la vista, no me'l tornarà.
Oh, calles, oh, promontoris, oh, bèsties
de les muntanyes, oh, roques abruptes,
única companyia que he tingut,
és a vosaltres que adreço el meu plany!
Sapigueu què m'ha fet el fill d'Aquil·les.
Jurava de portar-me a casa meva
i se'm vol endur a Troia. M'ha pres l'arc
sagrat que he rebut d'Hèrcules. Vol fer-lo

veure als aqueus. S'apodera de mi
com si fos un guerrer vàlid i sa.
No sap que mata un mort, l'ombra d'un fum,
una vana presència, un fantasma.
Si hagués estat en ple vigor, no hauria
pogut fer el que m'ha fet amb arteria,
pro m'ha enganyat. Què em cal fer...? Torna'm l'arc!
Sigues de nou tu mateix. Què dius? Calles?
Oh, refugi de roca on he fet vida,
tornaré, doncs, cap a tu sense l'arma
i sense nodriment. Dins aquest antre
m'hauré de corsecar, les meves fletxes
no tombaran ni ocells alats ni bèsties
que grimpen per les penyes. Oh, desgràcia!
Seré presa dels qui m'alimentaven.
I aquest jove, que jo creia innocent...
Que tant de bo... però no, encara no...
Haig de saber si canvia d'idea,
si no és així, que un mal fat se l'emporti.

EL CORIFEU (*a* NEOPTÒLEM):

Què hem de fer? Digues si cal que partim
o que cedim a les seves raons.

NEOPTÒLEM:

A mi aquest home em fa una estranya llàstima.

FILOCTETES:

Apiada't de mi, pels déus, fill meu.

Que no et retreguin que m'has enganyat.

NEOPTÒLEM:

Trist de mi! Tant de bo no hagués deixat
mai Skiros! Estic desconcertat.

FILOCTETES:

Tu no ets dolent, ho són els qui t'imposen
de recórrer a la infàmia i t'han fet
arribar fins aquí. No t'hi rendeixis
i torna'm el meu arc abans d'anar-te'n.

NEOPTÒLEM (*a* EL COR):

Què fem, companys?

Entra ULISSES.

ULISSES:

Què esperes, maleït?

No em donaràs aquest arc?

FILOCTETES:

Qui és aquest?

Oh, déus, no és Ulisses el qui sento?

ULISSES:

Sí, és Ulisses qui tens davant dels ulls.

FILOCTETES:

Ah, estic venut, perdut. Veig que ha estat ell qui m'ha sorprès, qui ha robat la meva arma.

ULISSES:

Soc jo, ho admeto, en pots estar segur.

FILOCTETES (*a* NEOPTÒLEM):

Torna'm, fill meu, el meu arc.

ULISSES:

Ni que ho vulgui,

no ho farà, i tu ens acompanyaràs

o els meus homes se t'enduran per força.

FILOCTETES:

A mi, vil entre els vils, se m'ha d'endur aquesta gent?

ULISSES:

Sí, si no vens de grat.

És Zeus, perquè ho sàpigues, senyor

d'aquest país, qui ho vol. Jo ho executo.

FILOCTETES:

Monstre avorrible, amb quin invent em surts?

Et serveixes dels déus perquè menteixin.

ULISSES:

No, el que ells diuen és la veritat.

Aquest és el camí que et cal emprendre.

FILOCTETES:

M'hi nego.

ULISSES:

Doncs jo et dic que has d'obeir.

FILOCTETES:

Et penses que el meu pare em va engendrar
per ser un esclau i no perquè fos lliure?

ULISSES:

No, et va engendrar perquè fossis l'igual
dels més valents, amb els quals has de prendre
Troia a l'assalt i destruir-la.

FILOCTETES:

Mai!

Prefereixo fer front a tots els mals
mentre aquest sòcol de roques m'aguanti.

ULISSES:

Què faràs, doncs, si et negues a seguir-nos?

FILOCTETES:

D'aquest penyal, contra el penyal de baix
em llançaré i que el crani s'hi esberli.

ULISSES:

Agafeu-lo, que no pugui fer res!

FILOCTETES:

Oh, mans, quina tortura heu de patir.
Ja no teniu l'arc estimat i sou
la presa d'aquest home! Tu, que mai
no has pensat res de bo ni de gentil,
com m'has fet caure dins la teva xarxa,
dissimulant-te darrere aquest jove
que jo no coneixia i que ha seguit
les teves ordres sense discutir-les.
Ara demostra que suportó amb pena
la falta que ha comès i el que sofreixo.
Però la teva ànima perversa
li ha ensenyat a ser hàbil en el mal,
lluny del seu tarannà i el seu desig.
I ara, miserable, em tens lligat
i te'm penses endur d'aquest ribatge
on vas abandonar-me, sense amics,

sense pàtria, sol, com si fos mort.
He desitjat sovint que no visquessis,
pro els déus no em concedeixen res de bo.
Tu vius amb joia i jo visc amb dolor;
ai las, enmig d'innombrables desastres.
Tu i els Atrides us mofeu de mi.
Tu els vas haver de seguir, però jo,
que els vaig seguir de bon grat, amb els meus
set vaixells, em vaig veure rebutjat
per ells d'una manera vergonyosa.
Per què ara, doncs, vols que me'n vagi amb tu?
Per què treure'm d'aquí? Per quin motiu?
A mi, que ja soc mort, que no existeixo
per a vosaltres ja fa tant de temps?
No has vist potser que vaig coix, que el meu peu
desprèn una execrable fetidesa?
És que si vinc amb vosaltres podreu
fer els vostres sacrificis i oferir
als déus les vostres libacions? Aquest
va ser el pretext perquè m'abandonessis.
Com us desitjo una fi vergonyosa!
I la tindreu per pagar el dany que heu fet,
si els déus són justos, i jo sé que ho són.
Sé que no hauríeu fet aquest viatge
per un míser com jo, si no us hi hagués
empès un déu. Oh, terra dels meus pares,
déus que tot ho veieu, vull que em vengeu
contra tots ells, si us compadiu de mi.
Ara pateixo, pro, si els veig perduts,
em sentiré alliberat del meu mal.

EL CORIFEU:

Aquest, Ulisses, és un home rude,
i és rude el seu llenguatge. T'ha parlat
sense cedir als dolors que l'aclaparen.

ULISSES:

Tindria moltes coses per respondre,
si aquest fos el moment. Ara només

puc dir una cosa: soc l'home que cal
en el moment precís. Quan cal triar
homes justos i bons, no trobaràs
ningú que sigui pietós com jo.

És cert que sempre aspiro a triomfar
sobre tothom, però no sobre tu,
i de bon grat cedeixo davant teu,

Als mariners:

Deixeu-lo, no el toqueu, deixeu-lo anar,
que es quedi.

A FILOCTETES:

No, ja no et necessitem.

Tenim la teva arma. Disposem
de Teucre entre nosaltres, que sabrà
com servir-se'n, per no parlar de mi,
que crec saber-la manejar tan bé
com tu i fer-li encertar els seus objectius.

Quina necessitat tenim de tu?

Adeu, i ves-te passejant per Lemnos.

Ara marxem, i potser aquest present
que et van fer em valdrà a mi per conquerir
la glòria que et pertocava a tu.

FILOCTETES:

Ah, què puc fer, desventurat de mi?

És que tu compareixeràs, guarnit
amb aquesta arma davant els aqueus?

ULISSES:

No en parlem més. Me'n vaig.

FILOCTETES:

I tu què hi dius,

fill d'Aquil·les? No et sentiré la veu?

ULISSES (*a* NEOPTÒLEM):

Tu vine i no te'l miris. Generós
com sols mostrar-te, ens podries fer perdre
la sort que ara hem tingut.

FILOCTETES (*a EL COR*):

És que també
vosaltres, estrangers, em deixareu
en aquest abandó? No em compadiu?

EL CORIFEU:

Aquest jove és el nostre capità.
No tindrem més a dir que el que ell ens digui.

NEOPTÈLEM (*assenyalant ULISSES*):

Caldrà que em senti dir per aquest home
que he nascut massa compassiu. Amb tot,
quedeu-vos una estona amb Filoctetes,
la que cal per aparellar el vaixell
i pregar als déus. Potser així tindrà temps
de canviar de parer. Mentrestant
nosaltres dos partim i, si sentiu
que us cridem, us haureu de posar en marxa,

Se'n van NEOPTÈLEM i ULISSES.

FILOCTETES:

Oh, gruta, alhora tòrrida i glacial,
veig que mai no t'havia de deixar,
trist de mi, i que veuràs la meva mort.
Oh, pobre abric, ple de les meves penes!
Què serà cada dia per a mi
sense poder esperar cap nodriment?

EL COR:

Ets tu qui no ha volgut ser raonable.
Podent triar, has triat el pitjor.

FILOCTETES:

Ai, ai de mi! Les paraules hipòcrites
d'un intrigant s'han infiltrat dins meu.
Tant de bo pogués veure aquest bergant
sofrir com jo tant de temps els meus mals.

EL COR:

Tot és obra dels déus, no de les nostres

astúcies. Adreça, doncs, a uns altres
la teva horrible maledicció
i no rebutgis la meva amistat.

FILOCTETES:

Oh, infeliç! Assegut en algun lloc
del blanc arenys del mar, es riu de mi.
Amb la mà branda el meu arc, que ningú
no havia portat mai. Arc estimat,
si tens sentits, deus mirar amb pietat
aquest pobre hereu d'Hèrcules, que ja
mai no es podrà servir de tu. Seràs
en mans d'un altre, d'un vil intrigant.
Hauràs de veure el vil mortal que execro
i com les seves baixeses susciten
contra mi uns infortunis que ningú
mai no havia gosat de maquinari.

EL COR:

Tothom és lliure d'exposar el seu dret,
però sense afegir-hi les paraules
feridores de l'odi. I aquest home
de qui parles només ha obeït l'ordre
de posar-se al servei del bé comú.

FILOCTETES:

Oh, rapaços alats, feres d'ull viu,
ja no fugireu més dels encontorns
del meu estatge després de rondar-lo.
No tinc les meves fletxes, ja no soc
res més que un malaurat, no tinc defensa
i no us cal témer res. Podeu venir
a sadollar-vos de la meva carn,
encara palpitant. De què puc viure?
Qui se sosté de l'aire, quan no es poden
abastar els dons que ens ofereix la terra?

EL COR:

Si el teu hoste et mereix algun respecte,
accepta'l, tal com ell t'accepta a tu.

Has de comprendre que pots evadir-te
d'aquest mal fat, no et cal suportar més
tot aquest sofriment que t'acompanya.

FILOCTETES:

De nou m'has recordat l'antic dolor,
tu, el més gentil dels qui han vingut a veure'm.
Per què em vols perdre? Oh, quin mal em fas!

EL COR:

Què vols dir amb aquests mots?

FILOCTETES:

No vols portar-me
a Troia, que és el lloc que més odio?

EL COR:

Penso que és el millor.

FILOCTETES:

Deixa'm estar.

EL COR:

Molt bé, et faig cas. Anem cap al vaixell.

FILOCTETES:

No, no te'n vagis, per Zeus t'ho suplico.

EL COR:

Modera't.

FILOCTETES:

Estrangers, pels déus, quedeu-vos.

EL COR:

Per què crides així?

FILOCTETES:

Estic perdut!

Ai, ai, peu meu, què faré amb tu des d'ara,
durant la vida mísera que em resta?

Estrangers, no marxeu, torneu enrere!

EL COR:

Per què? Potser has canviat de parer?

FILOCTETES:

No heu de blasmar el qui, atordit pel dolor,
crida fora de si.

EL COR:

Aleshores vine,
malaurat, t'hi commino.

FILOCTETES:

No això mai,
ni si Zeus em vingués amb el seu llamp
a fulminar-me. Que sigui assolada
Troia i els qui pretenen assaltar-la.
Però, estrangers, feu-me almenys un favor.

EL COR:

Digues quin.

FILOCTETES:

Si teniu alguna espasa
o una destrat, o una arma qualsevol,
doneu-me-la.

EL COR:

A quin acte violent
vols lliurar-te?

FILOCTETES:

D'un cop em vull tallar
el coll. La mort, la mort és el que busco.

EL COR:

Per què morir?

FILOCTETES:

Per retrobar el meu pare
a l'Hades, on no veu la llum del dia.
Oh, ciutat, pàtria meva, com reveure't,
a tu, que vaig deixar per aliar-me
a aquests grecs que detesto i m'anorreen.

Se'n va.

EL CORIFEU:

Jo ja fa estona que hauria tornat
a bord del meu vaixell, si no veiés
que arriba Ulisses amb el fill d'Aquil·les.

Entren NEOPTÒLEM i ULISSES.

ULISSES:

Pots explicar-me per què hem de tornar
amb tanta pressa en aquest lloc infaust?

NEOPTÒLEM:

Vull reparar la falta que he comès.

ULISSES:

Em sembla estrany. De quina falta em parles?

NEOPTÒLEM:

D'haver fet cas de tu i del teu exèrcit.

ULISSES:

Quina altra cosa has fet sinó el teu deure?

NEOPTÒLEM:

Amb fraus i enganys infames, m'he imposat
a un home.

ULISSES:

A qui? És que vols revoltar-te?

NEOPTÒLEM:

Una revolta? No, pro el fill de Peant...

ULISSES:

Què penses fer? Començo a tenir por.

NEOPTÒLEM:

...m'ha donat aquest arc i ara, a mi, em toca...

ULISSES:

Per Zeus, què vols dir? Penses tornar-l'hi?

NEOPTÒLEM:

Ha estat per una infàmia que el tinc,
l'he pres sense cap dret que m'ho permeti.

ULISSES:

Per tots els déus, et vols burlar de mi?

NEOPTÒLEM:

Sí, si la veritat és una burla.

ULISSES:

Explica't, fill d'Aquil·les, què et proposes?

NEOPTÈLEM:

Cal dir el mateix dues o tres vegades?

ULISSES:

Preferiria no haver sentit res.

NEOPTÈLEM:

He dit el que calia que digués.

ULISSES:

Hi ha algú que et privarà de fer el que dius.

NEOPTÈLEM:

De qui parles? Qui m'ho impedirà?

ULISSES:

Tot l'exèrcit aqueu, i jo el primer.

NEOPTÈLEM:

Tu, tan prudent, parles amb imprudència.

ULISSES:

Tu no ets prudent ni en paraules ni en actes.

NEOPTÈLEM:

Jo més m'estimo ser just que prudent.

ULISSES:

És just que tornis el que has pogut prendre
només gràcies a mi i als meus consells?

NEOPTÈLEM:

La falta que he comès ha estat infame
i l'haig de reparar.

ULISSES:

Si fas això,
no tens por de l'exèrcit dels aqueus?

NEOPTÈLEM:

No faràs que obeeixi per la força.

ULISSES:

Ja no són els troians qui hem de combatre
sinó tu.

NEOPTÈLEM:

Doncs que sigui el que ha de ser.

ULISSES:

Prefereixo deixar-te. Vaig a fer

el meu report davant de tot l'exèrcit.
Ell sabrà què fer amb tu.

NEOPTÒLEM:

Obrar amb prudència
t'evitarà potser haver-te de plànyer.

Se'n va ULISSES.

NEOPTÒLEM:

I ara tu, fill de Peant, Filoctetes,
surt, abandona aquest cobert de roca.

FILOCTETES:

Què és, vora el meu antre, aquest tumult
de crits que s'alça. Per què em reclameu?
Encara més desgràcies? No haig de témer
que afegiu algun mal als que ja visc?

NEOPTÒLEM:

No temis res i escolta el que et diré.

FILOCTETES:

Sí, tinc por. D'escoltar els teus bells discursos
no n'he tret res de bo.

NEOPTÒLEM:

No creus possible
que un canviï d'idea?

FILOCTETES:

Així parlaves
també quan vas voler que et donés l'arc.
Em semblaves sincer, i ara ho lamento.

NEOPTÒLEM:

Doncs ara soc un altre. Vull saber
si has decidit quedar-te aquí per sempre
o bé embarcar-te amb nosaltres.

FILOCTETES:

Atura't.
No parlis més. De res no et servirà
tot el que em diguis.

NEOPTÒLEM:

Ho tens decidit?

FILOCTETES:

I encara amb més fermesa del que dic.

NEOPTÒLEM:

Hauria preferit que et fessis càrrec de les meves raons. Però, si et sembla que no és moment de parlar, callaré.

FILOCTETES:

Tot el que diguis serà en va. No, mai no esperis trobar en mi un cor complaent. Tu, que amb astúcia m'has fet tant de mal, ara vens a exhortar-me, fill indigne d'un noble pare? Maleïts sigueu primer els Atrides, el fill de Laertes i tu mateix.

NEOPTÒLEM:

No maleeixis més.

Rep de les meves mans l'arc i les fletxes.

FILOCTETES:

Què sento? Una vegada més m'enganyen?

NEOPTÒLEM:

No, per la santa majestat de Zeus.

FILOCTETES:

Són dolços els teus mots, si són sincers.

NEOPTÒLEM:

Vet aquí el que t'ho provarà. Avança't i pren possessió de la teva arma.

Entra ULISSES.

ULISSES:

En nom de tot l'exèrcit i els Atrides, m'hi oposo.

FILOCTETES:

De qui és aquesta veu?

No és d'Ulisses, fill meu, la veu que sento?

ULISSES:

Sí, certament, em tens al teu davant.

Soc qui se t'ha d'emportar als camps de Troia,
ho vulgui o no ho vulgui el fill d'Aquil·les.

FILOCTETES (*posant una fletxa a la corda del seu arc*):

No podràs eludir la meva fletxa.

NEOPTÒLEM (*agafant el braç de FILOCTETES*):

Ah, no, pels déus, no engeguis aquest tret.

FILOCTETES:

Pels déus, fill meu, deixa'm anar la mà.

NEOPTÒLEM:

No et deixaré.

FILOCTETES:

És el meu enemic,
l'home que odio. Per què vols privar-me
de llançar contra ell les meves fletxes?

NEOPTÒLEM:

No fora honorós, ni per tu ni per mi.

Se'n va ULISSES.

FILOCTETES:

Has de saber que els caps d'aquest exèrcit,
aquests heralds mentiders dels aqueus,
són valents en discursos i covards
en el combat.

NEOPTÒLEM:

Sens dubte. Però ara
tens el teu arc. No et giris contra mi.
No et queda cap raó perquè m'odiïs.

FILOCTETES:

D'acord, fill meu, la raça de la qual
ets nat l'has ben mostrada, fill d'Aquil·les.
El teu pare, quan era entre els vivents,
va gaudir de la glòria, com ara
la gaudeix entre els morts.

NEOPTÒLEM:

És bo sentir-te
parlar en favor del meu pare i de mi.
Pro vull que facis cas del que et demano.
Els homes han de suportar el destí
que els envien els déus, però els qui es llancen
dins la desgràcia, com tu ho has fet,
és just que ningú els tingui pietat.
No admets consells. Rebutges qui te'n dona,
el creus hostil i mal predisposat
contra tu. Però escolta el que et diré
i grava-ho al teu cor: el que pateixes
no tindrà fi fins que vagis a Troia
de bon grat i et sotmetis a la cura
dels fills d'Asclepi, que són amb nosaltres.
Ells, com a metges, et deslliuraran
del teu mal perquè puguis destruir
amb el teu arc i amb mi la ciutadella
troiana, i et vull dir com ho he sabut.
Al nostre camp hi ha un presoner de Troia,
Hèlenos, l'endeví, que ha dit ben clar
que això que et dic és el que ha de passar,
i que accepta morir si s'equivoca.
Ara que ja ho saps tot, vulgues cedir.
En trauràs el més gran dels beneficis:
seràs tingut pel més valent dels grecs
i, guarit del teu mal, tindràs la glòria
d'haver-nos ajudat a prendre Troia,
que tant ens ha costat.

FILCTETES:

Vida odiosa,
per què em retens damunt aquesta terra
i no em permets baixar als inferns? Ai las!
Què puc fer? Com no creure'm aquest jove,
si és com a amic que em dona els seus consells?
Vosaltres, ulls, que heu vist el que he sofert,

suportareu veure'm amb els Atrides,
que en són la causa, i amb aquell bergant
d'Ulisses? No és tant el dolor viscut
el que em puny, sinó el que em caldrà patir,
perquè els qui són culpables de tants crims
poden concebre'n d'altres més cruels.

I alguna cosa m'estranya de tu:

tu mai no havies de retornar a Troia
i també me n'havies d'allunyar.

És això el que em pensava que faries.

Has estat ultratjat i t'han robat

la glòria guanyada pel teu pare.

I vols combatre amb ells i vols forçar-m'hi

també a mi? No, fill meu, torna'm a casa,

m'ho vas jurar, i després retorna a Skiros.

Deixa que es perdin aquests miserables

i et guanyaràs un doble agraïment,

el meu i el del meu pare, i no faràs

l'efecte que tu ets tan malvat com ells.

NEOPTÒLEM:

El que dius té sentit, pro jo voldria

que confessis en els meus consells

i que amb mi, el teu amic, abandonessis

aquests ribatges.

FILOCTETES:

Per portar-me a Troia,

lacerat i amb els odiats Atrides?

NEOPTÒLEM:

Amb els qui et poden deslliurar del mal

i et guariran aquest peu purulent.

T'aconsello el que és més avantatjós.

FILOCTETES:

Ho ha de ser per a mi o per als Atrides?

NEOPTÒLEM:

Per a tu sobretot. Soc amic teu

i et parlo com a tal.

FILOCTETES:

Em vols lliurar
als enemics, als qui m'odien més?

NEOPTÈLEM:

Que el teu dolor t'ensenyi a no envanir-te.

FILOCTETES:

Em perdràs, ho conec, amb aquests mots.

NEOPTÈLEM:

No, veig que no els comprens ni els vols comprendre.

FILOCTETES:

És que els Atrides no van rebutjar-me?

NEOPTÈLEM:

Van rebutjar-te, pro ara et salvaran.

FILOCTETES:

No ho consentiré pas, si haig d'anar a Troia.

NEOPTÈLEM:

Doncs què puc fer, si les meves raons
no et poden persuadir. El més senzill
per a mi és deixar-te com estàs,
vivint sense trobar cap guariment.

FILOCTETES:

Deixa'm sofrir el que cal que sofreixi.
Però el que m'has promès, tot allargant-me
la mà, porta-ho a terme, fes que torni
a casa meva i oblida't de Troia.

NEOPTÈLEM:

Partim, doncs, si és que ho vols.

FILOCTETES:

Nobles paraules.

NEOPTÈLEM:

I recolza't en mi per caminar.

FILOCTETES:

Sí, mentre pugui, avançaré amb tu.

NEOPTÈLEM:

Com em podré escapar als retrets dels grecs?

FILOCTETES:

No t'hi amoïnis.

NEOPTÒLEM:

I si destrueixen
el meu país?

FILOCTETES:

Seré allí per defensar-lo.

NEOPTÒLEM:

Com podràs fer-ho?

FILOCTETES:

Amb les fletxes d'Hèrcules
sabré com mantenir-los a distància.

NEOPTÒLEM:

Saluda, doncs, aquesta terra i vine.

Apareix HÈRCULES.

HÈRCULES:

Encara no, no abans d'haver escoltat,
fill de Peant, allò que t'haig de dir.
Sí, la veu que ara sents és la veu d'Hèrcules
i és el seu rostre el que tens davant teu.
És per tu que he vingut i que he deixat
el meu sojorn al cel per revelar-te
la voluntat de Zeus i per privar-te
de seguir aquest camí que vols emprendre.
Escolta el que et diré. Primerament
vull recordar-te el meu destí, els treballs
que he hagut de passar per conquerir
la glòria immortal de què gaudeixo.
I a tu et toca patir uns treballs semblants,
si vols tenir una vida gloriosa.
Quan arribis a Troia amb aquest home,
seràs guarit del teu sinistre mal
i l'exèrcit et reconeixerà
com l'heroi més valent. Amb el teu arc

et desfaràs de Paris, que és la causa
dels vostres mals, i destruiràs Troia.

El botí que rebràs pel teu valor
podràs endur-te'l al planell de l'Eta,
el teu país, i lliurar-lo al teu pare.
Quant el botí que obtindràs per la gràcia
del meu arc, porta'l a la meva tomba.

A NEOPTÒLEM:

I a tu també, fill d'Aquil·les, et dic
el mateix, perquè sense ell no pots
prendre la terra de Troia, ni ell
pot fer-ho sense tu. Com dos lleons
que van junts a la presa, protegiu-vos
l'un a l'altre.

A FILOCTETES:

I a tu t'enviaré
Asclepi, que serà qui et guarirà
del teu mal. Vull que la ciutat de Troia
per segona vegada sucumbeixi
sota les meves fletxes.

A FILOCTETES i NEOPTÒLEM:

Pro després
penseu en el favor degut als déus,
i que Zeus, el meu pare, tant estima.
La pietat sobreviu als mortals.
Que visquin o que morin, ella mai
no s'esvaeix.

FILOCTETES:

Oh, tu, que m'has portat
la teva veu tan desitjada i vens
a trobar-me després de tant de temps,
no desobeiré el que m'aconselles.

NEOPTÒLEM:

Jo també decideixo fer com ell.

HÈRCULES:

No trigueu, doncs, gaire estona a partir,

és el moment de llançar-se a la mar,
teniu el vent de popa.

Desapareix.

FILOCTETES:

Bé, doncs ara,
en deixar-la, saludo aquesta terra.
Salut, retret que m'has donat abric,
i vosaltres, nimfes dels aiguamoixos,
i tu, mascle brogit de les onades,
i tu, rocam on sovint el meu front,
fins i tot en el fons del meu catau,
ha rebut el consol del vent del sud,
i on sovint el puig d'Hermes ha enviat
fins a mi el ressò agut dels meus gemecs.
Salut, terra de Lemnos entre onades,
fes que travessi el mar sense entrebancs
fins allà on vulgui dur-me la Gran Parca,
els consells dels amics i la invencible
divinitat que així ho ha decidit.

EL CORIFEU:

Posem-nos, doncs, en camí tots plegats
i supliquem que les nimfes marines
ens assegurin un feliç retorn.

Èdip a Colonos

Versió de Joan Casas

PERSONATGES

ÈDIP

ANTÍGONA

ISMENE

POLINICES

CREONT

TESEU

UN ESTRANGER

UN MISSATGER

COR D'ANCIANS DE COLONOS

*L'escena és a Colonos, a prop d'Atenes, a tocar del bosc sagrat de les Eumènides.
Hi ha una estàtua de Colonos, heroi epònim del lloc.*

ÈDIP:

Filla d'un vell xaruc i cec, Antígona,
on m'has portat? A la ciutat de qui?
Qui rebrà avui Èdip el vagabund
amb un migrat socors? No espero gaire,
pro tots me'n donen menys. I m'acontento;
el sofriment, els anys i el meu cor noble
m'han ensenyat a resignar-me. Noia,
mira si veus un lloc on fer-me seure,
al clos d'un déu o en terra no sagrada.
Hem de saber a quina ciutat som
perquè ens pertoca, en tant que forasters,
assabentar-nos per la gent del país
d'allò que es fa i d'allò que no es fa.

ANTÍGONA:

Ai, Èdip, pobre pare, els ulls em mostren
els murs d'una ciutat, sí, però lluny.
L'indret on som sembla un racó sagrat,
ple de llorer, d'olivera, de vinya
i amb un estol de rossinyols que hi canten.
També veig un pedrís on podràs seure,
que has fet molt de camí pels anys que tens.

ÈDIP:

Doncs acosta-m'hi, i vigila aquest cec.

ANTÍGONA:

El temps bé prou que m'ha ensenyat a fer-ho.

ÈDIP:

Em sabràs dir on ens hem aturat?

ANTÍGONA:

Allò és Atenes, però aquest lloc no ho sé.

ÈDIP:

El camí ja ens van dir que era el d'Atenes.

ANTÍGONA:

Vols que busqui clarícies d'aquest lloc?

ÈDIP:

Almenys saber si a prop d'aquí hi viu gent.

ANTÍGONA:

Sí que n'hi viu. No em caldrà pas deixar-te,
ara mateix veig que s'acosta un home.

ÈDIP:

Que ve cap a nosaltres? A bon pas?

Entra un estranger.

ANTÍGONA:

Si encara tens preguntes que vols fer,
fes-les a ell, que es troba al teu davant.

ÈDIP:

Desconegut, la noia que aquí veus
té ulls per a tots dos. Ella m'ha dit
que allò que no sabem ho aclariràs.

L'ESTRANGER:

Abans de dir res més, alça't d'aquí:
els peus humans no tenen dret a ser-hi.

ÈDIP:

A quin lloc soc? Consagrat a quin déu?

L'ESTRANGER:

A les filles de la Terra i de l'Ombra,
un lloc vedat, on ningú no pot viure.

ÈDIP:

Quin nom he de donar a aquestes deesses?

L'ESTRANGER:

El nostre poble en diu les Bondadoses,
que tot ho veuen. D'altres, altres noms.

ÈDIP:

Doncs que m'acullin com a suplicant;
no penso pas sortir d'aquest recinte.

L'ESTRANGER:

Però què dius?

ÈDIP:

És el meu fat que ho diu.

L'ESTRANGER:

Ni per treure't d'aquí no goso entrar-hi.
Torno a ciutat, que em diguin què puc fer.

ÈDIP:

Pels déus, desconegut, no deixis sense
resposta un fugitiu. Torno a pregar-t'ho.

L'ESTRANGER:

Digue'm què vols. No et faré cap refús.

ÈDIP:

Què és aquest indret on hem entrat?

L'ESTRANGER:

Escolta'm i sabràs tant com jo sé:
tot és terra sagrada, això, pertany
a Posidó, i és on viu el Tità
Prometeu, portador de la flama. En diuen,
del punt que ara trepitges, Pas de Bronze,
la porta del país, la clau d'Atenes;
aquests camps presumeixen de tenir
per protector el cavaller Colonos
i fet i fet n'han agafat el nom.
No ho diuen les històries, tot això,
però els d'aquí ho aprenem de petits.

ÈDIP:

Així hi ha gent que viu en aquest lloc?

L'ESTRANGER:

I tant, que de Colonos porta el nom!

ÈDIP:

Hi mana un rei, o la veu de la gent?

L'ESTRANGER:

El rei d'Atenes governa en aquest poble.

ÈDIP:

I ara qui és aquest rei de qui parles?

L'ESTRANGER:

Es diu Teseu, i Egeu era el seu pare.

ÈDIP:

I l'aniríeu a veure de part meva?

L'ESTRANGER:

Li vols dir res o vols que vingui aquí?

ÈDIP:

Amb poca cosa li faré un gran profit.

L'ESTRANGER:

Quin benefici traurà d'un home cec?

ÈDIP:

Allò que li daré és ple de llum.

L'ESTRANGER:

Saps què farem perquè tot vagi bé?

Es veu ben clar que ets noble, malgrat tot;

no et moguis doncs d'aquí en tant que jo

porto noves de tu, no a la ciutat,

sinó al poble veí, ells em diran

si pots quedar-te o si te n'has d'anar.

Surt L'ESTRANGER.

ÈDIP:

Oh, filla meva, l'estranger se n'ha anat?

ANTÍGONA:

Ha marxat, sí, pots dir tranquil·lament

allò que vulguis. Estem sols tu i jo.

ÈDIP:

Deesses d'ulls terribles, puix que sou

senyores d'aquest lloc on m'he assegut

sigueu clements amb Apol·lo i amb mi.
El déu va dir que el terme dels meus mals
arribaria quan, al cap dels anys,
i pervingut en un últim país,
busqués refugi en un recer diví.
Aquí s'ha d'acabar la meva vida.
Portaré béns a aquells qui m'acullin
i un gran dolor als qui em van bandejar.
Com a senyal d'això, un terratrèmol,
un llamp o un gran tro esclataran.
Ara comprenc, deesses, que heu estat
les qui heu guiat fins a aquest santuari
les meves passes. D'altra manera mai,
deesses sòbries, i jo, dejú de vi,
no hauria sabut trobar aquest lloc
on ara sec. Oh, deesses, compliu
els oracles de Febos i doneu
el pas final a aquesta pobra vida,
si no em trobeu indigne, sent com soc
un portador de totes les desgràcies.
Veni a mi, oh, filles de la Fosca,
vine, Atenes, que deus el nom a Pal·las,
ciutat honrada per damunt de totes,
tingueu pietat d'aquesta pobra imatge
d'aquell que va ser Èdip, i ara és això.

ANTÍGONA:

Calla, s'acosta gent, uns ancians
venen, amb els ulls fits al lloc on seus.

ÈDIP:

No parlaré, però dona'm la mà
i amaga'm dins el bosc, fins a saber
quines paraules usaran amb mi,
que la cautela recomana això.

Surten ÈDIP i ANTÍGONA.

EL COR:

Estrofa 1:

Mira, qui era? On és?

On s'ha amagat aquell que era aquí,
el més desvergonyat de tots els homes?
Busquem, guaitem, mirem pertot arreu.
Ha de ser un rodamon, un foraster,
perquè ha trepitjat el bosc vedat
d'aquelles Verges Invencibles
que tremolem d'anomenar,
prop de les quals passem sense mirar,
sense dir res, pregant de pensament,
i hem sentit dir
que ha arribat algú sense respecte.
Miro tot el recer
i no veig on s'amaga.

Entren ÈDIP i ANTÍGONA.

ÈDIP:

Soc aquí. I m'hi veig per les orelles
com se sol dir comunament.

EL CORIFEU:

Oh, oh!

Fa angúnia de mirar i de sentir.

ÈDIP:

No em mireu com si fos un criminal.

EL CORIFEU:

Zeus protector, qui deu ser aquest vell?

ÈDIP:

Soc un que no té el fat gens venturós.
Oh, ancians, senyors d'aquest país
que ja veieu que he de guiar el meu pas
pels ulls d'algun pigall que m'acompanya
i recolzar-me, gran com soc, en els petits.

EL COR:

Antístrofa 1:

Ai las, aquests ulls cecs!
Vas néixer així? És trista vida,
ser vell, per allò que veiem,
no t'hi hem d'afegir, a més,
malediccions.

EL CORIFEU:

Has anat massa lluny, massa lluny!
No et tornis a endinsar
en aquest mut fondal verdós
on un cràter d'aigua es barreja
amb un corrent de beuratges melosos.
No t'hi acostis, estranger, allunya-te'n!
Ves-te'n d'aquí!
Molt de tros ens separa,
em pots sentir, vagabund dissortat?
Si has de dir res,
surt d'aquests llocs que et són vedats
i vine a enraonar on és de llei.
I no se t'acudís de beure res!

ÈDIP:

Filla meva, què hauríem de pensar?

ANTÍGONA:

Hem de fer, pare, allò que fan aquí,
i fer cas del que diuen, i escoltar-los.

ÈDIP:

Llavors dona'm la mà.

ANTÍGONA:

Aquí la tens.

ÈDIP:

Oh, bona gent, que ningú em faci mal
per haver-vos cregut i haver sortit.

EL COR:

No pateixis, ningú no et forçarà,
si tu no vols, perquè surtis d'aquí.

ÈDIP

Estrofa 2:

És prou enllà?

EL CORIFEU:

Acosta't un tros més.

ÈDIP:

Encara?

EL CORIFEU:

Noia, tu fes-lo caminar,
tu que t'hi veus i t'adones d'on sou.

ANTÍGONA:

[falta un vers]

ÈDIP:

[falta un vers]

ANTÍGONA:

[falta un vers]

Segueix, pare, així,
el peu a les palpentes, jo et guio.

ÈDIP:

[falta un vers]

EL CORIFEU:

Hauràs d'aprendre, estrany en terra estranya,
a respectar allò que respectem
i a avorrir les coses que avorrim.

ÈDIP:

Acosta'm tu, filla meva, a algun lloc
on, amb pietat, puguem enraonar
sense oposar-nos a allò que és necessari.

EL CORIFEU:

Ara estàs bé, no passis més enllà
d'aquest graó que forma aquí la roca.

ÈDIP:

Antístrofa 2:

Així?

EL CORIFEU:

No passis més.

ÈDIP:

M'assec?

EL CORIFEU

Ben arraulit

al caire de la pedra.

ANTÍGONA:

T'ajudo, pare, a poc a poc.

ÈDIP:

Ah, trist de mi!

ANTÍGONA:

Segueix-me el pas.

Inclina't endavant,
repenja't al meu braç.

ÈDIP:

Ah, cruel calamitat!

EL CORIFEU:

Pobre home. Ara que ja t'has assegut,
digues, qui ets? De qui ets fill?

Com és que t'han de guiar de la mà?

Quina ens pots dir que és la teva pàtria?

ÈDIP:

Èpode:

Soc un desterrat, bona gent. Però no...

EL CORIFEU:

Què dius que no, bon ancià?

ÈDIP:

No, no, no, no em demanis qui soc.

Que no em burxis més, et dic,
amb les teves preguntes.

EL CORIFEU:

I això?

ÈDIP:

Una naixença horrible.

EL CORIFEU:

Digues...

ÈDIP:

Trist de mi, filla. Què diré?

EL CORIFEU:

Quina és la nissaga del teu pare?

ÈDIP:

Pobre de mi! Què he de fer, filla meva?

ANTÍGONA:

Parla, atès que t'hi obliguen.

ÈDIP:

Doncs parlaré, no em puc pas amagar.

EL CORIFEU:

Molt ho vas diferint. Au, cuita.

ÈDIP:

Heu conegut mai el fill de Laios?

EL CORIFEU:

Oh! Oh!

ÈDIP:

De la raça dels labdàcides?

EL CORIFEU:

Oh! Zeus!

ÈDIP:

El miserable Èdip?

EL CORIFEU:

Ets tu?

ÈDIP:

No tingueu por d'escoltar-me.

EL CORIFEU:

Horror!

ÈDIP:

Oh, dissortat!

EL CORIFEU:

Oh! Oh!

ÈDIP:

Filla meva, què ens ha de passar ara?

EL CORIFEU:

Fora d'aquí! Fora d'aquesta terra!

ÈDIP:

I allò que m'has promès? Què se n'ha fet?

EL CORIFEU:

Qui torna mal per mal
no és punit pels seus fets,
ni un engany que respon a un altre engany.
No mereix gratitud qui porta pena.
Surt d'aquest clos, ves-te'n,
marxa corrent d'aquesta terra,
no acabessis portant algun destret
a la nostra ciutat.

ANTÍGONA:

Estrangers de cor generós
no heu tingut valor per suportar
el meu pare ancià
perquè heveu sentit contarelles
d'allò que ell, sense cap voluntat,
va fer. Almenys a mi, la trista,
us prego que em compadiu
quan imploro per al meu pobre pare.
Els meus ulls us miren als ulls
com si fos sang de la vostra sang
i és així com us prego per ell,
el dissortat, que obtingui respecte!
Estem, infortunats, en vostres mans
com si estiguéssim en les mans d'un déu!
Concediu-nos aquesta mercè.
T'ho demano per allò que més vulguis,
esposa o fill, déu o tresor,
perquè un mortal que és guiat per un déu
no pot pas escapar-se'n.

EL CORIFEU:

Oh, filla d'Èdip, és cert que sou de plànyer
tant tu com ell, veient el vostre fat,
però temem els déus, i per això
només podíem dir allò que hem dit.

ÈDIP:

De què serveix la bona anomenada
si els fets la desmenteixen? Car Atenes
té la fama de ser la més devota
i d'emparar els hostes en perill;
i doncs, a mi, per què em foragiteu
d'aquest refugi i d'aquesta terra?
Només perquè el meu nom us fa basarda?
Ha estat pel meu aspecte i els meus fets,
uns fets que es van fer sols, com si diguéssim,
amb el meu pare i la meva mare,
només perquè en patís els resultats.
És per ells que, porucs, em bandegeu.
Tot això prou que ho sé. Però penseu:
tinc el cor criminal? Quin mal vaig fer?
Vaig tornar el mal que em feien. I això,
fins i tot a consciència, no és cap crim;
però jo no sabia allò que feia.
Sí que ho sabien aquells que em bandejaven,
conscients que moriria! Per això,
gent de bon cor, us prego en nom dels déus
que, així com m'heu fet aixecar del clos,
ara em salveu. No fos cas que volent
honorar els déus encara els menystinguéssiu.
Els tenen ulls per l'home pietós
i per l'impíu, i mai no hi ha hagut
mortal que se'n salvés, si feia un crim!
Tu fes-los cas, no fos que entelessis
l'honor de la ciutat amb sacrilegis;
com m'has promès en rebre'm suplicant
acull-me i protegeix-me, no em rebutgis
perquè t'espanti allò que veus en mi.
Vinc innocent, i porto una fortuna
al vostre poble. Quan es faci present
aquell que és el cap de tots vosaltres
podràs comprendre-ho tot. I mentrestant
procura comportar-te rectament.

EL CORIFEU:

Em fa basarda això que he sentit,
bon ancià; no has fet pas servir
paraules lleus. Per mi, he d'acatar
allò que digui el rei d'aquesta terra.

ÈDIP:

I on és el qui governa aquest país?

EL CORIFEU:

És a la capital. El mateix home
que m'ha avisat a mi ara l'avisava.

ÈDIP:

Tindrà prou miraments amb aquest cec
per presentar-se aquí ell en persona?

EL CORIFEU:

No ho dubtis pas. Quan escolti el teu nom.

ÈDIP:

Segur que algú li ha portat la notícia?

EL CORIFEU:

El camí és llarg, però els mots ja el recorren.
Quan ell els sentirà, vindrà. Segur.
El teu nom, ancià, és conegut
i el nostre cap, encara que dormís,
vindria de seguida en escoltar-lo.

ÈDIP:

Que vingui, doncs, per la seva fortuna
i per la meua, que també és bo pensar-hi.

ANTÍGONA:

Oh, Zeus! Què dic? No sé si m'ho puc creure.

ÈDIP

Què hi ha, filla, Antígona?

ANTÍGONA:

Veig una dona
que ve cap a nosaltres a cavall
d'una haca de l'Etna. I porta al cap
un gran capell tessali que la tapa.
Què dic?
És ella o no ho és? Sembla que sí,

però no ho sé del cert. No sé què dir.

Ah, trista!

No! I tant que ho és! Mentre s'acosta
em fa tot d'alegries amb els ulls.

És la meva Ismene, no hi ha dubte.

ÈDIP:

Què dius, filla?

ANTÍGONA:

S'acosta ma germana.

Per la veu tot seguit veuràs que és ella.

Entra ISMENE.

ISMENE:

Oh, dolços noms de «germana» i de «pare»!

Amb penes i treballs us he trobat,

i amb pena us tinc al davant dels meus ulls!

ÈDIP:

Filla, ets tu?

ISMENE:

Oh, pare infortunat!

ÈDIP:

Et tinc a prop?

ISMENE:

No pas sense treballs.

ÈDIP:

Toca'm, filleta.

ISMENE:

Us abraço tots dos.

ÈDIP:

Llavor, sang meva.

ISMENE:

Oh, quines vides tristes!

ÈDIP:

Les d'ella i jo?

ISMENE:

I la meva també.

ÈDIP:

Per què has vingut?

ISMENE:

Per venir-te a trobar.

ÈDIP:

Que m'enyoraves?

ISMENE:

I et porto novetats
amb un servent que encara m'és fidel.

ÈDIP:

I els teus germans? Què se'n sap d'aquells dos?

ISMENE:

Són on són. Entre ells hi ha coses terribles.

ÈDIP:

Fan com fan els egipcis, aquests nois.
Allà els mascles seuen a cobert:
s'estan a casa, fent anar el teler
mentre les dones busquen el menjar.
De manera semblant, els meus dos fills
mai no s'allunyen del recer de la llar,
i vosaltres, a qui no pertocava,
sofriu els mals d'aquest meu infortuni.
L'una, d'ençà que va tenir prou força,
sempre errabunda, amb mi fa de pigall
i em mena ben sovint pel bosc ferest,
descalça, sense pa, a la ventura,
sota el sol o la pluja, lluny de casa,
buscant menjar per al seu pobre pare.
I tu, filleta, un dia vas venir,
d'amagat dels tebens, a assabentar-me
de què deia l'oracle sobre mi;
i quan jo era bandejat de la terra
vas saber ser la meva fidel guarda.
I ara, quina altra nova vens a dur-me?

Què t'ha fet, Ismene, deixar el casal?
Perquè no vens de buit, això ja ho sé,
sinó a portar-me causes de temença.

ISMENE:

No et diré, pare, els treballs que he passat
buscant el lloc on els peus et portaven
perquè no vull patir dues vegades:
sofrint les penes i després referint-les.
T'he vingut a contar la desventura
en què es troben ara els teus dos fills.
Van acordar primer de cedir el tron,
per no sollar més Tebes, a Creont;
veien l'antiga taca de la raça
i com anava unida al teu llinatge.
Però un déu i la maldat del cor
van fer brotar entre ells la discòrdia:
tots dos volien el ceptre i el regnat.
El més petit, el que menys dret hi té,
s'enfila al tron, bandejant Polinices,
que ha de fugir, desterrat, cap a Argos;
allà es casa, i amb els seus nous parents
arma un exèrcit per marxar contra Tebes.
Això que et dic no són vanes paraules,
són actes, pare meu, i que fan por.
Quant a les teves penes, no et sé dir
fins on els déus han decidit que arribin.

ÈDIP:

Has concebut potser alguna esperança
que els déus em vulguin canviar la sort?

ISMENE:

Sí, pare, i és per mor dels nous oracles.

ÈDIP:

Quins oracles? Què diuen, filla meva?

ISMENE:

Que vindrà un dia que la gent d'allà
et buscaran pertot per al seu bé.

ÈDIP:

Algú de mi pot esperar-ne un bé?

ISMENE:

La seva sort depèn del tot de tu.

ÈDIP:

Ara que soc ningú tinc tant de pes?

ISMENE:

Els déus que ahir et perdien et redrecen.

ÈDIP:

Vaig caure jove, i em redrecen vell.

ISMENE:

Creont mateix vindrà aquí a veure't
i ja no pot trigar gaire més temps.

ÈDIP:

Quina en porta de cap? Digue-m'ho, filla.

ISMENE:

Volen que t'estableixis prop de Tebes
per disposar de tu quan sigui l'hora.

ÈDIP:

I què en trauran, d'un mort a prop de casa?

ISMENE:

Si et vexaven la tomba, ells patirien.

ÈDIP:

És prou sabut, no cal que un déu ho digui.

ISMENE:

És per això que et volen a prop d'ells
i no en un lloc on siguis el teu amo.

ÈDIP:

Em volen sepultar en terra tebana?

ISMENE:

La nostra raça, pare, ho té vedat.

ÈDIP:

Doncs que no esperin mai senyorejar-me.

ISMENE:

Si és així, els costarà ben car.

ÈDIP:

I això, per quin seguit de circumstàncies?

ISMENE:

Pel teu furor, quan et toquin la tomba.

ÈDIP:

I això que dius, tu com ho saps, filleta?

ISMENE:

Per uns que retornaven de l'oracle.

ÈDIP:

És doncs Apol·lo qui ha dit això?

ISMENE:

Els retornats de Delfos ho asseguren.

ÈDIP:

Algun fill meu també ha pogut sentir-ho?

ISMENE:

Tant l'un com l'altre en són ben sabedors.

ÈDIP:

I encara els preocupa més el tron
que no els sentiments envers son pare?

ISMENE:

És ben bé així, tot i que no m'agradi.

ÈDIP:

Doncs tant de bo no permetin els déus
que entre aquells dos s'apagui la querella,
i que em deixin acabar a mi
la guerra que ara es fan, llances al puny!
Ni el que ara té el ceptre i la corona
els guardaria, ni el que està exiliat
podria retornar. Quan tan vilment
em varen desterrar, cap d'aquells dos
no va ser bo per sortir a defensar-me;
no, no, ben expulsat vaig ser, per ells,
ben desterrat i ben proscrit. Potser
diràs que aquest va ser el meu designi
i que Tebes només el va obeir.
Doncs no, m'has de comprendre, el mateix dia,

quan em bullia el cor i quan la mort
m'hauria estat tan dolça, fins i tot
si m'haguessin matat a cops de pedra,
ningú no va servir aquest desig.
Quan el dolor amb el temps va madurar
i vaig capir que el càstig infligit
pel meu furor superava de molt
els meus pecats, llavors, passats tants anys,
Tebes va desterrar-me i els meus fills,
podent-ho fer, no em varen ajudar.
I així, des de llavors, gràcies a ells
vaig bandejant, captant, per terra estranya.
En canvi obtinc d'aquestes dues noies,
en aquell grau que el seu sexe ho permet,
el nodriment, la guia i el suport
d'algú del meu llinatge, mentre els nois
batallen pel poder i a mi m'obliden.
Ja pots estar tranquil·la, perquè mai
no seré aliat seu, i no trauran
cap profit del ceptre i la corona.
Ho sé tant pels oracles que ella em porta
com per les velles profecies d'Apol·lo
que es van complir en mi. I tant se val
que vingui aquí Creont o qualsevulla;
si em defenseu vosaltres, bona gent,
fent costat a les Deesses Temibles,
patrones d'aquest lloc, hi guanyareu
un salvador portentós per al país
i un gran revés per als que em volen mal.

EL CORIFEU:

Sou de plànyer, Èdip, tu i tes filles;
i ja que et poses com a salvador
d'aquest país, segons el que has dit,
he de donar-te un útil consell.

ÈDIP:

Digue'm què vols que faci i ho faré.

EL CORIFEU:

Fes un present lustral a les deesses
el recer de les quals has trepitjat.

ÈDIP:

I de quina manera ho he de fer?

EL CORIFEU:

Fes les libacions amb l'aigua viva
d'aquella font, recollida amb mans pures.

ÈDIP:

I la libació, com l'he de fer?

EL CORIFEU:

Hi ha unes gerres, obra de destra mà:
n'has de guarnir la boca i les nanses.

ÈDIP:

Les guarniré amb branques o amb llana?

EL CORIFEU:

Amb llana d'un anyell, tosa de fresc.

ÈDIP:

I un cop fet això, què més em cal?

EL CORIFEU:

Mira a llevant, i aboca l'aigua a terra.

ÈDIP:

Amb les mateixes gerres que m'has dit?

EL CORIFEU:

Tres pics amb cada gerra, fins buidar-les.

ÈDIP:

Les he d'haver omplert amb aigua sola?

EL CORIFEU:

Amb aigua i mel. I no hi posessis vi!

ÈDIP:

I quan la fosca terra sigui molla?

EL CORIFEU:

Tres vegades nou branques d'olivera
hi posaràs, en una i altra banda,
alhora que faràs una pregària.

ÈDIP:

La vull sentir; és el més important.

EL CORIFEU:

«Acolliu bé, puix que us diem Benèvoles,
un suplicant que vol protecció».

Demana-ho tu, o algú en nom teu,
parlant amb veu silent, que no se senti;
després, sense girar-te, t'enretires.

Si ho fas així, jo estaré amb tu,
si no, no sé què et pot passar.

ÈDIP:

Filles meves, heu sentit què m'ha dit?

ANTÍGONA:

Ho hem sentit, digue'ns què hem de fer.

ÈDIP:

Jo no ho puc fer: ni m'hi veig ni tinc forces,
que és un doble mal. Per'xò demano
que una de vosaltres faci el fet.

Sí, basta que algú compleixi allò que cal
amb recta intenció i ànima pura.

Anem i passem via. Sobretot
no em deixeu sol, que jo, abandonat,
sense pigall, no puc ni fer un pas.

ISMENE:

Jo faré el ritual. Però m'heu de dir
quin és el lloc exacte on cal fer-lo.

EL CORIFEU:

Enllà del bosc, ho veus? I si et cal res
un guarda viu allà que t'ho darà.

ISMENE:

Doncs allà que me'n vaig. I tu, Antígona,
vetlla pel pare. No se'n pot dir treball
d'allò que fem pels que ens van engendrar.

Surt ISMENE.

EL CORIFEU:

Estrofa 1:

És perillós, estranger,
despertar un mal adormit.
Amb tot, delejo saber...

ÈDIP:

Què vols saber?

EL CORIFEU:

Quin és aquest gran dolor
que portes per companyia?

ÈDIP:

No em vulguis fer despertar
les vergonyes que he patit.

EL CORIFEU:

He sentit dir moltes coses.
Vull saber la veritat.

ÈDIP:

Ai de mi!

EL CORIFEU:

No m'ho diràs?

ÈDIP:

Ai las! Ai las!

EL CORIFEU:

Cedeix, com jo he cedit
a allò que em demanaves.

ÈDIP:

Antístrofa 1:

He hagut de carregar
els crims que havia comès
sense haver-ne voluntat.

EL CORIFEU:

I com va ser?

ÈDIP:

Tebes em va condemnar
a un himeneu criminal.

EL CORIFEU:

És cert, doncs, que compartires
el llit amb la teva mare?

ÈDIP:

És la mort sentir-t'ho dir.
I aquestes dues filles...

EL CORIFEU:

Què dius?

ÈDIP:

Aquestes dues vergonyes...

EL CORIFEU:

Oh, Zeus!

ÈDIP:

Elles i jo hem estat
fruits d'una mateixa mare.

EL CORIFEU:

Estrofa 2:

De manera que són filles teves...

ÈDIP:

I germanes del seu propi pare.

EL CORIFEU:

Horror!

ÈDIP:

Sí, horror!

Quina sèrie de mals sense nombre...

EL CORIFEU:

Has sofert...

ÈDIP:

...que no puc oblidar.

EL CORIFEU:

Has comès.

ÈDIP:

No he comès.

EL CORIFEU:

Què vols dir?

ÈDIP:

Que he rebut, per haver servit Tebes,
el que jo mai no hauria volgut.

EL CORIFEU:

Antístrofa 2:

I a més a més vas causar la mort...

ÈDIP:

Què més dius? I ara, què vols saber?

EL CORIFEU:

...del pare.

ÈDIP:

Ai de mi!

La segona ferida que em claves.

EL CORIFEU:

Vas matar...

ÈDIP:

Vaig matar, però hi ha...

EL CORIFEU:

Què hi ha?

ÈDIP:

...en favor meu...

EL CORIFEU:

Quina cosa?

ÈDIP:

Que jo era inconscient quan matava
i per tant, per la llei, innocent.

EL CORIFEU:

Teseu, el fill d'Egeu i rei d'Atenes
que havies reclamat, aquí arriba.

Entra TESEU.

TESEU:

He sentit parlar tant de com havies
malmenat els teus ulls que de seguida
he sabut que eres tu, el fill de Laios;

i amb tot el que m'han dit mentre venia
ho sé molt més del cert. Aquests parracs,
el cap malmès, em proclamen qui ets.
Vull saber, compadit, quin prec ens feu
a Atenes i a mi, tu i la companya.
Ja me'l pots dir. Molt estrany ha de ser
perquè no me l'escolti. Saps que jo
he conegut l'exili, igual que tu,
i en terra estrangera he hagut de lluitar
contra perills, arriscant-hi la vida.
Per'xò no negaré el meu ajut
a un desterrat com tu que me'l demana
perquè sé que soc home i que com tu
del dia de demà no en dispo.

ÈDIP:

Teseu, has estat breu i generós,
i això m'obliga a explicar-me breument.
Qui soc, ja ho has dit tu, i fill de qui,
i de quin país vinc. Només em queda
confessar-te quin és el meu desig
i quedarà tot dit després d'això.

TESEU:

Sí, justament, fes-me saber quin és.

ÈDIP:

Vinc a donar-te aquest pobre cos meu.
No fa goig de mirar i, tanmateix,
tot i ser lleig, procurarà grans béns.

TESEU:

Quin bé ens pot portar? Me l'has de dir.

ÈDIP:

Un dia el sabràs. No és hora encara.

TESEU:

Quan se'm revelarà aquest benefici?

ÈDIP:

Quan sigui mort i m'hagis enterrat.

TESEU:

El teu desig parla del teu final,
què n'hem de fer de tot el temps que et queda?

ÈDIP:

Aquell moment ja no és gaire lluny.

TESEU:

És poca cosa el favor que demanes.

ÈDIP:

No es tractarà d'una lluita senzilla.

TESEU:

Parles per mi o potser pels teus fills?

ÈDIP:

Els maldaran per endur-se'm a Tebes.

TESEU:

I no ho voldries tu? No sembla pas
que aquest exili et faci molt content.

ÈDIP:

Quan jo ho volia me'n varen negar el dret.

TESEU:

La passió en la dissort no és bona.

ÈDIP:

No blasmis si no saps. Deixa'm estar.

TESEU:

T'escolto i veuré què he de pensar.

ÈDIP:

Jo he sofert, Teseu, mal sobre mal.

TESEU:

Parles del vell malfat de ta família?

ÈDIP:

No. D'això prou que en parlen tots els grecs.

TESEU:

Quin dolor inhumà et fa patir?

ÈDIP:

Vet aquí el cas. Van ser els meus propis fills
que van foragitar-me, i no puc,
parricida que soc, tornar mai més.

TESEU:

Si ets bandejat, per què han de buscar-te?

ÈDIP:

Perquè la veu dels déus els forçarà.

TESEU:

Quin mal els han fet témer els oracles?

ÈDIP:

Un cop mortal infligit per Atenes.

TESEU:

No hi ha agror de nosaltres amb Tebes.

ÈDIP:

Estimat fill d'Egeu, només els déus
no han de patir la vellesa i la mort;
tot ho capgira el Temps omnipotent:
perd el vigor la terra, el perd el cos,
la mala fe mata la confiança,
es fa malbé el tracte entre els amics
i entre les ciutats passa el mateix,
un moment ve que agreja el que era dolç
i un altre que amistança els enemics.
El cel de Tebes per tu no té cap núvol,
però el temps infinit posa en el món
una infinitat de nits i dies
en el transcurs dels quals un lleu pretext
fa que la pau s'acabi a cops de llança.
Llavors el meu cos, fred i sepultat,
s'haurà de beure la seva sang calenta
si Zeus és Zeus i si Febos és Febos.
Però no vull tocar temes prohibits.
Deixem-ho, doncs, per on he començat.
Si saps el que has promès mai podràs dir
que has acollit en Èdip un inútil
habitant d'aquests llocs, si és que els déus
no han volgut dir-me una cosa errada.

EL CORIFEU:

Senyor, ja fa estona que aquest home
promet grans benefets a la ciutat.

TESEU:

Qui podrà rebutjar el bon voler
d'un home així? Som gent hospitalària
i com a suplicant ell ha vingut
oferint-nos en paga, a mi i a tots,
un tribut gens petit. El que és jo
no penso rebutjar allò que ens dona
i li ofereixo casa en el país.
Si doncs li ve de gust quedar-se aquí
a tu et daré el mandat que el protegeixis,
si no és que li plau més de venir amb mi.
Èdip, amic, entre les dues coses
et deixaré triar, i jo m'hi avindrè.

ÈDIP:

Zeus, protegeix una gent com aquesta!

TESEU:

Què vols fer, doncs? Venir al meu casal?

ÈDIP:

Si em fos permès, però... és en aquest lloc...

TESEU:

On faràs, què? Jo no m'hi oposaré.

ÈDIP:

On triomfaré dels que em van desterrar.

TESEU:

Serà un gran do la teva presència?

ÈDIP:

Si mantens la promesa i la compleixes.

TESEU:

Així ho faré. Pots estar ben tranquil.

ÈDIP:

Jo no et demanaré cap jurament.

TESEU:

T'he dat paraula. És com si l'hagués fet.

ÈDIP:

Què comptes fer?

TESEU:

I tu, de què tens por?

ÈDIP:

Vindrà una gent...

TESEU:

Els se n'ocuparan.

ÈDIP:

Si em deixes sol.

TESEU:

No em diguis què he de fer.

ÈDIP:

El qui té por.

TESEU:

Jo no tinc cap temor.

ÈDIP:

No saps les amenaces.

TESEU:

El que sé
és que ningú no et traurà d'aquí
si jo no vull. L'esperit iracund
esclata en amenaces que s'acaben
quan recupera el fre. Si aquesta gent
han proferit horrors d'això d'endur-se't
es trobaran que el camí que duu aquí
és un mar perillós. No passis ànsia
que jo et protegiré si Febos vol,
i encara que m'allunyi d'on et trobes
et guardarà el meu nom de violències.

Surt TESEU.

EL COR:

Estrofa 1:

Has fet cap, estranger,
al millor lloc del món,
a Colonos, la blanca,

terra de bons cavalls,
on canta el rossinyol
a dins dels verds fondals.
Viu sota l'heura ombriva,
l'enramada del déu,
recer de sol i vent
on Dionís, el Bacant,
ve a retre homenatge
a les dees Nodrissees.

Antístrofa 1:

Mullats per la rosada
cada dia floreixen
en esplèndids ramells
el narcís, la corona
de les dues deesses,
i el safrà de raigs d'or.
El corrent del Cefís,
fecundador fidel,
rega tota la plana
d'aquesta ampla terra
que s'estimen les Muses
i també Afrodita.

Estrofa 2:

Hi ha un arbre sense igual
a les terres de l'Àsia
o a l'illa de Pèlops,
un arbre que es refà
i que no tem les llances,
i en el nostre país
creix millor que enlloc més.
És la grisa olivera,
que nodreix nostres fills
i ningú, jove o vell,
no pot mai malmenar.
L'esguard de Zeus la guarda,
i el d'Atena d'ulls grisos.

Antístrofa 2:

Una altra cosa canto
que enorgulleix Atenes
i és el do d'un gran déu:
els seus cavalls i poltres,
i la mar! Vas ser tu,
Posidó, fill de Cronos,
qui va inventar el fre
que apaivaga els cavalls,
així com també el rem
que ajustat a les naus
salta sobre la mar
acompanyant la dansa
que fan les cent Nereides.

ANTÍGONA:

Oh, terror que has rebut tantes lloances,
ara et toca il·lustrar la teva fama.

ÈDIP:

Què hi ha de nou que et sobta, filla meva?

ANTÍGONA:

Se'ns acosta Creont; i ve amb escorta.

ÈDIP:

Ancians atenesos, de vosaltres
em pot venir el socors, de ningú més.

EL CORIFEU:

No temis que el tindràs. Si jo soc vell
el vigor d'Atenes no ha envellit.

Entra CREONT amb una escorta.

CREONT:

Oh, nobles habitants d'aquesta terra,
veig un sobtat terror als vostres ulls
pel fet que jo em presentí. No temeu,
ni proferiu paraules malsonants.
No vinc aquí per causar-vos cap mal.

Soc massa vell i sé que aquest estat
és dels més poderosos de tot Grècia.
Però pels anys que tinc m'han delegat
per convèncer aquest home de seguir-me
a la terra cadmea. No un sol home
sinó el país sencer m'hi ha enviat.
Per parentiu, d'entre tots els de Tebes
em toca a mi de plorar els seus mals.
Èdip, desventurat, sisplau, escolta'm,
torna a la pàtria, tothom t'hi vol
i al capdavant de tots m'hi poso jo,
que pateixo pels teus mals quan et veig
en terra estranya, sempre errabund,
acompanyat només per una noia
per sostenir la despullada vida.
Mai no hauria pensat que ella caigués.
La malfadada, en aquest oprobi,
tenint cura de tu, vivint de capta,
sense casar-se i exposada als raptors.
No trobes trist l'ultratge que he fet,
parlant així, a la nostra nissaga?
Però el que salta als ulls no es pot negar.
Pels déus dels nostres pares, tu que pots,
procura d'amagar-ho avui mateix.
Deixa't convèncer, torna al casal dels teus,
pren comiat de la ciutat d'Atenes
amb un mot agraït, car se'l mereix,
pro el teu país encara té més drets,
vol més respecte, ja que ell et va criar.

ÈDIP:

Oh, tu, Creont, que tota cosa goeses
i que saps fer, girant les aparences,
que semblin raó justa, què vols ara?
Per què em poses a prova? Per què vols
fer-me caure per segona vegada
en el parany on jo més patiria?

Quan els meus mals de dolor em malmenaven
i era un goig per a mi que em desterressin,
no vas voler concedir-me'n la gràcia;
i, quan la bogeria s'encalmava
i la vida al palau se'm feia dolça,
llavors em bandejaves i me'n treies
sense fer cas del vincle que ara invoques.
I quan una ciutat m'acull benigna
tu em vens a estirar, i en termes blans
em vens a dir dureses. Com t'ho fas
per anar sempre a repel de l'amor?
Si tu insistissis a demanar una cosa
i et fos negada, i negat tot ajut,
i quan el cor fos cansat del desig
se't concedís llavors que res no val,
no trobaries ben fat aquest plaer?
Doncs aquest és l'ofèriment que em fas:
de dita, noble; de fet, una vilesa.
Ells han de veure també com ets de vil.
Vens a buscar-me no pas per dur-me a casa
sinó per confinar-me'n a les portes
per guardar Tebes dels atacs d'Atenes.
Pro no és aquest el destí que t'espera
perquè el meu geni viurà aquí per sempre
i els meus fills, de la terra dels pares,
en tindran just la que cal per morir.
No sé el que passa a Tebes més que tu?
De mestres molt clarividents ho tinc,
d'Apol·lo i del seu pare, el mateix Zeus.
I ara vens tu, amb llengua mentidera,
però en trauràs més penes que profits.
Torna-te'n, doncs i deixa'ns viure aquí
que en la nostra dissort ens és gustós.

CREONT:

Et penses, parlant d'aquesta manera,
que em faràs canviar els meus projectes?

ÈDIP:

Jo vull pensar que no ens sabràs convèncer,
ni a mi ni a cap dels qui m'envolten.

CREONT:

Per més que passi el temps, no poses seny:
ets viu per deshonor de la vellesa!

ÈDIP:

Tens bona llengua, mes no conec ningú
que parli sempre bé i sigui honrat.

CREONT:

No és igual parlar molt que fer-ho bé.

ÈDIP:

Tu parles poc, però ho fas a propòsit.

CREONT:

I tot i així no t'he sabut convèncer.

ÈDIP:

Te'n pots anar! Parlo també per ells;
no cal que facis guàrdia allà on viuré.

CREONT:

I jo a ells els prenc per testimonis:
vist com respons, si mai jo t'agafés...

ÈDIP:

Tu, agafar-me, contra aquests defensors?

CREONT:

Doncs malgrat tot jo t'he de castigar.

ÈDIP:

Quins fets comporta la teva amenaça?

CREONT:

La teva filla Ismene l'hem fet presa;
l'altra la seguirà ben aviat.

ÈDIP:

Oh, déus!

CREONT:

I encara més et queixaràs.

ÈDIP:

Em tens la filla!

CREONT:

I aquesta d'aquí a poc.

ÈDIP (*a EL COR*):

Ah, hostes meus! Què feu? Ens traireu
i no expulsareu aquest sacríleg?

EL CORIFEU (*a CREONT*):

Ves-te'n d'aquí, intrús! Ni això que fas
és just, ni ho és tampoc allò que has fet.

CREONT (*a la seva escorta*):

Agafeu per la força aquesta noia
si no s'avé a venir de bon grat.

ANTÍGONA:

Ai de mi! Què faig? Quin déu o quin home
em socorrerà?

EL CORIFEU (*a CREONT*):

Què fas, estranger?

CREONT:

L'home no el toco, però ella és meva.

ÈDIP:

Senyors d'Atenes!

EL CORIFEU:

Estranger, això no és just!

CREONT:

Ho és.

EL CORIFEU:

Per què?

CREONT:

M'enduc els qui són meus.

ÈDIP:

Estrofa 1:

Oh, Atenes!

EL CORIFEU:

Què fas, estranger? La deixes? O vols
provar si tinc mans?

CREONT:

Aparta't.

EL CORIFEU:

No pas de tu, mentre et duri la dèria.

CREONT:

Si a mi em fas mal, t'enfrontaràs a Tebes.

ÈDIP:

No ho deia jo?

EL CORIFEU:

Treu les mans de la noia!

CREONT

Mana només allà on siguis l'amo!

EL CORIFEU:

Deixa-la, et dic!

CREONT:

I jo diré, en marxa!

EL CORIFEU:

Veniu, veniu, correu, gent del país!

Atenes, la ciutat, és ultratjada!

Veniu aquí!

ANTÍGONA:

Ai de mi! Se m'emporten! Atenesos!

ÈDIP:

On ets, filla?

ANTÍGONA:

Se m'emporten forçada!

ÈDIP:

Allarga els braços, filla!

ANTÍGONA:

No hi arribo!

CREONT (*a la seva escorta*):

Emporteu-vos-la!

ÈDIP:

Oh, trist! Trist de mi!

Surt ANTÍGONA, enduta per l'escorta.

CREONT:

Ja no faràs camí amb aquestes crosses;
t'entestes a triomfar contra la pàtria
i contra la família, que a mi em manen
tot i ser rei com soc. Doncs bé, triomfa.
Un dia, ho tinc per cert, t'adonaràs
que no t'has fet cap bé, ni ara ni abans,
encarant-te amb els teus, i afavorint
aquesta passió que sempre et perd.

EL CORIFEU:

Ei, foraster, atura't!

CREONT:

No em toquis!

EL CORIFEU:

No et deixaré marxar. M'has pres les noies!

CREONT:

Si tu m'atures, encariré el rescat:
no posaré les mans sobre elles soles...

EL CORIFEU:

Què més vols fer?

CREONT:

Emportar-me aquest home.

EL CORIFEU:

Cruels paraules!

CREONT:

Que aviat seran fets
si no m'atura el rei d'aquest país.

ÈDIP:

Quins mots impúdics! A mi em vols agafar?

CREONT:

Calla!

ÈDIP:

Ah, no. Les deesses del lloc
em deixaran prou veu per maleir-te:
Tu, gran covard, que veient-me sense ulls
m'has arrencat aquell ull que em guiava,

així el Sol, el déu que tot ho veu,
us doni una vellesa com la meua
a tu i a tota la teua nissaga.

CREONT:

Veieu què passa, homes d'aquest país?

ÈDIP:

A tu i a mi ens veuen, i conclouen
que, ofès amb actes, em revenjo amb paraules.

CREONT:

No vull contenir més la meua ira.
Me l'he d'endur per més que estigui sol,
per més feixuc que m'hagin fet els anys.

ÈDIP:

Antístrofa:

Ai de mi!

EL CORIFEU:

Molt decidit has vingut, estranger,
si esperes fer el que dius.

CREONT:

Ho espero.

EL CORIFEU:

No seria atenès si ho permetia.

CREONT:

Quan té raó, el feble venç el fort.

ÈDIP:

Sentiu com enraona?

EL CORIFEU:

No ho farà.

Ho sé.

CREONT:

Zeus pot saber-ho, que tu no.

EL CORIFEU:

No és insolència?

CREONT:

La que hauràs d'encaixar.

EL CORIFEU:

Auxili, socorreu-me, ciutadans!
Caps del país, veniu de pressa aquí,
que això passa de mida!

Entra TESEU.

TESEU:

Què és aquest crit? Què passa? Quina por
m'ha obligat a aturar el sacrifici
que feia al déu del mar, el protector
de Colonos? Digueu-m'ho tot, que sàpiga
per quin cas he hagut de venir aquí
més de pressa que els meus peus no ho volien.

ÈDIP:

Oh, benvolgut! Per la veu et conec:
mira quins mals m'estaven fent patir.

TESEU:

De quins mals parles? Qui t'ha ofès? M'ho dius?

ÈDIP:

Aquest Creont que veuen els teus ulls
m'ha segrestat les meves dues filles.

TESEU:

Com dius?

ÈDIP:

Has sentit allò que m'han fet.

TESEU:

Que un del seguici s'acosti als altars
per dir a tothom que, a peu o a cavall,
deixin el sacrifici i corrin fins al lloc
on els camins de viatgers s'enforquen.
Cal que les noies no passin d'aquell punt
i jo no sigui la riota d'aquest home,
vençut vilment per les seves violències.
Ves, tal com mano, aire! Quant a aquest,
si m'irritava tal com ell es mereix,

la meva mà no el deixaria indemne.
El tractarem d'acord amb les mateixes
lleis que entre els nostres volia introduir.
D'aquí no marxaràs fins que no m'hagis
posat davant dels ulls les dues noies.
Això que has fet no és pas digne de mi,
no ho és dels teus, ni ho és del teu país.
Venir a una ciutat on regna el dret
que no decideix res sense una norma
i, menyspreant les lleis d'aquesta terra,
irrompre i segrestar tan brutalment!
Deves creure Atenes buida d'homes,
o poblada d'esclaus, i jo el primer.
Tebes no et pot haver ensenyat el mal,
no sol criar gent fora de la llei,
i estic segur que no t'aplaudiria
veient com arrabasses el que és meu
i ha suplicat la protecció dels nùmens.
Si jo mai trepitjava terra teva,
ni que tingués bones raons per fer-ho,
sense el permís del cap no m'enduria
ningú a rossegons i amb violència,
perquè sabia com s'ha de comportar
un estranger enmig de ciutadans.
I en canvi tu deshones els teus
sense que en siguin gens mereixedors,
i els anys et fan un vell eixebrat.
Ja t'ho he dit i ho torno a repetir:
vull que les noies les portis davant meu
si no és que et vols quedar a viure aquí
per força i no per ganes. I t'ho dic
amb tot el cor, no només amb la boca.

EL CORIFEU:

El teu llinatge et feia respectable,
no els teus fets, estranger. Ja veus on som.

CREONT:

No he cregut pas Atenes buida d'homes,
oh, fill d'Egeu!, ni m'han faltat raons
per obrar com ho he fet. I és que jo creia
que mai no arribaria als atenesos
un zel tan fort envers la meva gent
que els volguessin nodrir a desgrat meu.
Jo pensava que mai no acceptaríeu
un parricida ni un incestuós.
Coneixia així mateix l'existència
del molt savi consell de l'Areòpag,
que no vol vagabunds d'aquesta mena
vivint en el país. Em refiava
d'això quan capturava aquelles dues.
I encara no ho hauria fet si ell
no hagués llançat dicteris contra mi
i també contra els meus. Tractat així
m'he considerat en dret de tornar-m'hi.
La ràbia no envelleix, només la mort
atura el dolor. He dit. Fes com vulguis,
l'isolament fa de mi el més feble,
però, tot i ser vell, plantaré cara.

ÈDIP:

Soberg impúdic! Qui et penses insultar?
Aquest vell que jo soc o tu mateix?
D'aquesta boca teva han sortit crims,
i llits, i tota mena de desgràcies
que jo, pobre de mi, a desgrat meu
he hagut de suportar. Va plaure als déus,
potser irritats amb la meva nissaga,
perquè a mi no se'm pot fer cap blasme
d'aquell pecat contra mi i contra els meus.
Car si l'oracle feia saber al meu pare
que moriria per les mans del seu fill,
quin retret me'n pots fer a mi, que encara
no era ni nascut, ni concebut,

encara no engendrat, que no era res?
I si després, míser de mi, vaig enfrontar-me
amb el meu pare i li vaig donar mort,
jo no sabia què feia ni a qui ho feia.
Com vols blasmar un crim que no és volgut?
Quant a la mare, ets un desvergonyat
fent-me parlar del nostre matrimoni:
tu i ella éreu germans, i hauràs volgut
que enraonem d'aquesta impura història.
Ella em va parir, sí, em va parir,
i cap dels dos no en sabíem res!
I el mateix ventre va parir fills meus,
que són el seu afront! Tu ens difames
deliberadament amb tot això,
mentre que jo m'hi vaig casar obligat
i a desgrat meu parlo d'aquestes coses.
No se'm pot acusar d'aquell connubi,
ni de la sang vessada del meu pare,
coses que sempre em passes per la cara.
Respon-me una pregunta que et faré:
si ara s'acostaven per matar-te,
tu, l'home just, veuries si és ton pare
l'assassí o l'hi faries pagar?
Jo penso que, si t'estimes la vida,
no miraries si és just defensar-te.
En aquest pas els déus em van posar
i estic ben cert que l'ànima del pare,
si pogués fer-ho, no em retrauria res.
Però ara tu, que no tens cap consciència,
que creus, profà o secret, que es pot dir tot,
vet aquí les infamies que m'adreces
al davant d'aquests homes! I de pas
elogies Teseu i el bon govern d'Atenes,
però oblides de fer-ne un, d'elogi:
que aquesta terra revereix els déus
més que cap altra. I d'aquí vols endur-te'm

malgrat que soc un vell i un suplicant,
i em prens les filles, i te'n vols anar!
Per'xò jo ara invoco les deesses
d'aquest indret, i en elles em recalco,
que acullin el meu prec com aliades
i campiones meves, perquè sàpigues
com és la gent que guarda aquesta terra.

EL CORIFEU:

És un bon home, príncep. La dissort
l'ha aclaparat. Es mereix un ajut.

TESEU:

Prou de parlar! Els robadors s'escapen
i els que hem estat robats no ens belluguem!

CREONT:

Eestic sense defensa. Què disposes?

TESEU:

Ensenya'm el camí. Jo et faig d'escorta;
si has amagat les noies prop d'aquí
em mostraràs on són vulguis o no
i, si els qui les retenen van fugint,
d'altres s'ocuparan de deturar-los
i ja et dic jo que mai podran donar
gràcies als déus d'haver fugit d'Atenes.
Endavant, guia'm! I mira això que et dic:
tu retenies i has estat retingut
i fent la caça t'ha caçat el Destí.
Els béns mal adquirits no es conserven
i ningú trobaràs que aquí t'ajudi.
Perquè ha estat tant el teu atreviment
que segur que comptaves amb recursos
i amb complicitats. Pots oblidar-les;
no semblaré, davant del meu país,
més feble jo que un home tot sol.
Ho entens això que et dic? O ho creus tan va
com quan tu maquinaves els teus fets?

CREONT:

No t'he de criticar estant aquí,
pro quan retorni a casa ja veuràs.

TESEU:

Tu ves amenaçant, però camina.
I tu, Èdip, queda't tranquil on ets.
Que, si no moro abans, no he de parar
fins a tornar-te les teves dues filles.

ÈDIP:

Així prosperis, Teseu, pel noble cor
i per la cura que tens dels nostres drets.

Surten TESEU i CREONT.

EL COR:

Estrofa 1:

Tant de bo fos al lloc on l'enemic,
aturant la fugida, planti cara
i ressonin els bronzes, a la riba
del déu pític o de les torxes brillants.
Allà on les Grans Deesses
mantenen augustos misteris
en profit dels humans, que tenen
els llavis segellats per la clau d'or
dels seus ministres, els Eumòlpides.
És allà on jo penso que Teseu
i les dues indòmites germanes,
amb aquells que se les han endutes,
amb alarit decisiu es trobaran
al lloc mateix on dic.

Antístrofa 1:

O potser és a ponent del pic nevós
més enllà de les pastures d'Ea
on els cavalls persegueixen sense treva
els carros llançats al galop.
Els han d'atrapar,

terrible és l'adversari que els encalça,
terrible la força de la gent de Teseu,
cap allà es precipiten els cavalls
galopant amb la brida abatuda,
devots de l'eqüestre Atena
i de Posidó, que té com a seva
la terra que estreny amb abraçada,
i és el fill estimat de Rea.

Estrofa 2:

Ja han entrat en acció?
Estan a punt? Estic segur
que aviat portaran sanes i estàlvies
les que tants horrors han sofert
i proves tan cruels
per homes de la seva pròpia sang.
Avui, sí, avui mateix,
Zeus hi posarà final.
Profetitzo nobles combats.
Ah, tant de bo fos un tudó,
un ocell d'ales huracanades
per enfilar-me a un núvol a mirar
l'espectacle d'aquesta batalla.

Antístrofa 2:

Oh, Zeus, rei sobirà dels déus,
tu que tot ho veus,
permet a la gent d'aquest país
que portin a bé l'emboscada
i capturin la presa.
I tu, Pal·las Atena, la seva filla,
i Apol·lo caçador, i la seva germana,
la seguidora de cérvols pigallats,
de cérvols de peus ràpids;
expresso el meu desig
que portin el seu doble ajut
a aquesta terra
i als seus ciutadans.

EL CORIFEU:

Pobre estranger errant. No podràs dir
que qui et guarda és un fals profeta:
les teves dues filles veig que tornen.

Entren TESEU, ANTÍGONA i ISMENE.

ÈDIP:

On són? On són? Què hi ha?

ANTÍGONA:

Oh, pare! Pare!

Quin déu podria dar-te ulls per veure
aquest heroi que ens ha tornat aquí!

ÈDIP:

Totes dues?

ANTÍGONA:

Sí, pare, amb els seus braços
i els dels seus homes, Teseu ens ha salvat.

ÈDIP:

Veniu, filles, veniu perquè us abraci;
temia no poder-ho fer mai més.

ANTÍGONA:

El teu voler és el nostre desig.

ÈDIP:

On sou? On sou?

ANTÍGONA:

Totes dues prop teu.

ÈDIP:

Filletes meves!

ANTÍGONA:

Pel pare, tot és dolç.

ÈDIP:

Els meus bastons!

ANTÍGONA:

D'un pare malfadat.

ÈDIP:

Tinc el que més estimo. Si em moria,
amb vosaltres prop meu fora feliç.
Estintoleu, filles, els meus dos flancs,
estrenyeu-me i feu-me descansar
d'aquesta trista solitud errabunda.
I ara narreu-me, amb paraules breus,
com escau a unes noies, què ha passat.

ANTÍGONA:

Parlaré curt, aquí està Teseu,
que ens ha salvat, ell és qui cal que escoltis.

ÈDIP:

Bon hoste meu, no t'admiris si abuso
i amb unes filles que dava per perdudes
allargo la conversa. Sé que la joia
de tenir-les prop meu em ve de tu:
tu les salvaves, i ningú més del món.
Que els déus t'ho paguin, a tu i a aquesta terra.
Entre vosaltres he trobat la pietat,
i la bondat, i la boca veraç.
Ho sé i t'ho pago amb aquestes paraules
perquè el que tinc ho tinc gràcies a tu.
Allarga'm la mà, príncep, que la toqui
i, si això m'és permès, que et besí el front.
Però, què dic, desventurat de mi?
Com et pots avenir a tocar un home
sollat pels pitjors crims? No et toco, no,
ni em vinguis a tocar. Només aquells
que han passat per proves com les meves
podrien fer-ho. Des d'on ets et saludo
i et prego que segueixis protegint-me.

TESEU:

Comprenc que t'hagis allargat parlant
amb el goig de tenir les teves filles
i no em sorprèn que hagis preferit
les paraules d'elles abans que les meves.

Tot això no m'ofèn. No és amb mots
que honoro el meu viure sinó amb actes.
I t'ho demostro: d'allò que t'he jurat
no t'he mentit amb res, bon ancià.
Soc davant teu i et duc aquestes noies
lliures d'allò que les amenaçava.
I com la lluita ha acabat en victòria...
no caldrà que ara em vanti inútilment
d'allò que tu prou que sabràs per elles.
Però en tornar he sabut una nova
que vol el teu parer. És poca cosa
però mereix mirar-s'ho amb estranyesa:
no s'ha de deixar res sense atenció.

ÈDIP:

Què és, doncs, fill d'Egeu? Informa-me'n
perquè no sé sobre què em consultes.

TESEU:

M'han dit que un home que era parent teu
s'ha prostrat davant l'altar de Posidó,
damunt del qual jo feia un sacrifici,
justament quan jo he corregut aquí.

ÈDIP:

D'on és? Què vol amb aquest gest que ha fet?

TESEU:

No ho sé, tret d'una cosa. Que és a tu
a qui vol adreçar una demanda;
una demanda simple, diuen, sense fast.

ÈDIP:

Quina? El seu gest no es fa per poca cosa.

TESEU:

Diu que demana venir a parlar amb tu
i tornar-se'n tranquil quan ho hagi fet.

ÈDIP:

Qui pot ser l'home que em fa aquesta súplica?

TESEU:

Saps si per Argos tens algun parent
que necessita de tu aquest favor?

ÈDIP:

No em diguis res més.

TESEU:

Però què tens?

ÈDIP:

No m'ho demanis.

TESEU:

Que no et demani què?

ÈDIP:

Pel que he sentit ja sé de qui es tracta.

TESEU:

I doncs, qui és? Tinc res a censurar-li?

ÈDIP:

És el meu fill, el meu fill odiós,
la veu del qual no voldria sentir.

TESEU:

No el pots sentir sense fer el que no vulguis?

Tant t'és difícil, senzillament això?

ÈDIP:

La seva veu és del tot odiosa
a l'oïda d'un pare. No me'n faràs desdir.

TESEU:

Però és un suplicant i has d'escoltar-lo
per no ofendre el déu que el protegeix.

ANTÍGONA:

Soc jove, pare, pro escolta el meu consell:
permet que el príncep actui en consciència
i que serveixi el déu tal com ell vol;

i, a mi i a ella, deixa'ns venir el germà.

No tinguis por que per força t'arrenqui
del teu propòsit amb el que pugui dir.

Unes paraules, quin mal fa escoltar-les?

La mala fe es descobreix parlant.

És el teu fill: ni que et fes les maldats
més espantoses, no tornis mal per mal.

D'altres que tu han tingut fills criminals
i el geni viu, però advertits pels seus

han moderat el primer moviment.
No has de considerar els mals presents
sinó els passats, que deus a pare i mare
i has hagut de patir, i en conclouràs
que una mala ira té un mal acabament,
en tens un bon exemple en els teus ulls
que no hi veuran mai més. Au, doncs, cedeix;
no convé la insistència a un suplicant
i no és just que qui rep un favor
no sàpiga pagar-lo amb un altre.

ÈDIP:

Filla meva, amb paraules cruels
has triomfat de mi. Sigui com vols.
Però, si ve aquest home, que no pugui
posar-me la mà a sobre. Em sents, hoste?

TESEU:

No caldrà pas que m'ho tornis a dir.
Sense fatxendejar, has de saber
que jo et guardaré si un déu em guarda.

Surt TESEU.

EL COR:

Estrofa:

Qui una part més gran desitja
i desdenya la normal
de la vida és un ximple.
Per a mi és evident.
Els dies llargs sempre són
dipòsits de moltes penes.
On paren les alegries?
No es veuen per enlloc.
El remei serà aquell
que a tots dona igual final,
quan ve la Parca de l'Hades
s'aturen lires i danses

i la mort ho acaba tot.

Antístrofa:

El millor de tot: no néixer.

Però, si surts a la llum,
procura marxar de pressa
i no et vulguis allargar.

Quan la breu joventut passa
amb les seves bogeries,
quina pena no es presenta?
Quina dissort no ens arriba?
Disputes, rivalitats,
enfrontaments i enveges
i al final el premi gros:
la vellesa odiosa,
la insociable vellesa
que aplega tots els mals.

Èpode:

No parlo només del meu destí;
mireu aquest pobre miserable:
com un penyal que mira al nord
l'assalten els vents i les tempestes.
Sobre el seu cap mals paorosos
esberlen onada rere onada
en un intent de destruir-lo
sense cap pausa ni repòs,
des de ponent i des de llevant,
des de migdia i des del nord,
des de la llunya serralada Ripea
submergida en la nit.

ANTÍGONA:

Crec que ja arriba el nostre foraster;
ve sense escorta, pare, i dels seus ulls
vessa el plor a raig mentre es va acostant.

ÈDIP:

Qui dius que ve?

Entra POLINICES.

ANTÍGONA:

El que suara dèiem,
el teu fill Polinices és davant teu.

POLINICES:

Què he de fer? He de plorar els meus mals
o els d'aquest ancià que és el meu pare?
El retrobo aquí, en terra estranya
i amb vosaltres dues, bandejat,
amb una roba feixuga de brutor
cobrint-li el flanc marcit pel pas dels anys
i al capdamunt de tot el cap sense ulls
amb llargs cabells flotant a tots els vents
i un sac amb rosegons per omplir el ventre.
Massa tard reconec que soc un míser
que no t'ha dat allò que se't devia.
Però al costat de Zeus té el seu seient
la pietat per tots els nostres actes.
Fes-la seure prop teu, pare, també.
Podem posar remei als mals passats;
si n'afegim de nous... Tu per què calles?
Digue'm alguna cosa, no te'n vagis...
No em diràs res? Potser vols afrontar-me
fent-me marxar d'aquí sense resposta?
No em diràs ni tan sols el que t'enfada?
Germanes meves, procureu vosaltres
fer bellugar aquests llavis silencis,
inaccessibles, tancats amb pany i clau,
que no menyspreïn, deixant-lo sense un mot,
el suplicant d'un déu que els sol·licita.

ANTÍGONA:

Explica'ns, dissortat, per què has vingut.
Paraules agradoses, que complauen,
que saben enutjar o entendre,
que sovint han retornat la parla als muts.

POLINICES:

Sensat consell em dones: parlaré.
En primer lloc, prenc com a defensor
el déu dels peus del qual m'ha fet alçar
el rei d'aquest país per venir aquí
amb el dret de parlar, i d'escoltar
i de tornar després sense entrebancs.
I això mateix espero obtenir
d'aquesta bona gent, i del meu pare
i germanes. Que per què he vingut?
Soc a l'exili, foragitat de casa
només perquè volia, sent el gran,
ocupar jo el tron. Però el petit,
Etèocles, m'ha vençut i expulsat
no pas perquè tingués ell la raó
sinó perquè ha sabut encisar el poble.
La teva Erinis és la causa de tot
i així ho han confirmat tots els oracles.
Quan vaig fugir a la dòrica Argos
vaig prendre Adrast per sogre i entorn meu,
amb fe de jurament, vaig allistar
els millors lluitadors d'aquella terra d'Apis
i contra Tebes vaig aplegar amb ells
un gran exèrcit, de set cossos format,
ben disposat a morir pel meu dret
o a treure del país els qui em vexaren.
Bé fins aquí. Que per què he vingut?
Per pregar-te, pare meu, per suplicar-te
en el meu nom i el dels meus aliats,
els set exèrcits i els set caps dels quals
són ara davant Tebes, encerclant-la.
Hi ha el bel·licós Amfiarau
primer en la brega i en l'art de l'endeví;
el segon ve d'Etòlia i és Tideu
el fill d'Eneu; el tercer és Etèocle,
nascut argiu; el quart, Hipomedont,

que el seu pare, Tàlau, m'ha enviat
el que fa cinc, Capaneu, promet
que ha d'arrasar Tebes i cremar-la;
el sisè, Partenoheu d'Arcàdia,
anomenat així perquè sa mare,
verge molts anys, per fi el va infantar,
Partenoheu, el bon fill d'Atalanta:
i jo el que fa set, jo, el teu fill,
o fill almenys del teu tràgic destí,
encapçalant l'exèrcit contra Tebes.
Tots ells i jo et supliquem plegats
per les teves filles, per la teva vida,
que ens vulguis deslliurar del teu furor
ara que vull venjar-me d'un germà
que em va foragitar de casa meva.
Perquè, si he de fer cas dels oracles,
diuen que guanyarà qui tu recolzis.
Per les fresques fonts, pels déus de la nissaga,
et prego que m'escoltis, que cedeixis;
tots dos som exiliats, i jo un captaire
al teu davant, tots dos hem compartit
igual dissort. Mentrestant aquell altre
s'asseu al tron de Tebes i se'n riu,
es burla de nosaltres, de tots dos!
Si tu vols ajudar-me, d'aquí a poc
l'hauré vençut. I et tornaré a casa,
t'hi tornaré a establir, i jo amb tu,
tan bon punt com l'hagi derrotat.
Pro sense el teu voler no puc fer res,
no podré ni tan sols salvar la vida.

EL CORIFEU:

Per mirament amb qui te l'ha enviat
no l'acomiadis, Èdip, sense un mot.

ÈDIP:

És ben cert, ciutadans, que si Teseu
no fos qui l'ha enviat, i que té dret

a obtenir una resposta, aquest home
no hauria pas sentit la meva veu.
Però se'n tornarà havent escoltat
uns mots que no li alegraran la vida.
Miserable, quan tu seies a Tebes,
al tron on ara seu el teu germà,
vares ser tu qui en va expulsar ton pare,
vas condemnar-lo a vestir aquests parracs
que ara no pots contemplar sense llàgrimes
quan tu mateix has estat desterrat.
No ploris més. El meu destí és sofrir
fins a la mort, sabent que em mates tu,
que tu m'has condemnat a la misèria,
que per tu visc errant, com un captaire,
mendicant el meu pa de cada dia.
Si per tu hagués estat, si no tingués
aquestes dues filles que ens nodreixen,
ja no seria viu. Elles em salven,
elles em mantenen: aquestes dones
són homes que saben sostenir-me.
Els nois sou fills d'un altre, no pas meus.
Un déu se t'ha girat, ara que vols
amb un exèrcit alçar-te contra Tebes.
No caurà pas. Caurà tu al seu davant,
caureu tots dos, el teu germà i tu.
Un dia vaig llançar contra vosaltres
aquests mals precis, i ara els reitero
perquè em siguin d'ajut i sapiguen
honorar el pare en lloc de menysprear
l'home cec de qui sou els fills indignes.
Les meves filles no han pas obrat igual.
La maledicció serà més forta
que no els teus sacrificis i el teu tron,
si és veritat que l'antiga justícia
encara informa les velles lleis de Zeus.
Ves a la mort. T'escupo i no et soc pare,

malvat entre els malvats; marxa amb les meves
malediccions: la teva llança
no triomfarà del teu terror natal!
No tornaràs a l'enclotada Argos!
Has de morir a mans del teu germà
matant-lo a ell, que et va expulsar de Tebes.
Així et maleeixo. I ara invoco
l'obscuritat del Tàrtar, que et reclami,
invoco les deesses d'aquests llocs,
invoco Ares, que ha posat en tots dos
aquest odi terrible. Ja està dit.
I ara ves-te'n. Prou podràs proclamar
davant de Tebes i dels teus aliats
quins privilegis Èdip reparteix
entre els dos fills que un dia va engendrar.

EL CORIFEU:

Polinices, no et puc felicitar
d'haver vingut. I ara ves-te'n de pressa.

POLINICES:

Ai, trist viatge he fet! Trista desfeta!
Ai, camarades, ai! Aquest final
ens va fer sortir d'Argos, miserables?
Un final que no puc notificar
a cap dels meus companys, ni tornar enrere.
Silenciós vaig a trobar el destí.
Almenys vosaltres, germanes, filles d'Èdip,
que n'acabeu de sentir el cruel dicteri,
en nom dels déus, si aquests malfats del pare
s'han de complir, i s'escau que heu tornat
de nou a casa, no em deixeu sense honor:
deu-me una tomba i fúnebres ofrenes.
La glòria que heu guanyat al costat d'Èdip
no minvarà, ans es veurà doblada
amb el servei final que a mi em reteu.

ANTÍGONA:

Polinices, escolta'm, t'ho suplico.

POLINICES:

Què m'has de dir, Antígona estimada?

ANTÍGONA:

Fes que retornin els homes a Argos.

No et perdis tu, i el teu país amb tu.

POLINICES:

No ho puc pas fer. Si ara jo tremolava
ja no podria comandar l'exèrcit.

ANTÍGONA:

La teva rabiola és infantil.

Quin profit treus de destruir la pàtria?

POLINICES:

Fugir és vergonyós, i el meu germà
es riuria de mi, que soc el gran.

ANTÍGONA:

I els oracles d'Èdip, no t'adones
que us porten a matar-vos l'un a l'altre?

POLINICES:

És ell que ho vol! Però no cedirem.

ANTÍGONA:

Ah, desventura! Qui t'ha de seguir
si sap de l'anatema del teu pare?

POLINICES:

No penso anunciar-los cap desgràcia.

El bon cap fa saber béns, no pas mals.

ANTÍGONA:

Així, germà, és cosa decidida?

POLINICES:

No em vulguis retenir, és cosa meva
si el meu camí ha de ser malastruc
per mor de les Erínies del meu pare.
Que Zeus us beneeixi totes dues
si de mi teniu cura un cop mort
perquè, viu, no podreu. Ara deixeu-me.
Adeu! Mai més no em veureu viu.

ANTÍGONA:

Oh, pobre!

POLINICES:

No ploris per mi.

ANTÍGONA:

Com vols que no plori
veient que et precipites cap a l'Hades?

POLINICES:

Si ha de ser, moriré.

ANTÍGONA:

No, no, escolta'm.

POLINICES:

No em diguis segons què.

ANTÍGONA:

Desventurada
seré si no et tinc.

POLINICES:

És el destí
qui decideix les coses. Prego els déus
que no us posin cap mal en el camí;
no us mereixeu cap altre infortuni.

Surt POLINICES.

EL COR:

Estrofa 1:

Nous mals de nova font,
nous mals a causa d'aquest estranger cec,
si no és que són cosa del destí
perquè ningú pot dir
que les paraules dels déus siguin inútils.
El Temps, que tota cosa veu,
avui capgira la sort dels uns,
demà fa créixer la sort dels altres.
Zeus! El cel ha tronat.

ÈDIP:

Filles meves, filles meves, algú
podria fer venir el valent Teseu?

ANTÍGONA:

Per què voldries que el cridéssim, pare?

ÈDIP:

El tro alat de Zeus se m'endurà
al món de baix. Feu que vingui Teseu.

EL COR:

Antístrofa 1:

Sento un brogit enorme
llançat per Zeus. La por m'envaeix tot
fins a la punta dels cabells.
L'ànima s'estremeix.
Un altre llamp flameja al mig del cel.
Què ens espera? Tremolo,
el llamp de Zeus mai no esclata debades
ni sense portar dissort.
Oh, cel immens! Oh, Zeus!

ÈDIP:

És el final que els déus em van predir,
filles meves, i res no s'hi pot fer.

ANTÍGONA:

I com ho saps? Per quin senyal ho veus?

ÈDIP:

Ho sé molt bé. Que algú ara s'acuiti
a fer venir el rei d'aquest país.

EL COR:

Estrofa 2:

Oe! Oe! Vet aquí que de nou ens assetja
l'estrèpit penetrant.
Pietat, oh, déu; sigues-nos clement
si portes a la terra un do secret;
no em siguis injust
i si he vist un malèit
que això no em valgui part dels teus favors funestos!
Zeus sobirà, així t'ho prego!

ÈDIP:

S'acosta ja Teseu? Oh, filles meves,
tant de bo em trobi viu i amb el cap clar!

ANTÍGONA:

Quin secret vols que guardi a la memòria?

ÈDIP:

Com a paga de les seves bondats
li vull fer el favor que li he promès.

EL COR:

Antístrofa 2:

Ioho! Ioho! Vine, fill meu, vine,
encara que estiguis a l'altre cap del pla
fent al davant de l'altar de Posidó,
el déu dels mars, un sacrifici. Vine.

A tu, al nostre país,
als seus amics, l'estranger vol
recompensar pels béns que ha rebut.
Apressa't, príncep, cuita a venir!

Entra Teseu.

TESEU:

Què és aquest soroll que feu plegats?
S'afegeix l'estranger a les vostres veus?
I aquest oratge que ara esclata en pluja?
No és Zeus que trona? Tot es pot suposar
davant d'una borrasca com aquesta.

ÈDIP:

Oh, rei, volia veure't i has vingut!
Un déu ha fet aquesta bona sort.

TESEU:

Fill de Laios, i ara què més passa?

ÈDIP:

La vida se me'n va. No vull morir-me
sense complir allò que et vaig prometre.

TESEU:

Amb quins senyals s'anuncia la mort?

ÈDIP:

Són els mateixos déus els qui ho proclamen
bo i fent-me tots els signes convinguts.

TESEU:

Bon vell, quins són aquests senyals que dius?

ÈDIP:

Tots aquests trons repetits, prolongats,
i tants llampecs llançats per mà invencible!

TESEU:

Et crec perquè has fet moltes profecies
sense ser desmentit. Què hem de fer?

ÈDIP:

T'explicaré, fill d'Egeu, quin tresor
conservareu tu i la teva ciutat
que el pas del temps no farà mai minvar.
Et portaré, sense que em calgui guia,
allà on he de morir. No diguis mai
on és el lloc a cap persona viva
i així et defensaré dels enemics
com un miler d'escuts. Allà veuràs
quin és aquell secret que no es pot dir;
no m'és permès de dir-lo als ciutadans
i ni tan sols a les filles que estimo.
Guarda el misteri. I, quan vegis que arribes
a la fi dels teus anys, digue'l llavors
a qui més digne en sigui, que tan sols
el podrà revelar al seu successor.
El teu país serà així inexpugnable
pels qui van ser sembrats. Quantes ciutats
tot i ser ben regides han caigut
ben fàcilment en el pecat d'orgull!
Més d'hora o més tard els déus s'adonen
d'aquell que es torna boig perquè els menysprea.
Tu, fill d'Egeu, vigila de no caure-hi.

Però t'ensenyó allò que prou que saps
i el déu m'acuita. Vine amb mi de seguida
cap a l'indret que suara t'he dit.
Filles meves, seguiu-me; soc jo ara
aquell que guia les que m'han guiat.
Veniu. I no em toquéssiu. Deixeu-me
trobar tot sol aquell túmul sagrat
on he de ser enterrat en aquest lloc.
Per aquí, així, per aquí, veniu.
Hermes el guia i la infernal deessa
em condueixen. Oh, llum tenebrosa,
que temps enrere encara m'eres llum,
vens al meu cor per última vegada.
Amagaré al fons pregon de l'Hades
el final de ma vida. I tu, hoste,
i el teu país i aquells que et segueixen,
sigueu feliços: i per ser-ho per sempre
recordeu-vos de mi quan sigui mort.

Surten ÈDIP, TESEU, ANTÍGONA i ISMENE.

EL COR:

Estrofa:

Si m'és permès de fer sentir el meu prec
a la dea invisible
i a tu, rei de les ombres,
Aidoneu, Aidoneu,
fes que aquest estranger,
sense dolor ni pena,
arribi a la plana dels morts,
a la casa d'Estyx
que els acull tots.
Després de tantes desventures
ara es mereixeria
que l'exaltés un déu.

Antístrofa:

Oh, deesses subterrànies!
I tu, fera invencible,
que diuen que t'ajaus
a prop d'aquest portal,
lladrant des del fons del teu cau,
indomable guardià de l'Hades!
Fill de la Terra i del Tàrtar,
t'ho prego, que aquest guardià
deixi pas lliure a l'estranger
que baixa a la infernal
plana dels morts. A tu t'invoco,
déu del son etern!

Entra un missatger.

EL MISSATGER:

Ciudadans, no em caldrien gaires mots
per comunicar-vos que Èdip és mort
però res no us diria amb quatre mots
d'allò que ha passat en aquell lloc.

EL CORIFEU:

És mort, el dissortat?

EL MISSATGER:

Et puc ben dir
que ha abandonat per sempre més la vida.

EL CORIFEU:

Ha fet un déu que no patís dolor?

EL MISSATGER:

És això el que mereix que us sorprengueu!
Tu prou que saps com ha marxat d'aquí.
Ho has pogut veure: no el guiava ningú,
ans era ell el qui ens guiava a tots.
Quan ha arribat al llindar de l'avenc
on baixen terra endins graons de bronze,
s'ha aturat al final d'un dels camins
a prop del fondo cràter on es guarda

l'aliança de Pirítous i Teseu.
Allà, entre el cràter, el roc de Tòricos,
una perera borda i una tomba,
es despulla dels seus tristos parracs
i a les filles demana aigua viva
per poder acomplir els rituals.
Les noies corren a buscar-ne al turó
de Demèter, la dels brots novençans,
i l'hi porten perquè es pugui rentar
i preparar el vestit que fa al cas.
Quan ha quedat ben satisfet de tot,
i que res més podia demanar,
Zeus subterrani comença a retrunyir:
les noies ploren, tremolen i s'agafen
als genolls del seu pare. No paraven
de colpejar-se el pit i lamentar-se.
Així que ell ha sentit l'amarga crida
les ha abraçat i ha enraonat així:
«Des d'avui, filles, ja no teniu pare.
Ja s'ha acabat tot allò que vaig ser.
No haureu de passar pena per nodrir-me.
Era molt dur, prou que ho sé, filles meves.
Una paraula us rescabalarà:
ningú del món no us haurà estimat tant
com aquest home, del qual ara us veureu
privades per la resta de la vida».
Tots tres estan fortament abraçats
i vessen plors. Quan s'acaben per fi
els seus laments, quan ja no hi ha més crits
i calla tot, de sobte una veu
el crida. A tots plegats, de l'esglai,
els cabells se'ns ericen. Era un déu
aquell qui el cridava, i li deia:
«Ei, tu, a veure, Èdip, què esperem,
fa massa estona que ens estàs ronsejant».
Èdip comprèn que un déu el reclama
i diu al rei Teseu que se li acosti;

ho fa Teseu i Èdip li diu: «Amic,
dona la mà a mes filles en penyora
del jurament. Feu-ho també vosaltres.
I ara promet que mai les deixaràs
i que per sempre miraràs d'ajudar-les».
Teseu, amb gran noblesa, dominant-se,
jura de fer allò que li demana.
Un cop dit això, Èdip, de seguida,
posant les mans de cec sobre ses filles,
diu: «Filles meves, tingueu la fortalesa
de sortir d'aquests llocs sense pretendre
veure o sentir allò que us és vedat.
Marxeu de pressa i que es quedi Teseu,
que té dret a saber què passarà».
Vet aquí allò que tots li hem sentit dir
i hem marxat amb les noies, que ploraven.
Quan érem un tros lluny ens hem girat
i hem vist que, dels dos homes, un no hi era
i l'altre, el rei, per protegir-se els ulls,
es posava una mà damunt del front
com qui ha vist un espectacle horrible
que el seu esguard ja no pot suportar.
Molt pocs instants després l'hem vist que unia
en un sol prec la Terra i els Olímpics.
Teseu és l'únic que ens podria dir
de quina mort Èdip ha sucumbit.
No, aquest home no l'han acabat
ni el llamp ardent del cel ni les onades
vingudes de la mar en un instant.
Ha estat potser un enviat dels déus,
si no és que la terra s'ha badat
i el món dels morts l'ha acollit clement.
Sense planys ni gemecs de malaltia,
en ple miracle se n'ha anat del món.
Si això que dic sembla fora del seny,
no tinc per assenyats els qui no em creuen.

EL CORIFEU:

On són les noies i els qui les escortaven?

EL MISSATGER:

No gaire lluny, el soroll dels seus plors
ens fa saber que venen cap aquí.

Entren ANTÍGONA i ISMENE.

ANTÍGONA:

Estrofa 1:

Ai, ai, ara podem, ara sí que podem
nosaltres, les dissortades, deplorar
la sang maleïda que ens ve del nostre pare.
Fins ara ja li devíem
moltes penes sense treva
però l'última que hem vist
ha estat la més dolorosa.

EL COR:

Què ha estat?

ANTÍGONA:

Amics, ja ho podeu suposar.

EL COR:

És mort?

ANTÍGONA:

De la millor manera, sí.

No li ha calgut fer front
ni a Ares ni a la mar.
Les regions tenebroses l'han fet seu,
se l'han endut cap a la mort obscura.
Trista de mi! I una nit mortal
s'ha abatut sobre nosaltres.
Com, errabundes,
per terres remotes
o navegant pel mar,
com trobarem el pa de cada dia?

ISMENE:

Jo no ho sé pas. Tant de bo
se m'endugués l'Hades mortífer
amb el meu pare ancià.
Per a mi, dissortada,
viure ja no és viure.

EL COR:

Oh, parella de filles, les millors:
allò que ve d'un déu cal acceptar-ho;
no és tant de blasmar, la vostra sort.

ANTÍGONA:

Antístrofa 1:

Podem, ja me n'adono, enyorar els nostres mals:
les coses menys plaents a mi m'eren plaents
llavors que jo podia sostenir-lo amb el braç.
Pare estimat, tu, que l'ombra
de l'Hades ja t'embolcalla,
no deixaràs mai però mai
de ser estimat per nosaltres.

EL COR:

Ha fet...

ANTÍGONA:

Ha fet la sort que volia.

EL COR:

Com vols dir?

ANTÍGONA:

Ha mort a la terra estrangera
que desitjava. Ara té sota terra
el seu llit ja per sempre.
Però no ens ha deixat
un dol sense plors. Pare meu,
tinc els ulls amarats, jo no sé
com aturar, pobra de mi,
un dolor com aquest.
Ai, ai! Tu volies morir
en una terra estrangera,
però ho has fet tot sol, sense mi.

ISMENE:

Ah, mísera! Quin destí ens espera
a tu i a mi, estimada,
sense el nostre pare?

[falten dos versos]

EL COR:

Puix que la seva vida finalment s'ha resolt
en aquest final benaurat, amigues meves,
deixeu la vostra pena, que cap home
no es pot deslliurar de desventures.

ANTÍGONA:

Estrofa 2:

Tornem allà, germana.

ISMENE:

A què fer?

ANTÍGONA:

M'ha vingut un desig...

ISMENE:

Quin desig?

ANTÍGONA:

El de veure la llar subterrània...

ISMENE:

De qui?

ANTÍGONA:

Del nostre pare, ves!

ISMENE:

Que no saps que això ens és vedat?

ANTÍGONA:

Quina mena de resposta és aquesta?

ISMENE:

I a més...

ANTÍGONA:

Què més encara?

ISMENE:

Que ha mort sense sepulcre, lluny de tots.

ANTÍGONA:

Tu només porta'm fins allà i mata'm.

ISMENE:

[falta un vers]

ANTÍGONA:

[falta un vers]

ISMENE:

Ai, malaguanyada de mi!
Tan sola, tan desamparada,
com puc reprendre la meua trista vida?

EL COR:

No tingueu por, amigues.

ANTÍGONA:

On trobaré refugi?

EL COR:

Ja teniu un refugi...

ANTÍGONA:

Quin refugi tenim?

EL COR:

...que us guarda de tot mal.

ANTÍGONA:

Penso...

EL COR:

Què rumies, encara?

ANTÍGONA:

No sé com tornarem a casa nostra.

EL COR:

No ho busquis.

ANTÍGONA:

La fatiga em domina.

EL COR:

Que no ho feia, abans?

ANTÍGONA:

Això quan no ho fa l'angoixa, que és pitjor.

EL COR:

Teniu al davant una mar de dissort.

ANTÍGONA:

Sí, sí.

EL COR:

Hi convinc també jo.

ANTÍGONA:

Ai de nosaltres! On hem d'anar, oh, Zeus?

A quina esperança
ens ha reduït el fat?

Entra TESEU.

TESEU:

Atureu els vostres plors, criatures.
No hem pas de plorar quan posseïm
el favor dels difunts. Ells no ho permeten.

ANTÍGONA:

Ens prosternem davant teu, fill d'Egeu.

TESEU:

Què us cal de mi, digueu-me, filles meves?

ANTÍGONA:

Voldríem veure amb els nostres ulls
la tomba del pare.

TESEU:

Això no pot ser.

ANTÍGONA:

Què vols dir, senyor, sobirà d'Atenes?

TESEU:

Ell mateix ha interdit, filles meves,
que cap mortal s'acosti a aquests llocs
ni que destorbi amb la seva veu
l'urna santa que ocupa. Si es fa així
el meu país mai no tindrà tristeses.
Jo ho he promès, i m'ha sentit el déu
i Jurament, fill de Zeus que ho sap tot.

ANTÍGONA:

Que sigui així si és el seu voler.
A nosaltres, però, torna'ns a Tebes,

que, si podem, destorbarem la mort
que amenaça els nostres dos germans.

TESEU:

Així ho faré; no només en això
sinó en tot el que us pugui servir
i aconseguir aquell que ens ha deixat.
No hi ha cap por que me'n cansi. L'hi dec.

EL CORIFEU:

Doncs retrobeu la pau.
No desvetlleu el dol.
Tot s'ha acomplert.

Aquest llibre ha estat compaginat
amb la tipografia Bembo en cos II
i s'ha imprès amb un paper òfset cru
de 88 grams per a l'interior
i un paper òfset Masterblank
de 240 grams de Guarro Casas
per a les cobertes.

DRAMATICLES

Antologies dramàtiques

1. Dramatúrgia francesa contemporània
Pommerat · Lescot · Gaudé · Sonntag
2. August Strindberg
3. Caryl Churchill
4. Dramatúrgia alemanya contemporània
Hübner · Baltscheit · Hilling · Nolte/Decar
5. Gabriele d'Annunzio
6. Sòfocles

L'obra de Sòfocles, el més universal dels autors tràgics grecs, no ha perdut vigència i segueix inspirant interpretacions contemporànies. Ha estat considerat un dels renovadors fonamentals de la tragèdia grega i s'ha dit que, gràcies a la seva contribució, el gènere ha assolit la perfecció estètica a nivell formal. Amb els seus textos, explora el caràcter alhora heroic i vulnerable dels personatges davant la força irresistible del destí. En aquest volum, presentem una nova versió al català del teatre complet de Sòfocles a mans de Joan Casas i Feliu Formosa, treballada des de l'oralitat i pensant en la representació, que inclou les set tragèdies que es conserven senceres: *Àiax*, *Les dones de Traquis*, *Antígona*, *Èdip rei*, *Electra*, *Filoctetes* i *Èdip a Colonos*.

PVP: 22 €

www.comanegra.com

9 788418 022005

Diputació
Barcelona

Institut del Teatre

comanegra

